

Klasszikus és Jazz

750 Ft

GRAMOFON

100 oldal tiszta zene

X. évfolyam 3. szám

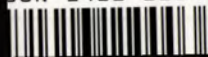
2005. ősz

Hegyi Árpád Jutocsa az Operaház élén
Budapesti Őszi Fesztivál 2005
Frankl Péter hetvenéves
Virrasztás Bartókért
Pillanatkép Dresch Mihályról
Kárpát-medencei népzene gyűjtés:
az utolsó utáni órában

Fischer Iván

Mahler Ünnepe és zenekari hétköznapok

ISSN 1416-1109

T-Com
zenei estek

Branford Marsalis

és a

**Magyar Telekom
Szimfonikus Zenekar**

klasszikus koncertje

Vezényel: Ligeti András

Művészetek Palotája

2005. október 5.

szerda 20 óra

1. rész:

Maurice Ravel: La Valse

Jacques Ibert: Concertino da Camera
(altszaxofon)

Ravel: Rapszódia zenekarra és szaxofonra
(altszaxofon)

2. rész:

Claude Debussy: A tenger

Gustav Mahler: Nun seh'ich wohl, warum so dunkle Flammen (Most értem én -
második dal a Gyermekgyászdalokból)
(szopránszaxofon)

Ralph Vaughan Williams: Oboaverseny
(szopránszaxofon)

Jegyek válthatók:

Művészetek Palotája jegyirodája (IX., Komor Marcell u. 1., Tel.: 555-3300); Concert & Media jegyirodái (Tel.: 222-1313);
Nagymező utcai jegyiroda (VI. Nagymező u. 19., tel: 302-3841); és a 06 30 570 0625-ös telefonszámon

A BMC Records Ú J D O N S Á G A I

BMC CD 100

Ránki Dezső – Klukon Edit Satie-Cage: Socrate
Liszt: Via crucis

BMC CD 107

Nemzeti Filharmonikus Zenekar – vez. Kocsis ZoltánW. A. Mozart:
g-moll szimfónia, KV. 183
g-moll szimfónia, KV. 550

BMC CD 108

Szakcsi Lakatos Béla – Lukács Miklós

Check it out, Igor

*Szakcsi Lakatos Béla – zongora
Lukács Miklós – cimbalom*

BMC CD 113

La Campagne des musiques à ouïr +

La Manivelle Magyare

*La Campagne des musiques à ouïr:***Denis Charolles** – ütőhangszerek,
harsona, effektek**Frederic Gastard** – basszus-,
tenor- és szopránszaxofon, effektek**Christophe Monniot** – alt-, sopranino és
baritonszaxofon, effektek+
Gadó Gábor – gitár
Szakcsi Béla – zongora
Bujtor Balázs – hegedű

GRAMOFON DOSSZIÉ

Népzene gyűjtés az utolsó utáni órában
A Pátria-sorozattól
a Fehér Foltok Programig 6

CÍMLAPSZTORI

„Sikeres, jó, népszerű, rugalmas”
(Fischer Iván a Fesztiválzenekar elmúlt
huszonkét évéről) 12

KALEIDOSZKÓP

Koncertrendezés és versenyszervezés
(Új feladatok előtt
a Filharmónia Budapest Kht.) 16

A nyitottság jegyében
[Budapesti Őszi Fesztivál
(október 14–23.)] 18

Aki Széll Györgyöt is meghatotta
(A hetvenéves Frankl Péter teljes intenzitással
koncertezik) 20

Élmények – első pillantásra
(Kísérletek, világsikerek, meglepetések
a Prima Vista Fesztiválon) 22

Barokk a dzsungel szélén
(A Florilegium felfedező útjai
Dél-Amerikában) 24

Virrasztás Bartókért (New Yorkban
is közvetítik a Nemzeti Filharmonikusok
éjszakai emlékkoncertjét) 26

A Komische Oper – Felsenstein után
(Zenei műhelyek Berlinben – 3. rész) 28

Remekművek eredeti hangon
Magdalena Kožena, Andreas Scholl, Michael
Schade a Schubertiádn 30

Graz és Salzburg: furcsa pár
(Beszámoló a Styriarte és az Ünnepi Játékok
programjairól) 32

„Nyomokban kitűnő koncerteket is tartalmazhat”
(Világzene és jazz a Sziget Fesztiválon) ... 34

Tárogató úti zenemesék
(Ifjúsági és felnőtt koncertek
az IBS Színpadon) 36

Reflektorfényben a fúvósok
(A Telekom Zenekar tagjai együttzenélésről,
beilleszkedésről, Mozartról) 37

Gál Károly, az iskolateremtő (Négy évtized
a miskolci zenei élet szolgálatában) 38

„Minél több emberhez elvinni a zenét”
(Hamar Zsolt a Pannon Filharmonikus Zenekar
eredményeiről) 40

Felbecsülhetetlen értékek a Széchenyiben
(Könyvtárak a muzsika
szolgálatában – 2. rész) 42

Zene az interneten 43

6 *A Kárpát-medencei
folklórkincs nyomában*

44 *Hegyi Árpád Jutocsa
és a megújuló Operaház*

70 *Pillanatkép az ötvenéves
Dresch Mihályról*

ZENÉS SZÍNHÁZ

Új főigazgató az Operaház élén
(Hegyi Árpád Jutocsa:
Erre teszem föl az életem) 44

Alváry Lőrinc (Lorenzo Alvary), a legendás
Ochs báró (Magyar énekes karrierék
a nagyvilágban – 3.) 47

„A verizmus kimaradt az életemből”
(Ferruccio Furlanetto énektechnikáról, modern
rendezésről) 48

„A hangszalagok nem tudnak tiltakozni”
(Müncheni találkozás Edita Gruberovával) . 49

Új dalszínház Északon (A koppenhágai
Operaen fellendítheti a dán zeneéletet) ... 50

A szép éneklés varázsa Miskolcon
(Sikeres volt a Bartók+Belcanto Nemzetközi
Operafesztivál) 51

KLASSZIKUS

Büszkék lehetnek egymásra
(Találkozás Fenyő Gáborral, Fenyő Katalinnal
és Fenyő Lászlóval) 52

Balog József Liszt Hanglemezdíjat nyert ... 54

Kritika 54

JAZZ

„Mindent magamnak játszom”
(Dresch Mihály ötvenéves) 70

Határozott lépések Budapesten is
(1982 és 1994 után ismét Magyarországon
a fusion jazz egyik legkiemelkedőbb zenekara,
a Steps Ahead) 71

John Szwed: So What – Miles Davis élete
(Cartaphilia, Budapest 2005) 72

A Magyar Jazz Ünnepe (MOL Jazz Fesztivál –
Budapest, szeptember 14–18.) 73

Chicago – Debrecenben (34. Debreceni
Jazznapok – 2005. szeptember 8–11.) ... 73

Kritika 74

VILÁGZENE

„Nem tartozom semmilyen műfajhoz”
(Beszélgetés Kovács Ferencsel) 84

Kritika 85

GRAMOFON- HANG

A normál lemeztől a digitális technikáig
(Csintalan László a Hungarotonnál eltöltött
évtizedeiről és legkedvesebb munkáiról) ... 92

A zenefelvételek dinamikája
(Meddig mehet el a zenei rendező?) 94

Népzene gyűjtés az utolsó utáni órában

A Pátria-sorozattól a Fehér Foltok Programig

Az utolsó óráját éli az egykori népelethez kapcsolódó zenekultúra – már Bartók és Kodály is így vélekedtek, amikor a múlt század első éveiben népzenei gyűjtőkörútra indultak. Napjainkra a probléma még égetőbbé vált, olyannyira, hogy egyes vélemények szerint három évtized múlva már lesznek olyan vidékek, ahonnan teljesen eltűnnek az ottani hagyományos zenei kultúra autentikus képviselői. A népzene kutatás egyik legfontosabb feladata ezért ma is változatlanul a gyűjtés. Az Utolsó óra-sorozat befejeztével jelenleg a Fehér Foltok Program keretében igyekeznek minél több anyagot fellelni, s a Hagyományok Háza által irányított munka fontos részét képezi az is, hogy a rögzített népzenei felvételeket minél több ember számára hozzáférhetővé tegyék.

A Kelemen László vezette intézmény egyik fő célja az, hogy felkeltse, fenntartsa az érdeklődést zenei hagyományaink, kultúrkincsünk iránt. Mindez azért lényeges, mert a népdallal, a népzenevel – ahogyan Kodály Zoltán fogalmazott – zenei anyanyelvünk marad meg, vagy tűnik el végleg.

A magyar népzene kutatás már 1832-ben elindult, de a Mindszenty Dániel és Udvardy János által gyűjtött és rendszerezett „igazi népdalok” dallamanyaga elkallódott, s 1865-ig, Szini Károly gyűjteményéig, nemigen kerültek tudatosan (Pálóczi Horváth Ádám!) nyomtatásra ilyen művek. Kiss Áron 1891-es Magyar gyermekjáték-gyűjteménye már nemzetközi viszonylatban is úttörő munkának számított, de a döntő lépést a modern népzene gyűjtés felé fonográf-felvételeivel Vikár Béla tette meg (1893; Csendlak, vend gyűjtés), s ezzel az első volt Európában. Az 1900-as, párizsi világiállítás alkalmával rendezett néprajzi konferencián hatalmas magyar sikernek számított a háromszáz fonográf hengerből álló gyűjtemény, amelyet be is mutattak. Ezt a megoldást, mint magyar modellt a tanácskozás résztvevői nagy lelkesedéssel ajánlották az egész világ tudománya számára.

A nyelvész-gyorsíró Vikár Béla nagyvonalúan kialakított technikai módszerét nemcsak nemzetközileg ismerték el, olyan magyar zenészek is követésre méltónak tartották, mint Kodály Zoltán, Bartók Béla, Lajtha László, akik az ő felszerelésével indultak el gyűjtőtútaikra.

Váralmás Pici Aladár bandája

Fotók: Hagyományok Háza

Búzai táncosok és zenészek

Bartók Béla első népdalait 1904 nyarán a Gömör megyei Gerlincepusztán gyűjtötte, amikor felfigyelt az egyik székely cseléd, Dósa Lidi énekére. A dallam nem hasonlított semmihez, amit Bartók addig népdalnak hitt, ezért az ifjú zeneszerző és zongoraművész a leány hétnél több dalát is leköttázta. „Most új tervem van – írta ez év végén a húgának – a magyar népdalok legszebbjeit összegyűjteni, s a lehető legjobb zongorakisérettel, mintegy a műdal nivójára emelni.”

Kodály Zoltánnal, aki megerősítette érdeklődésében és szándékaiban, és aki sok alapfogalom tisztázásában segítségére volt, 1905 tavaszán találkozott először. Ebben az időben kezdett a népzene gyűjtés céljával falura járni, s megismerte Vikár Béla népzenei fonogramjait is. Ezt követően jelent meg az első, Kodállal közös feldolgozás-sorozata, a Magyar népdalok. Bartók ösztöndíjjal indult el 1907 nyarán a Székelyföldre, egy ormótlan, súlyos Edison-fonográf-felvételekkel. „Megtaláltam a székely népdaltípusokat, amelyekről nem hittem, hogy léteznek” – írta egyik levelében. Hatalmas mennyiségeket gyűjtött, s többször visszatért Erdélybe. Vikár Béla másfélezer dallamnyi gyűjtését Bartók és Kodály kereken nyolcezerre növelte.

A két fiatal zeneszerző, kutató már 1913-ban – abban az esztendőben, amikor Bartók Algériában járt arab népzene gyűjtésére – tervezet készített a népdalok újbóli kiadásához. A háború azonban a monografikus bemutatás felé terelte munkájukat. Bartók és Kodály, akik már az első világháborúig összegyűjtötték a magyar népzene legjellemzőbb típusait, tanulmányokban rögzítették az eredményeket. Így született Bartóknak az erős külföldi visszhangot kiváltó munkája, A magyar népdal (1924), majd Kodály A magyar népzene című, 1937-es műve, amely átütő hazai sikert is hozott. Míg Bartók munkája a fő típusokat tisztázta és szisztematizálta, Kodály stíluselméletét és történeti összehasonlítását nyújtott.

Bartók ereje javát 1934-től szentelte ismét a népzene kutatásnak, ekkor ugyanis abbahagyta a zeneakadémiai tanítást. Rengeteg új fonográf-felvételt, mások gyűjtéseit jegyezte le, s újra meghallgatta saját régi dallamait is. Egyre inkább úgy vélte, a népdalokat

Magyarpéterlaci zenekar (1955)

a legjobb technikával kell lemezre venni, s a kottát ezek mellé érdemes közölni, hiszen így az érdeklődő hallhatja a hangszint is, mindazt, amit a kottairás nem képes rögzíteni.

A Magyar Tudományos Akadémia a népdalok kiadására vonatkozó első, 1833-as határozata után száz évvel, 1933-ban döntött újból a népdalok kiadásáról, s 1934-ben megbízta Bartók Bélát és Kodály Zoltánt az egyetemes magyar népzenei gyűjtemény kiadásra való előkészítésével. Eredményeiket a külföld ekkor már ismerte és elismerte. Gyűjtési, dallamrendszerezési és publikálási módszerekkel valamint az egyes népzenei kérdésekről kialakított elvi állás-

Szüret Iszlóban (1948), a magyarpéterlaci Bákro Samu bandájával

fogalásaikkal az összehasonlító módszert alkalmazó magyar népzenetudomány igen rövid idő alatt a világ élvonalába került.

„Nem elég tudósmódra, anyaggyűjtésszerűen megismerni az anyagot, s lélekben talán idegennek maradni tőle. Emberileg is részesévé kell válni a hagyománynak, s ezzel egy embercsoport lelki életének. Csak így juthatunk hozzá ahhoz, ami másképp nem adható át, mint élőlényről élőlényre, szemtől szembe való találkozással. Hogy mennyire a lényeghez tartozik ez éppen ma, a mindent pótolni akaró gépek korában, napról napra világosabban láthatjuk. Az élet hamvát, a dalok atmoszféráját semmilyen gép nem tudja

Bartók, Kodály és Lajtha László nyomdokain

Az Utolsó Óra program ötlete a kilencvenes évek közepén merült fel Kelemen Lászlóban, miután a Ceausescu-rendszer bukásával leomlottak a tőlünk keletre lévő falak is. Arra gondolt, milyen jó lenne aktuális állapotában rögzíteni az erdélyi hangszeres népzene-t. Megkereste az MTA Zenetudományi Intézetét, ahol bár elképzelését kiválóan tartották, megvalósítására nem volt pénzük. A Fonó Budai Zeneház megalakulását követően azonban a tulajdonos, Lukács József igent mondott kezdeményezésére. A programot Utolsó óráknak nevezték, hivatkozva Lajtha László és Bartók Béla munkásságára is. Bartók ugyanis 1907-ben, a Gyergyó-medence falvait járva egyik levelében félig tréfásan, félig bosszúsan ecsetelte a népzenei gyűjtőmunka nehézségeit: a régi magyar népdalok kutatója minden erőfeszítés dacára job-bára városi eredetű műdalokat, divatos dallamokat talált. Már akkor úgy tűnt, az egykori népelethez kapcsolódó zenekultúra az utolsó óráját, sőt talán utolsó perceit éli.

A program elindulását – amely az elmúlt évtizedek legjelentősebb és legfontosabb hangszeres népzenei gyűjtőmunkájává vált – rengeteg munka előzte meg. Összeállt egy csapat, a „fonósok” mellett többek között Tótszegi Andrással, Németh Istvánnal, Vavrinecz Andrással, Agócs Gergellyel, Pávai Istvánnal, Árendás Péterrel, s kialakították a gyűjtési módszereket, előkészítették az anyagokat, kitalálták a rögzítés módját, és adatbázisokat hoztak létre. A gyűjtési munka – akárcsak régen – most is mindenütt falulátogatásokkal és az ottani zenekarok feltérképezésével kezdődött. Ezután következett a zenekarok meghívása Budapestre, ahol a Fonó Budai Zeneház korszerű

digitális hangfelvevő berendezésű stúdióiban készültek a felvételek. A program szakmai támogatását a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézete és a Néprajzi Múzeum vállalta. A munka több ütemben folyt és a teljes Kárpát-medencére kiterjedt. Erdéllyel kezdték, majd Felvidék, Kárpátalja, Délvidék és a „szűk” Magyarország került sorra. A program eredménye 112 zenekar repertoárjának keresztmetszete, mintegy 1200 órányi digitálisan rögzített gyűjtés.

Erdélyből például, 1997 márciusától 1999 szeptemberéig összesen 521 archív CD-nyi, mintegy 600 órányi anyagot sikerült rögzíteniük a még élő erdélyi hagyományos népzenei együttesekkel. Egy-egy zenekar megközelítőleg teljes, több etnikumot is kiszolgáló repertoárjának a felgyűjtésére öt nap állt rendelkezésre, ezért jutott idő arra is, hogy ne csak a dallamkészletet, hanem a zenével, táncsal, népszokásokkal kapcsolatos szöveges adatokat is rögzítsék. Minden zenekarral egy-egy táncos pár, vagy egy-két énekes is érkezett, s a program része volt a hagyományos erdélyi furulyazene feltérképezése is. A zenekarokra jellemző, hogy közöttük több olyan is akadt, amelynek muzsikáját még hangfelvételel soha senki nem rögzítette.

A felvételek tartalmáról már a helyszínen részletes számítógépes nyilvántartás készült, s jelenleg világhálón keresztül elérhető az egész, a több mint ezerórányi anyag válogatása. A dallamok között műfajok, adatközlők, előadásmód stb. szerint lehet keresgélni. A felvételek átfogó és kimerítő képet nyújtanak a Kárpát-medence hangszeres népzenei örökségéről, s a feldolgozott anyag egy része megjelent az Új Pátria CD sorozatban.

Tradicionális muzsikát is játszó fúvószenekar a két világháború közötti években

megfogni. Az életből kell tehát kiindulni, az élő, nehezen bár, de megismerhető Mából. Azután haladni lassan visszafelé, tőlünk távolabb eső korokba, amelyekbe ez a Ma még bevilágít és bizzunk benne, mind messzebbre fog világítani!" – mondta Kodály egy 1933-as előadásán.

A zeneszerző az 1930-as években egyre többet dolgozott idehaza a paraszti kultúra értékeinek elismertetéséért valamint a népzene-nek, mint iskolai tantárgynak az elfogadtatásáért. Neki és Bartóknak olyan követőik, tanítványaik lettek, mint Veress Sándor, Kerényi György, Rajeczky Benjamin, Dincser Oszkár, s munkájukhoz – többek között Szomjas – Schiffert György, Péczely Attila, Seemayer Vilmos, Domokos Pál Péter, Vargyas Lajos, Kiss Lajos, Járdányi Pál is csatlakozott. Bartók pedig tanulmányt is készített *Miért és hogyan gyűjtsünk népzene-t?* – címmel 1936-ban.

Bartók, Kodály, Ortutay Gyula és Dincser Oszkár kezdeményezésére az MTA 1937-ben négy hanglezem kiadásával nyitotta meg a korszerű, tanulmányozásra és népszerűsítésre egyaránt alkalmas felvételek sorát. A Pátria-hanglemez sorozat (amely nevét a nyomó-

üzemről kapta) célja volt, hogy minden tájegységről autentikus hangfelvételeken mutassa be a magyar népzene legfőbb sajátosságait. A nagyszabású vállalkozás kezdetben Bartók és Lajtha közvetlen irányításával, Kodály szakmai tanácsaival folyt, de sokan mások is bekapcsolódtak a munkába. A hangfelvételeket a Magyar Rádióban készítették, az utolsókat a Lajtha által felkutatott és Erdélyből áthozott körispataki zenészekkel, közvetlenül a német megszállás előtt, 1944 januárjában készítették. A II. világháború ezt a munkát is megakasztotta, bár a háborús évek közepéig 125 lemez matricái készültek el. (Az 1950-es évektől Kodály részvételével Lajtha László és Rajeczky Benjamin, majd Tóth Margit folytatta a közvetlen felvételeket, illetve a magnófelvételek matricáztatását és préseltetését, most már a Néprajzi Múzeum részére. A kerek száz új lemeznyi anyagot CD-ROM-on Kelemen László javaslatára, Sebő Ferenc szerkesztésében a Fonó Records kiadó adta ki, 2001-ben.)

Bár közvetlenül a háború után is történtek gyűjtések, a XX. század legnagyobb hangszeres népzenei gyűjtését a Kelemen László kezdeményezésére született *Utolsó óra* program jelentette 1997-től. A sorozat három év alatt befejeződött, azonban a zeneszerző, muzsikus – aki öt esztendeje a Hagyományok Házának főigazgatója –, más formában, de folytatja a vállalkozást. Négy évvel ezelőtt, 2001-ben indult ugyanis útjára a Fehér Foltok Program, amelynek keretében továbbra is népzene-gyűjtő utakra indulnak munkatársai, s feltérképezik az eddig kevésbé ismert területeket. A vállalkozást a Hagyományok Házána költségvetéséből finanszírozzák, s hosszú távú munkáról van szó, amelynek anyagát, akárcsak az eddigi gyűjteményeket, digitalizálni kell. Kelemen Lászlónak ugyanis régi terve az is, hogy az eddig felhalmozott összes anyagot egybe gyűjtsék, és több példányban, több helyen tárolják, hiszen így biztonságosabban megmaradhat. Együttműködve a nagy múltú szakintézményekkel (Néprajzi Intézet, Zenetudományi Intézet, Néprajzi Múzeum) ebben is a Hagyományok Házána jelszavát követik: hagyomány és modernitás. A cél egy nagy adatbázis létrehozása,

A székesi „magyarbanda” (1938)

Sályi Dénes cimbalos (Marosvécs)

amelyben háromszáznál több szempont, tudományos alapelv szerint lehet keresgélni, s amely közös szolgáltatási felületként a világhálón is megtalálható lesz. Így ugyanis az összegyűjtött anyag akár egy braziliai magyar néptáncsoport számára is elérhető és felhasználható lenne. Ebbe román, szlovák kollégákat is bevonnak, s a projekt megvalósítására velük együtt pályáznak uniós támogatásért a Kultúra 2000 programtól.

A főigazgató szerint a népzene ma már olyan, akár az arany-szem a homokban, van, létezik, csak sok-sok órát kell érte a szita

mellett görnyedni. Kelemen szerint a népzenei kultúránk még ma is olyan gazdagsággal, rejtett értékekkel bír, hogy a nyugatiak is csak irigykedve nézik a magyar modellt. Egyébként ma is a Bartók által lefektetett alapelvek szerint gyűjtnek, csak a technika lett fejlettebb, s teszi könnyebbé a kutatók munkáját. Sokszor nemcsak magnót, videót, hanem szkennert is visznek magukkal, így a fellelhető régi képeket is összegyűjtik.

Ebben a munkában vesz részt Agócs Gergely is. A fiatal népzene-kutató, muzsikos először 16 éves korában indult el gyűjteni, s az ennek során szerzett élményei adták a késztetést, hogy elmélyüljön a folklórban, s maga is zenélni kezdjen. Az egyetem elvégzése után az MTA Zenetudományi Intézetében helyezkedett el, s alapítása óta a Hagyományok Háza munkatársa.

Mint mondja, nagyon élvezi a gyűjtőmunkát, már csak azért is, mert útjai során sok igazi jó barátot, tanítómestert szerzett. Az idős emberek számára nagy élményt jelent, hogy emlékeik, tudásuk érdekel valakit, közülük sokak mindennapjainak ezek a találkozások adnak értelmet. Agócs Gergely Lajthával együtt vallja azt is, hogy az igazi gyűjtés úgy kezdődik, ha az ember először tér valahová vissza. S szerinte Kodály után sok-sok esztendővel is van mit gyűjteni, hiszen a zeneszerző, kutató főképp a dallamtípusokra fordította figyelmét, de az adott dallam sok-sok formában és változatban él, ezek ismerete vezet a stílusjegyek biztos körülhatárolásához. Tehát keveset tudunk az adott dalról, ha csak egy adott, mondjuk énekelt változatban áll rendelkezésünkre, és nem rögzítették még zenekarral, szlovákul, cimbalommal, egyéb megyékből, furulyával, citerával, stb...

Azt azonban ő is pontosan látja, valóban az utolsó percekben vagyunk. A tapasztalat azt mutatja, hogy míg egy mai, átlagos zenei érzékkel rendelkező 80 éves nagypapa az általa ismert népdalokkal egy füzetet tudna teleírni, az 50 éves fia már csak két oldalt, a 25 éves unoka pedig a lap felénél megállna... A falvakat járva egyre inkább azt tapasztalják, hogy az emberek kulturáltsága eddig sosem tapasztalt hanyatlást mutat. Szinte biztos, hogy

Értékálló zenék terjesztői

A népzenei lemezek jelentős kiadóiként említi Kelemen László a Fonó Records mellett az Etnofont, a FolkEurópát, s az általuk létrehozott terjesztői vállalkozást, a Hangvetőt. Ezek azok a cégek, amelyek áldozatos kemény munkával, aprópénzből próbálják meg a műfajt népszerűsíteni.

A FolkEurópa Kft. olyan zenekarok és zenészek felkarolásával foglalkozik, akik a mai zenei piac forgatagában nem lennének pártfogóra a nagyobb lemezkiadók és menedzsment cégek között. Filozófiájuk szerint Közép-Kelet-Európában a népi kultúra ma is él, s legnagyobb szerűbb képviselői között vannak azok a falusi zenészek, akik bár alkalmazkodtak a modern életformához, legnagyobb tudói és közvetítői a hagyományos kultúrának. Olyan zenészekkel keresik a kapcsolatot, akik zenéjüket apáiktól örökölték vagy maguk is autentikus forrásból tanultak. Kiadnak és forgalmaznak lemezeket, s koncerteket szerveznek itthon és külföldön.

Az Etnofon Népzenei Kiadó és Folkarchívum 1992-ben, az első független hazai népzenei lemezkiadóként alakult, Kiss Ferenc vezetésével. Archiv és újabb népzenei gyűjtéseket je-

lentett meg, tevékenységével, amelybe a Héttorony Fesztivál rendezése is beletartozik, a Kárpát-medencében élő népek folklóráját kívánja népszerűsíteni. Elsősorban népzenei gyűjtéseket jelentetnek meg, de olyan alkotók és előadók felvételeinek kiadását is vállalják, akik ebből a szellemi kincsből merítve új utakat és lehetőségeket keresnek a kortárs zeneművészetben. Kiadványaikat a Hangvető forgalmazza, amelyet három cég, az Etnofon, a FolkEurópa és az X-Produkcio (Boban Markovic Orkestar kiadója) hozott létre, s ma az egyik legnagyobb világ-, tánc- és népzene terjesztő vállalkozás Magyarországon. Az alapítók lemezein kívül más kiadók több mint 150 címét népszerűsíti. A Hangvető arra is büszke lehet, hogy kategóriájában a legmagasabb példányszámmal eladott zenekarok, többek között a Makám, a Muzsikás és Mitsoura lemezeit terjeszti. Katalógusukban a folkzenében gyökerező műfajok szinte minden ága megtalálható, a hagyományos népzene-től az elektronikus remixekig. A céljuk az, hogy ezeket a műfajokat minél szélesebb közönségnek mutassák be, ezért is hirdetik magukat az értékálló zene terjesztőjeként.

három évtized múlva már nem lesz az Alföldön senki, aki az ottani hagyományos, magyar hangszeres zenei kultúrát természetes módon képviselné... Agócs Gergely mégis úgy vélekedik, lehet, hogy egyre sűrűbb szitát kell alkalmazni, és így egy lelkiismeretes kutató számára mindig lesz mit gyűjteni, ráadásul a létező állapotokat is rögzíteni kell. S érik a gyűjtőt időnként érdekes meglepetések, előfordult már az is, hogy Budapesten bukkant siratóra, egy szlovák néni előadásában. A Hagymányok Háza egyik kutatása most például a mai magyar lakodalom helyzetével kíván foglalkozni, ennek keretében bekéredzhetnek a falusi lagzikba, s az ebédetől a záróakkordokig mindent rögzítenek. A népdal ugyanis tovább él, mindegy, hogy szaxofonon vagy szintetizátoron játsszák, mindaddig érdemes odafigyelni rá, míg nem a komputerek zenélnék. Arról nem is beszélve, hogy nemcsak nálunk, s a környező országokban, de a Kaukázusban is érdemes kutatni, ahol eddig még alig-alig fordultak meg a gyűjtők...

Kiénekelni magunkból a fájdalmat

A hagyományos, autentikus népzene régebben a mindennapi kommunikációban használták az emberek – vallja Agócs Gergely. Ha nagyapáink annak idején, legénykorukban találkoztak, és érdeklődtek egymás zenei ízlése felől, a kérdés így hangzott: „Mi a te nótád?” Mára ez a kérdés megváltozott. A fiatalok efféle tájékozódása így hangzik: „Te milyen zenét hallgatsz?” Vagyis: „A mások által előállított kulturális termékcsomag mely részét szoktad legszívesebben – passzívan – fogyasztani?” És ez a váltás a zene funkciójának tragikus átalakulását jelzi. Számos olyan helyzet akad, amely szinte minden ember életében megismétlődik. Hamis cimborasággal, kevélységgel találkozunk, elveszti a szüleit, vagy nem tud megélni a keresetéből. A mai slágerek nem fogalmazzák meg az ezzel kapcsolatos érzéseket. A népdal viszont, mint egy organikus rendszer része, többek között ezeknek a stressz-helyzeteknek a levezetésére is szolgál, segítségével az emberek kiénekelhetik magukból fájdalmukat. Hihetetlen őszinte zenei világról van ugyanis szó, ráadásul a szórakoztatáson túl rituális, lélektani, funkciói is vannak, s együttes éneklése is élményt, összetartó erőt jelent. Agócs Gergely ezért is tartja komoly problémának, hogy amikor ezt a zenét valamilyen adó műsorára tűzi, mindig tudományos kommentárt ad hozzá, mintha az autentikus zene önmagában nem állná meg a helyét. Pedig ez a zene jelenti a valódi katarzist, az elérhetetlen etalont, s nem pedig feldolgozásaik. Szerinte olyan ez, mintha Szvjatoszlav Richter zongorázása helyett csak azoknak a játékát hallgatnánk, akik hasonlítani akarnak hozzá. Nagy gond az is, hogy itthon a népzene egyre jobban háttérbe szorul. Két évvel ezelőtt Agócs együttese, a Fonó zenekar – amelynek programjaiban jelentős helyet kap a gyűjtött népzene – elnyerte lemezével Európa egyik legnagyobb zenei szaklapja, a *Le Monde de la Musique* Choc de l'année, azaz Év szenczációja díját. Ezt az elismerést a világ terméséből 14 lemez kapta meg, köztük Cecilia Bartoli, a Londoni Szimfonikusok és a Berlińi Filharmonikusok albuma. Párizsban a metró a magyar zenekar képeivel volt tele, itthon azonban szinte semmi hírértéke nem volt a kitüntetésnek, s pénz hiányában ennek a CD-nek lemez-bemutató koncertet sem tudtak szervezni...

A Hagymányok Háza munkatársai népdalgyűjtés közben

A gyűjtőmunka fontosságát egyébként jól példázza az is, hogy az elmúlt hónapokban Kelemen László Erdélyt járta, ahol egy Buena Vista Social Club-jellegű filmet szeretnének forgatni az Utolsó Óra programban részt vett zenészekkel, s reményeik szerint a jövő évben a zenekarok a párizsi Olympiában adnak koncertet. Az előkészítő munka során azonban kiderült, ma már azoknak az előadókknak több mint a fele nem él, akik ebben a programban részt vettek. Az ő tudásukat még sikerült megmenteni...

A Hagymányok Házának a gyűjtés mellett egyik fő célja az is, hogy felkeltse, fenntartsa a népzene iránt az érdeklődést, népszerűbbé tegye a műfajt. Kelemen László hisz benne, hogy ez lassú, de kitartó munkával sikerülhet, hiszen nem forradalomra, hanem reformokra szorodtak. A Hagymányok Háza honlapjának évente több mint százezer látogatója van. Már ez is jó jel... Akárcsak az, hogy táncház mozgalmunkra a szomszédos országok már felfigyeltek, a magyar modellt vették át a szlovákok és a lengyelek is, s most mindkét országban olyan népszerűségnek örvend, mint nálunk az 1970-es, 80-as években.

Kelemen László azt viszont komoly gondnak tartja, hogy kevesen vannak, akik ezzel hivatásszerűen foglalkoznak. Ő Kolozsváron a zeneszerzés szakon etnomuzikológiát is tanult, Magyarországon azonban nincs megoldva ennek a területnek az egyetemi képzése. Ezért a Zeneakadémia rektorával, Batta Andrással már több tárgyalást is folytattak, s úgy látszik, hogy a jövőben végre náluk is megvalósulhat a népzene-kutatók egyetemi szintű oktatása, amelyhez a Hagymányok Háza is minden segítséget megad. Persze, a főigazgató emellett szeretne még több előadást, gyűjtést, programot elindítani, felvételeket, könyveket megjelentetni, csak sosincs semmire elég pénz... Sajnos az, amit Bartók csaknem hetven esztendővel ezelőtt megfogalmazott, a *Miért és hogyan gyűjtünk népzene?* – című írásában, sokszorosan igaz ma is:

„Nagyarányú rendszeres gyűjtésnek világszerte legnagyobb akadálya anyagi. Főleg fonográfra és fonográfhangerekre – hogy tudományos gramofon felvételekről ne is beszéljünk – nincs sehol, soha elegendő pénz. Így pl. az egyébként nagyon serény bolgár gyűjtők, akik eddig már több mint tízezer dallamot gyűjtöttek és részben ki is adták, még egyetlenegy fonográf-felvételt sem vehettek: nincs rá pénzük. Nem vagyok matematikus, sem közgazdász, de talán nem tévedek, mikor azt mondom: ha csak azt a pénzt fordítanák népdalkutatásra, amit az egész világon egy esztendőben háborús készülődésre fordítanak, akkor ezen a pénzen az egész világ népzenejét nagyjából föl lehetne gyűjteni.” (1936)

Réfi Zsuzsanna

Raiffeisen Bank a művészetekért

Hogy ne csak a Múzsákra számíthassunk...

Arra törekszünk, hogy mindennapi munkánk során ügyfeleinknek valódi értéket nyújtó szolgáltatásokat kínáljunk. Emellett kötelességünknek érezzük a hazai művészek támogatását, akik mindannyiunk életét szebbé és könnyebbé teszik. Büszkék vagyunk, hogy kiválóságuk támogatásunk által mindannyiunk javára kiteljesedhet.

VELÜNK KÖNNYEBB

**Raiffeisen
BANK**

www.raiffeisen.hu
Raiffeisen Direkt: 06 40 48 48 48

„Sikeres, jó, népszerű, rugalmas” Fischer Iván a Fesztiválzenekar elmúlt huszonkét évéről

Budapesti Mahler Ünnepe. Ez a neve annak az összművészeti fesztiválnak, amit Fischer Iván és a Budapesti Fesztiválzenekar (BFZ) kezdeményezésére idén először rendeznek meg a Művészetek Palotájában. Fischer Ivánnal a mahleri életmű jelentőségéről, a BFZ eddigi, több mint két évtizedes történetéről, zenekarfinanszírozásról, repertoárjáról, lemezfelvételekről beszélgettünk.

Gramofon: Mi volt az első személyes élménye Gustav Mahler életművéről?

Fischer Iván: Tizenhat éves lehettem, amikor már sokat hallgattam a Mahler-lemezeket. De sokkal jelentősebb volt Bécs, amikor diákként ott kuksoltam a Musikverein karzatán. Bernstein próbált a Bécsi Filharmonikusokkal, ekkor vette filmre a Mahler-szimfóniákat. Nem volt szabad bemenni, de én néhány barátommal végültem az összes próbát és felvételt. Ha nem emeltük fel nagyon a fejünket, nem vettek észre. Végül az utolsó napokban mégis észrevettek, de Bernstein megengedte, hogy maradjunk, sőt, beszélgetett is velünk a művekről.

G.: Melyek azok az emberi és szakmai értékek, amelyek alapján Mahler különösen fontos az ön számára?

F. I.: Mindenekelőtt az őszinteség lenyűgöző. Gondoljuk csak végig: Mahler feje egész évben tele volt az operákkal, előadási feladatokkal, problémákkal, nem is beszélve a küzdelmekről, amelyet az opera- és koncertelőadások minőségéért vívott folyamatosan. Szinte ki kellett nyáron ürítenie a fejét, hogy komponálhasson. És sikerült mélyen lenyúlnia önmagába, szinte analitikus mélységekbe, hogy megírhasa különlegesen személyes hangú zenéjét. Darabjaiban minden hang tökéletes, természetes, organikus, mintha diktálták volna neki. Ez csak a legnagyobb zsenik esetén van így, és Mahler a legnagyobb zsenik egyike. Mint előadó is lenyűgöző: megalkuvást nem ismerő megszállottsága abból a mély tiszteletből fakad, amellyel az európai kultúrát és a nagy elődöket szolgálta, különösen Beethovent és Wagnert. Ugyanakkor ez a szolgálat a legkevésbé sem volt szolgáló: Mahler néha átírta a műveket, mert azok értelmét, alap gondolatát akarta megszólaltatni saját, modern eszközeivel.

G.: Mondhatjuk-e, hogy Mahlerre egyfajta példaképként tekint?

F. I.: Igen, azt hiszem, ez így van, bár erre nem gondoltam még így. Viszont már Mahler első követői, Bruno Walter, Klemperer is töle tanulták azt, hogy a karmesterség elsősorban morális felelősség, a kultúra folyamatosságának szolgálata, és hogy az embernek önmagát nem kímélve kell dolgoznia. Mahler példája előttem is mindig ott lebeg.

G.: Melyek a Budapesti Mahler Ünnepe legfontosabb alkotóelemei és célkitűzései?

F. I.: Két cél van, az egyik Mahler műveinek előadása, ismertetése, a Mahler-kutatás elősegítése, a másik cél pedig fórum teremtése új, megrendelt művek komponálására és előadására. Nyilván Mahler egyéniségéből fakad ez a kettősség: interpretáció és kreativitás.

G.: A Budapesti Fesztiválzenekarral kapcsolatos új hír a Fővárosi Önkormányzattal megkötött öt éves, 2010-ig szóló közszolgáltatási szerződés. Mit jelent ez az együttes életében?

Fischer Iván: „Mahler őszintesége lenyűgöző” Fotók: Budapesti Fesztiválzenekar

F. I.: Hogy folytathatjuk a munkát, érezve azt is, hogy eddigi munkánkat megbecsülik. Kifejezetten hasznos egy ilyen ötvenkénti értékelés, és megnyugtató, hogy a főváros vezetői is úgy gondolják, sikeresen szolgáljuk Budapest kultúráját. Erről újítottuk meg a megállapodást, ezt kell tennünk a következő öt évben is.

G.: Mondhatjuk-e, hogy mostanra megoldódott a Fesztiválzenekar finanszírozása, és csak a művészi munkára koncentrálnak?

F. I.: Ez kissé túlzás lenne, de a fővárosi öt éves elkötelezettség fontos mérföldkő. A másik oszlop, amely a BFZ-t fenntartja, a minisztérium, és remélem, itt is megszületik nemsokára a közhasznúsági szerződés a következő évekre, hiszen mi nemcsak Budapestet, hanem az egész országot is szolgáljuk. A BFZ biztonságos működéséhez feltétlenül szükséges, hogy ez a másik szerződés is nemsokára létrejöjjön.

G.: Az elmúlt időszakban voltak feszültségek a BFZ és a magyar zenei élet más szereplői között. Oldódtak-e ezek vagy olyan mélyek a sebek, hogy még nem telt el elég idő a begyógyulásukhoz?

F. I.: A magyar zenei élet legtöbb szereplőjével kiváló kapcsolatunk van, sokszor muzsikálunk is együtt. Vita csak a zenekarok szövetségével és a szakszervezettel van, akik régimódi elvek szerint szeretnék az állami támogatásokat elosztani, a többi között létszámok és rászorultság alapján. Mi ebben nem hiszünk, szerintünk a támogatások elosztásánál a hasznosságot kell vizsgálni, és a közönség igényét kell szem előtt tartani. Nem hiszem, hogy mély sebek lennének. A szövetség és a szakszervezet részéről voltak kísérletek arra, hogy engem személyesen járassanak le, például amikor a New York Times velem készített interjúját meghamisított formában terjesztették el a magyar sajtóban. Ezt most már a bíróság jogerős ítéletében is megállapította, remélem, ezzel az ügy le van zárva. Valódi béke akkor lenne, ha a szövetség és a szakszervezet

„Mi nemcsak Budapestet, hanem az egész országot is szolgáljuk”

elismernék, hogy nem az egész zenész-szakmát képviselik, hanem csak a szakmán belüli egyik véleményét. Vitánkat lehet személyeskedések, sértések nélkül is folytatni, remélem a jövőben ez így lesz.

G.: Hol tart az együttes ma, alapítása után huszonkét, és állandó zenekarrá válása után tizenhárom évvel?

F. I.: Reformzenekarként indultunk, célunk az volt, hogy magas minőséget érjünk el, és ehhez teremtünk meg a szükséges

működési formát. Semmit se változott ez az alapelv huszonkét év óta. Gyakran változtatunk, gyakran kísérletezünk, mert az állandó mozgásban levés szükséges a kreatív, újító jellegű munkához, ami alapelvünk. A BFZ fiatalos, sőt vidám zenekar maradt, ahol az igényes munka már mindennapos megszokássá vált.

G.: Sokszor emlegetjük, hogy a Fesztiválzenekar a világ első tíz szimfonikus zenekara között van. Milyen kritériumok alapján mérhető ez?

Fischer Iván szakmai profilja

Fischer Iván 1951-ben, Budapesten született. Előbb zongorázni és hegedülni tanult, majd cselló- és zeneszerzés tanulmányokat folytatott Budapesten. Hans Swarowsky bécsi karmester osztályában szerzett diplomát, majd két évig Nikolaus Harnoncourt aszisztenseként dolgozott. Nemzetközi karrierje a Rupert Foundation 1976-os londoni karmesterversenyének megnyerésével indult. Egy évig a BBC szimfonikus zenekarait vezényelte, majd a Londoni Szimfonikus Zenekar kérte fel rendszeres együttműködésre, velük világszerte is utazott. Számos országba hívták vendégkarmesterként, Amerikában a Los Angelesi Filharmonikus Zenekarral, egy Brahms-sorozattal debütált.

1983-ban visszatért Magyarországra, és megalapította a Budapesti Fesztiválzenekart. Új, intenzív próbamódszereket vezetett be, nagy hangsúlyt fektetve a kamarazeneire és az egyes zenekari tagok kreatív munkájára. Az új zenekar 1995-ben exkluzív lemezszereződést kötött a Philips Classics céggel. Bartók- és Liszt-felvételeit Gramophone-díjjal, Arany Diapason-díjjal, Telerama-díjjal, Arte, MUM és Erasmus díjakkal tüntették ki. Lemezre vette Brahms Magyar táncainak részben saját

hangszerelés-változatát, a szimfonikus zenekart cigányzenei elemekkel bővítve.

Vendégkarmesterként Fischer Iván rendszeresen vezényli a Berlini Filharmonikusokat, a Concertgebouw Zenekarát, a New York-i Filharmonikusokat, a Clevelandi Zenekart, az Orchestre de Paris-t, a Münchener és az Izraeli Filharmonikusokat, az Orchestra of the Age of Enlightenment-t. Kiváló Bach-, Mozart-, Brahms-, Mahler- és Bartók-interpretátorként tartják számon. Operakarmesterként Mozart-ciklust vezényelt a Bécsi Állami Operaházban, és több produkciót irányított Zürich, London, Párizs, Brüsszel, Stockholm és Budapest operaházaiban. Zeneigazgatója volt a brit Northern Sinfoniának és Kent Operának, első vendégkarmestere a Cincinnati Szimfonikus Zenekarnak. 2001-től 2003-ig a Lyoni Nemzeti Operaház zeneigazgatói posztját töltötte be. Alapítója a Magyar Mahler Társaságnak, patrónusa a Brit Kodály Akadémiának. Elnyerte a Magyar Köztársaság Elnökének Arany Emlékérmét, a nemzetközi kulturális kapcsolatok fejlesztéséért a Davosi Világgazdasági Fórum Kristály-díjjal tüntette ki.

(forrás: www.bfz.hu)

„A helyzetünk folyamatosan javul, mert körülöttünk a világ lassan megváltozik”

F. I.: Egyetlen kritérium alapján talán nem mérhető ilyesmi, de több egybeeső kritérium alapján igen. A világ tíz legjobb zenekara az, akiket rendszeresen hívnak a nagy fesztiválokra Luzernbe, Salzburgba, Edinburghba, a legrangosabb sorozatokba Bécsben, Párizsban, New Yorkban, akik a legtöbb nemzetközi lemezdíjat kapják, akik telt házat vonzanak otthon és külföldön, és akiről ezt a minősítést gyakran leírják a vezető, nemzetközi rangú zenekritikusok.

G.: A közgazdaságtanból jól ismert fogalom a SWOT-elemzés, mely megmutatja egy szervezet erősségeit, gyengeségeit, az előtte álló lehetőségeket és fenyegetéseket. A BFZ esetében mit mutatna egy ilyen SWOT-analízis?

F. I.: Óvatosan kell bánni azzal, hogy egy zenekart egy vállalathoz hasonlítsunk. Itt ugyanis az emberi tényező a meghatározó, és rengeteg múlik azon, ki és hogyan hegedül, oboázik vagy vezényel. Egy igazi SWOT-analízisnek egy zenekarnál csak mérsékelt haszna lenne, bár a fenntartás szempontjából kimutatna néhány érdekességet. De tapasztalatom mégis az, hogy egyetlen dolog számít: a minőség, és ha a minőséghez ragaszkodunk, akkor a legfenyegetőbb veszélyhelyzeteket is túl lehet élni. A BFZ már többször megszűnhetett volna. De túléltünk tiltást, megfélemlítést, a rendszerváltás bizonytalanságait, felére csökkentett támogatást, szükséges vezetői változások viharait, egyenlőtlen feltételű konkurenciaharcot. Ezek a veszélyek csökkennek, a helyzetünk folyamatosan javul, mert körülöttünk a világ lassan megváltozik. Egyre kevesebbet halljuk a „nagy múltú, hivatalos, rászorult, állami” jellegű szavakat, viszont többet halljuk a „sikeres, jó, népszerű, rugalmas” kifejezéseket, és lassacskán a BFZ-t egyre kevesebb ellendrukker és egyre több drukker veszi körül.

G.: A Fesztiválzenekar viszonylag intenzíven jelen van a világ hanglemezipiacán, de már nem egy multinacionális kiadó, a

Philips, hanem egy független, a Channel Classics művészeként. Milyen változásokat hozott a kiadóváltás?

F. I.: Az úgynevezett „major” cégek kora lejárt, mert rengeteg felvétel készül, és egy új CD-ből nem lehet olyan sokat eladni. A Philips például az utóbbi években arra kényszerült, hogy több crossover felvételt készítsen, ezekre koncentrálja erejét. A nagy példányszámú könnyű műfajra van szüksége ahhoz, hogy a hatalmas cég költségeit fedezni tudja. A komolyzene átvándorolt a kisebb létszámú cégekhez, amelyek nincsenek rászorulva popzenei méretű eladási számokra. A változás rengeteg előnnyel járt. Sokkal szabadban választhatunk repertoárt, azt és akkor vehetünk fel, amit a BFZ éppen a legjobban játszik.

G.: Milyen további terveik, felkéréseik vannak a Channel Classics-együttműködés keretében?

F. I.: Erre az együttműködésre az a jellemző, hogy újra és újra megbeszéljük, mi lenne a célszerű következő projekt. Teljes az elkötelezettség a hosszabb távú együttműködés mellett, de nem készitünk több éves stratégiákat. Sokkal jobb ez így. Most például arról fogunk beszélni, mit vegyünk fel a következő hónapokban. Még én sem tudom, mi következik.

G.: Melyek a 2005/2006-os évad további kiemelkedő eseményei? Változott-e a bérletstruktúra, a hazai és külföldi fellépések aránya, vannak-e új hangsúlyok a repertoárban?

F. I.: A fantasztikus hír az, hogy itthon nő a közönség, egyre többen vásárolnak BFZ-bérletet. Kénytelenek voltunk átszervezni a bérletrendszert, ezentúl a legtöbb műsort nem kétszer, hanem háromszor fogjuk eljátszani. Nagyon örülök ennek, mert sokan beszélnek a zene válságáról, és íme, mi vagyunk az ellenpélda, gyarapodik a zenerajongók tábora. Emellett vidékre is többet megyünk, ez feladatunk része, amióta kineveztek minket is kiemelt nemzeti intézménynek. Próbáljuk racionalizálni, összehangolni a terveket, hogy

a külföldi koncertek száma se csökkenjen; ez nagyon nehéz, és nem mindig sikerül. Az idei ősz például túl zsúfolt lesz, ez a néhány hónap kivételesen megterhelő lesz a BFZ számára. A reper-toárt folyamatosan bővítjük, különösen új művekkel. Most egy Tihanyi László-bemutatóra készülünk, ennek a műnek a megkomponálására a Mahler Ünneppel adott megrendelést. Érdekes lesz még az a koncert, ahol Mihály András és Kurtág György egy-egy darabja hangzik el egymás után, nyilván nem véletlenül.

G.: Vass András személyében új asszisztens karmestere van az együttesnek – mit jelent ez a pozíció, mi a jelentősége a zenekar szempontjából?

F. I.: Minden évben új asszisztens dolgozik nálunk. Ez tulajdonképpen átmenet a tanulás és a munka között; olyasmi, mint amikor egy asszisztens adja a sebész keze alá az orvosi eszközöket. Nemzetközi versenyt hirdetünk, és a győztes egy évet tölt el mellettünk, szólampróbákat tart, hallgatja a zenekar arányait a nézőtérrel, segít, tanácsokat ad, amolyan mindenes. Már tíz éve folyamatos gyakorlat ez nálunk, sok országból jöttek már fiatal karmesterek, volt köztük magyar is, például Héja Domonkos nyolc-tíz évvel ezelőtt, vagy most Vass András.

G.: Fél év telt el a Művészetek Palotája megnyitása óta. Igazolta-e az előzetes várakozásokat a Nemzeti Hangversenyterem?

F. I.: Gyakran elmondtam, az akusztikáról nem fogok nyilatkozni mindaddig, amíg a hangzásbeállítás tart, tehát még körülbelül fél évig vagy egy évig. A teremre hatalmas szükség volt, nagyon örülök neki, mert végre eljátszhatjuk itt a nagyobb zenekart igénylő műveket. A sajnálatosan rossz döntésekről, amik a terem nevével, a rezidens zenekar kérdésével kapcsolatosak, most nem szeretnék nyilatkozni, fölösleges lenne ezzel feszültségeket szítani.

G.: Melyek mostanában a legfontosabb, Fesztiválzenekaron kívüli munkái?

F. I.: Idén összesen kevés időm lesz más zenekarokhoz menni, csak hétet vállaltam el, a Dresdner Staatskapellével és a New York-i Filharmonikusokkal. Tavasszal kezdem majd a Così fan tuttè próbálni a Glyndebourn-i Operafesztiválra. Itthon is lesz egy meglepetés: a Színművészeti Egyetem színész-diákjaival előadjuk Monteverdi Poppea megkoronázása című operáját.

G.: Karmesterként, zenekarvezetőként vannak-e közép- és hosszútávú tervei?

F. I.: Ebben a szakmában ijesztően tele van a naptárunk két-három évre előre. Pedig nem szeretem a hosszú távú tervezést. Jobb lenne úgy élni, mint Richter tette utolsó éveiben, amikor csak arról hozott döntést, hol és mit játsszon a jövő héten. Nagy luxus ez, én egyelőre csak néha-néha tudom ezt a gyakorlatot megvalósítani a Titok-koncerteken.

Retkes Attila

Pontok, gólok, másodpercek: eredménylista

A Budapesti Fesztiválzenekart 1983-ban alapította Fischer Iván és Kocsis Zoltán, ahogy a londoni Times fogalmazott: „Magyarország fiatal muzsikusaiknak legjavából”. A cél az volt, hogy az igényes próbáknak és a magas követelményeknek köszönhetően az évente három-négy alkalommal hangversenyző zenekar produkciói a főváros zenei életének jelentős eseményeivé váljanak, és Budapest új, nemzetközi színvonalú szimfonikus zenekarral gazdagodjék. Az együttes, amely első hangversenyét 1983 karácsonyán adta, 1992-ig ebben az alkalmi formában, a muzsikuskok önálló egyesületeként dolgozott. 1992–2000 között, immár állandó zenekarként, a Főváros és a tizenöt magyar, illetve multinacionális nagyvállalat és bank részvételével létrejött BFZ Alapítvány közös fenntartásában működött. 2000-től a Fesztiválzenekart a Főváros folyamatos támogatása mellett a BFZ Alapítvány tartja fenn és működteti. A zenekart 2003-ban a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma felvette az állam által támogatott nemzeti intézmények sorába.

A Fesztiválzenekar ma már ünnepelt vendég a zenei világ legfontosabb központjaiban is: Salzburg (Nyári Ünnepi Játékok), Bécs (Musikverein, Konzerthaus), Luzern (Fesztivál), Montreux, Zürich (Tonhalle), New York (Carnegie Hall, Avery Fisher Hall), Chicago, Los Angeles (Hollywood Bowl), San Francisco, Montreal, Tokió (Suntory Hall), Hong-Kong, Párizs (Théâtre des Champs-Élysées), Berlin (Filharmonia), München (Filharmonia), Frankfurt (Alte Oper), London (BBC Proms Fesztivál, Barbican Centre, Royal Festival Hall), Firenze (Maggio Musicale), Róma (Accademia di Santa Cecilia), Amszterdam (Concertgebouw), Madrid, Athén, Kopenhága, Prága (Prágai Tavasz), Brüsszel (Flamand Fesztivál),

Buenos Aires (Teatro Colón). A zenekar a Hungaroton, Quintana, Teldec, Decca, Ponty és Berlin Classics lemeztársaságok számára készített felvételek után, 1996-ban exkluzív szerződést kötött a Philips Classics céggel. A Bartók-, Liszt- és Dvořák-felvételek számos nemzetközi díjat kaptak, többek között a Gramophone-díjat, a Diapason d'Or-t, a Telerama és a Le Monde de la Musique kitüntéseit. 2003-ban a zenekar a Channel Classics lemezcéggel is hosszú távú megállapodást kötött.

A nemzetközi zenei élet számos kiemelkedő egyénisége lépett fel a zenekarral, így Solti György (aki haláláig a zenekar tiszteletbeli vendégkarmestere volt), Yehudi Menuhin, Kurt Sanderling, Eliahu Inbal, Charles Dutoit, Gidon Kremer, Végh Sándor, Schiff András, Heinz Holliger, Agnes Baltsa, Ida Haendel, Martha Argerich, Hildegard Behrens, Jurij Basmot, Rudolf Barsaj, David Zinman, Radu Lupu, Thomas Zehetmair, Gennagyij Rozsgyestvenszkij, Vadim Repin, Helen Donath, Richard Goode és mások.

Az együttes nagy hangsúlyt fektet az új zene előadására: számos os- és magyarországi bemutató fűződik a nevéhez (Usztlvolszkaja, Eötvös, Kurtág, Schönberg, Holliger, Tihanyi, Doráti, Copland, Adams), mecénásként is rendszeresen rendel műveket (Jeney, Sály, Lendvay, Vajda, Mártha, Melis, Vidovszky). A BFZ nagyzenekari hangversenyei mellett számos egyéb sorozatot is indított. Rendkívül sikeresek és népszerűek lettek a kamarazene-hangversenyek, a kisgyerekek számára rendezett kakaókoncertek, a Haydn-Mozart sorozat – amelyben a zenekar belső versenyen kiválasztott tagjai szólólistaként is fellépnek –, a Fischer Iván szóbeli bevezetésekkel egybekötött egyforintos főpróbák, a Hősök terén, több tizezer hallgató előtt tartott ingyenes szabadtéri koncertek. *(forrás: www.bfz.hu)*

Koncertrendezés és versenyszervezés Új feladatok előtt a Filharmónia Budapest Kht.

Új feladatokkal bővül a Filharmónia Budapest Kht. tevékenységi köre: a kulturális minisztérium döntése értelmében a Hungarofest Kht. helyett az Igric György vezette cég szervezi jövő évtől a Soproni Régi Zenei Napokat, a szombathelyi Bartók Fesztivált és Szemináriumot, valamint a hagyományosan szeptemberben jelentkező Budapesti Nemzetközi Zenei Versenyt is.

Mint ismeretes, a Filharmónia Budapest Kht. tevékenységi köre eddig kizárólag a koncertszervezés volt, működési területe hét észak- és nyugat-magyarországi megye, valamint Budapest. Az Országos Filharmónia egyik jogutódjaként úgy fogalmazható: több évtizede működtetnek olyan fesztiválokat, mint az őszi Budapesti Zenei Hetek, a Korunk Zenéje, illetve a Budapesti Régi Zenei Fórum, az ifjúsági hangversenyek rendezését továbbra is elsődrendű feladatuknak tekintik. A minisztérium néhány hónapja úgy döntött, hogy ezt a céget bizza meg azoknak a komolyzenei rendezvényeknek a szervezésével is, amelyek az Interart Kht. felszámolása miatt a Hungarofest Kht.-hoz kerültek. A váltást eredetileg következő év január 1-jére tervezték, de szóba került egy októberi időpont is. Ám valószínű, hogy végül a szervezés szempontjából kedvezőtlenebb januári dátumot választják mégis a döntéshozók. A fentebb említett rendezvények meghirdetése-rendezése mellett a jövőben a művészeti ösztöndíjakat, pályázatokat is a Filharmónia kezeli majd. Mint azt Igric György ügyvezető igazgató elmondta, továbbra is fontos szerepet szánunk azoknak a kollégáknak, akik a Hungarofest Kht.-n belül ezekkel a rendezvényekkel foglalkoztak.

Arra a kérdésre, hogy tervezik-e megújítani a negyvenkilenc éves Budapesti Zenei Heteket, a Korunk Zenéjét vagy a nyári fesztiválokat, Igric György még nem kíván nyilatkozni. „A változások anyagi háttéréről eddig nem született megállapodás, a minisztériummal kötött közszolgáltatási szerződéshez rendelt pénztől függ, hogy mit tudunk tenni rendezvényeink megújítása érdekében” – állapítja meg az ügyvezető igazgató. Hozzáteszi, hogy ezek sikeressége nem csupán a kht. munkájától, hanem főképpen a támogatás mértékétől függ. „Minél többet szeretnénk megőrizni a hagyományos rendezvényeink értékeiből. Valószínű, hogy a Korunk Zenéjét összekötjük a másik kortárs zenei rendezvénnyel, a harminc éves Bartók Fesztivál és Szemináriummal, és ugyanilyen jellegű, szorosabb együttműködést tervezünk a Budapesti Régi Zenei Fórum valamint a húsz éve működő Soproni Régi Zenei Napok

Németh Judit (jobbra) A kékszakállú Juditját éneklé szeptember 26-án

között. A kapcsolódási pontok részletes kidolgozása a közeljövő feladatai között szerepel” – mondja Igric György.

Leszögezi, hogy a Korunk Zenéje folytatása számukra magától értődő, noha mindenképpen az lenne ideális, ha a korábbinál jóval szélesebb közönségrétegeket tudnának megmozgatni. „Tudomásul kell venni, hogy vannak olyan stílusirányzatok és műfajok, amelyek nagyon szűk érdeklődésre tartanak csak számot. Ettől függetlenül fontosságukat, művészeti értékeiket nem szabad megkérdőjelezni. Ezek a rendezvények nem üzleti vállalkozások. Nem hiszem, hogy a kortárs zenében rövid távon nagy áttörést tudnánk elérni, ugyanakkor nem gondoljuk azt, hogyha ez csak nagyon kevesek számára érdekes, akkor meg kell szüntetni a rendezvényeket. A XX. század zenéje olyan kultúrtörténeti hagyaték, amelyet nekünk lehetőségeinkhez képest kötelességünk gondozni” – foglalja össze az ügyvezető igazgató.

A Cappella Sistina a Bazilikában lép föl

Fotók: Gramofon-archív

„A Budapesti Zenei Hetek helyzete más – folytatja Igric György –; majdnem öt évtizede indult, akkor, amikor az egyedüli komolyzenei koncertszervező az Országos, később Nemzeti Filharmónia volt. Azóta sok minden változott és a Zenei Hetek jelentősége sem hasonlítható már ahhoz az időszakhoz. Ma legalább hatvan hangversenyrendező cég működik Budapesten, rengeteg a koncert és rendkívül széles a kínálat, sok a párhuzamosság darabválasztásban, az időpontok kijelölésében. Mi az elmúlt években mindig arra törekedtünk, hogy nemzetközi viszonylatban is mértékadó produkciókat hozzunk létre, rangos vendégművészeket hívunk meg. Számunkra az ősz most is kiemelten jelentős időszak” – mondja Igric György. „A jelentős események közül is kiemelkedik a Bartók halálának 60. évfordulóján, szeptember 26-án tartandó koncert. Ekkor a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara Fischer Ádám vezényletével szólaltatja meg A kékszakállú herceg várát – Polgár László és Németh Judit közreműködésével –, valamint a III. zongoraversenyt Ránki Dezső szólójával.” Kimondottan inyenceknek való az a hangverseny, amelyen a Vatikán kórusa, a Cappella Sistina lép fel a Szent István Bazilikában. „Ez a világ talán legrégebbi kórusa – mondja Igric György – és az elmúlt 1400 év alatt olyan zeneszerzők voltak tagjai, mint Palestrina, Josquin vagy Victoria. Egyáltalán nem turnéznek – az utóbbi húsz évben mindössze kétszer jártak külföldön – és elsősorban a pápai rendezvényeken szolgáltatják a zenét. Nos, változások ide vagy oda, biztos, hogy a tőlünk elvárt minőségű koncertek mellett továbbra is az ehhez hasonló, különlegesen izgalmas események fognak a nevünkhöz fűződni.”

BUDAPESTI MAHLER ÜNNEP

Művészeti vezető

FISCHER IVÁN

Rezidens zenekar

BUDAPESTI FESZTIVÁLZENEKAR

Szervezők

Budapesti Fesztiválzenekar
Művészetek Palotája
Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
Magyar Gustav Mahler Társaság
MR Bartók Adó
Gustav Mahler Zenei Archívum – Párizs

Szeptember 6-án és 8-án → 19^h45

Nemzeti Hangversenyterem

MAHLER: 2. SZIMFÓNIA

közreműködik:

Lisa Milne, Birgit Remmert,
MR Énekkara
vezényel: Fischer Iván

Szeptember 7-én és 9-én → 19^h45

Művészetek Palotája, Fesztivál Színház

Tihanyi: Mahler csodakürtje (Ősbemutató)

Berio: Népdalok énekhangra és kamarazenekarra

Mahler: Dal a Földről (A. Schönberg és R. Riehn átirata)

közreműködik: Cristina Zavalloni,
Nathalie Stutzmann,
Howard Haskin, Meláth Andrea
vezényel: Fischer Iván

Szeptember 6–18.

Művészetek Palotája

„Eljön az én időm...”

– A párizsi Mahler Zenei
Archívum kiállítása

Művészetek Palotája Budapest

A Művészetek Palotája szakmai támogatója
a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

TÁMOGATÓK

Fővárosi Közgyűlés Kereskedelmi
és Turisztikai Bizottsága

Francia Kulturális Intézet

Olasz Kulturális Intézet

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alapprogram

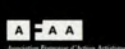
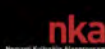
Vodafone Magyarország Rt.

Association Française d'Action Artistique

Jegyek vásárolhatók a BFZ titkárságán
(Alkotás u. 39/c. • Telefon 489-4330),
a Művészetek Palotája jegypénztárában,
az ismert jegyirodáknak és interneten (www.bfz.hu).

www.bfz.hu

A nyitottság jegyében Budapesti Őszi Fesztivál (október 14–23.)

A földi halandó méltán irigyli a fesztiválokat. Újjászülethetnek, megújulhatnak, arcukat válthatnak egyik évről a másikra. Ahogy például a Budapesti Őszi Fesztivál tette két évvel ezelőtt – jóllehet, mindez elképzelhetetlen lett volna egy olyan művészeti vezető nélkül, mint Kovalik Balázs. Az életerőtől és energiától duzzadó tíznapos fesztiválon idén több mint nyolcvan rendezvény közül választhatunk.

A Budapesti Őszi Fesztivál (BÖF) egyik legnagyobb szabású zenei eseményének ígérkezik Jeney Zoltán Halotti szertartás című oratóriumának az ősbemutatója. A többek által főműnek, magnum opusnak aposztrofált kompozíció már méreteiben is tiszteletet parancsoló: mintegy két és fél óra időtartamú, hat nagyobb tömbből és negyvenhét tételből áll. Összesen hét nyelven (német, olasz, latin, görög, héber, magyar és orosz) szólalnak meg a bibliai és népi szövegeket felhasználó, különböző műfajú és hangszer-összeállítású szakaszok. A zeneszerző ezeken kívül Adytól Tandoriig hét magyar és két külföldi költő versét dolgozta fel, s ezek instrumentális részeit mahleri méretű nagyzenekarra hangszerelte. A mintegy ötszáz oldalas partitúra ötven kottasoros lapokból áll, a megjelenő zenei stílusok pedig több száz év zenei hagyományából is merítenek; Jeney néhol nyíltan, másutt csak rejtetten utal Bachra, Sztravinszkijra és a gregorián dallamkincsre. A most hatvanhárom éves komponista két évtized alatt írta meg a művet, de legkorábbi tételét – amelyről akkor még nem tudta, hogy később felhasználja – 1979-ben vetette papírra. Ez a halál-tematikájú egyházi ének gregorián kóruson szólalt meg kamaraegyüt-

tes kíséretével, a Dobszay László és Szendrei Janka vezette Schola Hungarica előadásában.

Hadd idézzük a zeneszerzőt: „A tételek többsége ennek a hatalmas apparátusnak csak kisebb csoportjain szólal meg. Az énekes szólistát többször kíséri egyetlen hangszer, kamaraegyüttes méretű hangszer-csoport, vagy lazán, levegősen hangszerelt teljes zenekar.” Jeney a nagy zeneszerző-elődökre tekintettel óvatosan

elkerülte a halotti mise, a requiem műfaját, és helyette inkább olyan, formát választott, amelyben szabadabbnak érezte magát. Így a szerkezetében leginkább a barokk passiókkal rokon, kaleidoszkópszerű alkotás a középkori halotti szertartás menetét követi, koncerttermi viszonyokhoz méretezett, sűrített formában.

Vigyázva, nehogy hangvételünk hirtelen patetikussá váljék, csendben azért jegyezzük meg: valószínűleg az utóbbi évtizedek egyik legjelentősebb magyar zeneművének az ősbemutatóján leszünk jelen október 22-én a Nemzeti Hangversenyteremben. A zenetörténeti jelentőségű mű sorsa a lehető legjobb kezekbe került: az Amadinda Ütőegyüttesrel kiegészülő Nemzeti Filharmonikus Zenekart, valamint a Nemzeti Énekkart Kocsis Zoltán vezényli. Az öt énekes szólista is szakavatott, különleges

képességű művész: Károlyi Katalin, Kolonits Klára, Timothy Bentsch, Busa Tamás és Fried Péter. „Be van fejezve a nagy mű”, – gondolhatnánk, talán Madách sora jutott eszébe Jeneynek, amikor behúzta a kettős ütemvonalat a Halotti szertartás végére. A dolgok megszépítésére hajlamos kívülállót azonban szinte leforrázzák az önkritikus szerző szavai: „Csak az első előadáson derül majd ki, mit kell változtatni”.

Tönu Kaljuste, a legendás észt karmester

Az Ensemble Modern Helmut Lachenmann szerzői estjén lép föl

Fotók: Budapesti Fesztiválközpont Kht.

A BÖF fontos feladatának tekinti a fiatalabb, de már bizonyított korosztály bemutatását. Ennek a generációnak egyik legtehetségesebb zeneszerzője Horváth Balázs, Jeney Zoltán tanítványa, aki szerzői est keretében mutatkozik be. Izgalmas kompozícióit Eötvös Péter egyik pártfogolta és a Milwaukee Szimfonikusok másodkarmestere, Vajda Gergely vezényli. Egy izgalmas „koncert-kísérletnek” is részesei lehetünk, mégpedig a 2004-es Chartres-i Orgonaverseny nagydíját elnyert Fassang László és Vincent Le Quang, ifjú szaxofonos estjén.

Jeney mellett napjaink egyik legjelentősebb, nálunk talán kevésbé ismert német zeneszerzőjét Helmut Lachenmant is reflektorfénybe állítja a BÖF. A szülővárosához, Stuttgarthoz erősen kötődő komponista az ötvenes évek végén csatlakozott a Boulez és Stockhausen égisze alatt munkálkodó zeneszerzők darmstadti köréhez, majd hamarosan Luigi Nono első magántanítványa lett. Az 1970-es évektől kezdve azonban szakított ezzel az iskolával és gyökeresen

Helmut Lachenmann 70 éves

új zenei nyelvezetet alakított ki. Az idén hetvenéves Lachenmann műveit két hangverseny keretében adják elő olyan neves együttesek, mint a francia Diotima Vonósnégyes vagy a világ egyik legjobbnak tartott kortárs zenei csapata, az Ensemble Modern. A huszonöt éve alapított, frankfurti székhelyű kamarazenekar eddig szinte minden jelentős kortárs zeneszerzővel együtt dolgozott. Lemezre vették Cage, Ives, Kagel műveit, s egyik nevezetes felvételükön –, amely éppen a Szombathelyi Bartók Fesztiválon készült 1990-ben –

Eötvös Péter vezényli őket Ligeti versenyműveiben. Az Ensemble Modern egy kulturális cserekapcsolatot erősítő szervezet, a Réseau Varèse segítségével látogat Budapestre. Az 1999-ben lét-

Az Ászt Kamarakórus Arvo Pärt műveit szólaltatja meg

rehozott hálózat tizenegy európai ország tizenhét partnerintézményét, –rendezvényét egyesíti, köztük olyanokat, mint a párizsi székhelyű IRCAM, a Berliner Festspiele vagy a Wien Modern. Az Európai Bizottság Kultúra 2000 programjában népszerűsíti napjaink zenéjét és viszi el különböző fesztiválokra, így Budapestre is.

A másik hetvenéves zeneszerző, aki előtt a BÖF tisztelegni kíván, az észti születésű és napjainkban rendkívül népszerű Arvo Pärt. Ő a volt Szovjetunióból 1980-ban menekült külföldre, az időpont egybeesett annak stílusnak a megtalálásával, amely elhozta számára világhírt. Akkor néhány egyszerű mondatban fogalmazta meg ma is érvényes hitvallását: „Felfedeztem, hogy egyetlen hang is tud gyönyörű lenni, ha szépen szólaltatják meg. Ez az egy hang vagy csendes pillanat a szépség iránti igényemet tökéletesen kielégíti. Ezért dolgozom kevés elemmel.” Mostani szerzői estjén elhangzik többek közt vonózenekari alkotás, ortodox imakönyv szövegét feldolgozó kórus, valamint a nagyszabású Te Deum. Ezekon kívül felcsendül a szintén fél óra időtartamú Berliner Messe, melyet a berlini fal lebontásának alkalmából vetett papírra a zeneszerző. A hangversenyt olyan világhírű előadók is különlegessé teszik, mint az Ászt Kamarakórus, a Tallini Kamarazenekar és legendás karnagyuk, Tõnu Kaljuste. A szintén észti születésű dirigens napjaink egyik legnagyobbra becsült kórusvezetője. Mágus, aki nem csak 1981-ben alapított kórusából képes hallatlan hangzásokat elővarázsolni, hanem a bő évtizeddel később létrehozott kamarazenekarából, sőt az általa 1994 óta vezetett Svéd Rádió Énekkarából is. Arvo Pärt szinte minden művét elvezényelte már, így biztosak lehetünk benne, hogy a Baltikumból érkezett előadógyüttes fantasztikus élménnyel ajándékoz meg bennünket.

Befejezőképpen – bár nem zenei esemény – mindenképpen említést érdemel az összművészeti fesztivál egyik kiemelkedően fontos színházi produkciója is. Nem csak azért, mert a méltán világhírű Berliner Volksbühne formabontó olvasatában, multimédiás elemekkel tarkítva adja elő Bulgakov híres regényét, A Mester és Margaritát. Hanem azért is, mert a színdarab előtt Zimányi Zsófia, a Budapesti Fesztiválközpont Kht. ügyvezető igazgatója itt veszi át ünnepélyes keretek között a Budapesti Tavasz Fesztiválnak ítelt Európa-díjat. A rangos elismerést Hans-Dietrich Genscher, egykori német külügyminiszter kezdeményezésére a Kulturforum Europa alapította 1993-ban és azóta minden évben olyan rendezvénynek ítéli oda, amely meggyőzően képviseli a felelős európai gondolkodást, valamint a toleranciát a kultúra területén.

Ízelítő a Budapesti Őszi Fesztivál hangversenyeiből

Október 14. 19.30: Mafilm III–IV. Stúdió
Fausto Romitelli videó-operája a belga Ensemble Ictus előadásában

Október 14. 20 óra: Trafó
Gregor Metzger, Martin Zimmermann (koreográfusok)
és Dimitri de Perrot (lemezlovas) színpadi vízőja

Október 15. 23.30: Ferenciek tere, metróállomás
az Accord Vonósnégyes és Gál Gabriella éjjeli koncertje
Arvo Pärt műveiből

Október 17. 19.30: Művészetek Palotája, Fesztiválszínház
Horváth Balázs szerzői estje, vezényel: Vajda Gergely

Október 19. 20 óra: MU Színház
Schönberg: Pierrot Lunaire, Térey János magyar fordításában
A Dajka Színház előadása,

vezényel: Tihanyi László, látványterv: El Kazovszkij

Október 19. 21.30: Zeneakadémia
Fassang László (orgona) és Vincent Lê Quang (szaxofon) játszik
Bach-korálokot kortárs improvizációval

Várkonyi Tamás

Aki Széll Györgyöt is meghatotta

A hetvenéves Frankl Péter teljes intenzitással koncertezik

Zsarnok, diktátor – ilyesfajta jelzőkkel illette a zenei közvélemény Széll Györgyöt. Frankl Péter azonban kiérdemelte a huszadi század egyik legnagyobb dirigensének barátságát. Belsőkapcsolatuk azon alapult, hogy Frankl feltétlen odaadással viseltetett Mozart iránt, éppúgy, mint Széll. Eltelt négy évtized, a magyar zongoraművész hetvenéves lett, de lelkesedéséből mit sem vesztett.

1965 körül játszott elő Széllnek, abban az időben, amikor már több éve külföldön élt és nem sokkal azelőtt az Egyesült Államokban is bemutatkozott. A Clevelandi Szimfonikusok karmestere azt mondta, Mozart-koncertekre fogja felkérni, mert úgy gondolta, Mozartot kevesen játsszák jól. „Széll Györgyöt sokan diktátornak tartják, de ha közelebbről ismerte az ember, igen segítőkésznek mutatkozott, kivált a fiatal művészekkel. Persze csak akkor, ha azt látta, hogy a muzsikusi elhivatottságból és nem csak karrierizmusból közeledik a zenéhez” – mondja Frankl. „Első koncertünk előtt fél évvel »megkörnyékeztem«. Természetesen jól ismertem a hangversenyünk műsorát, és azt is tudtam, hogy a mester nyaranként Európában tartózkodik. Megkértem, értesítsen, mikor ér rá és azt is,

különösen nehéz. Az ember folyamatosan érik, leszűrődnek bizonyos dolgok még akkor is, ha én magam ezt a folyamatot nem érzékelem is” – véli a születésnapos zongoraművész.

Szakmai családfája alapján Frankl Pétert igen előkelő származásúnak tekinthetjük, hiszen a Zeneakadémián Hernádi Lajosnál tanult, aki pedig Bartóknál, Dohnányinál és Arthur Schnabelnál. Szerencsésnek tartja magát, mert különböző egyéniségek tulajdonságai keverednek benne. A kép persze nem lehet teljes Fischer Annie neve nélkül, akit Frankl egyik példaképének tekint, de játékában bizonyára ott van valahol Weiner Leó, Kodály Zoltán, Szabolcsi Bence, Molnár Antal óráinak az emléke is. Talán a közös felmenőknek, a közös alma maternek is köszönhető, hogy Pauk Györggyel több mint öt évtizedig adtak szenzációs kamaraesteket. Ezek a zenei élet csillagos óráit jelentették külföldön és itthon is, mert ilyenkor a Zeneakadémia zsúfolásig megtelt nagytermét önfeladott muzsikálás töltötte be. S részben ez az, amit a zongoraművész a mai fiatalokból hiányol. „Úgy veszem észre, túlságosan tudatosan, tudományosan közelítenek a zenéhez, ezért uniformizálódik az előadásmódjuk. Éppen azért kezdtem tanítani a nyolcvanas évek végén a Yale Egyetemen, hogy a tehetséges ifjú zenészeknek

„Sosincs semmi az ember kisujjában, vigyázni kell, nehogy elkényelmesdjünk”

Fotó: Felvégi Andrea

hol tudnám meglátogatni, hogy megbeszéljük a darabot és megismerjük egymás elképzeléseit. Ettől nagyon meghatódott és meleg hangú levelet írt nekem, így találkoztunk Luzernben. Még 1970-ben, a halála esztendejében is játszhattam vele.”

Frankl Pétert az eltelt hetven évből legalább hat évtizeden át Mozart kísérte végig. Meg persze, Beethoven, Schubert, Bartók, Schumann, Debussy – az utóbbi két szerző valamennyi zongoraművét lemezre is vette. Azt hihetnénk, a világhírű művészek ma már nem jelent különösebb megterhelést elővenni a pályafutása során többször előadott kompozíciókat. „Sosincs semmi az ember kisujjában – magyarázza –, ráadásul egyre jobban kell vigyázni, nehogy elkényelmesdjünk. A kora a felelősség is nő, és Mozart

segítsék egyéniséggé formálódni. Tökéletességre kell törekedni, ez nem vitás, viszont nem szabad, hogy beárnyékolja a produkciót a félelem a melléütéstől. Óriási hibának tartom, hogy az előadók többsége ma nem mer kockázatot vállalni, és kicsit fáj, hogy a régi tradíció kihalni látszik. Fel nő egy fiatal nemzedék úgy, hogy nem tudja, ki volt Fischer Annie.”

Frankl ma is ugyanolyan lelkesedéssel hallgatja Furtwängler vagy Klemperer felvételeit, mint annak idején. „Nekem ezek a lemezek többet mondanak, mint a historikus mozgalom felkent papjai. Klemperer Bachja ma már kevésbé elfogadott, de ha az ember meghallgatja vele a h-moll misét vagy a Máté-passiót, kiderül, hogy szépségekben milyen gazdag, csodálatos előadás az övé. Rendkívül fontosnak tartom tisztelni a hagyományt. A jó hagyományt” – jelenti ki Frankl.

A zongoraművész – a közhiedelemmel ellentétben – nem 1956-ban hagyta el Magyarországot, hanem két

évvél később, amikor a Lehel György vezette Rádiózenekarral Párizsban koncertezett. Három évet töltött itt, majd Londonba költözött, ahonnan először 1972-ben jött újból Magyarországra, s azóta évente fellép itthon.

Hetvenedik születésnapja kapcsán felteszem az ilyenkor szokásos kérdést is: vajon mindent elért-e, amit szeretett volna? Frankl némileg sajnálja, hogy szólórepertoárjából kimaradtak bizonyos alkotások, míg a zenekari és a kamarairodalomból többnyire eljuttatta, ami szívéhez közel áll. Legnagyobb ajándéknak azt tartja, hogy teljes aktivitással tudja folytatni a koncertezést – a maga és közönsége örömeire.

Várkonyi Tamás

Művészetek Palotája Budapest

Október 30., vasárnap 18.30 óra

NEMZETI HANGVERSENYTEREM

Clevelandi Zenekar

Vezényel: Franz Welser-Möst

Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány, op. 80

Ives: II. szimfónia **Brahms:** I. szimfónia, op. 68

R a n d e v ú a m ű v é s z e t t e l

www.mupa.hu

Jegyek kaphatók:

A Művészetek Palotája jegypénztárában: 1095 Budapest IX., Komor Marcell u. 1.

Tel.: (1) 555-3300. h–szo 13–18, v 10–15 h, előadások napján az előadások végéig

A Concert & Media Kft. jegyirodáiban: 1091 Budapest IX., Üllői út 11–13., Tel.: (1) 455-9000. h–p 10–18 h

1145 Budapest XIV., Torontál u. 30., Tel.: (1) 222-1313. h–p 9–17 h, Online: www.jegyelado.hu

A Nemzeti Színház Jegyirodájában: 1062 Budapest VI., Andrásy út 28., Tel.: (1) 373-0995/96. h–p 10–18, szo, v 11–19 h

A Rózsavölgyi Jegyirodában: 1052 Budapest V., Szervita tér 5., Tel.: (1) 266-8337. h–p 10–18, szo 10–15 h

A Zeneakadémia jegypénztárában: 1061 Budapest VI., Liszt Ferenc tér 8., Tel.: (1) 342-0179. h–p 10–20, szo, v 14–20 h

a nagyobb budapesti Libri Könyvruházakban, valamint további ismert jegyirodákban.

A Művészetek Palotája szakmai támogatója a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem.

Élmények – első pillantásra

Kísérletek, világsikerek, meglepetések a Prima Vista Fesztiválon

Bemutató előtti bemutatókat kínál a közönségnek a Művészetek Palotája őszi újdonsága, a Prima Vista Fesztivál. Új művek, Magyarországon először hallható és látható alkotások kerülnek színre a Fesztivál Színházban. Az intézmény programjának javarésztében a sztár kategóriába tartozó művészekkel, klasszikus művekkel találkozik a publikum. Ám a ház szép hivatásának tekinti a kortárs művészet értékeinek megismertetését is.

Az első estén, október 2-án Melis László és Jeles András Alkonyvár című darabja kerül színre, Valló Péter rendezésében. A témát egy irodalomtörténeti legendából kölcsönözték a szerzők, Heinrich von Kleist drámáiról és Henriette Vogel kettős öngyilkossága volt ez a szomorú esemény. Jeles librettója a német romantika szellemét idézi meg – a kor költői szövegeiből válogatva lehetőséget teremt Melis Lászlónak, hogy zenetörténeti kalandozásra indulhasson ugyanebből a korból merítve invenciót.

Október 4-én egy már világhírű gyermekopera, A kis herceg érkezik meg a palotába a tengerentúlról. Alig van szülő, aki ne olvasta volna föl Antoine de Saint-Exupéry megindító történetét a gyerekeknek. A kicsi, komfortos bolygójáról a Földre pottyant fiúcska, a Szaharába lezuhant pilóta és a róka, a rezes orrú, a lámpa oltogató, kigyó és a többiek meséje gyönyörű allegória, amely a felnőttek lelkét is megérinti.

Erre érzett rá Rachel Portman brit zeneszerző, aki számára a tapasztalt színházi dramaturg, Nicholas Wright készített szövegekötvet Saint-Exupéry írásából. Nem volt könnyű dolga, hiszen cselekményessé kellett tennie a filozofikus, inkább a gondolatok szépségével ható alkotást. Sikerült, bár A kis herceg nem egy akciófilm lendületével, inkább valami nagyon harmonikus, megnyugtató csodával várja nézőjét. A jó élmény titka a brit Rachel Portman muzsikájában rejlik.

Portman több sikeres filmzenét komponált, köztük az Oscar-díjjal jutalmazott Csokoládédét. Filmdramaturgiai tapasztalatait remekül hasznosítja, zenéje szituációt teremt, és pontos jellemrajzot ad. Mint a legtöbb összehasonlítás, nyilván ez is pontatlan, de legalább tájékoztató: Portman gyermekoperája Britten, Bernstein és Webber műveinek aranyháromszögében helyezhető el. A kompozíciót 26 hangszeres, tehát kamara apparátus szólaltatja meg, az énekszólamok igényesek.

Selmecei György A szirén című operájának főszereplője:

Cserekllyei Andrea és Kovács István

Fotó: Gramofon-archív

Operahős lett A kis herceg

A Milwaukee-ban, Bostonban és Kentuckyban szervezett előbemutatók után 2003 késő tavaszán tartották A kis herceg világpremierjét a Houstoni Operaházban. A pilótát az ausztrál bariton, Teddy Tahu Rhodes, a kis herceget a 11 éves Nathaniel Irvin énekelte. Idén a New York City Opera, a Jefferson Előadóművészeti Központ tűzi műsorra, 2006-ban pedig Santa Fé-ben is látható lesz. A houstoni ősbemutatót a pályáját egykor Jean-Pierre Ponnelle asszisztenseként kezdő, ma már a világon mindenhol mértékadó operai, színházi szakemberként jegyzett Francesca Zambello rendezte, a „klón” produkciók is hozzá fűződnek, valamint a DVD-n, a Sony kiadásában hozzáférhető film is. Ezen is Rhodes a férfi főszereplő, de kis herceget egy másik rendkívül tehetséges és muzikális kiskamasz, a felvételekor ugyancsak 11 éves Joseph McManners alakítja.

A következő estén ismét egy magyar mű következik: Selmecei György A szirén című operáját Szöcs Géza novellája alapján komponálta. A téma itt is örök, Odüsszeusz óta mindnyájan a szirén bűbajos énekét vágyunk meghallani. Nos, ez a mondabeli tengeri tünemény különös módon egy óceánjáró útnak okoz bonyodalmat. A darabot először francia nyelven mutatták be, Luxemburgban, a Prima Vistára készült magyar átdolgozás fölé egy újra komponálással. Kovács István, Cserekllyei Andrea és Hámosi Szabolcs éneklő a főszerepeket. Ars Nova és a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Kesselyák Gergely vezényli. A bizarr történetet Gothár Péter állítja színpadra. Selmecei operája akár azt is bizonyíthatja, hogy a verizmus szelleme él, zenei nyelve pedig kortárs kontextusban is beszélhető.

Gramofon

A Nemzeti Filharmonikusok

ÉVADNYITÓ KONCERTJE A NEMZETI HANGVERSENYTEREMBEN

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

2005. szeptember 23. péntek

Bartók-est

Erdélyi táncok

Román népi táncok

Scherzo, op. 2

A fából faragott királyfi, op. 13
(bábokkal)

Közreműködik:

Zsoldos Bálint – zongora

A Budapest Bábszínház művészei

Vezényel:

Kocsis Zoltán

M. Novák András: Történelmi tapéták II. (1997, részlet)

Barokk a dzsungel szélén

A Florilegium felfedező útjai Dél-Amerikában

Perui barátomtól, Gonzalótól hallottam először a mesés kincsről, amely nem frigyláda, nem is inka aranytál. Több százezer, kézzel írt kottaoldalról van szó, amelyek a spanyol misszionáriusok által alapított templomok mélyén fekszenek. Hiszem, ha hallom – mondtam Gonzalónak, de akkor még nem ismertem azt a CD-t, amelyen Ashley Solomon és együttese, a Florilegium „számolt be” a kriptákban tett felfedezőútjairól.

A bolíviai barokk valószínűleg soha nem lesz a zenetörténet kánonjának része, viszont olyan kuriózum, amely egy eddig nem ismert területére irányítja a muzsika Kolumbuszainak és Magellánjainak tekintetét. Először a brit régizenei kamaragyüttesnek, a Florilegiumnak adatott meg, hogy egy különös véletlen folytán tudomást szerezzen erről a kincsről és lemez formájában a nagyközönség elé tárja legszebb darbjait. A brit régizenei együttes nemrég Budapesten járt – ekkor találkoztam művészeti vezetőjével, Ashley Solomonnal.

„Ez egy hihetetlen történet” – vág a téma közepébe a blockflöteművész. „Hallott minket Londonban egy Bolíviában működő pap, aki két évente barokk fesztivált rendez városában, Concepcionban. 2002-re meghívta együttesünket, és a műsört illetően egyetlen kikötése volt: játsszunk bolíviai zenét is, a kottákat ő küldi el. Én kicsit csodálkoztam, de – felfedező kedvű muzsikus lévén – örömmel fogadtam a meghívást. A koncerten, – amelyre akár hat órát is gyalogoltak az érdeklődő bolíviaiak, hogy hallhassák – megszólaltattuk az európai barokk jeles szerzőinek műveit és nagy tapsot kaptunk. A bolíviai darabok után azonban üdvrivalgásban tört ki a közönség! Mint előadónak is óriási élményt jelentett ez a fogadtatás.”

Kiderült, hogy mintegy húsz ezer kéziratoldal nyugszik még a Világörökség részét képező templom kriptájában. Több évtizedbe telt,

míg a bennszülött indiánok hajlandók voltak másokat is a kincsek közelébe engedni. „Több oldalon tudnék még mesélni arról, hogy miként jutott el hozzánk nagy faladékban mintegy hatszáz kiló kotta, vagy arról, miként jutottunk ki Bolíviába teljes stúdiótechnikánkkal, háromnapos, leginkább rémálomhoz hasonlítható hajókázással. Mindezt azért, hogy a dzsungel szélén, az ott álló fantasztikus templomban vegyük fel a nagyszerű, XVII–XVIII. századi zenéket. Mert számomra egyértelmű volt, hogy csak bolíviai énekesek közreműködésével és csak itt jöhet létre ez a produkció” – mondja Ashley.

A Florilegium 1991-ben kamarazenekarként alakult, nevét egy XVIII. századi zeneelméleti munkából kölcsönözte. A létszámcsökkentést később a gazdaságosabb működés indokolta, de az öttagú együttes bármikor kiegészülhet saját kórusával és tartalékzenészeivel, hogy barokk passiókat, operákat adjon

Ebben a templomban készültek a Florilegium felvételei

elő. (A tagok egyike a magyar származású Kati Debretzeni, aki Gardiner kantáta-zarándokútján töltötte be a koncertmesteri feladatokat.) Természetesen a Florilegiumnak is meg kellett találnia azt a fogódzót, amibe kapaszkodva versenyben tudott maradni a korhű hangszereken játszó együttesek között. Ebben éppen szerkezeti rugalmassága segítette, no meg Haydn úgy nevezett Londoni szimfóniáinak Salomon-féle átíratái. Nem sajtóhiba, valóban csak egy betű az eltérés a Florilegiumot vezető Ashley Solomon és Haydn barátjának és impresszáriójának a neve közt. A XVIII. század végén a hegedűművész praktikus okokból kis kamaragyüttesre írta át a nagy műveket. „Csalódik, aki a hangszereket hangzást várja ezektől az átíratoktól. Helyette viszont olyan hajlékonysággal szólalnak meg a dallamok, és a zenei szövet is olyan áttetszővé válik, ami csak a kamarazeneire jellemző” – mondja Ashley, a csapat fuvolása. Hangszerének egyébként külön története van. Egyik koncertjük végén egy úr ment oda hozzá. Gratuláló szavai után szót ejtett egy fuvoláról, amelynek Ashley Solomon nem tulajdonított túl nagy jelentőséget, mégis elment az angol úr lakására és szemügyre vette a hangszert. Kiderült, hogy egy olyan instrumentum, amely éppen a Salomon-féle átíratok korából származik. Amikor Ashley felve megkérdezte, kölcsönkaphatja-e ezt a fantasztikus értékű fuvolát, az angol úr csak ennyit mondott: „Tessék, vigye!” A Londoni szimfóniák több részesre tervezett felvételsorozatát már ezzel a hangszerral kezdhették meg, és fejezik be néhány év múlva.

A Royal College of Music professzora, Ashley Solomon a historikus mozgalom sűrűjében mozog és erről a világról szintén órákon keresztül tudna mesélni. „Már a régizene sem a régi – mondja –, gombamód elszaporodtak a historikus szemléletű, korhű hangszereken játszó együttesek, rengeteg hangszer-kópia van forgalomban, a kutatás lehetőségei kiterjedtebbek és a forradalmi olvasatok is szinte mindennaposak. Sokkal magasabb tehát a mérce. Ezzel együtt bűnnek tartom azt, hogy a nagyzenekarok többsége ma már szinte nem mer műsorra tűzni romantika előtti szimfonikus alkotásokat.”

A Florilegium – Ashley Solomon és együttese

Fotók: Gramofon-archív

NEMZETI HANGVERSENYTEREM

December 7., szerda 19.30 óra

Az "Opera Antiqua" sorozat további előadásai a Fesztivál Színházban:

November 27., 30.
Charpentier: Actéon,
Purcell: Dido és Aeneas

November 29.
Michael Haydn: Andromeda e Perseo

Művészetek Palotája Budapest

A világhírű

Les Arts Florissants

előadása

az „OPERA ANTIQUA”
sorozatban

Rameau: A lovagok

Opera koncertszerű előadásban

Argie	Katia Velletaz
Atis	Anders Dahlin
Orcan	João Fernandes
Anselme	Matthieu Lécroart
Manto	Emiliano Gonzales-Toro
Nérine	Danielle De Neise
Vezényel:	WILLIAM CHRISTIE

Lányszöktetés, zarándoknak álcázott lovagok, gyilkossági kísérlet, varázslatok, végül a szerelmesek egymásra találása - **Rameau** operája, *A lovagok* különös ötvözte a drámának és a bobóctréfának, daloknak, táncoknak és paródiának. A darabot 1760-ban mutatta be a Párizsi Királyi Zeneakadémia. Az izgalmas történetet a világ egyik legjelentősebb régizenei együttese, a **Les Arts Florissants**, korabeli hangszereken játszó zenészek és énekesek csoportja adja elő.

Randevú a művészettel

www.mupa.hu

Jegyek kaphatók a Művészetek Palotája jegypénztárában (Bp. IX. Komor Marcell u. 1., tel.: 555-3300, h-szo 13-18, v 10-15 óráig, előadások napján az előadások végéig), a Concert & Media Jegyirodáiban (Bp. IX. Üllői út 11-13., tel.: 455-9000, h-p 10-18 óráig; Bp. XIV. Torontál u. 30., tel.: 222-1313, h-p 9-17 óráig; online: www.jegyelado.hu), a Nemzeti Színház Jegyirodájában (Bp. VI. Andrassy út 28., Tel.: 373-0995/96, h-p 10-18 óráig, szo-v 11-19 óráig), a Rózsavölgyi Jegyirodában (Bp. V. Szervita tér 5., Tel.: 266-8337, h-p 10-18 óráig, szo 10-15 óráig), a Libri Könyvesboltjaiban, Zeneakadémián (Bp. VI. Liszt Ferenc tér 8. h-p 10-20 óráig szo-v 10-20 óráig), valamint az ismert jegypénztárakban.

A Művészetek Palotája szakmai támogatója a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem.

ISO 9001:2000

Virrasztás Bartókért

New Yorkban is közvetítik a Nemzeti Filharmonikusok éjszakai emlékkoncertjét

Különleges koncerttel indítja az évadot a Nemzeti Filharmonikus Zenekar. A Bartók Bélára emlékező ünnepi év nyitányaként hangversennyel egybekötött virrasztást rendeznek a Nemzeti Hangversenyteremben, a Művészetek Palotájában. Szeptember 25-én, a zeneszerző halála hatvanadik évfordulójának előestéjén Bartók műveit játssza az együttes Kocsis Zoltán vezényletével.

Mint azt Kovács Gézától, a zenekar ügyvezető igazgatójától megtudtuk, a jeles alkalomra a zeneszerző örököse felajánlotta Bartóknak a nagyközönség előtt eddig be nem mutatott személyes relikviáit, amelyeket kiállítás keretében tekinthetnek meg az érdeklődők. Az esemény különlegessége, hogy a Duna Televízió jóvoltából a koncertet nemcsak Magyarországon, hanem Bartók halálozási helyén, New Yorkban is láthatják. A tengerentúli helyszín az éppen aznap megnyíló új Magyar Intézet lesz, amelyet speciális fényeffektusokkal vonnak be, ország-világ figyelmét felhívva az egyik legnagyobb magyar zeneszerzőre. Mindez méltó kezdete lesz az emlékezősorozatnak, amelynek részeként 2006. március 24-én, Bartók 125. születésnapja előestéjén a Nemzeti Filharmonikusok ünnepi koncertet adnak a Budapesti Tavasz Fesztiválon.

A virrasztás előtt két nappal, ahogy eddig minden évad első hangversenyén, Kocsis Zoltán Bartók műveit vezényli a Nemzeti Filharmonikusok élén. Az évadnyitó koncert műsorát most, tekintettel a kerek évfordulóra, kizárólag a magyar géniusz műveinek szentelik. Több érdekességet is tartogat ez az est. Legszembetűnőbb újdonsága, hogy A fából faragott királyfi című balett zenéje a Budapest Bábszínház művészeinek közreműködésével szólal meg, az Andrassy úti intézménnyel kötendő hosszabb távú együttműködés első állomásaként. Az áprilisi Mandarin-produkciót film animáció egészítette ki, a főzeneigazgató törekvése érvényesül a szeptember 23-ai koncerten is, amelyen a művészen kidolgozott vizuális elemek összművészeti frigré

Bartók Béla

lépnek Kocsis Zoltán etalon értékű Bartók-olvasatával. A zongorista-karmester tervei közt szerepel még Bartók harmadik szinpadí műve, A kékszakállú herceg vára szcenizált előadása is, de erre csak a jövő évadban kerül sor.

Az évadnyitó hangverseny másik színpontját jelenti az op. 2-es jelzésű Scherzo. A zongorára és zenekarra írt, rendkívül virtuóz mű szólóját Zsoldos Bálint szólaltatja meg, huszonnyolc éves létére többször lépett már fel magyar és külföldi zenekarokkal. A fiatal művész több versenyt is megnyert – két éve a Magyar Rádió Zongoraversenyén a különdíjat ítelték neki –, és számos fesztivál vendége volt. Különböző mesterkurzusokon olyan művészeknél tanult, mint Dmitrij Baskirov, Lazar Berman, Frankl Péter, Karlheinz Kämmerling, John Perry vagy Sebők György. Bár műfajából fakadóan a Scherzo bravúrdarab, Zsoldos szerint sosem szabad megengedni, hogy a zeneszerző elképzelései háttérben maradjanak a virtuozitáshoz képest.

Az utóbbi években részesei lehettünk annak, miként gyarapodik a zenekar repertoárja a ma már megkerülhetetlen szimfonikus szerző, Mahler műveivel is. Korábban megszólaltatták a Harmadik, a Negyedik és az Ötödik szimfóniát, és mindenki emlékezik még a tavalyi, reveláció erejű Elsőre. Október elején a Hetediket vezényli

Zsoldos Bálint

Peskó Zoltán, aki a Portugál Állami Opera főzeneigazgatójaként is szívesen dolgozik a Nemzeti Filharmonikusokkal. Azt a Mahler-előadói hagyományt, amelyet Peskó is követ, a zeneszerző egyik legavatottabb interpretátorától, Lorin Maazeltől örökölte. A hatvanas években mellette működött asszisztensként, de Peskó olyan nagyságoktól is tanult, mint Sergiu Celibidache vagy Pierre Boulez, az sem lehet véletlen, hogy Kurtág legtöbbször az 1964 óta külföldön élő dirigensre bizza műveinek előadását.

Különleges élményt ígér a Nemzeti Filharmonikusok november 24-i koncertje is. Egyrészt a műsoron szereplő szerzők – Debussy, Dvořák, Rahmanyinov és Ravel – eltérő világa teszi színessé a programot, másrészt a vendégművész, Kun Woo Paik személye. A dél-koreai zongoristát, aki tízévesen már a Grieg-koncertet játszotta hazájának filharmonikusával, 2000 óta exkluzív szerződés köti a Deccához. A Párizsban élő művész saját fesztivált működtet az Észak-Normandiai tengerparton, és némileg rokonlélek lehet Kocsissal, hiszen olyan személyiség, aki a törzserpertoár örökzöldjei mellett különös hangsúlyt tesz a kuriózumokra is.

Mozgalmas évad elé néz tehát Kocsis Zoltán együttese: ősszel A fából faragott királyfiból készítenek DVD-t és a koncertfelvételeiből készült válogatás megjelenése is várható a BMC-nél. Bizonyára új fejezet kezdődik a zenekar történetében azzal, hogy első teljes évadját kezdi a Zeneakadémiánál másfélszer nagyobb befogadóképességű Nemzeti Hangversenyteremben. Az eladott bérletek és a műsor sokszínűsége azonban a garancia arra: nem maradnak üres széksorok.

Kocsis Bartók-olvasata etalon értékű

Fotók: Gramofon-archív

Zeneakadémia Nagyterem

Hárfaszéria 2005/2006

a
HÁRFA

Világhírű hárfások hangversenysorozata

**Maria Graf, Marielle Nordmann,
Vigh Andrea, Xavier de Maistre**

Tokody Ilona (szoprán)

Patrice Fontanarosa (hegedű)

Gustav Rivinius (gordonka)

Jandó Jenő (zongora)

2005. november 18. – Xavier de Maistre és Jandó Jenő

2005. december 18. – Tokody Ilona és Vigh Andrea

2006. január 14. – Maria Graf és Gustav Rivinius

2006. február 11. – Marielle Nordmann és Patrice Fontanarosa

Az előadások 19.30 órakor kezdődnek.

Bérletek (4 koncertre) és jegyek vásárolhatók a Zeneakadémia jegypénztárában

Jegyárak: 2.000-3.000-4.000-5.000-6.000 Ft

Vonalkód és bérlet rendelhető a Zeneakadémián (342-0179)

és a Jakobi Koncert Kft.-nél 10-13 óra között (368-4334)

A Forrás Zenei Klub főtámogatója:

 Jakobi Koncert Kft.

jakobi.koncert@enternet.hu
www.forraskoncert.hu

A Forrás Zenei Klub médiaszponzora a

NÉPSZABADSÁG
A tájékozottság magabiztossá tesz.

A Komische Oper – Felsenstein után

Zenei műhelyek Berlinben – 3. rész

A német főváros három operaháza közül a legfiatalabb a nevét mindössze 1947 óta viselő Komische Oper, amelyet a kor operarendező zsenije, az osztrák származású Walter Felsenstein alapított. A kívülről modern színházépület nézőtere azonban már jóval korábbi időket idéz, ezen a helyen állt ugyanis a két bécsi építész, Hermann Helmer és Ferdinand Fellner tervei alapján 1892-ben megépült Theater Unter den Linden, a Komische Oper elődje, amely pár évvel később Metropol Theater néven futott, az első világháború után színpompás revüiről vált ismertté, majd 1918-tól nagyoperettekre szakosodott színházként üzemelt.

E minőségében számos népszerű darab ősbemutatójának is helyet adott: Lehár Ferenc, újabban már az operaházak állandó repertoárján szereplő daljátéka, A mosoly országa is itt került színre először. A második világháborúban több bombatalálat erősen megrongálta az épületet – a bejárat sérült a legsúlyosabban –, de csodával határos módon a nézőtér ügyszólván sértetlen maradt. Ezért lehetett 1945 után viszonylag kis költségráfordítással hamar üzemképes állapotba hozni az épületet. Felsenstein rendezésében, és a francia opéra comique hagyományaira építkezve Johann Strauss Denevérjével 1947. december 23-án immáron Komische Oper néven újra megnyithatta kapuit.

A ház műsorpolitikáját, eredeti játékközlését az intendánsként és főrendezőként is funkcionáló Felsenstein forradalmának tetsző gondolatisága határozta meg. 1975-ben bekövetkezett haláláig állt az intézmény élén. A ház világszerte magas rangot vívott ki magának, és mai is a modern zenés színház egyik fontos helyszínének számít. Bár harminc év is eltelt Felsenstein távozása óta, rendezéseit változatlanul legendák övezik. Sokan földidéz

Offenbach Hoffmann meséi, illetve Kécszakáll című darabjának előadását vagy éppen Verdi Traviatájának emlékezetes koncepcióját említik. A neves operafőnök azzal is öregbítette jó hírét, hogy a még 1947-ben Leo Spies által életre hívott zenekar élére több produkció erejéig olyan kiválóságokat nyert meg vendég-dirigensnek, mint Otto Klemperer, Václav Neumann, később Kurt Masur.

1965–1966-ban újjávarázsolták a homlokzatot, így 1966-ban, a decemberi Don Giovanni premierjére érkezőket már a ma is látványos külső fogadta. A kétségkívül iskolateremtő, a modern operajátszásnak maig hatóan új utat mutató Felsenstein működésének utolsó két évében a magyar Oberfrank Gézára bízták az Opera főzeneigazgatását, aki azonban csak 1976-ig maradt Berlinben. Felsenstein halála után pedig tanítványa, a Lipcseben is sokáig munkálkodó Joachim Herz foglalhatta el a megüresedett intendánsfőrendezői posztot. 1981-ben egy nem kevésbé polgárpukkasztó színházi szakember, Harry Kupfer került a főrendezői székbe, intendánsnak akkor Werner Rackwitzot nevezték ki.

Kupfer belépője szenzációsan sikerült: Wagner A nürnbergi mesterdalnokok című operáját álmodta színpadra, és a produkciót

A 2005/2006-os évad premierjei

- Puccini: Pillangókisasszony (2005. szeptember 25.)
- Mozart: Così fan tutte (2005. november 20.)
- Astor Piazzolla: María de Buenos Aires (2006. január 22.)
- Händel: Orestes (2006. február 26.)
- R. Strauss: A rózsalovag (2006. április 2.)
- Rimszkij-Korszakov: Az aranykakas (2006. május 28.)

Fotók: Komische Oper Berlin

Feltűnő a hasonlóság a Komische Oper és a Budapesti Operettszínház nézőtere között: ugyanazok a bécsi építészek – Fellner és Helmer – tervezték

Andreas Homoki főrendező

Kirill Petrenko főzeneigazgató

kitörő lelkesedéssel ünnepelte a Komische Oper publikuma. Az invenciózus rendező húsz éven át megmaradt az amúgy is afféle „rendezői színház”-ként üzemelő berlini intézmény főrendezői székében. Újabb magyar vonatkozás a Komische Oper történetében, hogy 1982-ben a társulathoz szerződötték a fiatal magyar koloratúrszopránt, Nádor Magdát, aki hamarosan a színház stabil tagjának számított, és több Mozart szerepben is megcsillogtatta bravúros énektechnikai képességeit.

Eközben persze történt még egy és más a házban. 1986-ban restaurálták például az 1270 személyes neobarokk nézőteret, és műemlékvédelem alá helyezték a komplexumot. Intendánsok, főzeneigazgatók jöttek-mentek, Kupfer azonban maradt. Azután 2002-ben

csak bekövetkezett a váltás: Andreas Homoki lett a főrendező, és Kirill Petrenko az új főzeneigazgató. Ez a Komische Oper ma is irányító duó – 2004-től Homoki az intendáns is – azzal is felhívta magára a figyelmet, hogy jó nevű rendezőket igyekeztek a házhoz kötni, meghívták egy-egy produkcióra az újtókedvéről ismert Hans Neuenfelset, és a sajátos operai elképzelései miatt szintén polgárpukkasztónak kiáltott Calixto Bieitót, a nem kevésbé mérész Peter Konwitschnyt, Barrie Koskyt, és Willy Deckert is többször foglalkoztatták. „Olyan rendezőket hívunk, akik koncepciónálisan újat hoznak. Képesek a klasszikus nagyoperákat meglepően újszerű megvilágításba helyezni. Ám legalább ennyire fontos az is, hogy elképzeléseik hiteles megvalósítását igyekezzen mindenki minden fronton segíteni, mert hiába eredeti egy rendezői koncepció, ha megvalósulását tekintve nem képes túllépni az általános operai

standardon” – magyarázza motivációit a zenészcsaládból származó, és egykor a berlini művészeti főiskolán végző Andreas Homoki, aki rövidebb kölni, és genfi szerződések után szabadúszó rendezőként Hamburgtól Párizsig úgyszólván fél Európát végigrendezte. Saját operaházában a most soron következő 2005/2006-os szezonban egyebek között Rimszkij Korszakov meseoperáját, Az aranykakast, Csajkovszkij Anyeginjét, Prokofjev lassan klasszikusnak számító A három narancs szerelmese című operáját, és Lehár A víg özvegy című operettjét állítja színpadra.

Az operaház sajtószóvivője, André Kraft igyekezett arra is ráirányítani a Gramofon olvasóinak a figyelmét, hogy Felsenstein után a repertoár is jelentős változáson ment keresztül, mert bár műsoron maradtak a klasszikus nagy Mozart, Verdi, Puccini, és Wagner operák, egyre több kortárs zeneszerző alkotását igyekeznek bemutatni. A hangsúly újabban a cseh, orosz és magyar operákra tevődött át, Janaček premierek, Ligeti György Le Grand Macabre-ja, és Prokofjev, illetve Sosztakovics operáinak színrevitele is jelzi, hogy a „keleti” operatermés egyre lényegesebb helyet foglal el a Komische Oper műsortervében. Ugyanakkor – mint a sajtófőnök hangsúlyozza – „igazi repertoár színház, ensemble ház vagyunk, nem különböző sztárok színháza. Soha nem hívunk kimondottan sztárénekeseket, mert tudjuk, hogy senkitől nem követelhetnénk meg, hogy hat héten át minden nap egyféle rendezést tanuljon, beugrásra pedig nem szerződöttünk senkit. Persze a sztárok felvonultatásának az is határt szab, hogy itt minden operát – Felsenstein akaratának megfelelően – ma is német nyelven adunk elő, és a szöveget bizony jó színvonalon kell interpretálni, különben a közönség nem érti, miről is szól a darab.”

A ház viszonylag csekély – 30 millió euró – állami támogatással a háta mögött igyekszik megfelelni a feladatának, igaz, szponzori pénzeket is sikerült felkutatni, amire szükség is van, mert a jegybevételből bizony aligha tehetnek szert tetemes pénzekre, hiszen ez a legolcsóbb berlini operaház. Elég utalni arra, hogy 16 éves korig minden előadást már nyolc euróért már megtekinthetnek az opera iránt érdeklődő fiatalok, és a legdrágább helyekért is csupán 62 eurót kérnek.

Lindner András

Őszi előadások

2005 szeptember

Ligeti: Le Grand Macabre (8, 16, 24)

Puccini: Pillangókisasszony (25, 30)

Britten: Albert Herring (28)

2005 október

Britten: Albert Herring (2, 9, 24)

Kálmán: A csárdáskirálynő (1, 8, 25, 28)

Puccini: Pillangókisasszony (5, 16, 22, 26)

Britten: A kis kéményseprő (14, 16, 21, 23, 29)

Mozart: Szöktetés a szerájból (19, 23, 31)

Janáček: Jenufa (30)

2005 november

Janáček: Jenufa (5, 11, 21)

Mozart: Szöktetés a szerájból (6, 30)

Puccini: Pillangókisasszony (1, 12, 28)

Mozart: Così fan tutte (20, 22, 27)

Puccini: Bohémélet (26)

Remekművek eredeti hangon

Magdalena Kožena, Andreas Scholl, Michael Schade a Schubertiadén

Lássuk be, Vorarlberg messze van, távol vonaton és autóval is. Ám az utazással járó törődést mégis érdemes vállalni, ezt teszi sok német és brit vendég, bécsi zenerajongó, mert a schwarzenbergi Schubertiade a minőség biztonságával és egy-két biztos minőségű meglepetéssel várja a kamaramuzsika, a daléneklés szerelmeseit.

Délután őszi eső permetezi a hegyi falu utcáját. Ernyő alatt karcsú nőalak baktat az Angelika-Kauffmann-Saal felé, mintha Magdalena Kožena lenne... Ugyan, csak nem teszi kockára egy óra múlva kezdődő koncertjét? Fölragyog a Nap, kezd gyülekezni a közönség, amikor babakocsit tolvaj megjelenik a brit korona lovagja, Sir Simon Rattle. A Schubertiade hölgyzsemélyzete a világhírű karmester köré gyűlik, ő begyűjti bókjaikat, és annyit még elárul: a babát Jonasnak hívják. Cseh név – teszi hozzá vidáman, és eltűnik a művészbejárón, a mamánál. A közös gyermeket ugyan nem titkolják, de sem Kožena, sem Rattle honlapján nincs róla hír – mindketten úgy vélik, hogy a magánélet sérthetetlen. Amit mondanának róla a nyilvánosságnak, az megszólal a pódiumon. Magdalena Kožena műsora például érzelemmel teli vallomás a szeretett férfinak, aki persze ott ül a nézőtéren. És hitvallás a családi boldogságról, a házához kötődésről.

Tényleg a cseh mezzo volt az ernyős nő, s most divatos taftruhában áll a zongora mellett. Az orgánuma varázslatosan árnyalt, a magasságai akár egy drámai szopráné, a mély hangok természetesekek, erősek. Erwin Schulhoff cseh szerzővel indul a programja. A prágai konzervatórium tanárának baloldali elkötelezettsége tagadhatatlan, bűnhődött is érte: koncentrációs táborban vesztette életét 1942-ben. Mivel a 30-as években szovjet állampolgárságot szerzett, nem meglepő, hogy cseh és sziléziai népdalfeldolgozásainak szövege orosz nyelvű. Richard Strauss négy népszerű dala következik, köztük a Morgen és a Cäcilie, majd finom hódolatként Britten 1947-ben kelt ciklusa, Charm of Lullabies. Őt elbűvölő ringató-altató dal egy-egy angol költő versére. Szünet után ismét cseh dalok hangzanak, Ján Jozef Rösler és Vítězslav Novák munkái, megismerésre méltó alkotások. Végül Sosztakovics öt ironikus szerzeménye, az egyik a kritikusokon veri el a port, akik bizony elég kint okoztak kompromistának. A schwarzenbergi publikum nehezen engedi le a pódiumról az énekesnőt és nagyszerű partnerét, a világ egyik legjobb zongorakísérőjét, Malcolm Martineaut, pedig tudják, az előcsarnokban a dedikálásnál még találkozhatnak mindkettőjükkel. Megszokott szertartás ez itt, Kožena is vállalja, noha látszik, hogy nagyon fáradt. Mondja is, hogy ezért háritotta

el interjú-kérésünket, lássuk be, most nem alkalmas. Természetesen belátjuk, abban a reményben, hogy majd újra találkozunk, talán Budapesten. A díjakkal, francia lovagkeresztrel kitüntetett cseh énekesnő karrierje alig egy évtizede startolt és eleinte pusztán marketing programnak látszott. Ám a legjobb karmesterek – Gardinertől Harnoncourt-on át Minkowskiig – kérték föl sorra és főként újra. Nyilvánvaló lett: Magdalena Koženában páratlanul intelligens alkotótársra leltek. Olyasvalakire, aki nem játszik rá a külsőségekre, a sztár szerepre, aki igazi nő maradt, valódi művész és a cseh zene hű képviselője a nemzetközi szinten.

Magdalena Kožena, az igazi nő, a cseh zene hű képviselője

Már a pulton sorakoznak Jordi Savall és a Hesperion XXI. CD-i, este ők lépnek föl. Eredeti hangon – ez volt a rendkívüli, négy napos (július 14–17.) sorozat címe. A Schubertiade igazgatója, Gerd Nachbauer kétféle értelemben használja az originális kifejezést: régi zene régi hangszereken és autentikus stílusban, illetve eredeti, érdekes muzsika, eredeti előadótól, izgalmas tolmácsolásban. Az eltérő értelmezés adott lehetőséget például Sosztakovics, Weber vagy Beethoven megszólaltatására. Savallék természetesen régi zenét játszanak, Amerika felfedezésének századából: udvari muzsikát a katolikus Ferdinánd idejéből, szefárd zsidó dallamokat, az utolsó rész az új világ új zenéjét hirdeti, a messzi kontinens meghódítása utáni évtizedekből. Savall, térdén a gambával, egy-egy blokk között derűsen és lazán kiszól a közönséghez, rövid zenetörténeti tájékoztatóval szolgál, mire figyeljünk.

Csekély változást közölnek másnap délelőtt. A Concerto Köln együttesét ezúttal Jörg Buschhaus koncertmester vezeti. A szólóista a Schubertiadékon roppant népszerű kontratenor, Andreas Scholl, aki néhány évvel ezelőtt a Gramofonnak épp itt nyilatkozott. Két Vivaldi kompozíciót énekel, g-moll Nisi Dominust és az f-moll

A Concerto Köln támogatása: egy próbaterem

Fotók: Schubertiade

Michael Schade Mozart leveleit olvasta

Andreas Scholl technikája még érettebb lett

Stabat Matert. Scholl technikája korábban is tökéletesnek tetszett, ma még virtuózabb. Kifejezőmódja tovább érett: értelme, jelentősége van annak, hogy ő szólaltatja meg ezeket a műveket, és nem egy szoprán. A Concerto Köln Bach, Evaristo Felice dall' Abaco, és Johann Christoph Friedrich Bach egy-egy ritkán műsoron lévő darabját játssza. A koncert után Buschhauszal találkozunk, aki elmondja, hogy a húsz éve alapított kamarazenekar arra törekszik, hogy különleges, eredeti alkotásokkal keltsen figyelmet. Világpremierként CD-re játszották Johann Wilhelm Wilms VI. és VII. szimfóniáját, még Werner Ehrhardt vezényletével, a felvétel elnyerte az Echo Klassik 2005-ös díját. Az alapító-igazgatótól, aki dirigensi karrierjét szeretné építeni, áprilisban váltak meg, s most Anton Steck koncertmesterrel dolgoznak. Az állandó tagságot egyébként csak akkor vezették be, amikor egzisztenciális fundamentumuk megszilárdult, ami nem jelent fix támogatást, sem a város, sem a tartomány, sem az állam nem pénzeli őket, a különféle projektek bevételeiből kell kigazdálkodniuk létezésük költségeit. Az egyetlen gesztus, hogy pár éve irodahelyiséget és próbatermet kaptak Kölnben. Ennek ellenére stabil a társulat, aki bírja, persze kitekinthet, Jörg Buschhaus például szívesen kvartettezik. Évente maximum három barokk programot játszanak, a hangszeres vagy énekes szólísták programja irányítja repertoárjukat. Logikus, hogy most Schollal léptek föl, az énekes mesterével, René Jacobsszal készült Figaró házassága felvételük a Harmonia Mundinál. Játsszanak jazzt és orientális zenét, legutóbb török muzsikát. A kamaraegyüttes hangzása igen dús volt – említjük. Ez a jó minőségű bélhúrjainknak és a faburkolatú terem kitűnő akusztikájának köszönhető – állítja a primárius. Bár sokféle stílusban játszanak, szinte mindig régi hangszereken (Buschhaus például egy 1750-es Wildhalm instrumentumon), legfeljebb másféle vonót használnak, és persze a hangolást rugalmasan változtatják. A hegedűs még szívesen elemezné a német és francia hangolás különbözőségét, de az együttes útra készen várja, a Schubertiadé munkatársa is benyit az öltözőbe: a perccel azelőtt véget ért koncert CD és DVD felvételét nyújtja át koncertmesternek.

Még egy találkozó vár ránk, Michael Schade beéneklés előtt beszélgetne. A neves Mozart-tenor – mivel nem lehet olyan ok és alkalom, hogy Schubert ne hangozzék el Schwarzenbergben – a Szép molnárlány ciklust éneklé a délutáni hangversenyen. Régen, Helmut Rillinggel járt Budapesten – jegyzi meg, a Bach dirigensnek is köszönheti nemzetközi pályafutásának kiteljesedését. A másik mes-

tereként Harnoncourt-t nevezi meg. „A legnagyobb egyéniség, akivel valaha is találkoztam. Sokat tanultam tőle a zene jelentőségéről, hogy a régi zene ma is mennyire élő. Amit Harnoncourt dirigál, az mindig kihívás, provokatív és sosem egyszerű, az embernek mellette szüntelenül gondolkodnia kell.”

Schade a gyerekkorát szüleiével Kanadában töltötte: „Mióta az eszemet tudom, énekelek, kórusiskolába jártam, az otthonukat is betöltötte az énekszó. Apám szép hangja Fritz Wunderlichével „konkurálhatott” volna. Követve apámat, állatorvosnak készültem, aztán visszatértem Európába, énekelni tanultam, és hamarosan előénekekre is elmerészkedtem. Bécsi bemutatkozásom után másnap szerződöttem a

Staatsoper.” Ahol azóta is lírai tenor főszerepeket játszik, októberben például Leukipposzt Richard Strauss Daphnéjában, februárban Nemorinót A szerelmi bálitalban, bár elsősorban Mozart-tenorként tartják számon. „Engem ez a meghatározás nem szűkít be, kitüntetésnek tekintem – jelenti ki. – Az énekművészet számomra Mozartnál kezdődik és végződik. Aki Mozartot tud énekelni, nem üvölt, ő mindent tudott a hang líraiságáról.” A koncerten mégis meglep bennünket micsoda vivőerővel indítja Schubert dalciklusát. Igaz, a felütés után visszatér ideáljaihoz: „Példaképeim: Fritz Wunderlich, Nikolai Gedda és Peter Schreier, Gösta Winberg. Az ő nyomukban szeretném folytatni a pályám.” A koncert után Schade Salzburgba utazik, Taminót éneklé Riccardo Muti vezényletével. „Többször dolgoztam Mutival, Bécsben, Milánóban, Ravennában a Cosi fan tuttában, Don Giovanniában, A varázsfuvolában. Nagyszerű, a hagyományokhoz hű karmester, meg is lepott, hogy elvállalt egy ilyen modern produkciót. Én a hagyományos és a modern rendezéssel is boldog vagyok, ha jó az elképzelés. Az opera, mint műfaj Monteverdi óta énekelte színházat jelent. Az opera nem múzeumi darab” – szögezi le.

Schade az évadot Londonban kezdi, a Covent Gardenban Leander szerepét játssza Carl Nielsen Mascerade című operájában. „Csodálatos szerep, és szép kihívás valami újat tanulni. Nagy bátorságot adnak nekem a londoni emberek, akik röviddel a terrortámadás után fantasztikus erővel akarják a normális életüket tovább élni. Egy izgalmas terven dolgozom: az ünnepi évré Mozart leveleiből és a róla szóló anekdotákból készítik összeállítást, Tobias Morettivel együtt. A magyar olvasók a Rex felügyelő című tévésorozatból ismerhetik a kitűnő színész-rendezőt. Mozart életének képeit színészek és énekesek elevenítik meg a Salzburgi Ünnepi Játékokon, egy estén. A zenei rész centrumában a koncert áriák állnak, ezért örülök, hogy a projektben való közreműködésre Patrica Petibont, a sikeres fiatal szopránt is sikerült megnyernem” – újságolja a világhírű tenor.

De nem ez az egyetlen friss hír: másfél évtizedes szünet után télen – október 6-ától május közepéig ismét lesznek koncertek Hohenemsben, a reneszánsz Markus Sittikus Saalban. A névadó a Hohenems familia fia, aki 1612-ben a salzburgi hercegek székébe emelkedett, és létrehozta azt a művészeti közeget, amelyből azután majd Mozart kiemelkedhetett. (A program részletei a www.schubertiade.at honlapon található.)

Albert Mária – Sarlós Zsuzsa/Schwarzenberg

Graz és Salzburg: furcsa pár

Beszámoló a Styriarte és az Ünnepi Játékok programjairól

2003-ban Graz elnyerte az Európa kulturális fővárosa címet. A város vezetése már régóta készült arra, hogy a „number one” Salzburg mellett kialakítson egy sajátos arculatot, amely vonzóvá teszi őket a kulturális turizmus számára. A kissé álmos barokk város felpezsdült, építkezni-szépítkezni kezdett. Programjaik azonban nem a gazdag nemzetközi elitnek, nem is csak a turistáknak, hanem elsősorban saját maguknak, gyermekeiknek szóltak. Graz neves egyetemi város – miért ne lehetne központja a modern művészeteknek?

Ahhoz, hogy Graz idáig eljusson, egy művész-világklasszis impulzivitására is szükség volt. Nikolaus Harnoncourt húsz éve döntötte el, hogy szűkebb pátriájában fesztivált hoz létre, melynek neve Styriarte – azaz stájerországi művészeti játékok. Az idei fesztivál mottóját Harnoncourt a „Sinnlich” – az érzékelhető, érzéki – szóban találta meg. A program középpontjában Bizet Carmenjének előadása állt. Harnoncourt már régen lemosta magáról a „régizene specialista” címkét, hiszen újévi Strauss-koncertjei és több Offenbach-tolmácsolása is nagy sikert aratott. Éppen az utóbbi szerző munkásságának megismerése juttatta el Bizet-hez. „Bizet zenéjéhez teljesen vak voltam – nyilatkozta – egészen addig, amíg Offenbach Gerolsteini nagyhercegnőjét elő nem adtam. Ezután már egyenes út vezetett a Carmenhez. Öt éve még kinevettem volna azt, aki azt állította volna, hogy ezt a művet bármikor is vezényelni fogom.” A Carmen teltházas, sikeres előadás volt Nora Gubisch-sal a címszerepben. Az operaelőadást megelőzően Carmen a képzőművészetben címmel kiállítás nyílt meg Goya, Courbet, Nadar, Picasso és mások hasonló tematikájú műveiből és fotográfiákból.

Orlando Paladino – Haydn ritkán játszott operáját koncert-előadásban mutatta be Harnoncourt, aki sorozatban frissíti fel a mester méltatlanul mellőzött operáit. A szerelemtől őrjöngő Lóránt lovag történetét sokak feldolgozták, köztük Vivaldi is. Ariosto prózai játékát csembaló illusztrációkkal szintén bemutatták. Két alkalommal szólalt meg Haydn műve neves szölisták – Patricia Petibon, Christian Gerharrer és Werner Güra –, valamint a bécsi Concentus Musicus előadásában.

A régizene azért hangsúlyos szerepet kapott: a stílus másik kultikus alakjának, Jordi Savallnak és muzsikustársainak négy hangversenyén. Nem először látta vendégül a fesztivál a világhírű gambajátékost és karmestert. Spanyol régizene, Boccherini est, Bach h-moll miséje mind az ő keze alatt szólaltak meg.

Az Il Giardino Armonico a grazi Styriartén is ünnepelt vendég volt

Közreműködött felesége, Monserrat Figueras világhírű szopránénekesnő, lányuk Arianna Savall énekes- és hárfaművésznő, akinek szintén sikeresen indult nemzetközi karrierje. Mennyei hangok címen Emma Kirkby, korunk egyik legnagyobb barokk énekesnője a London Baroque-kal adott koncertet. A kávéélvezők Bach Kávékantátáját is meghallgathatták, és akik Rossini receptjeire is kíváncsiak voltak, részt vehettek a Rossini bünei című zenei és gasztronómiai bemutatón.

Pierre-Laurent Aimard neves francia zongorista volt a fesztivál egyik sztárvendége. Messiaen és Kurtág a példaképei, kortárs zenei lemezei nemzetközi díjakat nyertek. Ő azonban ítőzik minden szakosodástól és boldogan játszik klasszikus zenét is. Szólóestjén Alkimisták címmel a zenei hangok, hangszínek mestereit, Debussyt, Ravelt, Messiaent idézte fel. Zenekari estjének mottójául ezt választotta: Mozart pur, azaz Tiszta Mozart. Mozart három, különböző időszakban írt B-dúr zongoraversenyét játszotta. Aimard nagy formátumú zongorista, aki intellektuális megformálásával, változatos hangszíneivel ragadja magával hallgatóit. Graz közönsége hálásan ünnepelte a város népszerű zongoristáját is, Markus Schirmert, aki Szereti Ön Brahmsot? címmel adott kiváló partnereivel kamaraestet. A Clemencic Consort, Hopkinson Smith lantművész, Jed Wentz fuvolaművész, az Il Giardino Armonico együttes a barokk és reneszánsz zene tájain kalandoztak, míg a fáradhatatlan Harnoncourt Beethoven Egmont kísérőzenéjét és Mozart (a c-moll misével részben egyező) Bűnbánó Dávid oratóriumát is előadta.

A Salzburgi Ünnepi Játékok hírvérese a tervezetthez képest másként alakult. Peter Ruzička intendáns utolsó előtti salzburgi munkaévében az üldözött és betiltott zeneszerzőknek készült emléket állítani. Franz Schreker fő művének, a Megbélyegzetteknek bemutatója és a Thomas Hampson által összeállított két hangverseny, valamint egy kiállítás szolgálta a náci rezsim által üldözött zeneszerzők munkásságának bemutatását.

A média azonban másként döntött: Salzburgban, ha nincs botrány-szag (szinte minden évben volt eddig skandalum), akkor legyen harsány sztárcsinálás, világméretű hírvéssel. Az „áldozat” most Anna Netrebko orosz szoprán. Felfedezője, a szentpétervári Mariinszkij Színház neves vezetője, Valerij Gergiev bölcsen visszatartotta őt a korai nagy szerepvállalásoktól. Számítása beigazolódtott: Netrebko három éve Salzburgban Donna Annaként viharos sikert aratott és ettől fogva a világ jelentős házaiban játszhat. Megnyerő filmsztár-külseje azonnal beindította a média-spekulánsokat: Annából globális sztárt kell csinálni, akit az operától távol álló tömegek is imádni fognak. Az első lépés egy DVD volt, híres operaáriákat Madonna-stílusú videóklip rendezésben mutattak be, a klipeket valóban a sztár rendezője készítette. A recept csak az lehetett: a világ egyik legnagyobb színpadán a legnépszerűbb szerepet kell énekelnie a legnagyobb sztárkollégákkal. A Traviatát gyorsan lekötötték idén nyárra, de ezt megelőzően a szerepet már sikerre vitte Netrebko Münchenben is. A színpadi álom pár másik tagja Domingo felfedezettje, a mexikói tenor, Rolando Vilázón lett, Germont-t az amerikai énekes sztár, az Ausztriában élő Thomas Hampson alakította. Willy Decker német rendező pedig már ismert volt szokatlan elképzeléseiről, felkérése egy nem mindennapi előadást sejtetett.

Fotók: Salzburgi Ünnepi Játékok

A salzburgi Traviatában a kórus szexés tömegként jelent meg. Középen a Violetta alakító orosz sztár-szoprán, Anna Netrebko

Salzburg történetében nem ritka esemény a belépők sokszoros túljegyzése, de most a főszponzor, az Uniqua már eleve felvásárolta klienseinek a jegyek egy részét. Netrebko nemcsak a színes és női magazinok címlapjára került, de a napilapok is első oldalon számoltak be az előadás körüli példátlan tömegpropagandáról.

Egy sikeres nyilvános főpróbát követően a premiert az ORF 2, majd egy német tévécsatorna is közvetítette és Salzburg egyik főterén is élőben vetítették. A felfokozott várakozást azonban a premier csak részben elégtette ki. A rendezés valóban érdekes volt: az eseményeket korunkba helyezte. A hatalmas hófehér színpadon a díszlet egy hatalmas órából és néhány diványból állt. Korának legelegánsabban öltözőkűdő kurtizánja, a párizsi Violetta Valery (tudjuk, hogy valóságos személy volt, akit Dumas-n kívül Liszt Ferenc is csodált) e rendezésben csapzott hajú, miniruhás vagy kombinét viselő szépség volt, egy barna hajú Marilyn Monroe. A kórust szexés tömegként ábrázolta a rendező, akik szinte rárontanak Violettára. A báli jelenetben a bikaviador szerelmét egy transzvesztita alakította. Violetta áldozati mivoltát és végzetét szimbolizálta a színpadon végig ott lévő óra, amelyhez a főszereplőnő néha odamenekült, belefeküdt. Vilázón hatásosan hozta a tétova, fiatal, halálosan szerelmes költő figuráját, míg Thomas Hampson élete első Germont alakítását igyekezett nagy formátumúvá tenni a szigorú, ám végül megtört édesapa szerepében. Hazugság, pénz, kéjvágy – a társadalom részéről, s egy tönkretett tiszta szerelem belől. A régi, kegyetlen alapképlet a végsőkig kiélezett módon jelent meg Willy Decker rendezésében.

Willy Decker rendezői koncepciójában az óra a végzet jelképe

Azonban nemcsak a színpadi férfitömeg, hanem a közönség érdeklődése is elsősorban Netrebkóra irányult. Szárnyaló, nagy hangja, törekény alakja, kidolgozott mozgása, gesztusai hatásosan érvényesültek a hatalmas teremben. De... itt már félve mondta ki a tévéközvetítés utáni beszélgetésben az egyik kritikus: Netrebko az előadás alatt leginkább magára ügyelt, magát alakította, a valódi Violetta egyéniségének sokszínűsége háttérbe szorult. A szituáció okozta csapdát nem tudta kikerülni: mindenki sportteljesítményt várt, és ő ezt is nyújtotta. A harsány ünneplés, a premier közönségének „ilyen csodában még nem volt részem” nyilatkozatai természetesen elnyomták a kritikus hangokat. Azonban később elkerülhetetlen lesz a nagy énekesnőkkel (Callastól egészen a jelenleg világszínés Violettaként jegyzett Rost Andreáig) való összehasonlítás.

Két új, modern Mozart rendezés (a Mitridate és A varázsfuvola) már előreljeli a 2006-os Mozart-év huszonkét Mozart-operaprodukcióját. A szólókoncertek sztárvendégei között Cecilia Bartoli és Schiff András közös koncertje és Schiff szólóestje, Alfred Brendel, Maurizio Pollini, Gidon Kremer, Maxim Vengerov és a fiatal kínai zongorista, Lang Lang hangversenyei emelkedtek ki.

A zenei élet egyik valóságos ünnepe is itt zajlott: Dietrich Fischer-Dieskau, minden idők egyik legnagyobb dalénekesé nyolcvanadik születésnapja alkalmából Schumann-estet rendeztek. Bár vállfájdalmak miatt a vezénylést nem vállalta, jó volt látni egészségesben, alkotókedvben e legendás művészt, akinek hangfelvételein már nemzedékek nőttek fel. Kívánunk neki e beszámoló végén hosszú életet, jó egészséget.

Székely György/Graz-Salzburg

„Nyomokban kitűnő koncerteket is tartalmazhat”

Világzene és jazz a Sziget Fesztiválon

Tizenharmadszor vágtunk neki azzal a reménnyel, hogy megint maradandó élményeket szerzünk egy hét alatt – mi 385 ezren, vagyis tizenhatezerrel többen, mint tavaly. Még több programba kóstolhatott bele, még több nemzet még több előadójának jóvoltából a még több országból idelátogató (főleg) fiatal. Miközben sokan lelkendeznek, hogy a Sziget Európa legnagyobb fesztiváljává nőtt, szintén nem kevesen fejezik ki csalódottságukat, mondván, hogy eloszlott az a jóféle búraszerű hangulat. Nincs már sok különbség a kinti és a benti élet között, a Szigeten is minden el lehet intézni, meg lehet venni; az a tény, hogy idén már **** SzigetMarketek (az öt csillag itt nem értékelés) is működtek, számomra azt jelképezte, hogy a szinte mindenütt uralkodó fogyasztói szemléletnek végképp áldozatul esett ez az egykor jobb napokat látott rendezvény-halmaz.

Nem csoda, hogy ennek megfelelően mind több, a világ legkülönbözőbb pontjairól érkező sztár is pusztán a szórakoztatásra rendezkedik be: közönséget énekel, nézőhergelő táncot lejt, és percenként kiáltja a tömeg felé: „We love you!” Mindez túl sokszor fordult elő a Világzenei Nagyszínpad fellépőinek műsora közben, hogy ne juthasson eszünkbe, mennyire eltolódott a hangsúly az értékek közvetítésének irányából az eladhatóság felé. Ezért okozott némi csalódást a szenegáli Baaba Maal afropop zenéje, részben a belgiumi székelyű Zap Mama, akik azért elkaptak pár jóízű groove-ot, de Youssou N'Dour produkciója is túlzottan poposra sikerült, még ha világsztár mivolta erre is determinálta. Sőt a Buena Vista Social Club és Manuel Guajiro Mirabal koncertje is alulmúlta a várakozásokat. Úgy képzeltem, hogy Ibrahim Ferrer közelmúltban bekövetkezett halála miatt a zenekar egyfajta magasztos, emelkedett hangulatban játszik majd, és ugyan főként lassabb, melankolikus dalokat adtak elő, az ünnepélyességnek nem sok jelét tapasztaltuk. Volt közönségénekeltetés, „Guantanamera”, az élet meg megy tovább.

Megélhettek varázslatos pillanatokat is a Sziget legtávolabbi csücskébe elzarándokló world music-rajongók, például a nyolcvanegy éves algériai rai-nagymama Cheika Rimitti jóvoltából, akinél a modern hangszerek nem falták fel a hagyományt, és akinél a monotonitás tényleg transzközeli állapotba juttatja azt, aki ráhangolódik hullámaira. A Tinariwen a mali sivatagok felől érkezett, és oda is juttatta el képzeletben a sokezeres tömeget, akiknek egészen különleges, pszichedelikus élményben lehetett részük. A 16 Horsepower átlénygüléseként született Woven Hand pedig most trióban és talán a legrámaibb produkcióval lépett színpadra. Őszinte indulatok, mély hit és spiritualitás áradt a megigézett hallgatóság felé.

Persze minden kritikusnak a maga kedvenc zenei stílusa felé hajlik a tolla, de azért megkockáztatom, hogy a Jazz Színpad programja váltotta be leginkább a hozzá fűzött reményeket – az általam rendszeresen látogatott helyszínek közül. A műsorszerkezet nem módosult ez évben sem, hiszen bevált a napi ötkoncertes plusz éjszakai jam session-ös felépítés. Gykeztek arra is ügyelni a szervezők, hogy a hangulati ívek nap mint nap kirajzolódjanak, és a közönséget arra ösztönözzék, hogy akár egész estéket jazz-hallgatással töltsenek, ami nagyravágyó törekvés, mégis sokan voltak, akik a sátor enyhén dohszagú deszkáin vertek tábor, és a néha hosszúra sikerült átállások ellenére is kitartóak maradtak.

Remek definícióját adta a mai jazznek a színpad fellépőinek összeállítása. Deseő Csaba és a Gyárfás Trió hagyományos swingzenéje, a Bohém Ragtime Jazzband múlt század eleji jazzmuzikája vagy a Swing Ladies Hungary női big band-je által játszott örökzöldek, azaz a „jazz-story” vezető fejezetei mellett kibontakoz-

tak előttünk a mára számtalan szálon továbbfutó cselekmény azon legújabb, izgalmas epizódjai – jórészt a fiatal generáció tolmácsolásában –, amelyek elmozdulnak a fősodortól. Így hallhattuk a funkka, rockka, R'n'B-vel vegyített jazz alapvetően jól ismert képviselőjét, és a világhírű basszusgitáros Gary Willis-szel egyedi produkciót hozó Szendőfi Péter Bandet, a hasonlóan markáns ritmikai alapokra felépített és több mai fondorlattal teletűzdelt zenét játszó, Huszár Endre vezette 9:30 Collective-et, ifj. Földő Sándor Fodo zenekarát vagy a Kaszás Péter's Nalandát – nem csoda, hogy mindegyikben dobos vagy perkás a főnök. Viszontláthattuk a Szigeten az etno-jazz szinte elmaradhatatlan képviselőit is, a koncertjét most is ünneppé emelő Dresch Quartetet, a Dél-alföldi Szaxofonegyüttest, akik sem a muzsikálásban, sem a humorban nem ismernek tréfát, a rendkívül népszerű Balázs Elemér Groupot, akik a magyar népdalkincsből

Tomasz Szukalski a jazz-színpadon

Fotó: Bércesi Barbara

merítenek, valamint a régebbi instrumentális és újabb vokális darabjait is nagy energiával előadó Makámot. A Kada Ad Libitum, az Eichinger Quartet, a Brezó Quartet, a Bacsó Kristóf 4 vagy a Tóth Viktor Tercett mind rá jellemző módon mutatta meg, hogyan lehet az avantgárd vagy a kortárs zene ablakán át tekinteni a modern jazzre.

És ismét izelítőt kaphattunk belőle, milyen lengyel, francia és holland kiválóságok ablakán át tekinteni akár a coltrane-i örökségre, a kolosszális Tomasz Szukalskinak és lenyűgözően tehetséges ifjú triójának köszönhetően, akár az elektronikus jazzre, Krzysztof Scieranskinak a 9:30-cal bemutatott szárnyalása által, akár az avantgárd jazzre a magyar-francia Grupa Palotai hol intellektuális, hol megindító vagy groteszk meséinek meghallgatásával, akár a big band zenére a New Cool Collective szórakoztató és ötletes mutatványait figyelve.

Végül is megint maradandó élményeket szereztünk a Szigeten; mert bár egyre kisebb szigeteken, de akad még mód rá.

Bércesi Barbara

Magyar Telekom
Szimfonikus
Zenekar

Bérletvásár

a 2005/2006. évadra

Ligeti András
zeneigazgató

Concerto bérlet

Zeneakadémia

2005. szeptember 27.

Bartók: Magyar képek

Mozart: Sinfonie concertante
fúvósokra

Bartók: Zene húros hangszerekre,
ütőkre és cselesztára

2005. október 25.

Ünnepi hangverseny

Frankl Péter 70. születésnapja alkalmából

Mozart: F-dúr zongoraverseny
KV.459

Schumann: a-moll zongoraverseny

R. Strauss: Imígyen szóla Zarathustra

2005. december 19.

Haydn: Teremtés

2006. január 31.

Janacek: Taras Bulba

Martinu: Oboaverseny

Dvořák: V. szimfónia

2006. május 23.

Mendelssohn: IV. Olasz szimfónia

Puccini: Preludio sinfonico
Crisantemi
Manon Lescaut IV.
felvonás

Itália bérlet

Olasz Kultúrintézet

2005. november 11.

Mozart: G-dúr szimfónia Nr.17
KV.129

Olasz operaáriák

Haydn: G-dúr szimfónia Nr.94

2005. december 9.

Geminiani: Concerto Grosso

Mozart: g-moll szimfónia KV.183

Haydn: C-dúr szimfónia Nr.97

2006. január 6.

Mozart: F-dúr szimfónia KV.130

Olasz operaáriák

Haydn: Esz-dúr szimfónia Nr.99.

2006. február 10.

Geminiani: Concerto Grosso

Mozart: C-dúr szimfónia Nr.28
KV.200

Haydn: B-dúr szimfónia Nr.102

2006. március 3.

Geminiani: Concerto Grosso

Mozart: D-dúr szimfónia KV.133

Haydn: Esz-dúr szimfónia Nr.103

2006. május 12.

Mozart: A-dúr szimfónia KV.201
Olasz operaáriák

Haydn: D-dúr szimfónia Nr.104

Művészeti vezető: Füst János

Koraesti bérlet

Olasz Kultúrintézet

2005. október 24.

Mozart: F-dúr zongoraverseny
KV.459

Schumann: a-moll zongoraverseny

2005. november 21.

Csajkovszkij: Hegedűverseny

Borodin: II. szimfónia

2006. január 30.

Martinu: Oboaverseny

Dvořák: V. szimfónia

2006. február 20.

Mozart: A-dúr klarinétverseny

Brahms: II. szimfónia

2006. május 22.

Puccini: Preludio sinfonico
Crisantemi
Manon Lescaut IV.
felvonás

Ligeti András
zeneigazgató

A zene megérint.

További bérleteink: Gálabérlet, Rapszódia bérlet, Pinokkió bérlet.

Zeneházi koncertjeink: Manó bérlet, Benkó Dixieland Band.

Részletes programjainkról bővebb felvilágosítást kaphat:

www.ticket.t-online.hu

www.telekomzenekar.hu

Jegyiroda: Budapest VI. Nagymező u. 19. Tel.: 302-3841

1094 Budapest, Páva u. 10-12. Tel.: 215-5770

Tárogató úti zenemesék

Ifjúsági és felnőtt koncertek az IBS Színpadon

Az IBS színháztermében a nagycsoportos óvodástól a nyugdíjasig mindenki talál kedvére való programot. Bizonyítja ezt, hogy szeptember végétől áprilisig minden pénteken és szombaton gyerekek százai özönlik el a Tárogató út elején álló épületet, hogy meghallgassák Sztravinszkij Tűzmadarát, Vivaldi Négy évszakját filmmel vagy pantomimmal illusztrálva. Ki tudja, néhány év múlva a péntek esti jazzkoncertekre is jönnek?

Lukácsné Győző, az IBS Színpad zenei művészeti vezetője, nyolc éve indította el a Bonbon Matiné sorozatát, amely rendkívüli sikernek örvend. Olyan magas színvonalú gyerekkoncertek ezek, hogy nem csoda, ha az idősebb korosztály is szívesen látogatja. „Mint annyi más ifjúsági sorozatnak, nekünk is az a célunk, hogy a gyerekek közelebb kerüljenek a zenéhez. Mi azonban ügyelünk arra is, hogy megtanulják, miként illik viselkedni egy színházban, egy koncertteremben és hosszú percek alatt koncentrálni” – mondja Lukácsné Győző. „Előadásaink interaktívak; törekszünk arra, hogy a gyerekek ne azt érezzék, az iskolából egy másikba jöttek. Sikerült jó légkört teremtenünk, hiszen idén tizenkét bérletet indítunk, sőt, egyre több bérleten kívüli előadást is tartunk – ezek is mind teltházas produkciók. Már a legkisebbeknek is fontos mindentől a legjobbat nyújtani, éppen ezért csak a legkiválóbb előadókat hívjuk meg, például Halász Juditot, Gryllus Vilmost, a Kalákát, a Kolompós együttest. Mindezzel nagy lépést teszünk abba az irányba, hogy ezek a gyerekek később hangversenyre, színházba járó fiatalokká, felnőttekké váljanak.”

Lukácsné Győző és Balogh Sándor négy éve alapította az IBS Eufórikusokat, amelynek legtöbb tagja a Budapesti Fesztiválzenekarban és a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarában játszik. Tavaly, nagy sikerrel bemutatott mesejátékuk, a Tuba Tóbiás után idén újjal jelentkeznek, és nem kizárt, hogy ezt is lemezzre veszik. A művészeti vezető fontosnak tartja felhívni a gyerekek figyelmét a tánc és zene kapcsolatára. M. Kecskés András és néhány fős csapata táncolja el a tűzmadár szívet. Ezt némely zenetanár talán meglepőnek találja – „kicsiknek Sztravinszkijt?” – de a pantomim-művész felhívja a gyerekeket a színpadra, így hajladozó faként vagy repkedő tündéreként észrevétlenül szeretik meg ezt a varázslatos muzsikát. A nagyobbak, akiknek már zenetörténeti korokról

és stílusokról is lehet beszélni, az IBS színpadon nem csak a barokk vagy a romantika zenéjével találkozhatnak, hanem ismeretséget köthetnek a jazz-zel, a klezmerrel és a világzenével is.

„Ahogy a gyerekeknek, úgy a felnőtteknek is csak a legjobbat szabad adni – véli Lukácsné Győző – rendezvényeink másik nagy csoportját éppen ezért a jazz kiváló előadóit felvonultató Péntek Esti Koncertek jelentik. Ezek közül is kiemelkedik a Raiffeisen Jazz Klub, minden hónap első péntekén magyar és külföldi szólistákat, együtteseket fogadunk, a műfaj legnagyobbjait. Rendkívül látogatott, már komoly hagyományú sorozatunk tíz alkalommal jelentkezik az évadban. A többi pénteken az úgy nevezett szórakoztató jazzt részesítjük előnyben és ennek olyan kiváló képviselőit hívjuk meg, mint a Hot Jazz Band vagy a Cotton Club Singers. A nosztalgia-est műfaja számomra – és úgy látom, a közönség számára is – különösen kedves. Szeretnék az IBS éttermében olyan tánceseteket rendezni, ahol harmincon túliai kultúrált szórakozóhelyet találhatnak – mert ha belegondolunk, ez ma hiánycikk Budapesten. Nem titkolt

Ízelítő az IBS Színpad őszi programjából

A Péntek Esti Koncertek című sorozatban fellép:

M. Kecskés András, a Budapest Klezmer Band, a Hot Jazz Band, az Amadinda Ütőegyüttes, Tabányi Mihály és sokan mások

Raiffeisen Jazz Klub:

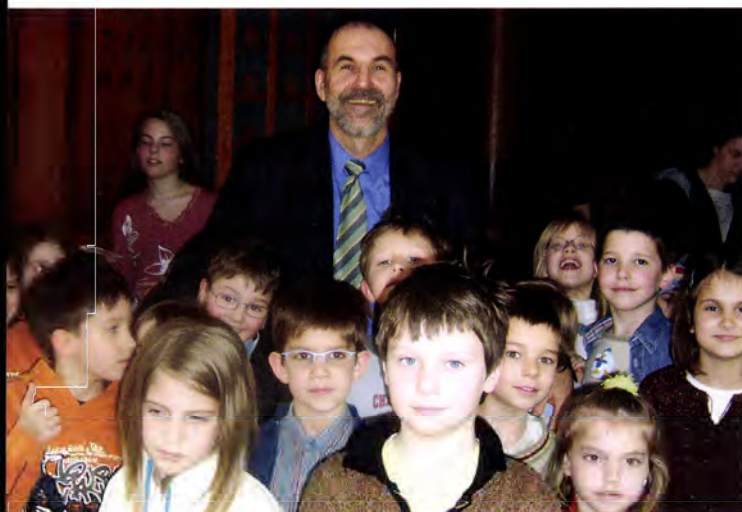
Október 7. 19.30: Fusio Group, vendég: Horváth Kornél (ütőhangszerek) és Bacsó Kristóf (szaxofon). Közreműködik: Szendőfi Péter (dob, zenekarvezető), Elek István (szaxofon), Kormos János (gitár), Romhányi Áron (billentyűs hangszerek), Barabás Tamás (basszusgitár)

November 4. 19.30:

Bolla Gábor Quartet és Art Themen (Nagy-Britannia). Közreműködik: Bolla Gábor (szaxofon), Szakcsi Lakatos Róbert (zongora), Oláh Zoltán (nagybőgő), Mohay András (dob). Vendégszólista: Art Themen (szoprán- és tenorszaxofon)

célom ezzel az ötvenes-hatvanas évek EMKÉ-jének a hangulatát is felidézni, ahol olyan nagyságok szolgáltatták a zenét, mint Tabányi Mihály és zenekara. Terveink közt szerepel a XX. század harmincas éveit felelevenítő kabaréműsor is kuplékkal, paródiákkal, szonokkal; ezen művészeti vezető társammal, Földessy Margittal közösen dolgozunk majd – nagyon remélem, az évad második felében már ezt is sikerül beindítanunk. Évek óta szoros a kapcsolatunk a Magyar Rádióval, így az Európai Rádiók Uniója által szervezett Európai Ifjúsági Jazz Zenekart újra és újra fellépőink között üdvözölhetjük.”

Az IBS színpada jól működik, vonzza a közönséget, a művészeti vezető számára mindez nem elég. Régóta dédelgetett álma az IBS Színpadot valódi kulturális centrummá tenni. „Az emberek oda szeretnek menni, ahol egy helyen több dolgot is megkapnak” – mondja. „Szeretném minél jobban kihasználni a rendelkezésünkre álló, és manapság kincset érő infrastruktúrát. Ez a jövőben lehetővé teheti, hogy egy jó koncert vagy színdarab után átmenjünk vacsorázni az IBS nem túl drága éttermébe. Az embereket reflexeik most még Pestre irányítják, ott található a színházak 98 százaléka. Jó lenne, ha nemcsak zenetörténeti korszakok és műfajok, hanem minél több ember találkozna itt, a Tárogató út és Hűvösvölgyi út sarkán!”

Lukácsné Győző és Bonbon Matiné törzsközönsége

Fotó: Gramofon-archív

Gramofon

Reflektorfényben a fúvósok

A Telekom Zenekar tagjai együttzenélésről, beilleszkedésről, Mozarról

A hangszeres művészek 95 százaléka különböző együttesekben tölti el teljes szakmai életét, és sokuknak csupán a diplomahangversenyen adatik meg a zenekar-kíséretes önálló szerepelés. A Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar már eddig is többször adott lehetőséget muzikusainak versenyművek eljátszására. Az évad első két hangversenyén az együttes fiatal fúvósgárdájának négy tagja kerül reflektorfénybe: Mozart fúvósokra írt sinfonia concertantéját játsszák.

Káli-Fonyódi Fruzsina (oboa), Olajos György (fagott), Reé György (klarinét), valamint Ember Dániel (kürt) különböző idő óta tagjai a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekarnak, mára azonban még legfiatalabbjuk is egyenlő jogúnak érzi magát az együttesben. Ember Dániel első kürtös szerint a családias légkör elsősorban a kis létszámnak és a viszonylag alacsony átlagéletkornak köszönhető. „Ez lesz harmadik évadom az együttesben, és úgy érzem, sikerült beilleszkednem” – mondja. „A Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar kísérte idén márciusban diplomakoncertemet, és óriási megtiszteltetés számomra, hogy ezt ilyen hamar követi újabb alkalom. A legtöbb zenész csupán diplomahangversenyén játszhat zenekarral, éppen ezért örülök Ligeti András karnagy úr mostani felkérésének.”

Az első kürtös szerint nincsenek hátrányos helyzetben, amikor zenekari muzsikusként lépnek fel. „Egy jó zenekari zenésznek erre mindig készen kell állnia, noha a fúvós számára ezek nem annyira különleges pillanatok, mint például egy vonós esetében. Szimfóniákban is gyakran fordul elő, hogy gátlásainktól megszabadulva szólolistaként kell játszanunk” – mondja. „Ezek bizonyos szempontból még nehezebb állások is, hiszen egy hirtelen felbukkanó, rövid szóló ihletett eljátszása sokszor nagyobb koncentrációt igényel, mint egy teljes versenymű” – vélekedik Ember Dániel, aki rézfúvós kvintettjével és önállóan is számos díjat nyert már nemzetközi versenyeken.

„Ezzel teljesen egyetértek” – kapcsolódik a beszélgetésbe a zenekar első oboása, Káli-Fonyódi Fruzsina. Ő mindezt azzal egészíti ki, hogy a szólójáték azért másfajta felkészülést igényel, mint a zenekari munka. A több díjat is birtokló oboaművész szintén rendkívül hasznosnak tartja, hogy a zenekari tagok minél több ilyen jellegű produkcióban vegyenek részt. „Talán a vonósoknak ez még fontosabb lenne, hiszen – ahogy Dani is mondta – a zenekarban ülve nekünk több alkalmunk nyílik szólózásra, mint nekik. Azt hiszem, a szóló és a kamarazene játékonan hat a muzikusra,

némileg kimotozítja a zenekari rutinból, s egyúttal olyan tapasztalatokkal gazdagítja, amelyeket az együttes munkában is tud kamatoztatni.”

A négy fúvós egyetért abban, hogy a kamarazenének fontos szerepe van a muzsikusként való életben, legyen akár zenekari tag, akár szólista. „Saját klarinét kvartettemmel dolgozva érzem, milyen pozitív hatást tud kifejteni az apróbb részletekre is kiterjedő műhelymunka” – mondja Reé György, a zenekar első klarinétosa, majd hozzáteszi: „Egy ilyen produkció után jobban figyel az ember a szólamtársára, a többiekre, a karmesterre. Adódnak persze olyan helyzetek, és olyan sűrű zenei szövetek, amelyekben tökéletes pontosságra törekedve, és csakis a dirigensre figyelve szólhat meg hitelesen a zene. Többször eszembe jut, milyen jó lenne, ha a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekaron belül működne különböző kamarazenei formációk.” Reé György 1997 óta tagja az együttesnek és eddig a pillanatig ő is csupán egyetlen alkalommal állhatott ki szólolistaként a zenekar elé, mégpedig Weber rendkívül virtuóz Esz-dúr versenyművében.

„Gyurival szinte időben, alig egy évvel később kerültem a zenekarhoz” – veszi át a szót az első fagottos. „Úgy látom, Ligeti András együttesében mára rendkívül dinamikus és rugalmas, fiatal fúvós csapat alakult ki. Az én életemben azért jut megkülönböztetett szerep ennek a zenekarnak, mert a próbajátékot követően itt lettem első fagottos. Én is több versenyt megnyertem mióta a pályán vagyok és tanítok. A magyar fúvós kultúrát szívügyemnek érzem – folytatja Olajos György – és az Új Harmónia Fúvósegüttes megalapítására is ez indított. Tapasztalataim alapján különösen az oboa és a fagott számít mostohán kezelt hangszernek. Úgy vélem, azzal, hogy Ligeti András zeneigazgató úr Mozart éppen eme ritkán hallható Sinfonia concertantéját tűzte műsorra, tulajdonképpen ő is a fúvós zenére, a fúvós hangszerek különleges szerepére kívánja felhívni az emberek figyelmét.”

A négy tag mindegyike úgy látja, hogy a hazai zenekarokban rengeteg a szólista alkatú, kiváló zenész, viszont ezek az értékes muzsikuskapacitások nincsenek kellőképpen kihasználva. „Irgylésre méltó a magyar fúvós-állomány – mondja az első kürtös –, azonban még mindig hátrányos helyzetben vagyunk a zongora-hegedű-cselló triásszal szemben. Remélem, ez a két hangverseny nemcsak Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar fúvósairól és nem csak rólunk fog szólni, hanem a hangszereinkről, azok eltérő világáról és kifejezési módjairól. Ezt megéreztetni talán Mozart zenéje tudja leginkább.”

VT

Gál Károly, az iskolateremtő

Négy évtized a miskolci zenei élet szolgálatában

Él Miskolcon egy muzikus, aki az utóbbi négy évtized alatt nemcsak a helyi szimfonikusok életében, hanem a város zenekultúrájának gazdagításában is meghatározó szerepet játszott. A most nyugdíjba vonult Gál Károly 1963-ban részt vett a zenekar megalakulásában, koncertmesterként fejlesztésében. Iskolateremtő egyéniség, akinek növendékei ma már a Miskolci Szimfonikus Zenekar szólamait erősítik.

Gál Károly szorosan összefonódott a miskolci zenei élettel, pedig a kiváló hegedűs nem mindig gondolta úgy, hogy a borsodi megyeszékhelyen fogja eltölteni az életét. Mezőberényben született, a békéscsabai zeneiskolában kezdett 1949-ben zenét tanulni, később a Gulyás György által igazgatott, híres békéstarhosi iskolában, majd a budapesti konzervatóriumban folytatta. A Zeneakadémián szerzett diplomát. 1962-ben rövid, de sorsdöntő beszélgetés zajlott közte és tanára, Katona Béla között, valahogy így: „Fiam, január 5-én mész Miskolcra! – No, de miért, tanár úr? – Azért, mert ott fogsz tanítani a szakiskolában.”

Gál Károly pedig elutazott Miskolcra és 1962. január 6-ától elkezdett tanítani a város zenei szakközépiskolájában. Amikor következő év őszén Mura Péter vezetésével megalakult a Miskolci Szimfonikus Zenekar, már ő volt a karmester jobb keze. Már a harmadik vagy negyedik hangversenyt Lamberto Gardelli dirigálta, nemsokára bérleti koncerteket indítottak, Budapestre mentek vendégszerepelni és kis idő elteltével már Fischer Annie játszott a zenekarral. A nyugdíjba vonult koncertmester fantasztikus emlékként említi a legendás pianistával átmuzsikált órákat és ma is élénken emlékszik rá, hogy a zongoraművésznő miként fogyasztott el egyetlen Chopin-zongoraverseny próbája alatt öt kávét és két doboz cigarettát.

Kovács László és együttese 2005 tavaszán, a Nemzeti Hangversenyteremben

„Az az időszak legcsodálatosabb emlékeink közé tartozik; Fischer Annie rendkívüli módon inspirálta a zenekart” – meséli Gál Károly. „Megjegyzem, kezdettől fogva nagy művészek jöttek hozzánk. Még próbatermünk sem volt, amikor az ország legjobb hegedűsével, Kovács Dénessel játszhattunk együtt. Egyébként egy zenekar munkája szempontjából nemcsak a vendégkarmesterek fontosak, talán még lényegesebb a kimagaslóan jó szólistákkal való együttműködés. Egy vendégművész fantasztikus módon tudja magával húzni az együttest. Nemrégem például a fiatal Baráti Kristóffal koncerteztünk és ez óriási élményt jelentett mindannyiunk számára. Az első közös próbán már minden hegedűs igyekezett jobban muzsikálni.”

A nyolcvanas évek elején, az alapítás után húsz évvel Mura Pétert Kovács László váltotta fel: „Noha a kezdeti időszak félprofi-félamatőr felállása óta nagy utat tett meg a társulat, a karmester-váltás akkor szükségszerűvé vált” – véli Gál Károly. „Nagy érdeme Kovács Lászlónak, hogy újabb lépcsőfokkal tudta feljebb vinni együttesünket. Ennek ellenére mi a vidéki zenekar kategóriájába tartozunk és maradunk, hiszen a felvevő piachoz képest a fővárosban is túl sok a szimfonikus együttes! Sajnos, a zenekarok nem állnak kapcsolatban egymással, pedig nagyot

lendítene a magyar zenekari kultúrán, ha jobban ismernék egymás munkáját, játékmódját. A Miskolci Szimfonikus Zenekar az 1970-es évek elején egy teljes évadot Szegeden bonyolított le, és országos turnét is tettünk. Ha egy Vidéki Zenekarok Találkozójának ma nincs is esélye, mindenképpen gyümölcsöző lenne, ha valamilyen módon közelebb kerülhetnének egymáshoz” – mondja a koncertmester, aki az elmúlt évtizedek alatt tizenötösör lépett szólistaként a pódiumra Bach, Beethoven, Mendelssohn, Viski, Szymanowski, Bartók hegedűversenyeinek szólistájaként.

Lehet, hogy elfogultsággal vádolják meg, de Gál Károly szerint a nagyvárosok között talán Miskolcon a legpezsgőbb a zenei élet. „Ezt próbáltam meg serkenteni 1972-ben alapított vonósnégyesemmel is. Másfél évtizedig rendszeresen kivettük a részünket a miskolci koncertéletből, de brácsásunk halála után, 1986-ban már nem tudtunk újraindulni. Akkor hoztam létre a Reményi Ede Kamarazenekart nagyrészt szakiskolás növendékeimből, és – ej, de gyorsan telik az idő! – lassan már húsz éve adunk velük koncerteket. A legutóbbi Miskolci Operafesztiválon Bartók-Divertimentót, Rossini-szonátát játszottunk telt ház előtt. Most, hogy nyugdíjba vonultam, több időm jut kamarazenekaromra, de természetesen továbbra is a szívemen viselem az életemet végigkísítő Miskolci Szimfonikusok sorsát.”

Várkonyi Tamás

Gál Károly, a Miskolci Szimfonikusok alapító koncertmestere Fotók: Miskolci Szimfonikus Zenekar

A Miskolci Szimfonikus Zenekar hangversenyei a 2005/2006-os évadban

NÉPSZERŰ ZENEI ESTEK

Öt koncert + kamaraestek

2005. október 17.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Weiner: Szvit

Zemlinsky:

Hat dal Maurice Maeterlinck verseire

Sosztakovics: IX. Esz-dúr szimfónia

Berlioz: Faust elkárhozása

– Lidércfények

– Szilfek tánca

– Rákóczi induló

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Ének: Denisa Neubarthová

Vezényel: Hans Richter

2005. december 12.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Haydn: C-dúr „Medve” szimfónia

Schumann: a-moll zongoraverseny

Dohnányi: Szimfonikus percek

Liszt: Les Préludes

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Zongora: Krausz Adrienne

Vezényel: Kovács László

2006. január 16.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Bizet: Carmen-szvit No. 2.

Rodrigo: Concierto de Aranjuez

De Falla: A háromszögletű kalap

Chabrier: España – rapszódia

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Gitár: Csáki András

Ének: Wiedemann Bernadett

Vezényel: Jesús Amigo

2006. február 20.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Dvořák: h-moll csellóverseny

Kovács Zoltán: Adagio

R. Strauss: Imígyen szóla Zarathusztra

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Cselló: Jozef Podhoránsky

Vezényel: Kovács László

2006. április 3.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Beethoven: D-dúr hegedűverseny

Mendelssohn: III. „Skót” szimfónia

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Hegedű: Baráti Kristóf

Vezényel: Lukács Ervin

KAMARAESTEK

2005. november 9.

Bartók terem, 19.00

Haydn: E-dúr trió

Mozart: g-moll zongoranégyes

Mozart: Esz-dúr divertimento hegedűre,

brácsára és csellóra

Zongora: Rév Livia

Hegedű: Kelemen Barnabás

Brácsa: Kokas Katalin

Cselló: Rohmann Ditta

2005. november 16.

Bartók terem, 19.00

Mendelssohn: Esz-dúr oktett

Mozart: A-dúr klarinétötös

Miskolci Szimfonikus Zenekar művészei

Anima Vonósnegyes

Klarinét: Sztalmári Zsolt

2006. január 30.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Bartók: Tánctsvit

Dubrovay: Concerto ütőhangszerekre és zenekarra

Franck: d-moll szimfónia

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Ütő: Varga Zoltán

Vezényel: Kovács László

2006. február 27.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

J. Williams: Tubaverseny

Brahms: Variációk egy Haydn-témára

Dvořák: VI. D-dúr szimfónia

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Tuba: Szentpáli Roland

Vezényel: Philippe de Chalendar

2006. április 10.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Csajkovszkij: Pezzo capriccioso

Saint-Saëns: a-moll csellóverseny

Liszt: Faust-szimfónia

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Km.: Honvéd Férfikar

Cselló: Jelizaveta Szusczenko

Vezényel: Kovács László

KAMARAEST

2005. október 26.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Ránki Dezső zongoraestje

MESTERBÉRLET

Négy koncert + kamaraest

A hangszeres mesterei

2005. november 7.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Bach: C-dúr zenekari szvit

Weber: F-dúr fagottverseny

Schubert: VII. C-dúr szimfónia

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Fagott: Lakatos György

Vezényel: Mika Eichenholz

BÉRLETEK VÁLTHATÓK:

Filharmónia Kelet-Magyarország Kht.

3525 Miskolc, Kossuth u. 3.

Tel: 46/505-656

Miskolci Szimfonikus Zenekar
elérhetősége:

3525 Miskolc, Fábrián u. 6/a

Tel: 46/323-488

www.mso.hu • e-mail: missyo@hu.inter.net

„Minél több emberhez elvinni a zenét”

Hamar Zsolt a Pannon Filharmonikus Zenekar eredményeiről

Két éve már, hogy az arculatot váltott Pannon Filharmonikus Zenekar új alapokra helyezte működési és művészeti elveit. A zeneigazgató, Hamar Zsolt szeme előtt akkor nem kisebb cél lebegett, mint létrehozni Kelet-Európa egyik új, jelentős szimfonikus zenekarát, és ezzel együtt komoly szerepet vállalni abban a folyamatban, amelyben Pécs az Európa Kulturális Fővárosa 2010 címre pályázik.

Gramofon: Összefoglalva, mit sikerült megvalósítani elképzeléseiből és melyek a még elvégzendő feladatok?

Hamar Zsolt: Összességében eredményesnek tekinthetem az elmúlt két évet, hiszen a zenekar professzionálisabbá vált, játéka tudatosabb lett. Ma már körvonalazódnak látszik, mik a meghatározó jellemzői ennek az együttesnek. Ilyen például hangzásvilága, amire leginkább talán az „érzékenység” szó illik.

G.: Mit jelent ez az érzékenység a gyakorlatban?

H. Zs.: Kidolgozottságot és együtt rezdülést. Fontosnak érzem a dinamikai skála minél szélesebbé tételét, elsősorban a halk régiók, a piano felé. A tökéletes intonációt kiemelten fontosnak tartom – a következő időszakban ennek csiszolása az egyik legfontosabb teendőnk. A zenekar ritmikai fegyelme is sokat fejlődött, noha még mindig nem teljesen kielégítő. Nehéz munka, mert az élő zenésnek a megismételhetetlenség benyomását kell keltenie, egyszerre kell ritmikai pontosságra törekednünk, illetve megőrizni az előadás spontaneitását, flexibilitását. Jelenleg az elején járunk az útnak, amire nem kis erőfeszítés árán léptünk, és amelyen mindenképpen szeretnénk végigmenni.

G.: A minőségjavítást a közös próbákön kívül milyen egyéb döntésekkel segítik elő?

H. Zs.: Sikeresen működik minőségi bérpótlék-rendszerünk, aminek keretében minden évad végén a velem kiegészülő művészeti tanács meglegre teszi a zenekari tagok teljesítményét. Ha valaki nem ért egyet az értékelésünkkel, a következő évad elején lehetősége van hangszerrel a kézben bizonyítani. Az időnkénti meghallgatásokkal okozott stressznek nem látom értelmét. Többet ér az egyé-

ni felelősség, amely különösen a szólampróbákön kerül előtérbe. Ez olyan csapat, ahol máig bevett szokás, hogy a tagok szólamvezetőikhez fordulnak tanácsért, esetleg ketten-hárman összeállnak, és próbán kívül gyakorolják ki a kényesebb helyeket.

G.: A zenekari tagok rangja – mert nyilván létezik valamiféle rangsor – ezek szerint csak az évad végén tükröződik a fizetésekben? H. Zs.: Közalkalmazottak vagyunk, ami azt jelenti, hogy például egy csellista ugyanígy fizetést kap akkor, ha kimagaslóan játszik, és akkor is, ha rosszul. Újra és újra szembesülünk egy olyan művészeti törvény hiányával, ami ezeket a tényezőket is szabályozná. Mi, muzsikusok, kénytelenek vagyunk hordani a közalkalmazotti munkaviszony gúnyját, noha azt nem ránk szabták.

G.: A zenekar tulajdonosa és fenntartója Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata. Milyen elkötelezettséget jelent ez a helyzet a város iránt?

H. Zs.: Pécs komolyan pályázik az Európa Kulturális Fővárosa 2010 címre, a kampányban komoly szerepet kaptunk. A megyeszékhely témákat jelölt meg a következő évekre. Lesz Kulturális Örökség éve, tervezik az Oktatás, illetve az Egyház Évét. Ezt a tematikát tükrözik bérletorozataink – idén Vonzások és választások címmel. Hangsúlyozzuk: nemcsak a százhatszázézer pécsi lakos fejével akarunk gondolkodni, hanem a Dél-Dunántúlon élő kétfélmillió embernek kívánunk zenei „szolgáltatója” lenni.

G.: Járják a falvakat, és koncerteket adnak?

H. Zs.: Miért tartanánk természetesnek, hogy egy kisebb vidéki városban élő ember soha nem találkozik szimfonikus zenekarral? Lehet persze azt mondani, hogy ez az ő hibája, de mindenképpen nekünk kell megtennünk az első lépést. Igen, amint erre zöld lámpát kapunk, készek vagyunk akár a legkisebb faluban is játszani.

G.: Még nem kaptak zöld lámpát?

H. Zs.: Küldetésünknek még csak az elején tartunk, noha Kaposvárron, Szekszárdon állandó vendégnek számítunk és Mohácson is egyre gyakrabban megfordulunk, többször játszottunk már kiemelt

A Pannon Filharmonikusok értéke az érzékeny hangzásvilág, a kidolgozottság, az együttrezdülés

Fotók: Pannon Filharmonikusok

partnervárosunkban, Szegeden is. Azonban – mint minden – ez is pénzkérdés. Sajnos még nem rendelkezünk azzal az infrastruktúrával, ami ennek a tervnek a tökéletes keresztülvitelét lehetővé tenné. Szükségünk lenne például egy teherautóra, egy gyorsan, bárhol felépíthető színpadrendszerre – hogy csak két alapvető dolgot említsek.

Hamar Zsolt zeneigazgató

G.: Miért gondolja, hogy a 2005–2006-os bérletsorozat vitát válthat ki?

H. Zs.: Címe van az évadnak, a bérletnek és ezen belül címük van a koncerteknek. Ezt a fajta verbalizálást azonban nem mindenki fogadja szívesen. Egyik pécsi koncertünknek például Fünfkirchen (Pécs régi német neve) lesz a címe, s ezen Beethoven-szimfóniát is játszunk. Számos bérletvásárlónk hívott már fel érdeklődve, mi köze ennek a címnek Beethovenhez, és a kritikusoktól is kaptunk már élcelődő megjegyzéseket. Nekem úgy tűnik, hogy a közönség

zeneszerző előtt, így olyan koncertműsorokat állítottam össze, amelyek mindegyikében található egy Bartók-mű, valamint egy olyan kompozíció, amely arról a bizonyos Bartók-műről az eszembe jutott. Ezek közt a kapcsolat hol lazább, hol szorosabb, az Inspiráció, a Vágyódás, a Honvág és a Hazatérés koncertcimektől nem szabad túl sokat várni, csupán szabad asszociációk.

G.: Ez a műsorszerkesztés egyben azt is lehetővé teszi, hogy egyszerre szóljanak a közönség konzervatívabb és újdonságra fogékony rétegeihez is?

H. Zs.: Így van, ugyanis egyre erősebben hiszem, hogy a következő éveket, évtizedeket az a zenekar éli túl, amelyik egyszerre tud megfelelni a minőségi és a mennyiségi követelményeknek. Nem tartom valószínűnek, hogy lesz olyan kulturális kormányzat, amely eltűrné, hogy valaki két-háromszáz embernek játsszon. A jó zenét minél több emberhez és minél többféle „csomagolásban” kell elvinni. Talán Pécs az egyedüli város, ahol más zenekarok is árulnak bérleteket, és büszke vagyok arra, hogy ilyen éles versenyhelyzetben mi mégis növelni tudtuk bérletvásárlóink számát. Célunk, hogy az itt élő mintegy huszonezzer egyetemistához eljussunk; hogy a nyugdíjasokhoz, fiatalokhoz, gyerekekhez és felnőttekhez közelebb kerüljünk. Igyekezünk minél több helyen ott lenni, minél többeknek játszani és közvetíteni azt, amit mi értéknek tartunk: a zenét.

Világszerte foglalkoztatott magyar karmester

Hamar Zsolt az előző évadtól kezdve a Direttore principale (zeneigazgató) posztot tölti be Padovában, ahol a nagy Mozart-dirigens, Peter Maag együttesét örökölte. Egyre szorosabb kapcsolatban áll a Lisszaboni Szimfonikusokkal is. Japánba évente egyszer utazik; akkor hosszabb időszakot tölt a Japán Filharmonikus Zenekar élén. A következő szezonban Linzben vezényli a Bruckner Zenekart, Salzburgban a Mozarteum együttesét, valamint több koncertmeghívásnak tesz eleget az észak-amerikai kontinensen is. Zsűfolt programjában igyekszik időt szakítani komponálásra is, hiszen 2006 májusára el kell készülnie egy kantátával.

PANNON
FILHARMONIKUSOK
PÉCS

INSPIRÁCIÓ

2006. január 20. péntek
Stravinsky: Tűzmadár – szvit (1919)
Bartók: II. zongoraverseny
Muszorgszkij-Ravel: Egy kiállítás képei
Vezényel: Hamar Zsolt
Közreműködik: Jandó Jenő – zongora

VÁGYÓDÁS

2006. február 11. szombat
Brahms: D-dúr szerenád No.1, Op. 11
Bartók: A kékszakállú herceg vára
Vezényel: Will Humburg
Közreműködik:
Meláth Andrea, Kovács István

„VONZÁSOK ÉS VÁLASZTÁSOK”

Négy koncert a Művészetek Palotája Nemzeti Hangversenytermében
19.30 órai kezdettel

HONVÁG

2006. április 7. péntek
Bartók: Magyar képek
Csajkovszkij:
Melankolikus szerenád, Op. 26
Valse-scherzo, Op. 34
Dvořák: IX. szimfónia e-moll,
Op. 95 „Újvilág”
Vezényel: Marko Letonja
Közreműködik: Baráti Kristóf – hegedű

HAZATÉRÉS

2006. május 5. péntek
Schubert: 8. Szimfónia „Befejezetlen”
D. 759, h-moll
Bartók – Serly: Brácsaverseny
Beethoven:
VI. szimfónia F-dúr, Op. 68
Vezényel: Hamar Zsolt
Közreműködik:
Murin Jaroszláv – brácsa

BÉRLETÁRAK:

Kiemelt páholyok: 9900 Ft/szék; I. helyár: 7900
Ft; II. helyár: 5900 Ft; III. helyár: 3900 Ft

BÉRLETRENDELÉS:

e-mail: generaciokoncert@mevian.hu;
üzenetrögzítő: 06-1-466-7746

További információ a zenekarról: www.pannonfilharmonikusok.hu

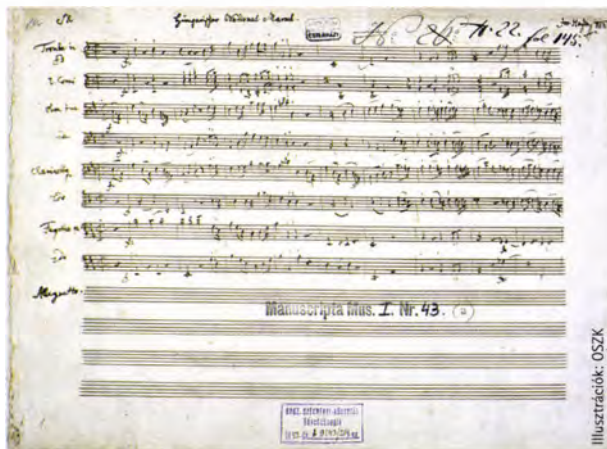
Könyvtárak a muzsika szolgálatában – 2. rész Felbecsülhetetlen értékek a Széchényiben

Érdeklődési körtől, világnézettől is függ, kinek mi jut eszébe a „felbecsülhetetlen érték” szókapcsolatról.

Egy internetes gyorskeresőn például a következő fogalmakhoz társítva találkozhatunk vele: emberi élet, erdő, kapcsolatteremtés, innovatív gondolkodás, jó hírnév, Céline Dion (a kanadaiaknak), minősített marosi gyógyiszap, barátság, Mona Lisa, kommunikációs infrastruktúra. Még zeneszerető körökben is viszonylag kevesen vannak tisztában azzal a valóban felbecsülhetetlen értékkel, amit az Országos Széchényi Könyvtár Zenei Gyűjteménye jelent.

A nemzeti könyvtárat gróf Széchényi Ferenc alapította, aki „édes hazámnak és a közösségnek hasznára és javára mindörökké és visszavonhatatlanul adományozta” saját könyveit 1802. november 25-én keltezett alapítólevelében. Ebben a törzsgyűjteménybe vették föl 1904-ben Erkel Ferenc zenei kéziratait is, és csak ekkor indult meg a kották, könyvek és egyéb zenei tárgyú dokumentumok szisztematikus gyűjtése. Húsz évvel később már akkora anyag gyűlt össze, hogy a zenei részleg önállóvá vált; a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1924-ben d'Iszo Kálmán főkönyvtárost, a Zeneakadémia későbbi főtárgyvezetőjét bízta meg a gyűjtemény megszervezésével. Szőnyiné Szerző Katalin, a Zeneműtár vezetője elmondja, hogy az ötvenes években a részleg a Pollack Mihály tér 10 szám alatt, a Magyar Rádió szomszédságában működött, és azzal együtt súlyos sérüléseket szenvedett az 1956-os forradalomban. Mivel a hangzó állomány akkor majdnem teljes egészében megsemmisült, a magyar hangfotógyártásra vonatkozó gyűjtést újra kellett kezdeni, elsősorban a szétszóródott magángyűjtemények felkutatásával.

„Legnagyobb büszkeségünk az úgynevezett Esterházy-gyűjtemény, amelynek fő részét Joseph Haydn hagyatéka alkotja” –

Joseph Haydn életművét több mint száz eredeti kézirat reprezentálja

folytatja Szerző Katalin. „A zeneszerző mintegy száz eredeti kézírata mellett jelentős számú, a tanítványi kör által készített, hiteles egykorú másolatról és Haydn saját kottatáráról van szó, valamint azokról a kortárs operákról, amelyek Haydn betanításában születtek meg az eszterházi operaházban. De ennek a gyűjteménynek a becses darabjai közé tartoznak a Haydnt megelőző udvari karmester és zeneszerző, Gregor Werner művei, valamint a fiatal Beethoven tanárának, Albrechtsbergernek az alkotásai is. Ezen kívül számos kéziratot őrzünk Haydn öccse, Michael Haydn, valamint Dittersdorf és Mozart Requiemjét befejező Süssmayr tollából” – mondja a különgyűjtemény vezetője.

Mindez a „kincs, ami nincs” kategóriájába tartozna, ha nem lennének azok a felfedező kedvű muzsikusaink, akik életre keltik a megsárgult kottalapokon szunnyadó hangjegyeket. A Szefcsik Zsolt vezette Erdődy Kamarazenekar például

DOHNÁNYI VARIATIONS ON A NURSERY TUNE PIANO CONCERTO N°2

ROYAL PHILHARMONIC ORCHESTRA
CONDUCTOR: SIR ADRIAN BOULT
PIANO SOLOIST: THE COMPOSER

A Dohnányi-hagyaték gondozásában is részt vállalnak

több lemezt készített már Druschetzky, Hummel és Michael Haydn itt található kéziratok alkotásából. Az Amszterdamban működő Scholcz Péter pedig mostanában azért ostromolja a budai Várban található könyvtárat, hogy Mosonyi műveit Hollandiában és másutt a világon elsőként mutassa be. A Vagantes trió szintén az itteni kéziratok reformkori anyag alapján állította össze repertoárját, Virág Emese, Meláth Andrea és Bokor Jutta pedig Mihalovich Ödön és Goldmark Károly dalait ébresztette fel Csipkerózsika-álmából egy-egy CD formájában.

Szerző Katalin szerint a zenei könyvtár valóságos nagyzsem. A világ minden tájáról naponta átlagosan tíz levél érkezik, amelyben valamilyen műről kérnek másolatot. Mindezzel együtt a gyűjteményvezető messze nem elégedett az itt rejlő lehetőségek kihasználtságával. „Könyvtárunk lappangó értékeire nagyon jó példa, hogy Vincenzo Righini 1781-ben Eszterháznál játszott operáját (Il Convitato di Pietra – A kövendég) 2002-ben nagy sikerrel újjították fel a mi kéziratunk alapján Mainzban, zenetudományi előadások kíséretében” – mondja a zeneműtár vezetője.

A pánclétermében őrzik a felvidéki Bártfa város Szent Egyed templomának XVI–XVII. századi kottatárát, amely az európai többszólóművészet német és olasz mestereinek művei mellett számos helyi kismester művészetét is megőrizte. Ezen kívül Goldmark Károly, Dohnányi Ernő, Jemnitz Sándor hagyatéka mellett Liszt Ferenc és Bartók Béla számos kézírata is a Zeneműtárban található. „Az elmúlt évek gyarapítási tetelei közül különösen érdekes az a magángyűjtemény – meséli Szerző Katalin –, amely Kovács József 15 ezer lakklemezéből álló hagyatékaként a hazai hangfotógyártás szinte teljes történetét reprezentálja.

Az OSzK Zeneműtára az a hely, ahol – az országban egyedülálló módon – az érdeklődő egy helyen találhatja meg a keresett zenei kéziratát, nyomtatott kottáját, hangfotófelvételt és a hozzá tartozó szakirodalmat. S ha ezt egyszer valaki személyesen megtapasztalja, valamivel többet fog tudni arról, mit nevezünk ma felbecsülhetetlen értéknek.

Várkonyi Tamás

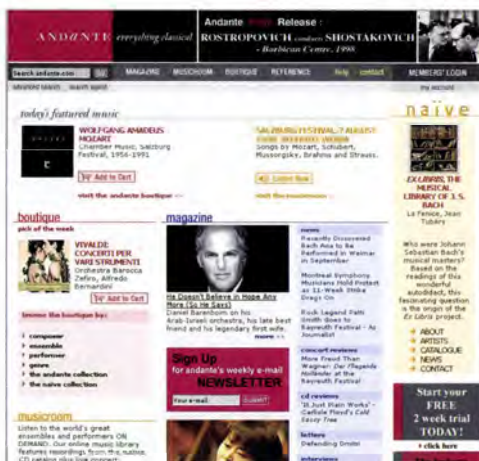
Andante – www.andante.com

„Everything classical” – olvasható a weboldal mottója közvetlenül a logó folytatásaképpen, s valóban: az andante.com kifejezetten elegáns oldalai szinte mindent kínálnak, ami a klasszikus zenével kapcsolatos, s interneten közzétehető.

Ha csupán a tartalom gazdagságát, számtalan igénybe vehető szolgáltatását vizsgáljuk, az andante.com egészen bizonyosan a legjobbak közé tartozik a komolyzenei portálok között. A felső menüsor négy tartalmi egységre osztja az oldalt: Magazin, Zeneszoba, Bolt és Kézikönyvek. A Magazinban olvasható hírek, lemez- és koncertrecenziók és interjúk kifejezetten érdekesek, ám meglepő, hogy csupa átvett anyaggal – hírügynökségek, napilapok, nyomtatott magazinok írásainak átvételével – találkozhatunk. A Zeneszoba több mint ezer klasszikus zenei felvételt tartalmaz, méghozzá olyan partnerek felvételeit, mint a naïve records, a Bécsi Filharmonikus Zenekar, vagy a Philadelphia Orchestra – s ugyanezt a forrást használja az andante.com saját online rádiója is. Az online bolt nem túl fantáziadús, ám jól használható: böngészhetünk

zeneszerzők, előadók, vagy műfajok szerint. Ami itt igazán érdekes, az a saját kiadású lemezek gyűjteménye, ahol valódi ritkaságokra is akadhatunk – az anyag zömét értelemszerűen a már szabad jogos felvételek alkotják.

Az oldal legimponálóbb része a Kézikönyvek menüpont alatt található: az első pillanat mindenképpen a hitetlenkedésé, hiszen a teljes online Grove-lexikontól egy 180 ezer(!) tételes műjegyzék-adatbázisig, kottakatalógusoktól a Kobbe-féle operakalauzstól szinte minden hozzáférhető itt, ami szem-szájnak ingere. Hogy lelkesedésem mégsem teljes, az csupán annak a korántsem elhanyagolható körülménynek köszönhető, hogy a fentebb felsorolt szolgáltatások zöme – a felvételek meghallgatása, a kézikönyvek hozzáférhetősége, sőt még a rádió is – fizetős szolgáltatás. Tíz dollár persze nem nagy összeg, s az sem vitás, hogy a minőségi tartalom előállítására nem kevés pénzbe kerül – de azért jó lenne azt látni, hogy legalább a nyugati piacon meg lehet valósítani mindezeket a szolgáltatásokat csupán a reklámbevételekből. Úgy tűnik, egyelőre még ott sem lehet.

Opus 1 Classical – www.opus1classical.com

A Time Magazin nemcsak az év emberét választja meg már évtizedek óta, hanem 10–10 weboldalt is kiemel az internet tengeréből. Idén a kulturális site-ok között az Opus 1 Classical kapta a rangos ajánlást.

A mottó itt is önmagáért beszél: „Classical Music and Opera around the World”. Az igényes kivitelű honlap elsősorban a sokat utazó zenerajongóknak hasznos, hiszen egyedülálló módon több tucat európai és tengerentúli nagyváros klasszikus zenei kínálatát teszi közzé. A jobboldali listából egy pillanat alatt kiválaszthatjuk tervezett nyaralásunk, vagy üzleti utunk célpontját, valamint a hónapot – s már látjuk is, milyen koncertek, operaelőadások várnak ránk Amszterdamtól Zürichig. A honlap használati értékét a nyár vége felé közelve erősen csökkenti ugyan, hogy az üzemeltetők csak a szeptemberre ígértek a következő szezon adatainak feltöltését az adatbázisba, de az augusztusi kínálat alapján a szolgáltatás több mint ígéretes. A koncerthelyszínek külön is lekérdezhetők,

s a listákban mindenhol megtaláljuk nemcsak a weboldal címét, de a postai címet, a telefonszámokat, sőt számos esetben a tömegközlekedési elérhetőségeket is. A különböző fesztiválok szintén külön oldalt kaptak, hasonló adattartalommal. A koncertek adatai meglehetősen teljesekek, nemcsak a programról, hanem legtöbbször a jegyárakról is kapunk információt. Az oldal legnagyobb hiányossága, hogy csupán izelítőt képes nyújtani a kínálatból – de ezt nem lehet felróni egy néhány főt foglalkoztató stábnak. Ott jártamkor 6026 rendezvény

adata volt elérhető, s tekintve, hogy ez a szám nagyságrendileg azonos az egy évben csak Magyarországon elérhető koncertterméssel, az Opus1Classical nem helyettesítheti a helyi koncert naptárakat. Bár Budapest benne van a listában, az utolsó bejegyzés a július 17-ei Gardiner-koncerté volt – augusztus közepén. Mire ez a cikk megjelenik, talán már újból megteltek a naptár...

Zsoldos Dávid

www.gramofon.hu – klasszikus és jazz az interneten
Együttműködésben a www.fidelio.hu online zenei magazinnal

Új főigazgató az Operaház élén

Hegyvi Árpád Jutocsa: Erre teszem föl az életem

A Magyar Állami Operaház 2001-ben, az igazgatóváltással egy időben, jelentős költségvetési támogatásban részesült. A finanszírozás mértéke és értéke az utóbbi két évben fogyott, ezért Szinetár Miklós intendáns-főigazgató 2005 tavaszán távozott az intézmény éléről. A kulturális tárca sürgősen pályázatot hirdetett a főigazgatói posztra. A válsághelyzet ellenére meglepően sokan aspiráltak. Eredményt a második fordulón, személyes meghallgatások után hirdetett a miniszter: Hegyi Árpád Jutocsa és társainak pályázata nyert.

A pályamunkában egyebek között az ígérik: „Lesz idő és lehetőség arra a kiegyensúlyozott, koncentrált szakmai munkára, amelyet ma nélkülöz a ház, és amely az egyetlen út a művészi színvonal emelkedéséhez.”

Gramofon: Itt fekszik az asztalon egy hatvan oldalas pályázati dokumentum, ami nagyszabású vízió a jövő Magyar Állami Operaházáról. Az Ybl-palotában azonban annyira leromlott sok minden, a vécéartályoktól, a galambok piszkította parkányig, amit mind-mind rendbe kell hozni. Vacak, kis ügyek és távlatos elképzelések. Elég felkészültnek, türelmesnek érzi magát arra, hogy valamennyire legyen energiája?

Hegyvi Árpád Jutocsa: Lehet, hogy nagyképűség, de erre vártam és most erre teszem föl az életemet. Hálás vagyok a sorsnak, hogy rám talált ez a kihívás. Ez érdekel legjobban a világból. Az opera és az Operaház. A zsöllye kopott kárpitjától a világhírű énekese-kig minden részletet fontosnak tartok. A csapatom is ilyen „el-szánt”. Kesselyák Gergely, akivel a miskolci operajátszást újjá-élesztettük, a Bartók+ nemzetközi fesztivált megteremtettük. És aki azt a fesztivált kultusszá tudta varázsolni: Müller Péter Sziámi. Most persze kissé jobb a helyzet, mint Miskolcon, mert társunk egy kitűnő gazdasági szakértő, Kunos József is, aki egész eddigi pályáján azzal foglalkozott, hogy csődbe jutott nagy cégeket világitott át, és tett rendbe. Aztán itt van az ügyvezetőnk, a kitűnő Závecz Ferenc...

G.: Mire alapozza az első lépéseket, kellően informált?

H.Á.J.: Nem vagyok teljesen informált, hiszen még nem világítottuk át gazdaságilag és szervezeten a házat. De az biztos, hogy nem „kijáródsi” magatartásban gondolkodunk, ahogy elődeink.

G.: A játszmat a mindenkori főntartó elfogadta, miért ne ezt a módszert használták volna... A 2005/06-os szezont Szinetár Miklósnak kellett előkészítenie, ahogy visszatértek ő is örökölt egy másortervet a Györfi-ványi-Loesmandi direktiótól. Ezt a kény-szerhelyzetet aligha lehet sokáig főntartani.

H.Á.J.: A változások, a ház komplex modernizálása lépésről lépés-re valósul meg. Tény, hogy a 2005/06-os szezont determinált, azt még elődeink tervezték meg. A pályázatunkban leírt, gyökeresen eltérő játékrendet csak a 2006/2007-es szezontban vezetjük be.

G.: Ez pedig egy semi-seria konstrukció, vagy másképp: blokkos játékrend bevezetése. Engedje meg, önmagában nem nagy újdonság, sok európai dalszínház alkalmazza. A pályázatuk eredetisége pofon egyszerű ötlet (persze a legtöbb világraszóló felfedezés a „hogy ez nekem nem jutott eszembe” érzetét kelti), mégpedig a hármas vetésforgó: felkészülés, próba, előadás.

H.Á.J.: A dolog azért nem ennyire szimpla. Hogy elérjük azt az ideális állapotot, amely a blokk-szisztéma bevezetésével jellemezni fogja a házat, gondos előkészítés szükséges. Az az ideális Operaház, amit mi elképzelünk, négy-öt év múlva jöhet létre. Ami a működési szisztémát érinti, célunk, hogy elfogadtassuk a közönséggel, ha például a Bohéméletet szeretné nálunk megnézni, akkor ezt csak a szezont egyetlen hetében teheti meg, mert csak egy hétig megy a darab, igaz, akkor minden nap. Ha nagyon nagy a Bohémélet sikere, esetleg egy másik héten is elővesszük, a szezont későbbi részében. A szépszámú bérletesnek idáig is alkalmazkodnia kellett a dátumokhoz, ezután a jegyvásárlónak is terveznie kell, ahogy Londonban vagy Párizsban. Cserébe viszont magas művészi színvonalon megvalósuló előadást kapnak a nézők, legalább olyat, mint Londonban vagy Párizsban. Ez a célunk. Nem vagyunk tehetségte-lebbek, mint londoni, párizsi kollégáink. Ezt be fogjuk bizonyítani.

A mi játékrendünk olcsóbbá teszi a működést, mert kevesebb olyan kiadással, élömmunkával jár, mint a „ma Wagner, holnap Mozart, holnapután Puccini” típusú hektikus repertoár. Szisztémánk lényege, nagyon sematikus: egy produkció (például a Traviata) társulata, karmester, zenekar, énekkar, szólisták, kellékes, asszisztens, stb. egy hétig próbál, majd egy hétig játssza a darabot. Mi-alatt játsszák a darabot, egy másik produkció egy másik teljes stábbal (tehát karmester, zenekar, szólisták, stb...) próbálják a következő repertoár-darabot (például A varázsfuvolát). És így végig a szezontban. A teljes társulatot három zenekarra és három énekkarra osztjuk fel. A harmadik zene- illetve énekkar az Erkelben szolgál. Így nem fordulhat elő (mint manapság), hogy a délelőtti próba koncertmestere helyett este egy vadidegen ül az árokban, akinek fogalma sincs róla, hogy nyolc órával korábban miben állapodott

A főigazgatói pályázat eredményhirdetése az Operaház színpadán. Balról jobbra: Müller Péter Sziámi, Hegyi Árpád Jutocsa, Kesselyák Gergely, Bozóki András kulturális miniszter; Petrovics Emil, az azóta lemondott főzeneigazgató és Kunos József

Fotók: Németh András Péter

Hegyí Árpád Jutocsa, a Magyar Állami Operaház főigazgatója

meg énekes, karmester, rendező és muzsikus. Ezzel az játékkrenddel elérhetjük, hogy minden produkció a csúcsmóráját futhassa. Kevesebb díszletmozgatással jár ez a folyamat, ezért jóval olcsóbb, ám a repertoár előadások reprízszereű frissességgel kerülnek a közönség elé. A blokk-elrendezés lehetővé teszi, hogy egy-egy hétre a társulat kimozduljon, illetve vendégeket fogadjon.

G.: Hegyí Árpád Jutocsa és pályázótársai épp a közös múltjuk miatt nem kerülhetik meg a problémát: a fővároson kívüli operajátás már nem súlyos válságban van, hanem szinte nem létezik. Szándékosan nem használom a vidéki kifejezést, mert ki tudja, hogy melyik város lehet 2010-ben Európa kulturális fővárosa? Egyik-másik biztosan érdemes a címre, s ha lökést kap, talán nem hanyagolja el a minőségi zenés színházat sem.

H.Á.J.: Azért alakult ki ez a szituáció, mert a vidéki igazgatók (tisztetel a kivételnek) nyugnek tekintik az operát, az operatagozatot. Menjen le az a néhány kötelező operaelőadás a szezonban, aztán felejtjük el... Pedig a globalizálódó világban az opera olyan ütlevél, amelyben jól azonosítható, személyes kép áll, és amivel mégis szabadon lehet közlekedni a kultúrák, kultúrkörök között. Ezzel összefüggésben rendkívül fontosnak tartom a turnékat. A pályázatunkban precízen kidolgoztuk ezt is. Háromféle turnét képzelünk el, és az egyik éppen a fővároson kívüli operajátáshoz kapcsolódik. Úgy tervezzük, hogy a Magyar Állami Operaház társulata egy hétiig vendégszerepel például Szegeden, a szegedi együttes pedig ez alatt Budapesten játszik, „országos” felhajtást, ügyet akarunk kerakíteni egy-egy ilyen csereturnéből. A következő körben a körülöttünk élő kis-kultúrák operáival dolgozunk ki csereturnékat. Szerbek, horvátok, lettek, bolgárok, stb. — jönnének az Operaházba, mi meg megyünk hozzájuk. És a harmadik körben a nagy, híres együtteseket hívnánk ide, mi pedig náluk játszának egy hétiig: Bécs, Berlin, Frankfurt, London színházaiban...

G.: A pályázat paradigmaváltást sugall, az úgynevezett produkciós szemléletű gondolkodást vezet be.

H.Á.J.: Az első lépés a belső költséghatékonyság növelése. Visszatérrek az alaptételünkhöz: a blokkrendszer sokkal olcsóbbá teszi a működést. A másik lépés a külső, bevételehatékonyság növelése. Saját bevételeünket néhány éven belül 25 százalékra akarom emelni a mai 15 helyett. Célunk az, hogy néhány év múlva olyan bevételek érjünk el, amelyből a legnagyobb operasztrókat lehet idehívni és ezzel a Magyar Állami Operaházat valódi rangra emelni. Tíz éven belül az Operaházat a legjobb tíz európai operaház közé várom.

G.: Miből? Részvénytársasággá alakulnak, hogy hitelt vehessenek föl?

H.Á.J.: Szó sincs róla. Határozottan állítom, hogy sem a fenntartónak, sem nekünk nincsenek ilyen szándékaink, nem törekszünk rá, vagy kft.-vá, kft.-vé alakulni. Ez az állam intézménye, az állam dícsőségét szolgálja, az állam adja rá a pénzt. Így kölcsönt, mint közintézmény, nem is vehetünk föl. Pusztán az ésszerű, produkciós szemléletű gazdálkodás következtében létrejövő konszolidált gazdasági helyzetünk teszi majd lehetővé az opera-minőség emelkedését.

G.: Évadonként három operapremiert tervez. Ezek közül mit rendez majd Hegyí Árpád Jutocsa?

H.Á.J.: Még jó ideig egyet sem, most más a dolgom. Szeretném az első szezonban a főrendezői posztot is betölteni, később Kovalik Balázst szándékozom erre meghívni... De egy dologban feltétlenül személyes aktivitást vállallok. A világon mindenütt műsoron vannak a cseh, a lengyel, az orosz operák. A magyar opera nincs jelen a világban. Pedig hallgatom Erkel — ugyanolyan nagyszerű muzsika, mint azok. Miért nem játszanak sehol magyar operákat? (Bartókot is csak nagyon ritkán, és még ritkábban jól.) Vajon miért?

G.: Mert rossz a marketingjük.

H.Á.J.: Ezt meg kell változtatni. Szerke világban, a magyar intézetekben operaismertető esteket fogunk tartani igaz, először csak egy szál zongorával, de a legnagyobb helyi énekeseket kérnénk föl a szereplésre. Ha Párizsban ma Patricia Petibon a legjobb, őt kérném föl Melinda szólamára, mindegy, hogy mibe kerül, és mennyit kell rá várnom. Ezekre koncertszereű előadásokra meghívatnám azokat a zenekritikusokat, operadirektorokat, impresszáriókat, akiknek az adott országban meghatározó szavuk van. Hiszem, hogy egy-egy direktornak, amikor a fejét törí, hogy annyi Trubadur és Traviata után milyen újdonsággal szolgáljon a publikumnak, így majd eszébe juthat a mi Bánk Bánunk is. Nagy elégtétel lenne...

G.: Sok erőt hozzá. Az Erkel Színházról még nem esett szó.

H.Á.J.: Az Erkelben igazi népoperát kívánunk meghonosítani, népszerű előadásokkal, népszerű szereposztásokkal és népszerű rendezéssel. Ezenkívül fontosnak tarjuk, hogy hazai és külföldi kortárs operák ősbemutatóinak színhelye legyen az Operaház és az Erkel. Évenként felváltva, nemzetközi ének illetve karmesterversenyt hirdetünk, és egy operafesztivál terve is körvonalazódik, amely a nyugati lehetőség és a keleti tehetség találkozáshelyévé avatja Budapestet. Mondják, az egyesült Európa nem országok, sokkal inkább városok hálózata. Talán nem hiú ábránd, hogy egyszer Budapest lehetne az operaházak hálózatának egyik jelentős központja.

Albert Mária

Xerxestől A nürnbergi mesterdalnokokig

A Magyar Állami Operaház újdonságai a 2005/2006-os szezonban

Xerxes az Ybl-palotában

Georg Friedrich Händel Xerxes című operája Kovalik Balázs rendezésében, Oberfrank Péter vezényletével kerül színre 2005. december 17-én a Magyar Állami Operaházban, s az előadásnak december 18-án, 21-én, 25-én, 28-án és 30-án tapsolhat még a közönség. A címszerepet Meláth Andrea és Várhelyi Éva kelti életre, Arzamenest Bárány Péter és Blaskovics László, Amastrist pedig Wiedemann Bernadett és Bakos Kornélia alakítja. Romildaként Kertesi Ingrid és Wierdl Eszter lép színpadra, Atalantát Bazsinka Zsuzsanna és Fodor Beatrix, Elvirót Hábetler András és Bretz Gábor énekli, Ariodantes pedig Fried Péter lesz.

Újra műsoron A próba

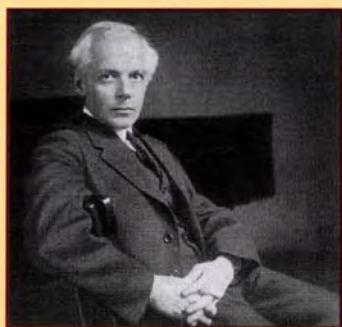
Fodor Antal legendás koreográfiáját, a Johann Sebastian Bach és Presser Gábor muzsikájára született művet, A próbát ősztől ismét láthatják az érdeklődők az Erkel Színházban. A rock-balett 2005. október 5-én, 7-én, 12-én és 13-án szerepel a dalszínház műsorán

Wagner mesterdalnokai

Richard Wagner A nürnbergi mesterdalnokok című operája Vidnyánszky Attila rendezésében kerül színre az Andrassy úti palotában, 2006. május 20-án. A premieren Hans Sachsot Perencz Béla, Pognert Berczelly István, Beckmestert Sárkány Kázmér, Dávidot Wendler Attila, Magdalénát pedig Gál Erika alakítja. Évaként Gonzalez Mónika lép színpadra, Walther von Stolzingot pedig Kiss B. Atilla kelti életre. A következő, május 24-i előadás Sachsa Kálmándi Mihály, s a főbb szerepeket Rácz István, Gárday Gábor, Beöthy-Kiss László és Szolnoki Apollónia énekli. Ennek az estének az Évája Wierdl Eszter, Walthert pedig Kovács házi István alakítja. Wagner zenedrámája, amelynek Jurij Szimonov és Kovács János a dirigense, még május 27-én, 31-én valamint június 3-án és 11-én hangzik fel.

Bartók három egyfelvonásosa

Bartók Béla két balettje és operája, A fából faragott királyfi, A csodálatos mandarin valamint A kékszakállú herceg vára tavasztól új színrevitelben látható az Operaházban. A három egyfelvonásos mű bemutatója 2006. március 31-én lesz, s Bartók muzsikája április 2-án, 5-én, 7-én, 8-án, 11-én valamint május 3-án és 5-én hangzik fel. Az opera színpadra állítója Szinetár Miklós, a Kékszakállú herceget Kálmándi Mihály, Rácz István, Fried Péter kelti életre, Juditot pedig Meláth Andrea és Sümegi Eszter alakítja.

Alváry Lőrinc (Lorenzo Alvary), a legendás Ochs báró

Magyar énekes karrier a nagyvilágban – 3.

Az 1909 februárjában született Alváry Lőrinc eredetileg jogásznak készült, ezért Genfben, illetve Pesten jogi tanulmányokat folytatott, 1932-ben szerzett jogi diplomát. Mint-hogy fény derült kiváló hangjára is, Milánóban és Berlinben az énekművészetbe kóstolt bele, azt tanulta. 1934-ben debütált a budapesti Magyar Királyi Operaházban, három évvel később már a bécsi Staatsoperhez kötötte állandó szerződés az akkor mindössze 28 esztendő, szépreményű basszistát.

A bécsi operakedvelő publikum csak rövid ideig élvezhette a pompás hangot, mert Alváry 1938-ban a közeledő háború elől menekülve Amerikába emigrált, ahol 1944-ben megszerezte az állampolgárságot is. Nem sikerült mindjárt a New York-i Metropolitanhoz szerződnie, a korántsem másodvonalbeli San Franciscó-i Opera kezdte foglalkoztatni, így Alváry, ekkor már Lorenzo Alvaryként 1939-ben bemutatkozhatott az USA nyugati partjának első számú operai műhelyében A rózsalovag rendőrbiztosaként. A magyar származású basszista 1977-ig állandó visszatérő vendége lesz a háznak, sikeres debütálása színhelyének. Nemsokára Richard Strauss operájában már Ochs bárót alakíthatja. Az egyik előadást rögzítették az utókor számára, az 1945. október 18-án készült felvételen Lotte Lehmann, és Rise Stevens a partnere, érdekesség, hogy az előadás karmestere ugyancsak magyar zenész, a később a Monte Carlói operaház főzeneigazgatójaként működő Georges Sebastian, vagyis Sebestyén György volt.

Európában már folyt a háború, de az amerikaiak még hosszú ideig nyugalomban élhettek, az operaházak is telt házzal játszottak. Horthy hadüzenete után magyar operaénekesek nem léphetnek fel az amerikai színpadokon, ezért csak azok képviselheték a magyar operakultúrát, akik az emigrációt választották, vagy már korábban külföldön telepedtek le, így Alváry mellett például a később világhíressé vált Astrid Varnay, illetve Leslie Chabay, vagyis Csabay László tenorista.

Alváry már 1942-ben megkapta első szerepét a MET-ben – Zuni-gát alakította Bizet Carmenjében –, és mert a bemutatkozás emlékezetes volt, 1961-ig folyamatosan fellépett az opera szentélyében. Egy év szünet után újabb tíz évre, 1972-ig szerződött a New York-i intézményhez. Alváry éppoly otthonosan mozgott Mozart szerepekben, mint a nagy olasz mesterek, Verdi és Puccini műveiben, vagy éppen a francia nagyopera jeles darabjaiban. De

Hős- és karakterszerepekben egyaránt jelentős volt

Fotók: Gramofon-archív

mindezeket túl szívesen énekelt Richard Strausst – még Az árny nélküli asszonyban is szerepelt –, továbbá Bachot – a Máté passió legendás, Bruno Walter vezényelte felvételén is hallható –, és Beethovent is, hiszen a Missa Solemnis oratórium basszus szolamát nem is egyszer lemezre énekelte – ugyancsak Walter vezényletével, és a nagyszerű Eleanor Steber, illetve Nan Merriman partnereként. A magyar-amerikai basszista ugyanakkor pompásan komédiázott Pistolként például a Falstaffban, amiről egy 1949-es Reiner Frigyes dirigálta előadást rögzítő lemezt hallgatva ma is meggyőződhet bárki. Ugyancsak Reiner vezényelte azt a Don Giovannit 1951-ben, amelyben Alváry basszus létére egy bariton szerepben is jeleset alakított: Masetto számára magas fekvésű szolamát interpretálta a még fiatal, de máris kiugró tehetségnek számító Paolo Silveri, illetve Ljuba Weillitsch, Regine Resnik, és a rutinos Salvatore Baccaloni társaságában. Egy másik Don Giovanni előadáson – 1955 őszén – a San Franciscó-i Operában viszont már Leporellóként szerepelt, ezúttal a címszereplő Cesare Siepi, a Donna Annát alakító Licia Albanese, a Donna Elviraként tündöklő Elisabeth Schwarzkopf, illetve a Don Ottaviót megformáló Jan Peerce abszolút egyenrangú partnereként. A kritika a legtöbbször kedvezően írt Mozart énekléséről, például Così fan tutte-beli Don Alfonso alakításáról is.

A darabokban is tökéletes partnere volt a sztároknak, például a Bohéméletben a Musettet éneklő Hilde Guden oldalán Alcindorként, vagy Angelottiként a Toscában, illetve a Gianni Schicchiben Simoneként. Láthatták az operabarátok több ízben Muszorgszkij Borisz Godunovjában, és A nürnbergi mesterdalnokokban is, de magyar vonatkozásai miatt mégis egy 1950. január 28-án a Metropolitanban rögzített Simone Boccanegra előadás tekinthető igazi szenzációnak, hiszen Székely Mihály hallható Fiescóként, és Astrid Varnay Améliaként, Pietro szolamát pedig Lorenzo Alvary tolmácsolja. Értéke a felvételnek, hogy az amerikai operajátzás két csillaga fogja keretbe a produkciót: Leonard Warren alakítja ugyanis a címszerepet, és az idősebb korában Budapestre is ellátogató Richard Tucker Adornót.

Alváry a negyvenes évektől a hetvenes évek végéig Amerikaszerte közkedvelt operaénekesnek számított. Mint ebből a rövid megemlékezésből is kitűnik, leginkább nagy operák kis szerepeiben tündökölt, ám karakteralakításai szervesen hozzájárultak az előadások sikereihez. Az 1977/78-as szezonban még néhány alkalommal kisebb comprimario szerepekben újra látni, hallani lehetett a Metropolitan színpadán, de az már a végső búcsú volt. Alváry Lőrinc nyolcvanhét éves korában, 1996-ban hunyt el Amerikában.

Egy San Salvador-i koncerten, mellette Eva Likova és Carelli Gábor

Lindner András

„A verizmus kimaradt az életemből”

Ferruccio Furlanetto énektechnikáról, modern rendezésről

Május végén Verdi Requiemje hangzott el a Művészetek Palotájában, a Nemzeti Hangversenyteremben. A Milánói Verdi Szimfonikus Zenekart és Énekkart Riccardo Chailly dirigálta, a basszus szót Ferruccio Furlanetto énekelt. A nemzetközi híré művész több mint három évtizede tartozik a legnagyobb operaszínpadok közé. Herbert von Karajan felfedezettje és Jean-Pierre Ponnelle egyik kedvenc énekművésze a koncert után adott exkluzív interjút a Gramofonnak.

Gramofon: Hogyan sikerült Önt megnyerni erre az alkalomra?
 Ferruccio Furlanetto: Éppen Firenzében próbáltam egy izgalmas, modern Borisz Godunov-produkciót, amikor Riccardo Chailly felkért. Mivel a Requiemet nagyon szeretem, és Magyarországon még soha nem jártam, örömmel mondtam igent.

G.: A karrierje az opera aranykorában kezdődött. Hogyan viszonyul a modern operarendezésekhez?

F.F.: Hozzám közelebb állnak a hagyományos előadások, de ahogy említettem, épp egy szenzációs, modern Borisz-előadásra készülök Firenzében. Muszorgszkij operáját a kiváló litván rendező, Eimuntas Nekrosius állítja színpadra, a diszleteket pedig fia, Marius Nekrosius tervezi. Természetesen volt alkalmam szerepelni néhány igazán remek modern előadásban is. Patrice Chéreau salzburgi Don Giovanniját három évig játszottuk.

G.: Nem zavarja, hogy manapság a rendezők gyakran fontosabbnak tartják az énekeseket?

F.F.: Ez a tendencia már Zeffirellinél megmutatkozott. Az ő idejében a Bohéméletet már nem Puccini vagy Karajan félmjellette, hanem Zeffirelli. Addig nincs baj, amíg olyan jeles rendezőről beszélünk, mint ő vagy Visconti.

G.: Mi az oka annak, hogy miközben túlkínálat van operaénekesekből, egyre kevesebb közöttük a kiemelkedő tehetség?

F.F.: Napokat lehetne beszélni róla, keresni az okokat, hogy hova tűnt az a varázslatos énekes-típus, amely az 1950-es '60-as években a csúcson volt. Legalább tíz szupertenor énekelt! Franco Corelli, Mario Del Monaco, Jussi Björling és sokan mások. Még a kevésbé ismert művészek is jelentős hangok voltak. De hol találunk ma egy olyan Verdi-baritont, mint Piero Cappuccilli? Vagy Aldo Protti, aki a világ legjobb Rigolettója volt...

G.: Hogyan lehetséges évtizedeken keresztül megőrizni a megfelelő fizikai és hangyi kondíciót?

F.F.: Az egyik leglényegesebb dolog a megfelelően felépített repertoár. Huszonnégy évesen kezdtem a pályafutásomat, egészen kis szerepekkel. Az első komoly feladatomban a Don Giovanni címszerepe volt, ezt követően tizenöt évig csak Mozartot énekeltam. A zenéje valószínűleg csodaszor, bebalzsamozza az ember torkát. Utána már sem Verdi, sem Rossini, sem Donizetti művei nem jelentettek nehézséget.

G.: Mikor találkozott először az opera műfajával?

F.F.: Mielőtt énekelni kezdtem, könnyűzenével foglalkoztam. Gitározni tanultam és popzenésznak készültem. Amikor elkezdtem érdeklődni a komolyzene iránt, szerencsémre talákoztam egy nagyszerű tanárral, Ettore Campogallianival. Olyan énekesek kerültek ki a keze alól, mint Mirella Freni, Luciano Pavarotti vagy Renata Scotta. Az a különleges, hogy Campogalliani sosem volt énekes. De

A Requiemben Massimo Giordanóval

Fotó: Gramofon-archív

kitűnően zongorázott és elképesztően művelt ember volt. A zongorán mutatta meg, hogyan bontakozik ki egy zenei frázis. Az ő segítségével alapoztam meg mindent, amit ma tudok. Nélküle nem tudnám úgy énekelni II. Fülöpöt a Don Carlosban, hogy minden hangérzelmet, gondolatokat közvetítsen. Sajnálom a fiatal énekeseket, mert ma már nincsenek Campogallianéhoz hasonló mesterek.

G.: Ön nem akar oktatni?

F.F.: Valahányszor megkeresnek fiatalabb kollégák, szívesen beszélgetek velük, mesélek a tapasztalataimról. Ám, úgy gondolom, ha valaki sikeres énekes, még nem jelenti azt, hogy tanítani is tud.

G.: Verista operákat miért nem énekel?

F.F.: Az én örök példaképem Cesare Siepi, egyaránt fantasztikus énekelte Verdit és Mozartot. Tudatosan építettem az övéhez hasonló repertoárt. Nem véletlen, hogy a verizmus kimaradt az életemből.

G.: A karrierjére jelentősen hatott Herbert von Karajan.

F.F.: Két ember változtatta meg alapvetően az életemet: Jean-Pierre Ponnelle és Herbert von Karajan. Ponnelle-től tanultam meg, hogyan lehetek igazi egyéniséggé. A kulcs a zenében, de még inkább a szövegben van. A szó mindig a legfontosabb közvetítő eszköz, amellyel eljuthatsz annak a szívéhez, aki téged hallgat. Karajannal 1981-ben találkoztam először, Németországban. Giancarlo Del Monaco, a szeniális rendező kérte, hogy hallgasson meg engem. Délután egy órára voltam hozzá bejelentve. Amikor megérkeztem, éppen Verdi Requiemjét próbálta. Várom kellett, azt mondta, hogy dolgoznia kell az egyik énekesrel, de hamarosan én következem. Este kilencig vártam rá. Karajan mindenki fölött állt, szerintem egy másik planétáról érkezett. Az ő idejében a Salzburgi Fesztiválon – ahová engem is meghívott – olyan nagyságok muzsikáltak, mint Solti György, Leonard Bernstein, Carlo-Maria Giulini, Riccardo Muti vagy James Levine. Ha Karajan kiválasztott valakit, annak szinte azonnal, robbanásszerűen beindult a karrierje. Amikor 1986-ban az Karajan vezényletével énekelhettem a Don Carlosban, néhány óra alatt igéretes fiatal énekesből valódi művésszé váltam.

Soós Emese

„A hangszalagok nem tudnak tiltakozni”

Müncheni találkozás Edita Gruberovával

Donizetti Roberto Devereux című operája hangzik el szeptember 10-én a Nemzeti Hangversenyteremben, a Művészetek Palotájában. A belcanto remekmű koncertszerűen szólal meg, a női főszerepet a stílus királynője, Edita Gruberova énekli. Donizetti hősnője már másfél évtizede fontos darabja az énekesnő repertoárjának. A Müncheni Operafesztiválon nemcsak arra nyílt lehetőségünk, hogy a mű szcenírozott előadását a Bajor Állami Operaházban Christoph Loy kitűnő rendezésében megismerjük, másnap Gruberovával is találkozhattunk.

München nem visel semmiféle címet, de nagyképűség nélkül, „csak” tartalmilag kultúrváros. Az évadot július végéig tartó ünnepi operafesztivállal toldotta meg Sir Peter Jonas, a Staatsoper intendánsa és Zubin Mehta főzeneigazgató. A bajor cégek meg a neves multik itt regnáló leányvállalatai előzőeken partnernek bizonyultak a nagyszabású vállalkozáshoz, a HVB Bank például több koncertre ingyen látta vendégül a közönséget. A fesztiválra egy konferenciát is szerveztek, amelyen a kortárs művészet kérdéseiről tanácskoztak, ezt a BMW autógyár támogatta, és még néhányat a 18 különféle produkcióból. Cavallitól Berióig és Kurtáig három évszázad zenei világán át ívelt a mozgalmas program. A fesztivál derekán a Rigoletto remek előadását az Oper für alle – operát mindenkinek jelígre a Max Joseph téren egy hatalmas kivetítőn élvezhette a turista sereg, és e mottóval szintén ingyenes szabadtéri koncertet vezényelt a Marstall téren Zubin Mehta. Barbara Frittoli, Vesselina Kasarova, Diana Damrau, Simon Keenlyside, Marta Argerich, Jörg Widmann, Francesca Zambello – felsorolhatatlan a vendégművészek hosszú sora. A város azzal (is) hozzájárult a parádéhoz, hogy aki jegyet váltott valamelyik előadásra, az oda-vissza ingyen használhatta a metrót.

A Roberto Devereux fesztivál-előadására rengetegen voltak kíváncsiak, az Operaház csaknem ezernyolcszáz ülőhelyének mind-egyike jókor elkelt. Az előjáték hangjai alatt megszokhattuk a meglepő színpadképet: bőr felekek és kanapék, állvány a különféle újságoknak, iratszekrény, az irodaházakból és patikákból jól ismert viztisztító készülék – csupa olyan relikvia, ami a huszadik század utolsó évtizedére utal, noha Donizetti műve az 1600-as években játszódik. Egyszer csak föltáruult egy hatalmas ajtó és kosztümben, vállán divatos táskával, körömcipőben megjelent a Margaret Thatcher-nek maszkírozott Edita Gruberova. Elképesztő alakítást nyújtott, pedig, mint másnap délelőtt elmondta, kezdetben nem rokonszenvezett Loy ötletével. Írjunk egy másik darabot – javasolta a rendezőnek. Ám Loy aprólékosan, az utolsó taktusig kidolgozott érvrendszerrel vonultatott föl. Sikerült meggyőznie az énekesnőt, mert abban alapvetően egyetértettek, hogy Erzsébet drámája a hatalom és szerelem konfliktusa. Gruberova Giancarlo del Monaco rendezésében énekelte először Elisabettát. „Öregasszonyt játszol, botra támaszkodva fogsz járni – mondta Monaco. Az ő ötlete volt az, hogy a záróképpen lassan húzzam le a parókámat, és ez annyira bevált, hogy azóta minden rendezővel igyekszem elfogadtatni, erre a gesztusra szükség van – mesélte az énekesnő. – Loy is hozzájárult. Azon a helyen a színpadon semmi sem történik, de egy lényeges zenei frázis ismétlődik. A milliméterre és hangra kidolgozott mozdulattal jelentést, tartalmat adok neki.”

A bécsi előadásban pompás korhű ruhát viselt. „Igen, de álltunk a rivaldánál és énekeltünk, már nem szeretem az ilyen statikus előadásokat.” A koncertszerűeket inkább kedveli? – kérdeztük.

Edita Gruberova: az opera világa kicsit emlékeztet a házasságra

„Igen is, nem is. Az opera színház – jelentette ki. Egyenrangúan fontos a látvány és a hangzás.” A hiteles operarendező nem megy szembe a partitúrával, hanem ahol piano van, ott pianót rendez, ilyen kivételes, univerzális rendezőseniként emlékezik Gruberova is Jean-Pierre Ponnelle-re. Nagyra becsüli Giancarlo del Monacót is, aki „sajnos kiiratkozott az európai operavilágból. Túl emocionális, és néha egészen brutálisan viselkedik. Egyszer én is otthagytam a próbáját, mert túrhetetlenül beszélt a kórossal. Egy hatalmas csokor virággal, no és a tehetségével engesztelt ki.”

A találkozónkra Friedrich Haider karmester is vártuk, ő azonban váratlanul megbetegedett. A dirigens egyénisége most kezd igazán beérni, az új évadban a Rigolettoval debütál a New York-i Metropolitanban. De nem én leszek Gilda! – teszi hozzá vidáman Gruberova. Több mint húsz éve dolgoznak együtt, kapcsolatukban nem házastársi mivoltuk, hanem a zene a legfontosabb. Haider pontosan tudja, hogy mekkora levegővel énekel, mennyi idő kell egy frázis szép befejezéséhez. Ebből a kollégák is profitálhatnak, mert az énekesekre érzékenyen figyelő dirigens tudhatnak a zenekari árokban. Az opera világa egyébként kicsit emlékeztet a házasságra – jegyzi meg: az ember szereti, ha átölelik.

Gruberova töretlen pályájának titka a bölcsesség: „Ismerni kell az adottságainkat, a hangszalagok nem tudnak tiltakozni... Én nagyon ritkán, csak egy-két Traviata és Massenet Manon előadás erejéig léptem át a határait. Elköszöntem az Éj királynőjétől, de bármikor elénekelném Konstanzét, ha lenne egy igazi Belmonte...” Minthogy Bécsben megint elővették Zeffirelli legendás Don Giovanni rendezését, ismét játssza Donna Annát. Új szerepe a Norma: 2000-ben kérte föl a szerepre Sir Jonas. „Végre igent mondtam, mert így jutott elég időm fölépíteni zeneileg és figurában a Normát. Néhány koncertelőadás után, – ígéretemhez híven – az első szcenírozott produkcióban (Jürgen Rose rendezésében) itt, Münchenben mutatkozom be.” (Gruberova új operafelvételeiről kritika a 60. oldalon.)

Új dalszínház Északon

A koppenhágai Operaen fellendítheti a dán zeneéletet

Kezdjük egy ténymegállapítással: a dánoknak soha nem volt igazi operaházuk. A koppenhágai királyi színházban rendszeresen előadtak ugyan operákat, de ezek soha nem emelkedtek ki a színházi produkciók, színdarabok, és balettek sorából. Az év elején azonban az esemény rangjához méltó királyi ceremónia közepette átadták az új operaházat, az Operaent, amely végre megteremtette annak esélyét, hogy a dán főváros is napi rendszerességgel kínálhasson operaprodukciókat a helybelieknek és az északi országba látogató turistáknak.

Az első kapavágástól számított három éven belül, rekordidő alatt megépült operaház költségeinek túlnyomó részét – 3,3 milliárd dán korona, azaz 444 millió euró – Dánia leggazdagabb embere, a hajómágnás Maersk Mc-Kinney Moller, illetve alapítványa fedezte, de néhány százalékos részesedést a dán kormány is vállalt. Az épület-monstrum tizennégy szintjéből öt emelkedik a földszint fölé, kilenc pedig a föld alatt helyezkedik el. A technikailag a legkorszerűbb hidraulikus masinériát felvonultató nagy színpadon kívül több próbaterem és színpad is segíti a produkciók létrejöttét. A kisebb helyigényű előadásokra rendelkezésre áll még a Takkelloftet, vagyis a Kis Színpad a ház hátsó részében. Moller úr – mint több nyilatkozatában is hangsúlyozta – nagylelkű adományával tulajdonképpen a dán népet ajándékozta meg, és csupán két feltételt szabott. Az egyik az volt, hogy dán építész bizzanak meg az épület tervezésével. Így álmodhatta meg az épületet Henning Larsen, aki olyan modern operaházat tervezett, amely külső formájának eredetiségét tekintve még Jorn Utzon Ausztrália szimbólumává emelt sydney-i operaházával is képes versenyre kelni. Másodiknak pedig ő döntötte el, hol épüljön az új operaház. Így került

távolra a zajosabb belvárostól, és magasodik most mérnöki pontossággal centire kiszámítva a királyi kastéllyal, Amalienborggal szemben. Hátról, nagy kerülővel, szinte a fél-Christianshavn negyed bejárással is el lehet jutni autón és egy ritkábban közlekedő autóbusszal az Operához. A látványosabb – egyben jóval gyorsabb – érkezést a kis hajók kínálják, amelyek alig néhány perc alatt a koppenhágai kikötő dokkjainak szomszédságában magasodó modern üvegépítmény előtti tágas fórumra röpitik a látogatót.

A Larsen-ház, formáját tekintve akár egy nagy hajó, és erre a képzetársításra odabent csak ráerősít a számtalan egymás alatt és felett keresztül-kasul ívelő hid látványa. Ezek a világos, tágas és óriási csillárcsodákkal díszített előcsarnokból vezetnek a több mint 1500 fős nézőtér különböző magasságú pontjaira, de mert a földszinti sorok szépen emelkednek, a legutolsóból is jól látható a színpad.

Ami viszont – operáról lévén szó – nyilván még fontosabb: az akusztikai viszonyok hibátlanok. Erről magam is meggyőződhettem egy, amúgy meglehetősen közepes Aida előadáson. Kiegyenlítettten szólt a zenekar, és a szólistákat, valamint az egész produkció talán legbiztosabb pontjának számító kórust is egyformán jól lehetett hallani. De máris felröjök az építész-csapatnak, hogy túlságosan szűkre szabott a zenekari árok – mindössze 90 zenésznek nyújt kényelmes elhelyezést, pedig bizonyos darabokhoz 110–120 fős nagyzenekarra is szükség van –, és ezen máris folyik a sajtóban a polémia, a színház vezetése pedig ezt a hiányosságot oly módon képzelel orvosolni, hogy a színpad felé nagyobbítanak meg odalent a teret.

Sajnos a szereplők kvalitása nem ért fel az épület nemzetközi színvonalára, hiába kínált a műsor svéd, angol, és olasz származású művészeket is a helybéli kiválóságok között. Kizárólag Randi Stene

Amneris alakítása érte el a más európai operaházakban elfogadható mércét, még a svéd Iréne Theorin is hallgatható volt Aidaként. A tenorfőszerepre szerződtetett David Rendall viszont enyhén szólva is neveltséges volt feltűnően kis termetéhez társuló terjedelmes pocakjával. De nem is a szerencsétlen külseje zavart, hanem feltűnően maniros éneklése. A dán operaház vezetőinek két Aida-előadásra azonban sikerült igazi ászt, Roberto Alagnát is szerződtetniük Radames szerepére. A műsorfüzet szerint itt énekelte először ezt a Verdi főszerepet –, és jó kritikákat kapott. Éppenséggel „itt van a kutya elásva”, ha ugyanis a műfaj kiválóságait tudják időről-időre Koppenhágába csábítani, akár dirigenseket, rendezőket, de legfőképpen persze nagy énekeseket, akkor valóban sikerülhet az álom, az eddig periférián lévő dán operaélet végre bekapcsolódhat az európai opera-vérkeringésbe. A jövőben éppolyan szokássá válna az Operaen előadásait látogatni, mint „átugrani” Bécsbe, Berlinbe, vagy a londoni Covent Gardenbe.

Foto: Gramofon-archív
Az új koppenhágai operaház impozáns nézőtere

Az üzemeltetést tekintve a Királyi Színház kötelékébe tartozó új operaház főnökei, a még csupán harmincas éveit elején járó Kasper Holten igazgató, valamint a Koppenhága szerzte nagy tekintélyű főzeneigazgató, Michael Schönwandt lényegében ezt tűzték ki célul. A házat igyekeznek azzal is vonzóvá tenni, hogy ösbemutatókat kínálnak – ilyen volt a dán Poul Ruders Kafka-per című operája. Műsorra vették Richard Strauss Elektráját is az egykor legendás skandináv énekesek – Justus Björling, Birgit Nilsson, Set Svanholm és a többiek – nyomdokaiba lépő Tina Kiberg és Poul Elming közreműködésével. Ők ketten a következő szezonban is főszerepekhez jutnak, Kiberg lesz Lady Macbeth Verdi művében, Elming pedig Loge a színre kerülő Ring ciklus első darabjában, A Rajna kincsében.

Lindner András / Koppenhága

A szép éneklés varázsa Miskolcon

Sikeres volt a Bartók+Belcanto Nemzetközi Operafesztivál

Verdi, Puccini, Mozart és Csajkovszkij után idén nyáron a belcanto triáoszt – Bellinit, Donizettit és Rossinit –, pontosabban az ő műveiket hívták a szervezők Miskolcra vendégnek, a Bartók + ... nemzetközi operafesztiválra. Az operák mellett egyéb programok is várták az érdeklődőket: fellépett például a King Singers, Al Di Meola, Sebestyén Márta és a Muzsikás Együttes.

„A zene várost épít” – több mint négy évvel ezelőtt határozott úgy Hegyi Árpád Jutocsa – akkori miskolci színházigazgató-főrendező, jelenleg a Magyar Állami Operaház főigazgatója –, Kesselyák Gergely és Müller Péter Sziámi, hogy e gondoltára felfűzve nyaranta megrendezendő nemzetközi operafesztivált hívnak életre a borsodi megyeszékhelyen. Az alapítók célja egyértelmű volt: „elhelyezni Miskolcot Európa kulturális térképén”.

És bár a Bartók + Miskolci Nemzetközi Operafesztivál jó ideje már Marton Éva művészeti vezető és Bátor Tamás ügyvezető igazgató irányítása alatt működik, elmondható: a vállalkozás olyannyira sikeressé vált, hogy az egykor csak acélvárosként emlegetett megyeszékhely az operafesztiválnak köszönhetően Európa-, sőt világszerte ismert kultuszhelyé, a komolyzene egyik fellegvárává nőtte ki magát. Ahová évről évre nemcsak jeles itthoni és világhíró énekesek járnak vissza, nemcsak közép-európai társulatok és sztárok jönnek a világ minden dal-színházából – így Bécsből, Londonból, Milánóból és New Yorkból –, hanem ahol feltűnnek a jövő ígéretei is. (A fesztivál sikerét bizonyítja, hogy már tavaly felvették az Európai Fesztiválok Szövetségébe, amelynek hazánk-ból csak két tagja van, a Budapesti Tavasz Fesztivál és a Haydn-fesztivál.

Ezen a nyáron tehát Bartók mellett a belcanto-mesterművek – és maga a szép ének – uralták Miskolcot két héten keresztül. A fesztivált a Nemzeti Filharmonikusok koncertje nyitotta meg, akiknek előadásában – Kocsis Zoltán vezényletével – A csodálatos mandarint hallhatták-láthatták (M. Tóth Géza animációjával) az érdeklődők, majd Bellini-, Rossini- és Donizetti-áriák következtek Rost Andrea avatott tolmácsolásában. Innen kezdve semmi sem állhatott a programozón és a siker útjába. Utóbbiról leginkább a statisztikai adatok alapján érdemes beszélni. Az idei Bartók +... operafesztiválon ugyanis minden korábbinál többen vettek részt: a negyvenöt előadásra és koncertre száztíz ezren voltak kíváncsiak a különböző helyszíneken – egyebek mellett a Nagyszínházban, a Játékszínben, a Nyári Színházban, az Aggteleki Cseppkőbarlangban, a Miskolci Egyetem díszaulájában.

Pedig már zajlottak az előadások, amikor kiderült, hogy a Moszkvai Helikon Színház Bellini Norma című operájának produkciójában a két főszereplő nem tud résztvenni: a címszerepet éneklő Lukács Gyöngyi betegsége, a Pollionét megszólaltató velencei Giuseppe Giacomini pedig egy családi tragédia miatt mondta le a fellépést. Ám sikerült új énekeseket találni a két szerepre: a római prokonzult Alberto Cupido, a gall papnőt pedig a svéd Lena Nordin alakította.

Ennél is nagyobb izgalmat okozott azonban Donizetti Lammermoori Lucijája, vagyis először az, hogy a szentpéteryári Mariinszkij Színház – technikai okokra hivatkozva – váratlanul lemondta az

előadást. Mivel a hónapok óta meghirdetett és várt produkciót nem lehetett levenni a műsorról – és valljuk be, hogy egy belcanto fesztivál nem sokat ér Lammermoori nélkül – gyorsan el kellett dönteni, hogy kik legyenek a beugrók. A választás nem is sikerülhetett volna jobban, tekintve, hogy az idei miskolci nyár egyik legfergetegesebb programja lett Donizetti operája, annak ellenére, hogy „csak” koncertszerűen szólalt meg. A címszerepet a román származású szoprán, Elena Mosuc énekelte – őt azóta júliusban Éj királynőjeként hallhattunk viszont a Nemzeti Hangversenyteremben. Edgardót a chilei Felipe Rojas, Enricót Roberto Servile, Raimondót, a nevelőt pedig az örmény Arutjun Kotchinian keltette életre – ugyancsak barvárosan –, s ne feledkezzünk el a karmester, Ondrej Lenard, valamint a Magyar Állami Operaház énekarának kivételes teljesítményéről sem.

A King Singers fellépése is tágította a műfaji határokat

Fotó: Gramofon-archív

Hasonlóan emlékezetesre sikeredett Rossini Tell Vilmos című operájának szintén koncertszerű előadása, a főszerepet a világhíró Renato Bruson énekelte. Reveláció-értékű volt Mathilde szerepében a fiatal szoprán, Kátai Natasa fellépése. Eltérő vélemények, kritikák és a szerzői jogok örökösének felháborodása kísérte az Alföldi Róbert által rendezett egyetlen Bartók-operát, A kékszakállú herceg várát, a herceget Polgár László, Juditot Wiedermann Bernadett énekelte.

Annak ellenére, hogy érkeznek kisebb-nagyobb támogatások, felajánlások, az operafesztivál fennmaradásához továbbra is szükség van állami segítségre. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától 2002-ben még 150 millió forintot kaptak a szervezők, ami 2003-ban és 2004-ben 125-125 millióra, 2005-re pedig 100 millióra csökkent. Bozóki András kulturális miniszter ígérete szerint jövőre is 100 millió forintot biztosítanak a fesztiválnak. A jövő évi programnak kiemelt jelentőséget ad Bartók Béla születésének 125. évfordulója; a tervek szerint akkor Miskolcon az ő művei mellett a veristák – Giordano, Catalani, Cilea, Leoncavallo és Mascagni – drámai operái kerülnek sorra.

V. Nagy Viktória

Büszkék lehetnek egymásra

Találkozás Fenyő Gáborral, Fenyő Katalinnal és Fenyő Lászlóval

Hasonló célok, három különböző út, különféle érdeklődés és temperamentum, de a lényeg közös: hivatásuk a zené. Fenyő Gábor nemrég még a MÁV Szimfonikusok igazgatója volt, ma a Művészetek Palotája munkatársa. Lánya, Kati a Magyar Állami Operaház zenekarának hegedűművésze, László fia pedig a Franfurti Rádió szólamvezető csellistája.

Gramofon: Fenyő Gábor muzsikusi pályájáról 1973-tól sikerült adatokat találnom, amikor ütőhangszeres művészként a MÁV Szimfonikus Zenekarhoz került. Ekkor már harmincegy éves volt, ám az első harminc évről keveset tudni. Milyen út vezetett eddig a zenekari állásig?

Fenyő Gábor: Viszonylag későn kezdtem zenét tanulni, és nem szülői ösztönzésre, hanem saját elhatározásomból. Bizonyos zenei élmények nyomán, körülbelül 10–11 éves koromban jutottam arra az elhatározásra, hogy mindenképpen muzsikos, karmester szeretnék lenni.

G.: Melyek voltak ezek a meghatározó zenei élmények?

F. G.: Az ötvenes években voltam gyerek, s tízéves korom körül részt vettem egy olyan hangversenysorozaton, amely a mai Radnóti Színház helyén lévő Kodály Kultúrotthonban zajlott. Itt olyan koncerteket rendeztek, amelyeken a pódiumon nem művészek ültek, hanem egy hatalmas hangszórót helyeztek el, amelyen keresztül a kor legnagyobb előadóinak felvételeit hallgathatta meg a zsúfolásig telt terem közönsége. Véghallgattam ott Beethoven összes szimfóniáját, és ezek olyan elementáris hatással voltak rám, hogy úgy éreztem, csak muzsikusként tudom elképzelni az életem.

G.: Ezeket a koncerteket kísérte valamilyen magyarázat is?

F. G.: Igen, mindig volt előttem előadás — ott hallottam először a még fiatal Lukin Lászlót, aki hihetetlen lelkesedéssel és elkötelezettséggel, gyönyörűen beszélt a zenéről. Innen származtak első élményeim a zenei ismeretterjesztéssel kapcsolatban, ami később egész zenei aktivitásom egyik legfontosabb része lett. Családi körülményeim úgy alakultak, hogy végül csak 16 éves koromban kezdtem zenét tanulni, és akkor úgy gondoltam, zenekari hangszerekkel próbálkozom, hátha azok révén „vigaszágon” mégis eljuthatok a karmesteri pályára. Oboázni kezdtem és ütőhangszereket tanultam, végül is mindkettőből elvégeztem a konzervatóriumot és a tanárképzőt, s közben vezényelni is tanultam — nem a Zeneakadémián, mert oda nem vettek fel, ahhoz ugyanis nem tudtam elég jól zongorázni. Annyit azért elértem, hogy vezényelek, már több évtizede, csak nem a legnagyobb zenekarokat. 1967-ben bekerültem az akkori Postás Szimfonikus Zenekarba mint üstdobos és ütős, és onnan sikerült 1973-ban átmennem a MÁV Szimfonikusokhoz, ami akkor nagyon komoly szakmai előrelépést jelentett.

G.: Úgy tudom, 1973-ban lett a Műegyetemi Zenekar másodkarmestere...

F. G.: Így van, előtte pedig az ELTE zenekarában töltöttem be ugyanilyen posztot. Karmesteri pályám csúcspontjának azt mondhatom, hogy tíz évig voltam a Váci Szimfonikus Zenekar dirigense. Néhány alkalommal vezényeltem a BM Duna Szimfonikusokat is, és több mint 25 éve megalapítottam a Szentendrei Kamarazenekart, amelyet azóta is vezetek. Életem talán legnagyobb eseménye volt, amikor hatvanadik születésnapomon a MÁV Szimfonikusokat vezényelhettem a Zeneakadémián. Ezt kaptam tőlük ajándékba. Laci fiam volt a szólista, eredetileg Kati is játszott volna, csak az élet közbeszólt, ám

másfél évvel később, a Szolnoki Szimfonikus Zenekarral Kecskeméten sikerült pótolnunk az elmaradást, és elő tudtuk adni a Brahms Kettősversenyt úgy, hogy ők szólóztak és én vezényeltem.

G.: Ezt megelőzően nyílt-e alkalom arra, hogy mindhárman együtt lépjenek fel?

Fenyő Katalin: A Szentendrei Kamarazenekarban sokszor. Szólistaként is gyakran játszottunk ott.

G.: Miben különbözik a szólista-karmester viszony akkor, ha családi kapcsolat fűzi össze a két (vagy három) embert? Fenyő László: Sokkal nyíltabban kritizál az ember, mintha egy idegen áll a dobogón. Persze csak a próbákon. A koncerten viszont lényegesen közelebbi emocionális kapcsolat alakul ki közöttünk. Azt hiszem, ez természetes.

F. G.: Sokat tanultam abból, ha Lackóval játszottam, hiszen ő sok nagy karmesterrel dolgozott már versenyműveken, így hasznos észrevételekkel, megjegyzésekkel, kívánságokkal állt elő, amelyeket

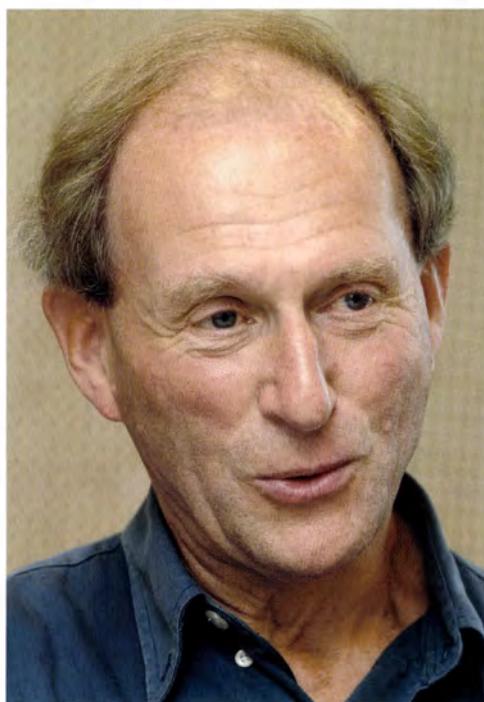
persze nem volt mindig könnyű megvalósítani.

G.: A nagy karmesterekkel szemben is van lehetősége arra, hogy az elképzeléseit érvényesítse?

F. L.: Akadnak olyan zenekarok és dirigensek is, akikre csukott szemmel is nyugodtan rábízhatom magam, de olyanok is, akiket árgus szemmel kell figyelni. Bizonyos esetekben persze befolyásolni is lehet egy karmestert egy-egy hirtelen lassítással vagy gyorsítással, amely után megint együtt leszünk, s végül is aztán az történik, amit én szeretnék. Akivel a legnagyobb élmény és rendkívül biztonságos érzés volt együtt játszani, az Lukács Ervin.

G.: Kati kicsit más irányba ment el: játszott a Budapest Klezmer Bandben, színházi előadásokban, Hobo egyik lemezén és a Jánosi együttessel...

F. K.: Még főiskolás koromban kezdődtek ezek a kiruccanások. A színházat nagyon szeretem, mert az egészen másfajta megmérettetés, színészeket kell kísérnünk, s ez nagyobb felelősséget ró ránk. Régebben játszottam a Sonora Hungarica Kamarazenekarban, amikor elmentem Amerikába tanulni, némileg átalakult, aztán ebben a formában meg is szűnt.

Fenyő Gábor

Fotók: Pető Zsuzsa

Fenyő László és Fenyő Katalin: édesapjuk vezényletével játszották a Brahms Kettősversenyt

G.: Mindketten külföldre mentek tanulni: Kati Amerikába, Laci Lübeckbe. Miért?

F. K.: Én kíváncsiságból és talán kalandvágyból. Ki akartam próbálni, hogyan boldogulok egy másik világban. A Yale Egyetemre mentem 1993-ban, akkor a harmadik évet végeztem el a Zeneakadémián. Kint elég jól boldogultam, de másfél év után hazajöttem, mert nem szerettem Amerikát. Azért érdekes volt. 1994-ben Solti Project címen rendeztek egy fesztivált a Carnegie Hallban. A mester vezényletével egy egész Amerikából összeverbuvált zenekart alkottak: mindenkinek külön el kellett mennie Chicagóba Soltihoz meghallgatásra, s ő a rengeteg jelentkezőből kiválogatta a megfelelőket. Én is közéjük tartoztam. Az alkalmi együttes szólamvezetői a nagy amerikai zenekarokból kerültek ki (Boston, Chicago, Cleveland), ők workshopokat tartottak nekünk, s egy-egy heti próbával két koncertet is adtunk Solti vezényletével. Fantasztikusan jó zenekar volt, a kritikákban el is nevezték „dream teamnek”. Készült egy CD is, és Isaac Sternnel, a fesztivál igazgatójával tervezték a folytatást, de Solti '97-ben meghalt, így ez egyszeri alkalom maradt. Aztán Lacival együtt részt vettünk a saporói Pacific Music Fesztiválon, ott játszottunk Eschenbach-hal és Michael Tilson Thomas-szal is, a Bécsi Filharmonikusoktól és a Londoni Szimfonikusoktól érkezett muzsikusok pedig mesterkurzusokat tartottak, s akkor nagyon sokat kamaráztunk.

G.: Mindkettejük esetében kezdettől fogva egyértelmű volt, hogy zenei pályára lépnek?

F. K.: Én már kisgyerek koromtól nagyon szerettem volna hegedülni, öt évesen el is kezdtem, és sohasem merült fel, hogy abbahagyjam.

F. L.: Nálam is hasonlóan történt. Elég hamar kiderült, hogy jó a hallásom, s én is hegedülni kezdtem négy és fél éves koromban, ami fél év után azzal végződött, hogy összetörtem a hegedűmet, mert a tanár nénit nem nagyon kedveltem. Öt éves koromban kaptam az első csellómat, amit kezdettől fogva nagyon szerettem. Édesanyám, Mezey Erika volt az első tanárom öttől tizenhárom éves koromig, a vele töltött zeneiskolai évek alapozták meg egész

további pályámat. Ő is és későbbi zeneakadémiai tanárom, Mező László is ugyanaból az iskolából, a Friss Tóni bácsi féle békéstarhosí iskolából jöttek, ami tulajdonképpen egyenes meghosszabbítása a Casals-féle csellózásnak. Jó pár évvel később azért adódott a kérdés, hogy focizzak-e vagy csellózzak. Ugyanis az NB III-as szentendrei csapatban játszottam már három meccset, és az edző szeretne volna, ha ezt komolyan folytatom. Tizennyolc évesen végül a zene mellett döntöttem. Ebben az is közrejátszott, hogy ekkor voltunk Katalin a Jeruzsálemi Fesztiválon, ahol Lorin Maazel és Végh Sándorral játszottunk, s ott hallott engem David Geringas, aki rögtön meghívott az osztályába a Lübecki Zeneművészeti Főiskolára. Az ő növendékei taroltak azon a két versenyen, amelyen addig

– különösebb eredmény nélkül – részt vettem.

G.: Későbbi versenygyőzelmeiben akkor neki is nagy része volt?

F. L.: Versenytechnikailag nem, mert két verseny után rájöttem, hogy várakozással ellentétben nem segít, ha ő is ott ül a zsűriben, neki ugyanis megvoltak a kedvenc növendékei, akik egyfolytában ott vannak az órákon és napi tíz órát gyakorolnak, ami nekem soha nem volt szokásom. A versenyeken őket favorizálta, megesett, hogy miatta nem értem el olyan eredményt, amelyet valószínűleg elérhettem volna, ha kvázi idegenként veszek részt. Ezért hamar leszoktam arról, hogy olyan versenyen induljak, amelyen ő is zsűritag. De négy év alatt rengeteget tanultam tőle, éppen azt, ami itthon a Zeneakadémián valahogy kimaradt. Ő az orosz iskola képviselőjeként arra igyekezett ráébreszteni az általa kiválasztott, technikailag nagyon jó képességű növendékeket, hogy a zene mélységét, értelmét keressék, és ezt a saját nyelvükön adják át a hallgatóságnak.

G.: Gábor említette a beszélgetés elején, hogy a zenei ismeretterjesztés is nagy szerepet kapott az életében. Mi vitte ebbe az irányba?

F. G.: Sok gyönyörűséget kaptam a zenétől. Hivatásomnak érzem mindent elkövetni, hogy minél több embernek megmutathassam a zenéhez vezető utat. Hál'istennek erre mostani munkahelyemen, a Művészetek Palotájában is kaptam lehetőséget. Boldog vagyok, ha sikerül újabb embereket megnyernem a zenének, de legfőképpen annak örülök, hogy a gyerekeimből ilyen kiváló muzsikusok lettek. Nagyon büszke vagyok rájuk.

F. K.: Nem azért mondom, hogy ezt viszonzom, de az utóbbi fél évben igen sok emberrel beszéltem, akik kivétel nélkül tisztelik és nagyra becsülik aput. Jó érzés látnunk, hogy szerénységgel és egyenes életpályával is el lehet érni olyan eredményeket, amelyeket neki sikerült. Büszkék vagyunk rá!

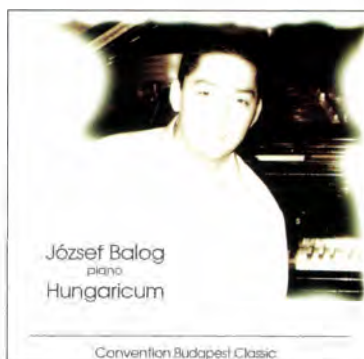
Aradi Péter

Balog József Liszt Hanglemezdíjat nyert

A Liszt Ferenc Társaság harmincegyedik alkalommal hirdett versenyt a Nemzetközi Liszt Hanglemez Nagydíj elnyerésére. A hattagú bizottság idén Balog Józsefnek ítélte oda a rangos elismerést, s a döntést a zsűri elnöke, Soproni József ezekkel a szavakkal indokolta: „Kiváló hangszeres felkészültsége, világos formálása, színekben gazdag zongorázása méltán keltett nagy figyelmet.”

A négy lemezcég tizenegy beküldött kiadványa közül egyetlen magyarként pályázott a fiatal Balog József. Emlékeztetőül, a nagydíjat legutóbb négy éve nyerték magyar művészek, Kelemen Barnabás és Bogányi Gergely. A díjazott idén is Liszt Ferenc születésnapján, október 22-én veheti át a bronzplakettet a Zeneakadémia nagytermében, ahol Liszt 2. magyar rapszódiajával egyúttal be is mutatkozik a nagyközönségnek. „A hattagú, jeles zongoraművészekből, zeneszerzőkből és zenetörténészekből álló zsűri a nagydíjas mellett oklevéllel tünteti ki a Harmonia Mundi kiadó háromlemezes sorozatát, a műsortervezés ötletességéért” – mondja a Gramofon kérdésére Hamburger Klára, a Liszt Ferenc Társaság főtíkára. „Az egyik tizenhárom Schubert-dal, valamint azok Liszt-féle feldolgozásai hallhatók, a másikon kései cselló-zongoraművek Sergej Istomin és Jos van Immerseel előadásában, a harmadikon pedig zenekari művek és zongoraversenyek szerepelnek az Anima Eterna zenekar előadásában.”

A Nemzetközi Liszt Hanglemez Nagydíjat 1975-ben hozta létre a társaság, Forrai Miklós kezdeményezésére. Ő volt az, aki emberfeletti erőfeszítések árán megújította a Liszt életművét ápoló szervezetet, mely 1893-as megalakulása után évtizedekig csak időszakosan működött. A jelenlegi főtítkár elmondása szerint minden évben olyan, új hangfelvételeket várnak, amelyek magas művészi színvonalon mutatják be Liszt Ferenc műveit és hangtechnikailag is tökéletes minőséget képviselnek. Balog József első önálló albuma, mely a Convention Budapest Classic kiadásában jelent meg, mindkét kritériumnak a legmesszebbmennyiségig megfelel. A Hungaricum című lemezen szóló zongoraműveket és átiratokat játszik, köztük olyan slágerdarabokat, mint a 2. Magyar rapszódia vagy a Funéraisles és olyan műritkaságokat, mint a Gounod-opera nyomán írt Faust-keringő vagy egy Chopin-noktürn átköltése. A huszonhat éves zongoraművész tavaly végzett a Zeneakadémián Jandó Jenő osztályában, de már az azt megelőző években számos versenyről tért haza nagy sikerrel. Legutóbb idén áprilisban, a hollandiai Utrechtből, ahol harmadik helyezést ért el a Nemzetközi Liszt Versenyen. Ezekon kívül több rangos fesztiválon vendégszerepelt, két éve például a Tiszadobi Zongorafesztiválon hallhatta a közönség. Még ugyanabban az évben jelent meg a Hungarotonnál első lemeze: ezen Szalai Antal fiatal hegedűművésszel szólaltatja meg Auer Lipót virtuóz átiratait.

Várkonyi Tamás

A zoltárok hangja
Gregorián és ambrozián énekek
Bach: Zoltár korálok
Schola Hungarica, vezényel:
Dobszay László és Szendrei Janka
Hungaroton Classic

A Schola Hungarica legújabb felvételének műsorát új, irodalmi szempont szerint alakította ki. Zoltárszövegek és zoltárok verses átköltésének gazdag választékából kínálnak zeneileg változatos-választékos anyagot. Gregorián és ambrozián énekek segítségével a középkori egyszólamú egyházi énekek műfaji sokféleségét mutatják be, a kiválasztott Bach-tételek pedig a Luther környezetében készült rimes, meghatározott szótagszámúan versbefoglalt – tehát az eredeti, szabad próza-költészeti zoltárokat parafrázáló – úgynevezett zoltár-korálok, többszólamú felrakással.

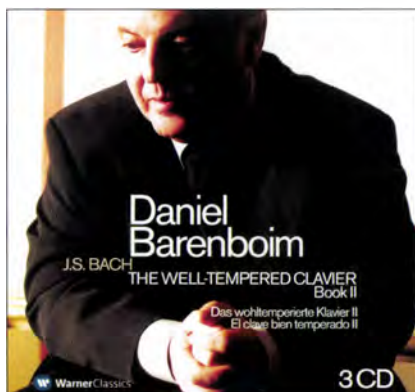
Latinul és németül felváltva szól az ének, rezponzórius és antifonális tételeket többszólamú, homofón hangzástömbök követnek. A rendkívül informatív-tartalmas kísérszóveg biztos tájékozódást tesz lehetővé a liturgikus zene világában járatlan hallgató számára is. Külön öröm, hogy a kísérfőzet ezúttal is tartalmazza az eredeti nyelven kívül fordításban (magyarul és angolul) a szövegeket. A szöveg

és megzenésítésének konkrét kapcsolatát nyomunk követve további információkat nyerünk a különböző stílusok zenei gondolkozásmódjáról (ha úgy tetszik, zenei logikájáról). Mind több megfigyelési szempontot kapunk az énekek hallgatása során; s ki-ki azon veheti észre magát, hogy az első hallásra egysíkúbbnak tűnő egyszólamú zenei világot is képes differenciálni hallani. Eredeti funkciójukból többszörösen (térben és időben) kiszakítva, ráadásul meghatározott funkcion kívül hallgatva nyilvánvalóan más hatást keltenek, mint amelyet annak idején kívántak elérni velük. S ha közönségként nem is válhatunk az egykori közösség „megfelelőjévé”, ismeretük által többet tudunk értelmezni a zenetörténet sokszálú-sokstílusú folyamataiból.

A Dobszay László és Szendrei Janka által irányított Schola Hungarica eddigi repertoárján a barokk viszonylag ritkán szerepelt – ebben a tekintetben is érdekességnek számít a szakmai szempontból kifogástalan összeállítás.

Fittler Katalin

Johann Sebastian Bach:
Das wohltemperierte Klavier, 2. kötet
(3 CD)

Daniel Barenboim — zongora

Warner Classics

Csajkovszkij: 5. szimfónia

Verdi: A végzet hatalma — nyitány

Sibelius: Valse triste

A DVD-n a genfi koncert felvétele, dokumentumfilmek, valamint Daniel Barenboim és Edward Said beszélgetése

West-Eastern Divan Orchestra,

vezényel: Daniel Barenboim

Warner Classics

A tervek szerint Daniel Barenboim jövő tavasszal ismét a Budapesti Tavasz Fesztivál vendége lesz (ld. a www.btf.hu honlapot), és zongoraestet ad, műsorán a Das wohltemperierte Klavier darabjai szerepelnek. Hogy pontosan melyek, azt még nem tudjuk. Mindenesetre nem sokkal az első kötet felvétele után most három CD-n megjelent a második kötet is, így már nincs akadálya annak, hogy ismerkedjünk, szokjuk, méregessük Barenboim Bach-képét. Nincs értelme megelőlegezni a majdani koncertet, de ez a felvétel arra mégiscsak jó, hogy nagyobb meglepetés (helyesebben: megrökönyödés) nélkül szembesüljünk korunk egyik legnagyobb muzsikusegységének Bach-interpretációjával. Most ne feszegezzük azt a Barenboimmel kapcsolatos illetlen kérdést — hisz a lemezfelvétel erre alkalmatlan —, hogy gyakorlás céljára van-e egy elfogadható Bösendorfer a Berlin-Chicago-London-Ramallah négyszögben cikázó repülőgépen. Annyit azonban meg lehet állapítani, hogy Barenboim, ha máskor nem, akkor álmában gyakorol. Így ő aztán igazán megfelel annak a kritériumnak, hogy Bachot még álmából felverve is tudja. Nála nem közhely, hogy ez a zene az anyanyelve, vagy ha tetszik: mindennapi kenyere.

Persze ne várjunk tőle olyan színes, tökélyre csiszolt, gömbölyű hangokat, mint attól a zongoristától, aki fél életet teszi fel egy-egy Bach-

prelúdium megfogalmazására. Barenboim ugyanis legtöbbször a szerkezetet játssza el, a részletkidolgozás manuális pepecselésével nem sok időt tölt, s ennek megfelelően gyakran elég durva hangon szólaltatja meg zongoráját. Nem ritkán olyan erős dinamikai váltásokkal operál, melyekkel nyilván komoly fejtörést okozhatott hangmérnökének. A kottaszöveg variánsai között (urtext kiadásokban: ossia) szabadon szemezget, számomra úgy tűnt, hogy általában a tetszetősebb (itt a pódiumművész szempontjaira gondolok) és a pianisztikus megfontolásból kézenfekvőbb megoldások közül válogat. A disztízesek terén érezhető egyfajta pedantéria, de az ornamentika jelentőségéről Barenboim zongorázása nem sokat árul el. A legszebb, legérzékibb pillanatok azokban a művekben teremti meg, melyeket — legalábbis Barenboim zongorázása alapján — akár Beethoven, Chopin vagy Debussy is írhatott volna. Ha nem a teljes sorozat eljátszására vállalkozik, akkor szerintem ezekből a művekből fog válogatni budapesti koncertjén is. E részletjelenségek mellett előadásának egyik tipikus — s engem meglehetősen zavaró — tünete az a fajta erőltetett, didaktikus játékmód, mely szinte kizárólag a témabelépések transzparens megmutatását tartja szem előtt. Mozart Bach-átíratának analizéséből is tudható, hogy a kontrapunktikus szerkezet áttetszősége Bach utáni eszmény, valamikor az 1770-es és '80-as

években vált elfogadottá és irányadóvá. Ez az eszmény tehát kellőképpen régi ahhoz, hogy akár historikusnak is nevezhessük, de ebben az esetben inkább avittságról kellene szólnunk. Az elrejtettség, mely a bachi stílusnak éppúgy sajátja, mint a felragyogtatás, ebből az interpretációból teljesen hiányzik, úgy is fogalmazhatok: Barenboim mindent kifecseg. A másik tipikus jegyre a prelúdiumok ismételt szakaszaiban figyelhetünk fel. Barenboim egyszerűen regisztráltatásban gondolkodik, karmester módjára egy teljes megismételt szakaszban kopuláztatja a harsonákat és a kürtöket, vagy épp ellenkezőleg: leinti a nagybőgőket. Nem a játékmód, nem a díszítés, nem a rögtönzés, nem a tempókarakter szempontjai szerint tesz különbséget két — hangra egyébként tökéletesen egyforma — terület között. A korábban említett durva dinamika éppen az ilyen ismételt szakaszokban okozza a legtöbb fájdalmat.

Magyarul Kánon és ellenpont (Parallels and Paradoxes) címmel jelent meg a közelmúltban az a beszélgetés-kötet, melyben a neves palesztin származású Kelet-kutató, Edward W. Said és Barenboim zenéről, politikáról, történelemről és a közel-keleti béktelenség okairól, megoldási lehetőségeiről folytatnak helyenként izgalmas, máskor a közhelyek szintjén mozgó eszmecsere. Ők ketten hívták életre azt a különleges zenekart és zenei szemináriumot, melyben ifjú izraeli, szíriai, libanoni és palesztin muzsikusok vesznek részt, azzal a szándékkal, hogy a közös muzsikálás, a közös próbák során megismerkedjenek egymással. Beethoven, Verdi vagy Csajkovszkij ürügyén — Said és Barenboim szerint — lebomlanak azok a falak, melyeket a világtörténelem álrühájában a politika mesterségesen épített közejük. Az első szemináriumra 1999-ben került sor Goethe városában, Weimarban. A költő perzsa ihletésű versciklusának nyomán a szeminárium a Nyugat-keleti diván elnevezést kapta, ezzel is utalva a kultúrák közötti szabad mozgás lehetőségére. Olvasva a könyvet igen kíváncsi voltam a szeminárium és a zenekar működésére, és ezt a kíváncsiságomat ez a CD, s különösen a DVD abszolút kielégítette, sőt: a könyvvel kapcsolatos szkepticizmusomat jórészt meg is szüntette. Ebből a szempontból lényegtelen, hogy a West-Eastern Divan Orchestra messze az alkalmi ifjúsági zenekarok szintje fölött muzsikál. Az a bő félórányi filmdokumentum, mely a weimari, a sevillai és a ramallahi szemináriumokon készült, igazolja, hogy Barenboim valóban korunk egyik legnagyobb muzsikusegységisége. Olyan művész, aki joggal aspirálhatja a Béke Nobel-díjra. Majd a köszöntő beszédben azért említsék meg, hogy Bachhal álmodik.

Molnár Szabolcs

Új sorozatot indított a Deutsche Grammophon, Operaház címmel. Ebből négy a cég magyar katalógusába is bekerült. Az első kettő Verdi-mű a Scalából. Az 1964-es Rigoletto igazi különlegesség. Ritka alkalom: Kubelík vezényel Verdit, s egyáltalán, olasz operát. Nincs is több ilyen felvétele. A lemez másik különlegessége a címszereplő. Bár Dietrich Fischer-Dieskau többször is énekelt – s lemezre vett – olasz operaszerepeket, ilyen működése mégis ritkaságszámba megy. A felvétel igazi régi beállítású, elől az énekesek, hátul a zenekar. Ugyanakkor tisztán kivehető a zenekari játék is. Sőt, a lemez egyik kimagasló erénye éppen a hangszerekhez fűződik. Kubelík e ritka alkalommal jeles produkciót hozott létre. Az opera megannyi pontján vonja magára figyelmünket a különlegesen kidolgozott, izgalmasan megoldott kíséret. Mind a hangzás, mind a ritmika terén sok-sok meglepetéssel szolgál a nagy cseh dirigens, aki a művet kimerően dirigálja, tiszta áttekinthetőségre törekedve mindenekelőtt.

Fischer-Dieskau interpretációja komplex. Előadásából természetesen hiányzik az igazi olasz baritonok hangszíne nyújtotta szépség, ezért azonban bőven kárpótol a várakozásnak megfelelően kifejező és részben szép éneklés. Csak részben szép? Igen. Fischer-Dieskau ugyanis erősen elkülöníti a püpos udvari bolond különböző fellépéseit. Az udvari közegben hangszínét is megváltoztatja, s agresszív, erősen expresszív lesz. Ám amikor Gildával van együtt, lágy hangon énekel. Mindkét részben jeles produkciót nyújt. Haragját magára öltve izgalmas és látványos, azt levetkőzve bensőséges ábrázolást hallunk. A mű a Traviatát, Fischer-Dieskau produkciója pedig kitűnő Traviata-felvételét előlezi meg. A verselés, a harmonizálás, a dallamvezetés mind nagyon hasonló Rigoletto és Gilda I. felvonásbeli kettségében, valamint az idős Germont és Violetta I. felvonásbeli duettjében („Deh non parlare al misero...Ella sebtia, quell'angelo”, illetve „Pura siccome un angelo”).

A szereposztás kimagasló. Fischer-Dieskau erős akcentusait jól ellensúlyozza a két másik főszereplő hangja és modora. Mantua hercegét Carlo Bergonzi énekli. Megnyerjük a réven, amit vesztünk a vámon: Bergonzi szépen és ezért szimpatikusan énekel. A szerep karakterizálásán így szükségképpen némi csorba esik, ugyanakkor a szólám megformálása csodálatos. Ezúttal is igazi színjátékról van szó, Bergonzi éneklése ugyanis a magát szépen megjátszó herceget jeleníti meg. Gilda szerepében a fiatal Renata Scottót halljuk. Ő az éneklés tökéletességére helyezi a hangsúlyt. Hang, technika egyaránt csodálatos. A szerepformálás nem differenciált, hiányt azonban egy pillanatig sem érzünk, hiszen egy bezártságban élő, apjától elszakadni nem

Verdi: Rigoletto

Fischer-Dieskau, Scottó, Bergonzi, Vinco, Cossotto

A Milánói Scala Ének- és Zenekara, vezényel: Rafael Kubelík

Deutsche Grammophon – Universal

Verdi: Aida

Ricciarelli, Obrazcova, Domingo, Ghiaurov, Nucci, Raimondi

A Milánói Scala Ének- és Zenekara, vezényel: Claudio Abbado

Deutsche Grammophon – Universal

tudó lány karaktere minden differenciáltság mellett is szükségszerűen egyszerű. Legalább akkora dicséret illeti meg a Sparafucilét éneklő Ivo Vincót, mint feleségét, a Maddalenát éneklő Fiorenza Cossottót.

A húsz évvel későbbi Aida Abbado fénykorából való. Remek irányítás, remek énekesek. A karmester finom megközelítése tűnik fel mindenekelőtt. Abbado disztingvált vezénylése különösen jól tesz a könnyen harsányságra csapó, pazar alkotásnak. Még a győzelmi indulónál is tud meglepetést okozni az árnyalt beállítással. Abbado nem enged túlzott hangerőt, szélsőséges tempót. Eminens énekesek tűnnek fel a kisebb szerepekben is, a főszereplők hangja pedig markáns, karakteres. Jelena Obrazcova sem énekel túl öblösen Abbado irányítása alatt, ugyanakkor jellegzetes ellenpólusa Katia Ricciarelli Aidájának, mely alapvetően lírai, ugyanakkor diszkrétan testes is. Ricciarelli olyan rabszolgánnyt jelenít meg, aki nem különös, hanem „rendes” szépségével tűnik ki. Callas, Tebaldi és Leontyne Price előadásához képest kevésbé grandiózus, de mindenképpen magas színvonalú interpretáció. Plácido Domingo abszolút csúcsteljesítményt nyújt, karakter tekintetében is illik hozzá Radames szerepe. Ramphis főpap szerepét Nicolai Ghiaurov énekli, ugyancsak utólráhatetlenül, Obrazcova mellett ő is olyan, aki pusztán hangszínével is jellegzetes kórintot visz a produkcióba. Leo Nucci jellegzete-

sen, választékosan éneklő Amonastro szerepét. A nemrég még három teljes árú lemezen kapható felvétel most két olcsóbb lemezen érhető el.

Rég vártam a Msztyiszlav Rosztropovics vezényelte Tosca megjelenését CD-n. Galina Visnyevszkaja orosz ária- és dallemezéről egyszer Una Tosca Russa címmel írtam, hiszen az előadások annyira a Puccini-hősnő temperamentumát idézték. Különös ez a lemez. Visnyevszkaja csodálatosan énekel, de az a toscás temperamentum, ami az orosz dalokban és áriákban áttört, itt kevésbé van jelen. Hangja szépen érvényesül, s kétségkívül megragadóan énekel, ám túlságosan hangsúlyozva, ábrázolva, színezve. Előadása nagyon művészi és kimunkált, ezért kevésbé spontán és természetes. Érdekes módon itt most kevésbé Tosca, mint Visnyevszkaja. Ez különösen érvényes az I. felvonásra, a II. felvonás párbeszédese részeiben temperamentusabb. Azt hiszem, Visnyevszkaja nem elsősorban a nő Toscával azonosult, hanem az énekesnő Toscával. Rosztropovics vezénylése alternatív és mély. Ez azt jelenti, hogy a nagy orosz muzsikusként egészen újszerű Toscát tár elénk. Szép színek, lassú mozgások, igényes megoldások. A formák kevésbé különülnek el, mint a megszokott formálás mellett, Rosztropovics ott köt össze, ahol nem szoktak, ott választ szét, ahol ugyancsak nem szoktak. Roppant érdekes és kétségtelenül igen finom zenei irányítás. Franco Bonisolli remekül

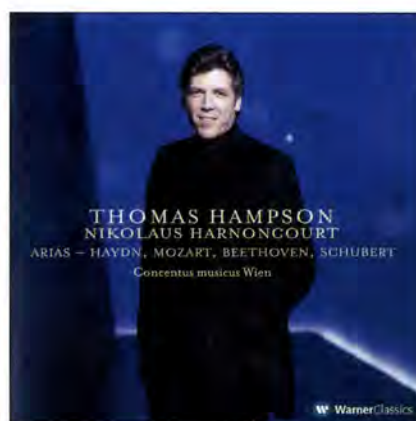

Puccini: Tosca
 Visnyevszkaja, Bonisolli,
 Manuguerra
 Francia Nemzeti Zenekar,
 vezényel: Msztyiszlav Rosztropovics
 Deutsche Grammophon – Universal
 ●●●●○

Mozart: Szöktetés a szerájból
 Orgonasová, Sieden, Olsen,
 Hauptmann
 Angol Barokk Szólisták,
 Monteverdi Kórus,
 vezényel: John Eliot Gardiner
 Archiv Produktion – Universal
 ●●●●○

Thomas Hampson (bariton)
 Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert
 Concentus Musicus Wien,
 vezényel: Nikolaus Harnoncourt
 Warner Classics
 ●●●●○

adja elő Cavaradossi szerepét. Kár, hogy ilyen kevés teljes operafelvétel őrzi szép, fenn fényes, lenn finoman érdes hangját. Nem kiabál, de nem is fogja vissza magát. Szerepét kidolgozottan, ugyanakkor természetesen alakítja. Ő Bonisolli is, Cavaradossi is. Vokálisan pozitív benyomást kelt Matteo Manuguerra mint Scarpia.

Mozart daljátéka, a Szöktetés a szerájból John Eliot Gardinerrel került a sorozatba. Ezúttal vékonyabb szálú szönyegek díszítik Szelim basa palotáját. A felvétel erénye a vékony, levegős, kiegyenlített zenei szövet, melynek a hangszeres és a vokális oldal egyenrangú részét képezi. Így különös üdeség, könnyedség járja át az előadást. A Gardiner-lemez annak idején öt évvel Sir Georg Soltié után jelent meg. Soltinál vastagabb szálú a szövet. A Bécsi Filharmonikusok hangzása értelemszerűen testesebb, ugyanakkor a daljáték semmivel sem kevésbé levegős, üde és könnyed. Solti értette Mozartot, és ha nem szerette is a historikus mozgalmat, nem hagyta figyelmen kívül a zenetudomány eredményeit. Nála élénken kiemelkednek az énekesek, noha nincsenek túlságosan a zenekar elé helyezve. Martti Talvela mint Szelim basa, Kathleen Battle mint Blonde hangilag és színésziileg egyaránt utolérhetetlen. Míg tehát Gardineré kellemesen kiegyenlített, könnyed előadás, Soltié színekben gazdagabb. Cornelius Hauptmann könnyed basszusa derekasan a hangszeres szölamok közé vegyül, Martti Talvela

mély basszusa ugyanakkor lenyűgöz. A két bejátszás vokális különbözősége túlmegy az énekesek hangjából és az előadások alapvető jellegéből következő, szükséges különbözőségeen, ugyanis Talvelánál kisebb volumenű, és Gardiner előadásmódjához jobban illő hanggal is előadható izesebben, izgalmasabban Ozmin szólama. Példa erre a két nő szereplő. Gardinernél egyértelműen a két szoprán vezet a szólisták között, Luba Orgonasová és Cyndia Sieden. Mindketten igen tisztán, választékosan énekelnek, ám hangjuk és játékuk nem különül el egymástól igazán, túl azon, ami a zene eltérő voltából kikerülhetetlenül következik. Ezzel szemben Edita Gruberová és Kathleen Battle külön, eleven világot jelenítenek meg, utóbbi minden idők legjobb Blondéját alakítva. Náluk nem fedezhető fel olyan volumenbeli különbség, mint Talvela és Hauptmann esetében, mégis sokkal színesebb, karakteresebb a Solti-lemez két női szereplője. A két tenornál a legkisebb a különbség, de itt is Soltié a palma (nálá Gösta Winbergh és Heinz Zentknecht). A zenei szövet könnyedebbé tételével, a vokális és hangszeres szölamok egymáshoz közelítésével Gardiner kiegyensúlyozott, eleven és lendületes előadást rögzített, mely a vokális oldal tekintetében mindenképpen könnyebbnek találtatott Soltiéénál.

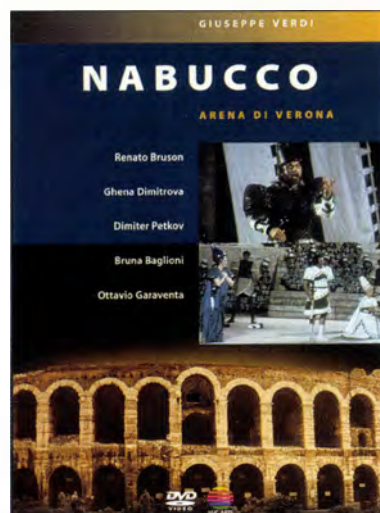
Zay Balázs

Nem érdemes rágódni, miért épp ezt az áriaválogatást vette lemezre az ötvenes éveibe lépett baritonstár, Thomas Hampson. Ritkán hallhatóak, legyen ennyi elég, s a más szerzők művei közt felénekel Mozartokra is ez áll. Nincs tematikus cím, „csak” Harnoncourt és az ő bécsi Concentus Musicusának fémjele. Hampson már átrágtta magát egyszer a Cosi fan tutte Guglielmójának ügynevezett alternatív áriáján: a Levine-dirigálta, tizenöt éves lemezen lubickolt e temérdek zenei ötlet közt. Ami akkor még csak az appendixbe fért, azt most albumnyitót darabbá léptetik elő, a karmester pedig mintha egyre szélesebben értelmezné a mozarti tempóskálát: követhetetlen torpantott koronák, végeérhetetlen pauzák és hirtelen lódulások romantizálják a számot. Aki Beethoven színházi elkötelezettségét csak a nehezen megszületett, könnyen elbukott Leonore-Fidelio és az Ah, perfido szoprán-koncertária kapcsán érzi, most jegyezzen fel két másik mutatós darabot is. Nemcsak humoros az első, mely a csók bűnös mivoltáról nyilatkozó anyai intést figurázza, de fináléja merész is: a suttogott dacszöveg után tétova fuvola-hárfa unisonó tűnik el a semmibe... Schubert Sei mir gegrüsst!-je Alfonso és Estrellájából még véletlenül sem azonos népszerű, extatikus dalával – bár a végigkomponált dal-formát itt sem veti el. Hampson pedig pódiumhoz illő visszafogottsággal éneklé a lassú tagot, hogy égzengéses gyors szakaszt produkáljon aztán. A Figaró Grófja még sosem énekelte ily sebes strettát, ily pattogó, füstölő zenekarral: az Albertarelli magas regiszteréért Mozart keze által átígazitott ária méltó lenne a repertoárba fogadásra. Így talán nem kéne kavalierbaritonoknak fakó mélyregiszterben kinlódniuk.

Ókovács Szilveszter

Két veronai nemes este

Verdi: Nabucco

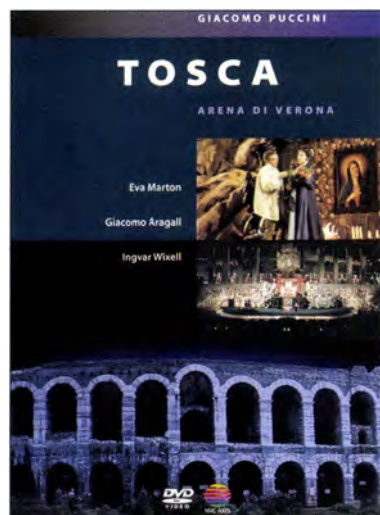
(DVD Video)

Renato Bruson, Ghena Dimitrova,

Dimiter Petkov

vezényel: Maurizio Arena

NVC Arts – Warner

Puccini: Tosca

(DVD Video)

Marton Éva, Giacomo Aragall, Ingvar Wixell

vezényel: Daniel Oren

NVC Arts – Warner

A lenyűgöző Veronai Arénában kedves szokás, hogy gyertyákkal ülnek le a nézők: a kezdésig egymást gyönyörködtetik a látvánnyal. A nyolcvanas évekbe repülünk vissza, két operaeste erejéig.

Az első a Nabuccóé. Tipikus tablóopera: még kevés számú együttese is statikus, tehát a cselekményesség végképp a zeneszerzői pennában marad, ha már Solera, a librettista is tarsolyában felejtette. Ám hogy szépséges zene szól, afelől senkinek kétsége ne legyen. Néha oly selymes-szomorú muzsika szól, mint a híres, unisono Szabadság-kórus. Gyakrabban pedig a felfokozott drámaiság uralja el a művet: cabaléttás-cavatínás áriák, s a nagyformák végső nagyítása jellemző a Nabuccóra. Praktikus az azt is jelenti, hogy énekes legyen a talpán, aki Zakariás, Abigél vagy a címszereplő szólamára vállalkozik. A kiváló adottságú, szláv tónusú basszus, Dimiter Petkov például sokkal boldogabb volna, ha a főpap darab eleji, végeérhetetlen jelenete szűkebbre szabott volna: elfárad, erőltetetté válik, kiálozósá lesz ez a gyönyörű hang, amelynek lezúlására az énekes szcéna szabályai szerint beszerkesztett énekkari frázisok nem elegendők.

Nabucco bevonulása a zsidó táborba a legattraktívabb színpadra lépések egyike az operairodalomban. Eddig is ő dominálta a darabot, róla zengett a kórus, itt, a Veronai Arénában pedig van mit és hová felvonultatni, míg lovas testőrei mögött végre, tusra feltűnik a babilóniai hadvezér-király. Mivel Luciano Minguzzi az ókor és az űrkor dízajnkeverékéből tervezte ezt a pazar, kiváló előadást; a Nabuccót alakító Renato Bruson testén vért, páncélszoknya és szöges saru, ám vállain már labdányi vállbojtimitációk, fején pedig acélszerű kúpháló. A látvány dermesztő, mégis koherens. Bruson pedig úgy szólal meg mindezek után, ahogy egy csúcsos lévő világsztártól az elvárható. Pompás, felhangdús voce szól egy slank, érett férfiból, és ha nem ível a kisoktáv alsó fertályába dal-lama, hangjának „zsirossága” meg is marad. Hogy a nabuccói partitúra a címszereplőnek megannyi magasságot ír elő, ezúttal audiovizuális kéj: gondtalanul szárnyaló, bármeddig tartható hangok szólnak odafönt. A másik bolgár Ghena Dimitrova az együttesben. Nagy vivőerejű, drámai szopránoktól nem megszokott, finom ívekkel sem fukarkodó éneklést halunk tőle. A strettában hasít, végül imponáló C-vel koronázza meg a jól gördülő futamokat. És ami szintén sokat nyom a latban ilyen közelről fotografált, mégis arénai film esetén: a kitörő olaszos ováció alatt sem engedi el magát, mindvégig szerepben marad, harcias arcba merevedve.

Három évvel később, 1984-ben a Veronai Aréna már Toscát játszik. Mintha a másik véglet volna: nagy statisztériás látványdarab helyett csak egy Te Deum erejéig kiszélesedő kamardráma, amelynek három szereplője gombostűfej a foci pályányi színpadon, ötszáz méterről. A színpadkép visszatükrözi a robusztus kókaréj és a librettóba írott finom barokk templom díszharmonióját. Amikor a jónevű Daniel Oren elindítja az előadást, első megjegyzésünk az operát kezdő, basszusharsonás Scarpia-névjegy kapcsán születik: történt valami a hanggal, sokkal szűkebb, „szokolosabb”, mint a Nabucco esetében. Alfredo Giacomotti, a kiváló baritonista luxus-Angelottit énekel, hallva pár szavát, félni kezdünk, Scarpia felülmúlja-e majd. Egy baj van csak vele, helyesebben a jelmeztervezővel: a börtönből szökött konzult egyáltalán nem viselte meg a fogság, miként a festő döbbszavára válaszol majd. További meglepetés, hogy Sekrestyésként nem öreg hájpacni dőcög be modorosan, hanem egy jó svádájú fiatalember, Graziano Polidori.

Carreras írja, hogy nemzedékük legszebb hangja az ugyancsak spanyol Jaime (Giacomo) Aragall tenorja – de talán csak azért, ne a három tenorból kelljen valakit dicsérnie. Cavaradossi-Aragall szerepe szerint szinte azonnal rágyújt a Képáriára, előtte sutyiban köhög, prüszköl és idegesnek tűnik. Éneklése nyakközéppontú, szövegmondása helyenként tragikus, ám rejtély, hogyan csillan meg mégis egy-egy magas B-t, H-t, miközben a lefelé ívelő regiszterben kegyetlenül be tud szorolni. A közönség is szörös szívű, például nem tapsol a gálaóra után – ez az Aréna tombolós közegében főleg feltűnő. „Mario!” kiáltásaival megérkezik az előadás energiacentruma, ékessége.

Marton Éva leghitelesebb szerepe ez: hisz énekesnő ő is, mint Tosca, messzehordó művészaúrával, primadonnai temperamentummal, amit pedig hatalmas hangjával tesz, csak szuperlatívuszokkal illethető. Gömbölyű, irhatnánk: gömbvillámszerű ez a voce, mert bármikor, bármilyen regiszterben képes hirtelen kitörésre, de flexibilitása csipkefinomságú szikrákra, könnyed helyváltoztatásra is képessé teszi. Lila köpenye ellenére kulturált, masszív ösz úr érkezik spionjai élén: Ingvar Wixell. Különösebb egyéni karakter és szépség nélküli Scarpia, de kifejező, erőteljes baritonja ismerős, ő volt Caballé és Carreras partnere Colin Davis legendás felvételén is. Soha rosszabbat nála!

A két veronai nemes este, az etalált, látványos Nabucco és Marton Éva Toscájának csillogórája kötelező darab.

Ókovács Szilveszter

Verdi-ritkaságok: ősök és hősök

Giuseppe Verdi életműve kényeztet gazdagságával: csaknem három tucat opera, amelynek legalább fele vitán felül álló remekmű. Időmetszetben nézve még egyértelműbb a zseni útja, hisz jelen „tárgyunk”, a hidegen fogadott Stiffelio után hosszú élete végéig csak sikerdarabokat komponált. Verdi-operában nem várunk osztrák helyszínt. Nemcsak azért, mert szokványlibrettóba való történetek egyszerűen nem szoktak Ausztria területére esni, hanem mert Verdi, mint az itáliai császárellenes mozgalom híve, miért éppen salzburgi szerelmi bonyodalomról írta? Mindezen furcsaságok egybeesnek a Stiffelio szerencsétlen sorsával. A Triestben debütált darab élet előbb az osztrák cenzor vette el, majd a közönség közönye Verdi kedvét a darab erőltetett műsoron tartásától.

A protestáns lelkész és hűtlen feleségének bugyután fondorlatos szűzsége lemez hallgatva természetesen fel se tűnik. Amikor a kiadó Lamberto Gardellire, a Budapestet és magyar társulatát is otthonának tekintő karmesterre bízta egy jószereivel ismeretlen Verdi-darabokból álló lemezsorozat elkészítését, a Maestro a legjobbkat akarta és kapta meg. Mások Domingo, Caballé, Miller, Cossotto, Norman, Cappuccilli, Ramey, Ricciarelli vagy Ghiuselev érkezett Bécsbe, a Rádiózenekar és -énekkar stúdiójába – a Stiffelióra José Carreras, Matteo Manuguerra és a mi Sass Sylviank kapott szerződést. A felvétel a digitális cezúra előtti pillanatokban készült (1979 június), ám úgy szól, mintha ma csiszolták volna tökéletesre. A Német Hanglemez Nagydíjat odaitéllő grémium nem tévedett.

Állandó espressivón tartott, lankadni nem hagyott szimfonikus együttes előtt csúcsra járatott szólólisták remekelnek. Természetesen semmi prédikátoros nincs Carreras-Stiffelióban: hajlékony, friss hanggal, teljes odaadással, ragyogó muzikalitással éneklő szólamát, könnyű rajongani érte. A baritonista Manuguerra – Stiffelio apósa szerepében – micsoda kultúrával tudja korlátok közt tartani ezt a matériát. (Alfióalakítása Muti Parasztszünetében ugyanilyen kitűnő!) Ami pedig Sass Sylvia Lináját illeti, ezúttal a legjobb szívvel írhatom, hogy abszolút világszínvonal, amit a spinto hajlamú magyar énekesnő lírai(!) szopránhangjával művel. Eszményi szín, imponáló vívőerő, ám ha kell, lehetni pianó, optimális vibrató: ezek Sassnak a tökélethez közelítő énekesi erői. A túlsó mérlegoldalon is csak tűréshatáron belül funkcionáló koloratúr-alkalmasságot, viszonylag kivehető szövegmondást, és ugyan erőltetett, de végül mégiscsak megoldott mély regiszteri mellelést találunk.

Verdi: Stiffelio
Carreras, Sass, Manuguerra, Ganzarolli
ORF Szimfonikus Zenekar és Kórus,
vezényel: Lamberto Gardelli
Philips – Universal

Verdi: Attila
Raimondi, Deutekom, Milnes, Bergonzi
Ambrosian Singers, Royal Philharmonic
Orchestra, vezényel: Lamberto Gardelli
Philips – Universal

Ha a feleségének végül szépséges, emelkedett operai pillanatban megbocsátó Stiffelio egyfajta hő, s a darab kórusai gondtalan Traviata- és Rigoletto-részleteket idéznek, akkor az Attila inkább homályból előgomolygó, sötét zene, melynek „ősünk” a gyújtópontja. Gardelli sorozatának első darabja kivételesen Londonban készült, 1972 őszén. És sajnos alacsony jelszintjével úgy is szól, mint egy harminchárom éves, megfakult emlék. E muzsika nem sok alkalmat hagy a hun királynak, hogy emberi érzelmeit bizonyítsa – ezt a szerény irodalmi alapanyag illetve a csaknem leigázott Rómához honfiúi viszonytal kötődő Solera szövegíró és Verdi miatt se csodáljuk. Attilaé fekete szerep; talán mérgezési kísérletének pillanata kivétel, amikor Odabella közbelépése nyomán a lányt „jutalmul” kész feleségül venni. Cimszereplőnknek annál inkább kéne törekednie árnyalt, a kevés differenciált megszólalási lehetőséget száztíz százalékig kihasználó szerepfarmálásra.

E feladatra Ruggiero Raimondi nem alkalmas. Talán ma sem az, de e harminc éves me-

mentő idején ez bizonyosság volt. Amikor Ezio, a római parlamentre színpadra lép, rendre felbillen a virtuális színpad: Sherill Milnes tömör, kifejező vocéja még ráadásul szép is. További erősség Christina Deutekom, akit Gardelli szeretett, s mint a példa mutatja, nemcsak Éj királynő-bravúrájéért. Izzadság nélküli Odabellát énekel, márpedig ez nem semmi, s a drámai hőfok folyamatos kalibrálására is marad figyelme. További gyengeség... ünneprontás ilyen írni, hisz éppen ő (és rajta kívül csak Domingo) az, aki mind a negyven Verdi-tenoráriát lemezre vette. Akárhogy is, a híres Carlo Bergonzi öreg harcosnak tűnik hasonló korú társai közt. Nyaklóló nélküli portamentói Gigliék letűnt korát idézik; egyenes, alig lüktető tartott hangjai a hallgató gégejét is préselik. Baritonból felnyomott tenorja nehézkes, s a történet csomópontján megint elkalandozunk: mi lenne, ha a szürke Foresto helyett tényleg Attilát választaná a lány, mármint az Attilává átminősített Milnest, persze – mi pedig az Attila-CD helyett a Stiffeliót?

Ókovács Szilveszter

Bartók: A kékszakállú herceg vára
Jeanne-Michèle Charbonnet, John Tomlinson
BBC Szimfonikus Zenekar,
vezényel: Jukka-Pekka Saraste
Warner Classics ●●●○○

Ez A kékszakállú herceg vára nem tündököl, mint az atyáké, Ferencsiké, Dorátié, Kertészé, Sawallisché, Soltié, Haitinké. A felvétel a 2004-es BBC Proms fesztiválon készült. Mint egyszerű előadás nem rossz, de nem örök értékű. Jeanne-Michèle Charbonnet Judit szerepében szépen helytáll. Nem különlegesen megoldott interpretáció, ugyanakkor átélt, korrekt előadás. Ha nem a legszebb, legkülönösebb Juditot látjuk is magunk előtt, elégedettek lehetünk. John Tomlinson sajnos nagy csalódást okoz, pedig annak idején a Kékszakállú jeles tolmácsolója volt. A Haitink vezényelte EMI-lemezen erősen megkopott, szépségéből és hajlékonyságából sokat veszített. Olykor impresszív egy-egy rövid rész erejéig, ha a magasság és a hosszúság engedi, de a Royal Albert Hallban rögzített előadást hallva inkább a hang hanyatlását érzékeljük. Jukka-Pekka Saraste vezénylése dicséretet érdemel. Gyors, lendületes, néhol elnagyolt, másutt figyelemre méltóan dinamikus. Saraste Sibelius-dirigensként tűnt fel, kétszer is rögzítették vele az összes szimfóniát, aztán Torontóban nemzetközi hírnevet szerzett. Nemrégiben gyenge klasszikus versenykísérőnek és jó romantikus dirigensnek bizonyult Budapesten, s e késői romantikus, korai modern opera világában is otthon van. A mű vezénylések határozottan érezhető a romantikus finn háttér előnyös hatása, kiváltképp a zenekari szolamok beszédesség tétele terén. Ilyen felvételt mégsem érdemes készíteni: Tomlinson a szolam finomságainak érzékeltetéséig el sem jut, hangjának romlása és éneklésmódja révén nem tudja úgy finomítani előadását, mint az ugyancsak hanyatló Székely Mihály tette egykor Doráti lemezén. A hangzás egyébként kiváló. *Zay Balázs*

Bellini: Norma
Edita Gruberova,
Elina Garanca,
Aquiles Machado,
Alastair Miles
Rajna-Pfalzi Állami
Filharmonikusok, vezényel: Friedrich Haider
Nightingale Classics – Mevex ●●●●●

**Donizetti:
Roberto Devereux**
Edita Gruberova,
Delores Ziegler,
Don Bernardini,
Ettore Kim, Rajnai
Opera Kórusa, Strasbourg-i Filharmonikusok,
vezényel: Friedrich Haider
Nightingale Classics – Mevex ●●●●○

A Gruberova-fanok mielőbb gondoskodjanak jegyről, mert a baden-badeni és a bécsi koncert-előadások után, 2006 elején, tehát ebben az évadban a Münchener Staatsoperben szcenírozott produkcióban is színre lép Normaként a világhírű koloratúr szoprán. Hogy miféle életműnyre számíthat a publikum, arról híven tájékoztat a Nightingale kiadásában megjelent teljes felvétel. A CD-k két, a baden-badeni Festspielhausban elhangzott előadásból készültek, a holt korongról a sístegő elevenség varázsa „jön le”. Az operát ott Friedrich Haider vezényelte, és ő áll majd a müncheni muzikusok élére is. (Hajtsunk fejet az azóta elhunyt Marcello Viotti emléke előtt, ő volt a bécsi este dirigense.)

Sokan, sokszor kérdezték az énekesnőt, hogy mikor kerít már sort a Normára? Hiszen a Roberto Devereux Elisabettája és a Stuart- királynők mind jelezték, hogy a torkában, az indulataiban már benne van a druida papnő. Persze szép számmal akadtak kételkedők is; főként azok, aki kevésbé ismerik a mű történetét, és akik Maria Callas fenomenális, de masszív és acélos Normájára emlékeznek csak. Bellini hősnője nem ilyen, nem csak ilyen – magyarázza el az olvasónak a CD-khez készült műsorfüzetben Haider. A cataniai hatyú olasz romantikája egészen más, mint a német, funkcióját a karmester gondosan elemzi. Rámutat arra is, hogy az első Norma, az 1830-as évek sztárja, Giuditta Pasta a milánói ősbemutatót csak úgy tudta vállalni, hogy a slágerszám Casta diva csúcshangjait G-ről F-re kellett a szerzőnek transzponálnia. Énekelnivalója persze maradt

elég, ez a belcanto irodalom talán legnehezebb szolama, amely erőt és könnyedséget egyaránt kíván. Nos, Gruberova visszatér az eredeti verzióhoz, mintha Bellini egyenesen neki komponálta volna a Normát. Az orgánuma telt, de nem nyomasztóan súlyos. Elina Garanca szólaltatja meg Norma vetélytársnőjét, Adalgisát. A fiatal litván énekesnő ma Európa egyik legkeresettebb mezo csillaga. Méltán, mert bársnyos a hangja, a fontos pontokon pedig kellően drámai. Haidernek igaza van ebből a szempontból is: Bellini terve csak ekként valósulhat meg, ha a két „fach”, a szoprán és a mezo erősen eltér, és a két szép tónus mégis harmonikusan összesimul, mint a második felvonás első képének virtuóz kettősében. Ezer árnyalattal fejezik ki, hogy nem házsártos, hanem nagylelkű asszonyok állnak szemben. A rivalizáció tárgya Pollione, a római katona. Aquiles Machado, a spanyol nyelvterületen foglalkoztatott tenorista Rodolphe-ot és a mantuai herceget éneklí – spinto szerepkörben mozog. Pollione szolama igényli is a hősi hangütést. A záróképpen Norma és a római duettje Gruberova és Machado tolmácsolásában azt mondja a hallgatónak: figyelj, ez Aida és Radames búcsújának előképe. Mert Verdi bizonyosan megfejtette Bellini misztériumát: a sablonok nélküli zenei világot, amely mégis fennkölt.

Ugyancsak Nightingale kiadvány Donizetti Roberto Devereux-je. Érdemes beszerezni, mert ez a viszonylag ritkán játszott opera mostanában egyre sürűbben bukkan föl a mértékadó operaházakban, legutóbb Münchenben mutatják be, Christoph Loy káprázatos rendezésében. Az évad kezdetén Edita Gruberova a Művészetek Palotájában, koncertelőadáson lép pódiumra Elisabetta királynő szerepében. Akárcsak a Norma, a Devereux is a hatalomról, a pusztító szerelemről és a kudarcról beszél. Gruberovának hihetetlenül gazdag az eszköztára, ha a megformálandó szereplő szenved, elvékonyítja a hangját, majdnem kínzóan szól. Nem él túl sürűn ezzel a megoldással, hiszen hamar üres manírrá válna. A bravúros, hosszú frázisokat hatalmas levegőkkel éneklí, a technikája bámulatos. A felvétel ugyanott, Baden-Badenben készült, korábban, mint a Norma. A címszerepben Don Bernardini, Nottinghamként Ettore Kim és Sara hercegnő szolamában Delores Ziegler jó átlagos, de kevésbé emlékeztetes teljesítményt nyújtanak, mint például a Norma szereplői. Ezt a produkciót is Friedrich Haider vezényli. A karmester az 1998-as budapesti Denevér-előadástól még tisztos iparosnak látszott. Ma a belcanto művek egyik legjobb szakértőjének tetszik.

Albert Mária

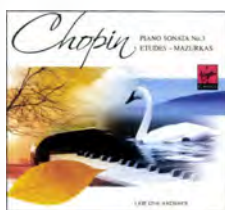

**Chopin:
Zongoraművek és
zongoraversenyek
(3 CD)**

Vásáry Tamás –
zongora

Deutsche Grammophon – Universal

**Chopin:
Zongoraművek**

Leif Ove Andsnes
– zongora

EMI Classics

A Deutsche Grammophon telitalálata, hogy a Trio című, mindig három korongot tartalmazó sorozatban Chopin műveinek előadójaként Vásáry Tamást választotta. Ez a tény szinte önmagában is biztosítékát adja a sorozat reklámjában ígért kiváló előadásnak. Azért a kissé visszafogott „szinte” megkötés, mivel az albumon helyet kapott a két zongoraverseny is. Az e-moll dirigense Jerzy Semkow, az f-mollé Kulka János. A Berlini Filharmonikusoknál jobbat aligha kell kívánni – mégis, a két koncert bármennyire is perfekt előadása minőségileg különbözik a két szólista-korongtól. Legfeljebb a „tán csodállak, ámde nem szeretlek” távolságtartó gesztusa érvényesülhet – míg az etűdök, impromptu-k után a szonáták, mazurkák és más darabok hallgatója is valami varázslat részese lehetett. Az etűdök igazgyöngy-láncai elhíthetik a hallgatóval, hogy természetfölötti tünemény csillagóráját éli. Ilyenkor a XXI. század elejének embere úgy érzi: a szellem legyőzi az anyagot. Nem a szentimentális „megszóal Chopin zongorája” érzés uralkodik el a hallgatón, hanem olyan intenzív érzelmi impulzus éri, melynek hatására arra a felismerésre jut, hogy a Chopin-művek meghatározó komponense az érzékenység. Ez – általában a mélyeseg empátia – sajátja Vásárynak, aki ugyanakkor elképesztően uralja hangszerét, s amellett győzi a játszanivaló teljes skáláját is. Transzcendencia minden menynységben! Ilyenkor nincs mit tenni, mint fellapozni Gide könyvét, s megcsodálni tárgyyszerűségét, amivel képes volt kísérletet tenni a chopini csodák materiális megragadására.

A technikailag kifogástalan felvételek – a kísérőfüzet apróbetűs információja szerint – a müncheni Herkules-Saalban, a berlini Jesus Christus Kirchében és a hannoveri Beethoven-Saalban készültek 1963-ban, illetve 1965-ben. Vásáry ekkor a harmincas éveie elején járó, méltán világhírű pianista volt. Produkciói dacolnak a múltal; korántsem interpretáció-történeti szempontból értékesek, hanem – quasi kortalanul/időtlenül – a mindenkori legnagyobbak között foglalják el helyüket, érintetlenül a változó idők ízlés-változásaitól. Ugyanakkor (és ezt épp az eltelt négy évtized tanúsítja) Vásáry nem iskolateremtő interpretátor – egyszerűegedisége nemcsak hasonlítást, de bármiféle viszonyítást is értelmetlenné tesz.

Nehéz kérdés: lehet-e, szabad-e utána Chopin játszani. Ennek transzpozíciója: hogyan hallgatunk Chopin-zenét az ő interpretációja ismeretében. Ha próbáljuk is időszakosan elfelejteni, nem lehet. Játéka minőségi változást képes előidézni a közönség zenehallgatásában, fogékonyra téve ismert művek addig nem hallott részlet-szépségei iránt. Művészetével megköveteli a teljes értékű jelenléte, azt a lélegzet-visszafojtott zenehallgatást, amire még élő előadásban is csak a legnagyobbak képesek. Ebből következik viszont, hogy a tőle kapott élmények hatása mély, egész személyiséget átjáró. Katartikus élményre mindig szükség van – akit viszont megejt az ilyesfajta varázs, annál óhatatlanul is hiánybetegség-tünetek léphetnek fel. Ennek tudatában nehéz szívvel fogtam Leif Ove Andsnes Chopin-korongjának hallgatásához. A válogatás öt etűdöt, négy mazurkát kínál és a h-moll szonátát. Andsnes pianista-felkészültsége elismerésre méltó, ám a poézis igencsak idegen tőle. Tudatosan törekszik az áttekinthető hangzásokra (sikerral: mindent hallunk, belső szólások vezetését csak úgy, mint hirtelen-szokatlan hangzátváltásokat), megtervezett a dinamikai skála is. Ám a hangerő mindig a „mérhető” materiális régiójában marad; mintha számára a közlendők-vallomások hogyanja fontosabb lenne a tényleges tartalomnál. Az erősödő dinamika például korrektil követi a kotta crescendo-jelét – de az erősödésnek nem érződik a belső indítéka, a halknál sem derül ki, hogy távoli vagy meghitt. Becsületére legyen mondva, az erőteljes hang sohasem durva-brutális – bár ilyenkor épp az indulati töltést hiányolhatjuk. Az etűdök és mazurkák a könnyen utánozható kategóriába tartoznak. Andsnes művészetéről többet árul el a szonáta, mert a nagyformából való építkezés testreszabott feladat számára.

Fittler Katalin

Arion Chandos harmonia mundi

**MAGYARORSZÁGON
FORGALMAZZA:
KARSAY ÉS TÁRSA KFT.**

Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650
E-mail: gyukars@axelero.hu

Dvořák: Szimfonikus költemények
 Berliini Filharmonikusok,
 vezényel: Sir Simon Rattle
 EMI Classics

Dvořák 1896-ban négy zenekari balladát írt Karel Jaromír Erben népi mondagyűjteményének témáira. A közepes szimfonikus formákkal kisebb sikert aratott, mint a szélsőbbekkel, szimfóniáival és szláv táncaival. Az ok kettős: a Brahms-kör ünnepelte Dvořák ezzel liszti útra tét, s a művek előadása, szemben a látszattal, cseppet sem egyszerű. A két lemezre elfért volna még Dvořák három 1878-as Szláv rapszódiaja — ugyancsak kevésbé ismert, közepes terjedelmű szimfonikus alkotások —, a felvétel azonban olyan remek, hogy értékéből rövid játékidje semmit sem von le. Rattle előadása jól példázza, hogy a darabok méltatlanul maradtak az oeuvre perifériáján. Még Kubelík éppen harminc évvel korábban készült felvételén is túlesz, ami bizony nem kis teljesítmény. Rattle régi, jó formáját hozza angol iskolázottságával, romantika iránti érzékenységgel, a zenekar karajani szépséggel játszik, lágyan, színekben, árnyalatokban gazdagon. Míg Kubelík határozott formát adott egy-egy résznek, Rattle naivabb megközelítéssel a zenei folyamatot vezetői fokozott kontrollal és odaadással. Kubelík valamivel drámaibban, az ellentéteket erősebben felmutatva interpretálta a műveket, Rattle költőibb módon, inkább elbeszélő jelleggel közelít hozzájuk, ami népi balladák esetén igazán adekvát. Tempói nyugodtak, a csodálatos zenekari játék mellett nincs is szükség fokozottabb dramatizálásra, hiszen a zene mélységei így maguktól kibontakoznak. Rattle éppen ezzel hívta fel magára a figyelmet Birminghamben, a mélységre, a mélységben rejlő részletekre figyelmes vezénnyel. Igazi festői előadást hozott létre csodálatosan kevert színekkel, észrevétlen átmenetekkel. A Berliini Filharmonikusok vezetőjeként ez is a feladata: őriznie, fejlesztenie kell az egykor Böhm és Karajan ápolta kivételes hangzást.

Zay Balázs

Karol Szymanowski:
 Masques, 3. szonáta, Métopes
 Piotr Anderszewski — zongora
 Virgin Classics — EMI

Anderszewski hívei közé tartozom, egyetlen budapesti koncertjét sem hagyom ki, így jelen voltam legutóbbi fellépésén is, amikor más művek társaságában előadott két Szymanowski-zongoraciklust is (Masques, Métopes). A művek számomra ismeretlenek voltak, de harmóniaviláguk, szerkezetük (vagy megszerkesztettségük hiánya) azonnal megfogott. Ráadásul úgy érzetem, hogy Anderszewski előadasmódja teljes egészében a műveket szolgálja. Az interpretáló művész habitusa, muzikalitása egy húron pendült a szerzői szándékkal. Persze részemről ez csak amolyan érzet lehetett, a művekkel való alaposabb ismerkedéssel meg kellett várnom ezt a felvételt. Anderszewski új CD-je legalább három tanulsággal szolgált. Megerősített abban, hogy Szymanowski a XX. századi zene (vagy szűkítsük: a század zongorarepertoárjának) jelentős alkotóművésze, másrészt Anderszewski találkozása ezzel az életművel kikerülhetetlen, azaz sorsszerű volt. Harmadrészt — és ez már részben túl van a koncerten szerzett benyomások megerősítésén — a lemez képes megidézni azt a szabad, el-elgondolkozó, mégis koncentrált zongorázást, azt a villanásoknak és pillanatoknak élő, képszerű, egyszerre töredezett, de mégis átfogó formálást, melylyel a koncerten is találkoztam. E felvétel minden pillanatában a spontaneitás, a kiszámíthatatlan ihlet lenyomatát őrzi, olyan lemezélményt nyújt, melylyel ritkán találkozunk a hanghordozók világában. „Sajnos” Anderszewski olyan tökélyvel, olyan páratlan átvilágító fantáziával játssza ezeket a darabokat, hogy egy életre elveszi jó néhány zongorista kedvét attól, hogy ezekkel a művekkel próbálkozzon. Így az a kimondatlan cél, hogy Szymanowski zongoraművei visszakerüljenek a koncertkörforgásba, elérhetetlennek tűnik.

Molnár Szabolcs

Gidon Kremer Franz Schubert
 Kremerata Baltica String Quartet G major
 ECM Records — MusiCDome

Beethoven és Schubert kamaraművei között nem egyet találunk, melyek tartalmukban, mondanivalójukban túlságosan is nagyszabásúak ahhoz, hogy előadásukat négy zenészre bizzuk, az óriás hangversenytermekben pedig nem képesek azt az élményt nyújtani, melyek potenciálisan bennük rejlenek. Az 1890-es évek elején nagyjából így indokolta volna Mahler, hogy miért látja szükségesnek átültetni Schubert d-moll és Beethoven f-moll kvartettjét vonózenekarra. Mostanában mindkét átirattal gyakran találkozhatunk. A Schubert-átíráttal még nem volt igazán negatív tapasztalatom (hallottam Jurij Bashmettel és Joshua Bell-lel is) a Beethoven-kvartettel viszont már több gondom is akadt. Valószínűleg nincs Mahlerhez hasonló koncepcionális magyarázata annak, hogy Victor Kissine elkészítette Schubert G-dúr kvartettjének vonózenekari átiratát. Ha csak az nem, hogy a mű dimenziója, hangütése (gondoljunk csak az első tétel kezdetére) valóban szimfonikus fogantatású. Persze ez a szimfonikus attitűd négy muzsikusi vonója alatt is érvényre jut, ráadásul a műfaj és hangütés közötti feszültség csak e négy avatott szólista ténykedése nyomán válik valóságossá. Bemutató lemezt kaptam kézhez, gondolom, hogy a majdani CD kísérfüzetében olvashatunk valamit az átírást motiváló tényezőkről. Kissine egyébként jó munkát végzett, érzékeny szólóállásokat alakított ki, a hangzás végig áttetsző, helyenként pedig olyan összhatást alakított ki, mintha csak egy mannheimi szimfóniába csöppennénk. A Kremerata Baltica kiválóan szól, nem egy kis méretű nagyzenekart hallunk, hanem végig egy kibővített kamaraegyüttest. Két vonósnégyes-felvétel között kifejezetten jó és üdítő érzés hallgatni.

Molnár Szabolcs

eterna minőség garancia

Elegáns megjelenés
Harmonikus viselet
Gondtalan kezelés

Márkabolt:

Rózsadomb Center
Bp. II., Törökvesz út 87-91.
Tel.: 36-20/399-8607

www.fehering.hu www.eterna.hu

Az előnyök egy pillantásra

finom svájci alapanyag
100% pamut

az ÖKO-TEX STANDARD
100 PLUS szerinti előállítás

természetes és nem kell
vasalni

két év garancia

szárítógépben is szárítható

exclusive anyagok és
modellek

„anti smell” anyagok,
azaz megkötik a nem
kívánatos szagokat

Excellent Feeling

eterna
EXCELLENT

Elegáns férfi ingek és női blúzok

A Gramofon magazinban
szereplő CD-k
megvásárolhatók,
megrendelhetők az

MCD Könyv- és Zeneáruházban

Bp. V., Deák Ferenc u. 19.
Tel.: (06-1) 318-6691

ahol kiemelt klasszikus
és jazz választékkal várjuk
kedves Vásárlóinkat, továbbá
belehallgatási lehetőséget
biztosítunk a vásárlás
megkönnyítésére!

Az MCD üzletlanc
további CD boltjai:

MCD ZENEÁRUHÁZ,
VI., Jókai u. 40.

MCD ZENESAROK,
József körút és
Baross u. sarok

MCD CAMPONA, XXII.,
Nagytétényi út 35-37.

Újraélheti a zenét!

Üzletünkben
a gregoriántól
a kortárs zenéig
hanglemezen
mindent megtalál
– ha mégsem, kívánságát
előjegyezzük,
számon tartjuk.

Egyéb szolgáltatásainkról
kérjen további
felvilágosítást!

CD Centrum

Klasszikus Zene

Jazz

Népzene

World Music

Gyerekzenék

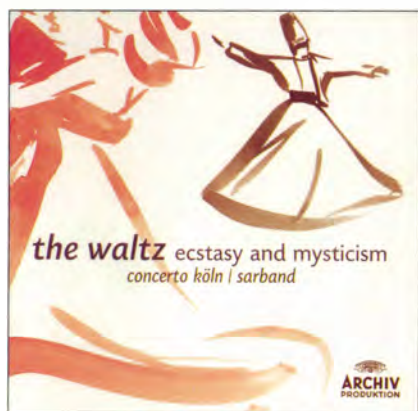
A Déli Parttól
egy percre
a CD Centrumban

XII. Magyar Jakobinusok tere 4.
Tel.: 355-38-08

Nyitva:
H-P: 12-19
Szo: 10-13

Rendelés
postai utánvétellel is

The Waltz – Ecstasy and Mysticism
Mozart, Beethoven, Lanner, id. Johann Strauss és török szerzők művei. Concerto Köln, Sarband
Deutsche Grammophon – Universal ●●●○○

Ez a zenés hajóút a Dunán kezdődik (Bécsnél, de lehet, hogy már Passaunál vagy Regensburgnál) és a Boszporuszon fejeződik be. A Concerto Köln kamarazenekar és a tradicionális török hangszereken játszó Sarband együttes azt bizonygatja huszonkilenc track-en keresztül, hogy nemcsak a török zene motívumai hatottak a német nyelvterületen működő klasszikus és romantikus szerzőkre, hanem a dolog fordítva is működött. Mozart, Beethoven vagy akár a Strauss-dinasztia stílusa és kompozíciós eszközkészlete a szultáni udvarban működő török komponistákat is befolyásolta. Az öt tematikus egységre tagolt lemezen először Mozart Hat német táncának (K. 571) miniatűr tételeit állítják szembe a nála tizennyolc évvel fiatalabb Hamamizade Ismail Dede Efendi kompozícióival. Ezt követi két Lanner-keringő (köztük a Die Osmanen című) és egy Abdi Efendi-darab, jellegzetes valcermotívumokkal. A harmadik rész a Zenei verseny törökösen (alla turca) címet viseli: a párbaj résztvevői ezúttal Beethoven és a nála csaknem száz évvel idősebb Demetrius Cantemir. A negyedik rész, a Dunai hullámok csupán egyetlen keringőt, idősebb Johann Strauss Kettenbrücke-valcerét foglalja magában. Végül az ötödik szakaszt a törökök nyerik: Dede Efendi és Zeki Mehmed Aga kompozícióira csak egyetlen Beethoven-tétel felel. Összességében színes és szórakoztató válogatást kapunk, de a Sarband együttes vezetője, Vladimir Ivanoff által összeállított műsor koncepciójának és repertoárjának művészi értéke erősen megkérdőjelezhető. A virtuózan pergő interpretációk nem enyhítik a tartalmi-esztétikai problémákat, a hagyományos török és a nyugat-európai hangszerek találkozása pedig napjainkban, a world music korában már nem különösebben izgalmas.

Retkes Attila

Bartók Béla: Vonósnégyesek – összkiadás
Végh Vonósnégyes

Naïve – Karsay és Társa ●●●●●

1972. Éppen tíz évvel azután, hogy felvette a hat Bartók-kvartettet, feloszlik a Magyar Vonósnégyes. Alapítója, Végh Sándor, aki három év elmúltával elhagyta az együttest, saját kvartettjével is megőrökíti a hat művet. A Végh Vonósnégyes 1972-es bejátszása egészen kivételes zenei élményt jelent. Ahogy Kárpáti János elemzésében kifejtette a Magyar Vonósnégyes felvétele kapcsán, ez is amolyan igen is-nem is történelmi előadás. Benne a régi kincs, de az idő múlt, és ez itt is inkább javára szolgált az interpretációnak. Somfai Lászlónak is igaza van abban, hogy a Bartók kvartett-előadások általában jobban hasonlítanak egymásra, mint a klasszikus mesterek vonósnégyeseinek különféle tolmácsolásai. Ugyanakkor micsoda sokféleség rejlik e bonyolult, eminens művek előadásaiban!

A Végh Kvartetté egészen különös. Sajátos varázslatoság járja át. Nosztalgikus, szubtilis, intim. Úgy érzem, inkább egy kor, egy stílus hű dokumentuma, és nem a darabok előadásaié. Nem azért, mintha utóbbi tekintetben nem volna hű, hanem azért, mert Végh Sándort és a kor legjobbait a stílusos és egyéni zenélni tudás jellemezte, ami nem egyféle értelmezést, hanem egyfajta értelmezni tudást jelent. Nem azt tartom elsősorban csodálatosnak, hogy egy bizonyos részt miképp oldanak meg, hanem azt, hogy egészében hogyan közelítenek a művekhez. Olyan erős interpretációról van szó, hogy a sajátos megközelítésmód tekintendő elsősorban jelentősnek, s csak másodsorban a részértelmezések egyébként ugyancsak kiemelkedő sora. Nyugodt, tagolt előadások ezek, lassúbbnak tűnnek a valóságnál. Kiemelten tagoltak, időben is, így különös tisztaság, átláthatóság jellemzi őket. Megvan a maga értéke későbbi bejátszásoknak is, de ez egészen különleges.

Zay Balázs

Vecsey Ferenc művei hegedűre és zongorára
Szabadi Vilmos (hegedű),
Homor Zsuzsanna (zongora)
Hungaroton Classic ●●●●○

Vecsey Ferenc hegedűdarabjainak felvételével Szabadi Vilmos régi hiátust töltött be. Partnerre ezúttal Homor Zsuzsanna. Pontosan kíséri. Szabadi szép hangon és igényes felkészültséggel szólaltatja meg a műveket. Erős dicséret illeti meg. Ugyanakkor – a darabok címeire utalva – több szenvedélyességet, fantáziát, szélességet, nosztalgikusságot is vihetett volna az egykori virtuóz darabjainak előadásába. A nagy magyar hegedűs kompozíciói és átiratai kétségkívül magas színvonalon és választékos stílussal csendülnek fel, ráadásul örömdetes az öncélúság és magamutogatás kerülése is. A lemez azonban nem igazán eleveníti fel azt az atmoszférát, mely Vecsey koncertjeit kellett, hogy jellemezze, ha pályatársai – köztük Joachim József is – játékát csodának nevezték. Szabadi hegedül annyira jól, hogy megengedhetett volna magának többet is az említett kvalitásokból. Maguk a darabok a hegedűvirtuózok kompozícióit tekintve messze a jobbak közé tartoznak. Szigetet képez a két, szólóhegedűre írt prelúdium és fuga. Mintha megérezte volna Vecsey a Busoni-átiratok korában a műfaj hegedűs kapcsolatát. A válogatás legsikerültebb darabja a Valse triste. Az előadók szép, de visszafogott előadását érdemes összevetni Cziffráéval, aki szeniális átíratát kétszer is rögzítette. Nagy amplitudó, erős kontrasztok, óriási szenvedélyesség: Cziffra kis magyar rapszódiaát varázslott a darabból. Ilyen szélsőségeket bejáró, kontrasztos, szenvedélyes interpretáció az eredeti változat esetében is lehetséges. A nagyszabású, lassú Devant un tombeau megoldása néhol nem tűnik eléggé megdölnöknak, a menetelő folyamatosság egyidejű megtartása és díszítésekkel való megtörése a lemez átlagánál kissé gyengébben sikerült.

Zay Balázs

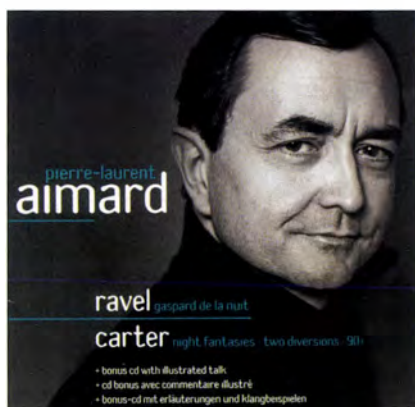

Johann Sigismund Kusser:
Festin des Muses — zenekari szvitiek
Aura Musicale, művészeti vezető: Máté Balázs
Hungaroton Classic ●●●●○

Valentini bizarre-sorozata után ismét igazi értéket hoz vissza a zenei köztudatba az Aura Musicale új felvétele. Nem Johann Sigismund Kusser (Mattheson írásmódja szerint: Cousser, akit J. G. Walther 1732-es zenei lexikona Pozsony szülötteként említ), tehát „Csókos János Zsigmond” újrafelfedezését csupán. S nem is pusztán egy 1770-es stuttgarti elsőkiadás hangzó életre keltését. Korról (stílusokról, műfajokról, előadói gyakorlatról) informáló, értékes játszanivalót, amely a mai hallgató figyelmét is képes lekötöni. Máté Balázs együttese számára a korabeli hangszerek korántsem csak rekonstruáló törekvés szükséges kellékei, egzotikus hangzás életre keltői, hanem számukra „aktuális” művek megszólaltatásának eszközei. Eszközök, amelyekkel mesteri szinten bannak — egyszerre lelve élvezetet a társas muzsikálásban és abban, hogy kincseiket megoszthatják a közönséggel. Miközben gyönyörködünk az élő-eleven hangzásban, aktíválnak a valahol-valamikor olvasottak, ezúttal a francia barokkról (Cousser a szó valamely értelmében tanítványa Lullynek), s annak a német szerzőkre gyakorolt hatásáról. Tehát a szvit műfajtörténetének ismeretéhez is jelentős adalékkal járul hozzá a három szvit (g-moll, F-dúr és d-moll) megismerése. További példa ez arra, hogy a zenetörténet feltárásában — csakúgy mint a bárnikori zenei gyakorlatban — a praxis a meghatározó, s az elméleti regisztrálás-leírás-rendszerezés annak járuléka. Muzikológus-feladatként kínálkozik az egykori hangzáskép (stílusismeret birtokában történő) mai realizálásából adódó tapasztalatokkal-tanulságokkal megkönnyíteni az újabb előadók munkáját. És ne feledkezzünk meg a hangfelvétel legnagyobb hasznáról: az Aura Musicale, örömforrássá változtatva, remélhetőleg további közönséggel tudja megszerettetni a történeti zenéket.

Fittler Katalin

Ravel: Gaspard de la nuit, Carter:
Night Fantasies, Two Diversion, 90+
Pierre-Laurent Aimard — zongora
Warner Classics ●●●●●

Két szerző és egy előadó, akik kölcsönösen képesek elhithetni egymásról, hogy valamennyien mindent tudnak arról a csodálatos billentyűs hangszerről, amelynek egy Steinway-példánya segítségével örökítették meg az élményt adó műsort. A Gaspard de la nuit számíthat közülük a legnagyobb ismertségre, s hogy épp Elliot Carter műveivel folytatódik a program, annak létjogosultsága első hallásra nyilvánvaló. Tematikus kapcsolatot jelent a Night Fantasies, amely az éjszaka atmoszféráit másként közelíti meg, s örülünk a folytatásnak, mert a megismert mű segítségével könnyebben tájékozódunk a Two Diversion, valamint a 90+ világában. Tesszük ezt akkor is, ha — kísérletképp — a két CD-s albumból a zölddel kezdjük az ismerkedést. A másik, a fekete: bónusz, ami tovább növeli az egyébként is értékes hangfelvétel rangját. Ezen három nyelven beszél a művekről a művész, a Carter-darabok esetében kottapéldákkal illusztrálva mondandóját. Ha valaki ezzel kezdi az ismerkedést, vélhetően nem hallgatja végig egyik nyelven sem az egész szöveget — művenként vált, mert máris kíváncsi. Külön adottság kell ahhoz, hogy valaki képes legyen közönséghez szólni — Aimard-nak ehhez is jó érzéke van. A méltán világhírű pianista olyan értő szeretettel szól a modern kompozíciókról, hogy a kortárs zene legádázabb ellenségei is elgondolkodhatnak: vajon nem kellene ismételtlen megpróbálkozni az ismeretlen zenei nyelv megértésével, ha olyasvalaki, aki egyébként a történeti repertoár területén is sikeres, energiát fordít e művek megtanulására, s eközben olyannyira bensőséges kapcsolatba kerül velük, hogy jó érzékkel tud verbális fogódzót adni a stílusban járatlanoknak. A felvétel lehetőséget kínál zenei panorámánk kiszélesítésére, s arra inspirálja hallgatóit, hogy további új területeket fedezzenek fel.

Fittler Katalin

Dreyfus Jazz DVD

ECM RECORDS

ARVO PÄRT
LAMENTATE

MANU KATCHÉ TOMASZ
STANKO JAN GARBAREK
MARCIN WASILEWSKI
SLAWOMIR KURKIEWICZ
NEIGHBOURHOOD ECM

Forgalmazza a MusiCDome Kft.
Cím: Budapest, XIV.,
Fogarasi út 5.
Telefon: 221-5260 Fax: 383-8396
E-mail: ertekeites@musicdomekft.hu

Beethoven:
Zongoraszonáták,
op. 106, op. 111
Solomon

EMI Classics

Bölcs Solomon. Kemény csodagyerek-nevelés, majd összeomlás után tért vissza a művészpályára, amit később végleg elhagyni kényszerült. Tempós, de nem túlságosan hajszolt, érzelmes, mégis objektív előadások. Solomon nem kötelezi el magát soha szélsőséges megoldásokkal, egyfajta arany középúthoz tartja magát, s így a szabad játék lehetősége folyamatosan megmarad számára. Úgy tűnik, alapos felkészülés utáni spontán megszólaltatásokat hallunk. Komoly játékot. Az újabb hang mindig izgalmas, pedig szó sincs csapongásról. Az interpretáció tele van érzellemmel, mégsem válik telítetté, fülledtté. A szabadság időben is, térben megvalósul. A Hammerklavier előadása a legkiválóbbak közé tartozik, s kimagasló az op.111-es szonátáé is. Az EMI-nak hozzáférhetővé kellene tennie Solomon Beethoven szonátáiról és versenyműveiről készített sok más felvételeit. ZB

Cello Encores
Perényi Miklós –
gordonka,
Kocsis Zoltán –
zongora

Hungaroton Classic

Rádások – ráadásul nagyon jól. Az összeállítás kiemelkedik a hasonló gyűjtemények közül. Játékos és tudatos a szerkesztés, az előadás. Jól ismert és ritkán felcsendülő, befelé és kifelé forduló művek váltakoznak, szöveg nélküli dalok és táncok tűnnek fel, állatok elevenednek meg. Cassado és Casals egy-egy átirata (Granados: Goyescas – Intermezzo, Fauré: Álom után) mellett Kocsistól egy (Debussy: Kis szvit – Minuet), Perényitől kettő is (Schubert: Moments musicaux – f-moll, Rimszkij-Korszakov: A dongó) szerepel a lemezen. Ez utóbbi darab sokszor csaknem annyira idegesíti az embert, mint egy igazi hivatlan repdeső, mikor a pusztaság ötletessége miatt adják vagy veszik elő. Most azonban felületesség helyett mélységről van szó, zümög a hangszer, a dongó életre kel. A dongóval egyúttal kezdetéhez repít vissza az összeállítást (Paganini: Moto perpetuo). A felvétel régi, elkelve egy kis ráadás! ZB

Richard Strauss:
Don Quixote,
Sinfonia domestica,
Hősi élet
Berlini Filharmonikusok,
vezényel:
Herbert von Karajan

EMI Classics

Egy-egy Strauss-felvétel 1973-ból, '74-ből és '75-ből. Sok-sok szálon összefüggő darabok. Két művet Karajan előbb is, később is felvett még a Deutsche Grammophonnal, ezek érezhetően nagyon közel álltak hozzá. Nem kérdés, miért: Strauss pazar hangzásvilága közel áll Karajan esztétikájához. A Don Quixote egyik legjobb előadása ez. Igazi hangköltemény, remekbe szabott zenekari hangzás, kristálytisza élekkel, ezerféle színnel. Karajannak sikerült eltalálnia a kényes darab arányait. A legebilibincselőbb a hangzaskép finom felbontása. Nagy mélységűesség, megannyi árnyalat. Míg a Don Quixote előadása jó értelemben vett élességgel és kiszámított dinamizmussal, a Hősi élet teltséggel, lágyassággal, spontán hévvel tűnik ki. A Sinfonia domesticát Karajan csak egyszer örököltette meg. Odaadással formálta meg, de ebben az előadásban kevesebb az elragadtatottság, és több a figyelem, a profizmus. ZB

**Harlap, Algazi,
Bardanashvili,
Milhaud és Kadosa
dalai**
Maria Teresa Uribe
(ének), Lugosi Anna
(zongora)

Hungaroton Classic

Azt hiszem, kevés olyan lemez létezik, amely ennyire az előadó személyes ügye lenne. Ez a korong azonban vallomás, üzenet. A magyar és német szülők gyermekeként, Chilében született énekesnő saját gyökereit keresve, családjá multját kutatva jutott ezekhez a dalokhoz, melyekkel a zsidó életérzést kívánta bemutatni. Holokauszt, hit, erotika, humor – színes változatok kerekedett a többnyire alig ismert szerzők alkotásaiból. Uribe interpretációja nem mentes a gyenge pontoktól (a szövegmondásra, a hang, valamint a regiszterek kiegyenlítetttségére lehetne utalni), mégis ezeket jóvá teszi a személyesség. Nem lehet egy szavunk sem akkor, ha az előadó több évig készíti elő műsorát és szívét-lelkét beleadja, hogy a maga eszközeivel sikerüljön elmondania azt, amit fontosnak tart. Rádásul ez a szándék minden egyes hangján érződik is: Maria Teresa Uribe önmagát énekli el. VT

Svéd Sándor
portrélemeze
Magyar Állami
Operaház Zenekara

Hungaroton Classic

Szép gyűjtemény, Svéd művészetének hű tükré. Repertoárja több területéről halljuk tömör, erős, basszusba hajló hangját és izes éneklésmódját, aminek nagy híré köszönhető. Az énekelte szöveget végig kedvvel, spontán módon árnyalja, így mindig vonzó autoritásként tűnik fel, énekeljen bármit, Mozartot, Rossinit, Gounod-t, Donizettit, Verdit, tragédiát, komédiát, szimpatikus vagy ellenszenves alakot. Az előadások jobbra eredeti nyelvűek, de a néhány magyar is érdekes kordokumentum. A lemez Wagnerrel zárul, a Komor Vilmos dirigálta Tannhäuser-részletek statikusabbak, Svéd Sándor elbeszélőképességét mutatják, míg Wotan Hermann Abendroth vezényelte búcsúja szenvedélyes, izzó. A tűzvarázs nemcsak a végén, hanem már az első hangoknál ott van. Svéd semmit sem hagy jellegetlenül, jelöletlenül. Kühnes, herrliches Singen. ZB

Nikolaus Zmeskall:
Vonósnégyesek
Authentic Quartet

Hungaroton Classic

Valószínűleg még a Beethoven-kutatókat is meglepi majd ez a lemez, hiszen a szerző neve elsősorban a „Kedves Zmeskallom” megszólításból ismerős, mintegy százhatvan Beethoven-levélből. A Karfantázia és az f-moll, Serioso alcímmel ismert vonósnégyes „dedikáltja” egész életét a bécsi magyar kancellárián töltötte. Nagy segítségére volt legkedvesebb barátjának: bort hozott, orvost hívott, parókat szerzett, lúdtollat hegyezett, ügyintézt. A tizenöt tőle fennmaradt kvartett közül a két legkésőbbit lelkiismeretesen és áldozatkészen mutatja be a világon először a Kalló Zsolt vezette magyar együttes, az Authentic Quartet. Az album a kuriózum kívánalmainak mindenképpen megfelelő, azonban ne várjunk sokat a hivatalnoktól! A műkedvelő zeneszerző félórás vonósnégyesei azért mindenképpen érdeklődésre tarthatnak számot, mert általuk jobban megismerhetjük, megérthetjük a nagyok alkotásait. Hogy is van a mondas? Aki a kicsit nem becsüli... VT

Rahmanyinov:
Vesperás
SWR Énekegyüttes
Stuttgart,
vezényel:
Marcus Creed

Hänssler Classic – Karsay és Társa ●●●●○

Rahmanyinov Vesperása a Marcus Creed vezette stuttgarteri SWR Énekegyüttesel nagyon szép, inkább nyugati, mintsem orosz előadásban csendül fel. Eltérő alapstílusról van szó, nem idegen modorról. Egy nyugati énekegyüttes adja elő értekenen, finoman, kidolgozottan, megannyi árnyalattal és puha zengéssel a nagy keleti egyházi művet. Nem a pravoszláv templom hangulatát érezzük, hanem a nyugati stúdióét. Mintha Obrazcova helyett von Ottert, Christoff helyett Bärt hallanánk. A lemez igen kifinomult énekari kultúráról tesz tanúbizonyságot. Creed értelmezése lágy, lekerékített, harmóniai mindig összecsiszoltak. Ennek kétségkívül megvan a maga különös szépsége és mélysége, még ha hiányzik is belőle az erőteljesebb megszólalás és az ércesebb hangzás. Finomabb érzékelésre kapcsolva megtalálhatjuk Creed interpretációjában az éji virrasztás-liturgia belső feszültségét és drámaiságát is. ZB

Ez komoly!

AKADÉMIA

zeneműbolt

Budapest
VI., Király u. 28.
Tel.: 351-1942

Nyitva tartás:
H-P.: 10-18
Sz.: 10-14

AZ ORSZÁG ELSŐ SZÁMÚ JAZZ ÉS KLASSZIKUS ZENEI SZAKÜZLETE

FONE, ALPHA, EGEE, ACT
KIRKELIG, KNITTING FACTORY,
SCHANACHIE, DIW, CYBELE,
FUGA LIBERA, RICERCAR, ARCANA, EXTON,
HIGH NOTE, SONS OF SOUND, CRYPTO, MDG,
MA, OMNITON, SONG LINES

NAGY NYÁRI AKCIÓ

20-50%-IG

Nyitvatartás
hétfőtől - péntekig 10-20
szombat 10-16

1088 Budapest, Krúdy Gyula u. 6.
Tel./Fax: 486-0572, 486-0573
www.cdbar.hu

Roland

Képviselet: **Roland East Europe Kft.**
2046 Torókbálint, DEPO Pf. 83.
Tel.: 06 (23) 338-041, info@rolandee.hu
www.rolandee.hu

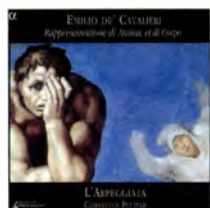
Márkából: **Roland ZeneGALÉRIA**
1137 Budapest, Radnóti u. 9. Tel.: 06
(1) 239-9756, zenegaleria@rolandee.hu
www.zenegaleria.hu

Kiemelt bemutatókészlet és szakértelm:
CORDIAL 3200 Gyöngyös, Kossuth u. 26.
06 (37) 300-7001 CSERMAK Hangszer 6720
Szeged, Jókai u. 4. 06 (62) 420-7921 POLIP
Music 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 9. 06 (42)
400-1451 SZENT ANNA Hangszer 4024
Debrecen, Szent Anna u. 39-41. 06 (20) 485-2403
ITAJI-Music 7831 Pellérd, Vasút u. 8/1.
06 (72) 587-0201 ZENE-BONA 9023 Győr,
Bartók Béla út. 5. 06 (96) 338-163

Az idei év újdonsága, az RG-7 típusú hangszer, amely egy digitális színpadi zongora, különleges tulajdonságokkal felruházva. A csúcsmínőségű hangrendszer gyönyörű megjelenéssel párosul. Ugyanakkor az RG-7 képes CD-k, DVD-k lejátszására, a hozzá csatlakoztatható projektor által pedig nagyszerű házimozivá alakítható. E funkcióját segíti a mindenképp bámulatba ejtő „szellemjáték”; a hangszer ugyanis képes a felcsendülő zenét lekötve önállóan mozgatni billentyűit, miközben a kivetítőn akár az éppen hallott koncert képeit is nézhetjük!

Roland Digital Grand **RG-7**

Cavalieri:
Rappresentazione di Anima et di Corpo
 L'Arpeggiata,
 vezényel:
 Christina Pluhar

Alpha – CD Bár

●●●○○

Az 1600-ban bemutatott allegorikus történetben megszólal az Idő, a Test, a Lélek, az Elme és még számos fogalom. Aminek megjelenését azonban hiába várja a zenehallgató, az a Fantázia. Az előadók nem teszik hozzá a magukét, márpedig az alakok hiteles és életteli megformálásához – no meg a mű végighallgatásához – elengedhetetlenül szükség volna legalább az énekes szólisták képzelőerejére. Az első oratóriumként számon tartott ős-opera az ellentétekről szól, azonban az osztrák Christina Pluhar számára mintha ismeretlen lenne a chiaroscuro, a fény-árnyék fogalma. 1996-ban alapított együttesének hangzása nem eléggé érzéki, nem elég dús, a kórustételek pedig háttározottan szögletesek. Ami azért is nagy baj, mert az alcim szerint a szólamokat amolyan „énekelt beszédként” kellene megformálni.

VT

Corelli: Triosonáták és concerto grossók
 La Pastorella,
 vezényel:
 Frédéric de Roos

Ricercar – CD Bár

●●●●●

Corelli zenéje kellemes, szép – és általában így is adják elő. Azt azonban, hogy ennyire izgalmas és életerős muzsika, a lemez meghallgatása előtt nem gondoltam. A francia együttes – élén a Brüsszeli Zeneakadémia főigazgatójával – Corelli új arcát ismerteti meg velünk, és nem csak azért, mert furulyán játsszák azt, amit hegedűn szokás. Artikulációjuk sokfélesége, a fűrgé díszítések mosolyra fakasztó játékosága és az elképesztő virtuozitás mind azt mutatják, nagyon értik ezt a muzsikát. A váratlan harmóniakat úgy vezetik elő, hogy azok még többszöri meghallgatás után is a meglepetés erejével hatnak. A La folia témájára írt híres variációsorozat, valamint a Karácsonyi concerto néven ismert versenymű is és újszerűen hangzik az apró fúvós hangszereken. A dallamok élnek, lélegeznek, s mindezt a lehető legtermészetesebb módon teszik.

VT

Philibert Delavigne:
Les Fleurs
 Jean-Christophe Maillard (duda),
 Mandel Róbert (tekerőlant),
 Németh Pál (fuvola)

Hungaroton Classic

●●●●○

A magát Ensemble Le Berger Fortuné-nak, vagyis Szerencsés pásztor együttesnek nevező trió szokatlan lemezzel rukkolt elő. A népi hangszerekből előkelő udvari instrumentummá előléptetett tekerőlanton és dudán szólaltatják meg XV. Lajos udvari zeneszerzője, Philibert Delavigne kompozícióit. A két szvit mellett egy meglepően csendélet, a címadó Virágok is szerepel a lemezen. Huszonnégy tételes sorozat, melyben az előadók „változatosságra törekedve igyekeztek az egyes virágok zenei karakteréhez legjobban illő hangszerezést megtalálni.” Nehéz lenne eldönteni, ez sikerült-e nekik. Azt is, hogy Delavigne vajon miért ezeket a dallamokkal és ritmusokkal jellemezte a kökörscint, a jázmint, az árvácskát. De ez maradjon a művek és a szerző titka. Mi elégedjünk meg annyival, hogy izléses csokorhoz hasonló, színes lemez született, amelynek talán még az illata is érezhető.

VT

Bach
Goldberg-variációk
 Eric Feller – orgona

Arion – Karsay és Társa

●●●●○

Bach Goldberg-variációinak előadása barokk orgonán jó ötlet. Nem teljesen autentikus, hiszen Bach kétmanuális csembalóra írta, de teljesen adekvát – és felettébb szép. A freibergi Péter-templom Silbermann-orgonáján a mű csodálatos aspektusai bontakoznak ki, az előadás atmoszférája szerfelett megkapó és eredeti. A 7., 9. és 14. variációban kissé bizzar a fanfáros regiszterezés, de változatosságot biztosít, így az előadás egésze szempontjából megfelelőnek mondható. A szubtilisebb regiszterezéssel, tisztán orgonaszerűen megszólaló tételek egészen elragadóak. Schiff Andrásnak igaza van, bármilyen szép mű is, tartózkodni kell a nem megfelelő megszólaltatástól. Ez azonban nem ilyen, a barokk szabadsága megengedi az orgonára átültetést, maga Bach is mennyiszere élt ezzel! Az 1935-ös hangszer mesés kattogása különös viszonyt tart fenn a mai zongorához képest mechanikus csembalóval.

ZB

Händel: Saul
 RIAS Kamarakórus,
 Concerto Köln,
 vezényel:
 René Jacobs

Harmonia Mundi – Karsay és Társa

●●●●●

A Saul with soul. Megkapó Figarója után Jacobs ismét bizonyosságát adta annak, hogy a historikus gyakorlat újszerűen finom és komplex művelője. Előadása dinamikus, ugyanakkor elengedett, kidolgozott, egyúttal spontán, tárgyilagos, egyszerűsággal fantáziadús. Händel mozgalmas, operaszerű oratóriumát – mely ily módon bizonyos fokig Beethoven Fideliojának ellenpólusa – ezáltal még izgalmasabbá teszi. Jacobs interpretációja két, egymáshoz közeli szinten valósul meg: a zenekari és énekkari produkció egészen kiváló, míg a szólisták közreműködése nagyon jónak, de kevésbé kivételesnek mondható. Ám ha azt vesszük tekintetbe, hogy Jacobs mit tudott elérni úgy, hogy egyetlen csillag sincs a szólisták közt, bizony a bejátszásnak ez a része is egészen kiválónak nevezhető. Nem csoda: Jacobs pályája énekesként indult. Remekül csembalózik is a lemezen. Nem kérdés, a korhű előadók egyik legjobbját tisztelhetjük benne.

ZB

Biber:
Missa Christi resurgentis; szonáták, fanfárok
 The English Concert,
 Andrew Manze

Harmonia Mundi – Karsay és Társa

●●●●○

A Trevor Pinnock vezette The English Concert harminc éven át az egyik vezető historikus együttes volt. Andrew Manze, aki két éve vette át az ének- és zenekar irányítását, meg tudta tartani a magas színvonalat. Nagyon jó hegedűs, bár stílusa olykor túlzó, néha átlépi a még izgalmas manierizmus és a már aggályos modorosság határát. Dirigensként stílusa egyenletesebb, kvalitása hasonlóan magas. A Biber-lemez igazi csemege: új felfedezés, első felvétel. Gyönyörű megszólaltatás, mind a zenekar, mind a kórus részéről. A Missa Christi resurgentis a Berlioz Requiem és a sztereofónia, sőt a kvadrofónia korai elődje: kettős kórus, kettős zenekar, antifonális szerkesztés. Nekem kissé idegen viszont a mise rokon hangszeres kompozíciókkal, különösen a Biber számára előképként szolgáló Johann Heinrich Schmelzer-szonátával való meg-megtörése.

ZB

Stravinsky:
Zenekari művek
Stuttgarti
Kamarazenekar,
vezényel: Dennis
Russell Davies

ECM Records — MusiCDome ●●●●○

Vajda János művei
Debreceni
Filharmonikus
Zenekar,
vezényel: Kollár Imre

Hungaroton Classic ●●●●○

A parodista Stravinsky áll előttünk a szó tudományos és hétköznapi értelmében: az átdolgozó és a kifigurázó komponista. A lemezen hallható művek népszerűsége közel sem azonos, abban azonban közösek, hogy a szerző neoklasszikus korszakában keletkeztek. Ez alól kivétel Gesualdo három madrigálja, melyekre nem elég, hogy a nyolcvanéves Mester belegekomponált, de még hangszerekre is átírta azokat! Mindenesetre jól szólnak: a kényes felrakású helyek tisztán intonáltak, a stuttgarti zenekar hangzása makulátlan, és a pikírt diszsonanciákat sem kendőzik el. Az 1942-ben komponált Danses concertantes energikusan szól, a Bázeli koncertóban a néhány fős szolamok gyönyörködtetően egységesek, a hangzás áttetsző. Egyetlen kifogás merülhet csak fel: a komikum hiánya. Az objektivitást előnyben részesítő szerzőt ismerve azonban az is lehet, hogy Davieséknak van igazuk. VT

Nehéz lenne könnyebb hallgatnivalót elképzelni ennél a lemeznél. A szerző, a tőle megszokott módon, nem terheli a hallgatót diszsonáns hangzásokkal, elvont dallamokkal. Érthetőségre törekszik, nem akarja megváltani a világot, ellenben mindenkivel meg akarja osztani a zene örömét. Az itt hallható, 2002-es szerzői est újabb keletű darabjaival is sikert könyvelhet el. A szórakoztató Sinfonietta-t a komolyabb hangvételű Titanic című szimfonikus költemény követi, a legnagyobb élményt azonban a bukovinai székely népballada (Így volt, így se) megzenésítése jelenti. A vérbeli Vajda-humorral átítatott műben a debreceniek nem teljesítenek rosszul, együttjáték szempontjából nem érheti szó a ház elejét. A hangzás egységes; kitűnően felkészült zenekart hallunk. Azonban — talán a túlzott összpontosítás miatt — nem marad idejük figyelni arra, hogy közben maguk is élvezzék azt, amit játszanak. VT

Farkas Ferenc:
Kórusművek
Musica Nostra
Énekegyüttes,
ELTE Női és Pro
Musica Hungarica
Vegyeskara

Hungaroton Classic ●●●●○

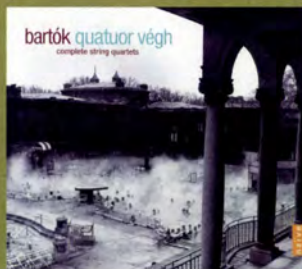
Horváth Márton
Levente: Mostanig
— szerzői lemez

Hungaroton Classic ●●●●○

Anyiban különleges ez a korong, hogy a rajta hallható művek a több zeneszerző-generációt felnevelő Farkas Ferenc (1905–2000) életének utolsó szakaszából valók. Az 1994-ben keletkezett, orgonakiséretes Magnificat, illetve a szintén könnyű énekelhetőségre törekvő Szent István-mise mellett olyan, jóval magasabb követelményt támasztó alkotások is megszólalnak, mint az 1984-ben írt, ihletett Hommage a Rilke ciklus. Az énekkarak becsületére legyen mondva, a hivatásos és az amatőr kategória között lebegve lelkiismeretesen betanulták a műveket, és végig hibátlannak mondható intonációval szólaltatják meg azokat. Az egyetlen zavaró körülmény ezúttal is a lemezfelvétel sajátosságaiból fakad, jelesül: nem organikus fejlődő folyamatokat hallunk, hanem egymás után következő részeket. Ennek ellenére még a negyedórás Apollinaire-megzenésítés is jól hallgatható, érdekes kompozíciónak hat. VT

Akár áttörésnek is nevezhetjük a lemezt, hiszen nem emlékszem, mikor jelent meg Magyarországon utoljára egy huszonkét éves komponistanövendék szerzői lemeze. Arról nem is beszélve, hogy milyen jót tesz egy lemezkiadó katalógusának, ha a friss és új hangú szerzők nevei is megtalálhatók benne. Vajda János növendékének pillanatfelvételen az utóbbi három évben keletkezett kompozíciók hallhatók, gazdag válogatásban. A Palya Bea által énekelt népdalfeldolgozások vagy a Horváth Mária nevével fémjelzett Mária-énekek mellett színesen, de soha nem hivalkodóan meghangszerelt darabok hangzanak el. Szimpatikus szerző — művei számos szép pillanatot tartogatnak, még akkor is, ha itt-ott idegen elemek fedezhetők fel bennük. A komponista mindenesetre sokat köszönhet azoknak a fiatal és kitűnő előadónak, akikkel máskor nyilván a büfében beszélget vagy a téren focizik, de akikkel közös nyelvet beszél, egy hullámhosszon van. VT

Berlin Classics
Hänssler Classic
Naïve
Hyperion

MAGYARORSZÁGON
FORGALMAZZA:
KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650
E-mail: gyukars@axelero.hu

„Mindig magamnak játszom”

Dresch Mihály ötvenéves

„A zenéhez mérve a szavak legfeljebb egy költő szájából lehetnek egyenrangúak.” Az iménti szentenciával próbálta Dresch Misi áthidalni azt a disszonáns állapotot, hogy én interjút akartam készíteni vele, ő pedig csöppet sem volt beszédes kedvében. Dresch Mihály saját bevallása szerint zárkózott ember, „miért ne lennék az” – mondja –, s ebből adódóan nem is kifejezetten közlékeny. Tekinthesük ezt személyével kapcsolatban alaphelyzetnek, mely egyfelől alkati tulajdonság, másfelől pedig a valóságnak szóló, visszafogott kritikai álláspont. Érthető, hogy nem különösebben szereti, ha ünneplik – még kerekaszámú évfordulók alkalmával sem. Ötvenedik születésnapján is játszott, mint mindig; „szerencsére” – fűzte hozzá –, de most nem a saját zenéjét... Alkalmazkodott a vendéghez, vagyis a tiszteletére meghívott világhírű amerikai kolléga, Chico Freeman zenei világához. E kissé ambivalens helyzet akár magyarázat is lehet arra, hogy miért nem szereti Misi az ünneplést; mert mint oly gyakran, most is az ünneplők, vagyis a közönség és a szervezők jártak jobban, az ünnepeket pedig alázattal a kedvükbe járt.

Viszont ezt az ötvenéves embert már nem csak azok emlegetik „Misiként”, akik ismerik, hanem a közönségéből is egyre többen. Vagyis a fent említett, kissé tüskés személyiség nem lehet olyan véresen komoly. A becézés annak jár, akit igazán közel érzünk magunkhoz. Dresch Mihály természetesen a zenéjével kerül közel az emberekhez. Méghozzá annyira, hogy – az ő spontán szóhasználatával élve – mindig játszik: „egy kicsit relatív dolog, hogy 'mindig', de ahhoz képest, hogy jazz-zenész vagyok, valóban sok fellépésem van” – pontosítja kijelentését. Kérdésemre, hogy a Dresch kvartett talán népszerű lenne, esetleg egy bizonyos közönségréteg ragaszkodásáról lenne szó, azt felelete: „nem tudom... lehet, hogy csak a szervezők gyakrabban gondolnak ránk”.

Továbbá megdölni látszik az a felismerés is, mely szerint Misi nem a szavak embere – bár kétségkívül nem a fölösleges szavaké. Hiszen kevés szóval nagyon is pontosan mondja a lényeg: Zeng a lélek, Szép csendesen, Egyenes zene... és még sorolhatnánk a lemezcímeket, melyek két szóval is adekvát módon fedik zenéinek gondolati lényegét.

Dresch Mihály személyét illetően az eddigiek, valamint mindezek cáfolata egy szóval is kifejezhető: művész. Nem a szó közhasználatú értelmében, vagyis nem valamiféle artisztikus attitűd, modorosság, életstílus vonatkozásában, hanem az ember érzékenysége, összetett szemléletmódja, észjárása, értékrendje, belső, szigorú igazságkereső késztetése, néha kíméletlen őszintesége és nem utolsósorban kifejezőereje, vagyis tehetsége által. És mint igazi művész, aki eredendő lényegénél fogva, születetten az, akinek

nincs is tapasztalata arról, hogy milyen lehet középszerűnek lenni, nem is érti – sőt, nem is nagyon ismeri el – a „művész” titulust.

Jazz-zenésről lévén szó, nem mehetünk el szó nélkül amellett a műfaji jellegzetesség mellett, mely a hangszeres rögtönző, különösen szólólista tudásának, egyéni instrumentális megoldásainak fontosságáról szól – általában. Csakhogy a jazz – bár csak egy műfaj, egy absztrakció – bizonyítottan képes felülemelkedni önmagán. Azaz olyan magaslatra jutni, ahol már jelentőségét veszti a műfaji meghatározás. Az a néhány géniusz, aki erre képes volt, a jazz hangszercentrikus jellegzetességét is feledtetni tudta; vagyis az esetükben lényegtelen volt a hangszertudás mértéke, még inkább a szemfényvesztő virtuozitás. Kíváncsi vagyok ma már, hogy jó trombitás volt-e Davis, hogy mennyire tud zongorázni Jarrett, hogy hány akkortot ismer Shorter. Nos, Dresch Misi azon nagyon kevés magyar rögtönző szólólisták egyike, akinél szintén lényegtelené vált a hangszeres minőség. Nem a hangszere szólal meg, hanem ő maga, nem a keze beszél hozzánk, hanem a szíve.

Egyszer egy barátom megjegyezte Dresch zenéjét hallgatva: ez már nem is jazz, inkább népzene. Természetesen mindegy – s ebben Misi is megerősített –, hogy mi a műfaj, ha a zene igazi, mely érzelmi, gondolati vagy szellemi reakciót vált ki az emberből, mert neki, hozzá, azaz a hallgatóhoz szól, nem pedig a vakvilágba.

Szerencsénkre átjön Dresch mondandója. Sokunkat elér és megérint zenéje, és talán azok sincsenek nagyon kevesen, akik felismerik a hiteles hangot – azokat a zenei mondatokat, melyeket nem fogalmazznak, nem spekulálnak ki előre a közönség kegyeiért versengve, amelyek belülről jönnek. „Mindig magamnak játszom” – vallja be, miután rákérdeztem; még ha kissé el is szomorítja, ha nem jön el elég ember, hogy meghallgassa. Csakhogy pont arra a zenére van közönségigény, amit „magának játszik”. Ettől hiteles. Egyébként az ilyen zenei megszólalás sem választott műfaj és stílus kérdése; még ha Dresch Mihály jazzmuzikus is – ahogy mondta magáról. Ha valaki igazat mond, majdnem mindegy, milyen nyelvet használ, de ajánlatos azt választani, amelyiken a legjobban be-

szél az ember – és még akkor sem biztos, hogy mindenki érteni fogja. Egy konkrét példa Misitől: „Nemrég egy újságíró hölgy azt mondta nekem, hogy elvont a zenénk. Ha ezt így gondolja, mit beszéljünk a zenéről? Mert szerintem egyáltalán nem elvont az a zene, amit játszunk, sőt inkább egyszerűnek és érthetőnek mondanám.”

Bár a köztudat szerint a muzikus azért zenél, hogy szórakoztassa, esetleg valahogy elvarázsolja a publikumot, azért egyebet is közölhet a zenéje által közönségével – például az igazat: önmagunkról, a világról, a kultúráról, a szerelemről, a lélekről, vagyis mindarról, ami számít, ami lényegi. Az igazság pedig nem mindig szórakoztató... „csak” szép, vagy felemelő, vagy szomorú, vagy szilaj, vagy döbbenetes; mikor mi. Aki pedig így szól hozzánk, egyszerűen csak fontos lesz számunkra.

Matisz László

Pillanatkép az ötvenéves Dresch Mihályról Fotó: Bércesi Barbara

Határozott lépések Budapesten is

1982 és 1994 után ismét Magyarországon

a fusion jazz egyik legkiemelkedőbb zenekara, a Steps Ahead

Sokan sokféle elvárással érkeztek a július 6-án a Művészetek Palotája Nemzeti Hangversenytermében rendezett Steps Ahead-koncertre. Akik tudták már, hogy Michael Brecker súlyos beteg, ezért nem ő fúj majd az 1980-as évek egyik legnagyobb hatású és legeredetibb hangzásvilággal rendelkező fusion-zenekarában, azok kíváncsiak voltak, hogyan és milyen mértékben tudja pótolni a tenoróriást a hangszer szintén jelentős megszólaltatója, Bill Evans, aki a „Miles-iskolában” tanulta a jazz-rockot 1980 és 1984 között. Aztán jöttek a találgatások arról is, vajon lesznek-e új számok terítéken, a régi nagy Steps Ahead-slágerek közül pedig melyiket hallgathatjuk meg végre élőben. (Milyen jó a japán jazzrajongóknak, hozzájuk minden jazzlegenda eljut, ráadásul pályája zenitjén. Nem véletlenül választotta Mike Mainieri az 1986-os tokyói koncertet, hogy abból CD- és DVD-felvételt adjon ki NYC Records labelén. Az azon hallható együttjáték, a szólók és általában a zene intenzitása és szabadságfoka szinte felülmúlhatatlan, s ennek a felállásnak – Mike Mainieri–Michael Brecker–Mike Stern–Daryl Jones–Steve Smith – a varázsát nem tudta megidézni a zenekar egyetlen későbbi inkarnációja sem.)

A zenekar egyik emblematikus egyéniségét, Mike Mainierit a hangpróba után létrejött rövid interjúban mindenekelőtt arról kérdeztem, hogy van Michael Brecker. Elmondta, hogy a turné kezdete előtt pár nappal került kórházba, kemoterápiát kapott, nagy fájdalmai voltak, de állítólag időközben már jobban lett. Mindenesetre hosszú, nehéz küzdelem előtt áll. Hozzátette, nagyon hálás Bill Evansnak, amiért beugrott Brecker, a hetvenes évek óta működő, eredetileg Steps néven futó zenekar másik alapítója helyett.

Mainieri fontosnak tartotta elmondani, hogy bár gyakran változott tagösszetétele, valójában sosem oszlott fel a zenekar. Múlt év augusztusában a Mount Fuji Jazzfesztiválon léptek fel újra az 1986-os tokyói koncerten is hallott felállásban, azzal a különbséggel, hogy ott Steve Gadd dobolt. Nagyszerű élmény volt számukra, s ez inspirálta őket, hogy újra felvegyék a fonalat, és megszervezzék egy turnét. Noha majd húsz éve nem játszottak együtt így öten közönség előtt, közös lemezfelvételek születtek, tehát az öszszeszkokottság megvolt köztük. Viszont Gadd-nak James Taylor énekessel volt szerződése, ezért Steve Smith került vissza a dobok mögé, Daryl Jonest pedig várta a Rolling Stones, s mivel épp ráért a manapság Mike Stern basszereként működő Richard Bona, Mainieri boldogan bevette a csapatba. Nem volt hát nehéz egy supergroupot összehozni erre a koncertkörútra, mivel nagyon sok hihetetlenül tehetséges, egyéni hangú muzsikusk dolgozott a Steps Aheaddel az évek során.

Kevesen tudják, hogy a Steps-istálló – Eddie Gomezzel, Warren Bernhardtval, Jeremy Steiggel és másokkal – már a hatvanas évek elején egyfajta ös-fusiont játszott, tehát megelőzte Miles Davis mérföldkőnek tekintett Bitches Brewját. Majd amikor a hatvanas évek végén Mainierinek és barátainak lehetősége nyílt éjszakánként elfoglalnia egy stúdiót, rögzítették is több próbálkozásukat: ezt a formációt hívták White Elephant-nek, és többek közt a Brecker fivérek, Tony Levin, Jon Faddis, Lew Soloff játszottak benne; majd ebből nőtt ki a Dreams, az Ars Nova, a L'Image, a Becker Brothers meg a Steps.

A Steps Ahead – napjainkban

Fotó: Gramofon-archív

Nehéz volt Mainieri és a zenekar számára összeválogatni, mely számokat játsszák a mostani turnén. A Fuji fesztivál előtt szó volt róla, hogy új szerzeményeket is írnak, de a japán szervezők ragaszkodtak hozzá, hogy a régi, jól ismert darabok hangozzanak el. A főnök ebbe beleegyezett, majd ez az európai turnéra is így maradt, hiszen sajnos Michael Brecker sem tudott volna új anyagot hozni.

Nem bővült tehát a Steps Ahead opusjegyzéke, de mit sem bánta ezt a közel ezerhétszáz budapesti rajongó (alig maradt szék üresen), hiszen úgy érezte, olyan öröm volt élőben hallani a Beirutot, a Safarit, a Poolst vagy az élmény betetőzéseként felcsendülő Trainst, mintha nyolcévesen a kedvenc játékát kapta volna karácsonyra. Az extatikus nagytotálakat egy-egy szólóprodukció tagolta. Richard Bona a muzikalitás magasiskoláját mutatta be hangszerén és hangszálain. Játékában virtuozitás, líraiság és humor volt. Mainieri a Beatles Yesterday-étől jazzöröközködékig több zenei idézetet összefűzve tett utazást a hallgatósággal. Kifinomult, intelligens, történetmesélő vibrafonjátéka csodálatos módon töltötte be a Nemzeti Hangversenytermet. Steve Smith pedig Max Roach után szabadon „hi-hat” zsonglőr-szólóval kápráztatta el a ráadás gyanánt a közönséget. De talán nem is ez volt Smith ténykedésének leghengerelőbb mozzanata, hanem az, ahogy minden számot szinte ugyanazzal az izzel kísért, színezett, épített fel, ahogy az a lemezek is hallható – még akkor is, ha az eredetit éppenséggel Peter Erskine játszotta. Mike Stern – akit az a megtiszteltetés ért, hogy egy számot az ő legújabb lemezéről is megszólaltatott a zenekar – ugyan rendszerint hasonló motívumkészlettel játszik, szólóinak íve és energiája mégis mindig elképesztő magasságokba repíti a zenét, s ez most is így történt. Bill Evans pedig, akire a legtöbb vizslató tekintet és fül tapadt, éppen azt hozta a produkcióba, amit kellett: nem próbált breckeres lenni, a saját hangján szólalt meg. Az ő lágyabb hangindításai más „aromát” adtak a zenének, némiképp szertelenebb szólójátéka sok meglepetést okozott a hallgatóságnak, akik hálásan reagáltak.

Szép gesztus volt az ötösfogat részéről, hogy Brecker első szólólemezéről eljátszották a Nothing Personal című Don Grolnick-szerzeményt, így is jelezve, hogy ő soha nem lehet tőlük távol, ahogy rajongóitól sem. Így lett mégis teljes a Steps Ahead-ünnep mindnyájunk számára.

Bércesi Barbara

John Szwed: So What – Miles Davis élete

Cartaphilia, Budapest 2005

A jazz aprótermetű óriása félévszázados pályája során főnixként újjászületve, önmagát mindig megújítva legalább három – egymástól merőben eltérő – jazzstílusban remekelt (persze létrehozásukban is döntő szerepet játszva). A jazz úttörői közül alighanem a legnagyobb hatást fejtette ki a műfaj alakulására, s ez a hatás mind a mai napig világosan kimutatható – nemcsak a trombitások esetében. Generációk kedvence volt, zenészek tucatjait nevelte és indította el a világhírnévhez vezető úton. Hangszerének olyan dicsőséget szerzett, amelyet még senki, soha korábban. Kompozíciói, hangszerelése is örök értékei az egész zenei világnak. Kétséges, hogy egyáltalán lehetséges lesz-e valaha is túlszárnyalni ezt a teljesítményt. Harcos, öntudatos magatartása – minden botrány és extrémítás ellenére is – a faji integrációért folytatott küzdelem fontos megnyilvánulása volt. Alkotóképességének sokféleségét Ellington egyenesen Picassóéhoz hasonlította.

Életével és munkásságával könyvtárnyi irodalom foglalkozik, amiből két kötetnyit immáron mi is olvashatunk anyanyelvünkön. Önéletrajza is libilincselő olvasmány (Gramofon, 2004–2005 téli szám), de John Szwed, a neves jazz-szakíró mindössze három éve publikált, szinte tudományos alaposággal és kellő objektivitással megírt munkája szakmai szempontból még jelentősebbnek mondható. A korábbi monográfiák és az említett önéletrajz is még Davis életében készültek, így az életmű teljességével, értelemszerűen, nem foglalkozhattak. Ez a mű viszont egy évtizeddel a nagy jazzguru halála után készült, így kellő történelmi távlatból vizsgálhatja ennek a különleges személyiségnek velünk töltött hatvannyolc évét. A hitelességet hatalmas forrásanyag áttanulmányozása után közel ötszáz idézet felhasználásával biztosította a szerző. Csak ezen impozáns felsorolást (a zenei sajtó cikkei, interjúk, lemezborítók szövegei, lemezkritikák,

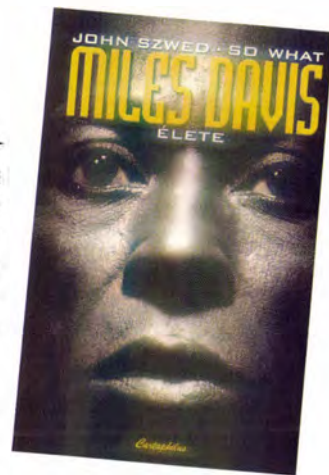
kortárs zenészek, rokonok, barátok visszaemlékezései stb.) átnézve érti meg az olvasó, hogy Davis a műfaj szinte minden képviselőjével játszott vagy kapcsolatba került, nem is beszélve a társművészetek, a szellemi, sőt a politikai élet nem egy kiemelkedő képviselőjéről.

A magyar változat keménykötésű, könyvművészeti szempontból is vonzó megjelenésű alkotás. Jó kézbe venni és tanulmányozni. A két fedőlapon két híres Davis-portré, a Tutu című album nagyszerű fotói. Kár, hogy a kötetben belül viszont egyetlen illusztráció sem található, a diszkográfia is csak a legfontosabb (elsősorban CD-változatban jelenleg elérhető) albumokat tartalmazza, igaz, ezeknél még a nagyzenekari kíséret teljes zenészlistáját is!

A könyv fordítása túlnyomó részben jól sikerült, mégis szóvá kell tenni – ez egyébként a Davis önéletrajza is érvényes –, hogy nem ártana a magyar változatot nemcsak nyelvi, de „amerikanisztikai” és „jazz szakmai” szempontból is alaposabban ellenőrizni, hiszen sem az amerikai feketék, sem pedig a jazz nyelvezete nem azonos egyáltalán az úgynevezett irodalmi angollal. Ebből gyakran félreérthető, esetleg a magyar olvasó számára érthetetlen szövegrészek adódhatnak.

Mindezekkel együtt csak üdvözölni lehet ennek az újabb jazzkötetnek a megjelenését a könyvpiacra. Reméljük, hogy a nálunk világszínvonalon művelt zenéhez lassan a magyar nyelvű jazzirodalom is felnő, és rövidesen elolvashatjuk a műfaj hátterét megvilágító alapvető művek legjavát.

Márton Attila

Sikert sikerre...

Fiatal jazzművészeink külföldi fórumokon

Augusztus elején, a fiatal európai jazzegyütteseknek az avignoni jazzfesztivál keretében megrendezett vetélkedőjén a zsűri egyhangúlag a Bolla Gábor Quartetet ítélte a legjobbnak, ráadásul a közönségdíjat is ők nyerték; sőt a vetélkedő legjobb szólistájának kijáró díjat is az együttes zongoristája, Szakcsi Lakatos Robi kapta.

A verseny döntőjébe hét zenekar került be. A tizenöt tagú zsűri három díjat ítél oda. A magyar fiatalok elismerései mellett a legjobb jazz-kompozícióért járó díjat a norvég Bjorn Vidar kapta.

Az idén harmadik alkalommal Montreux-ben, Svájcban megrendezett nemzetközi jazz énekverseny győztese és közönségdíjasa is Szőke Nikoletta lett. A zsűri tagjai között olyan világhírű énekesek voltak, mint például Barbara Hendricks és Randy Crawford. A versenyzőket a Grammy díjas Magnus Lindgren Quartet kísérte. A verseny célja, hogy fiatal jazzénekesek megmutathassák magukat a nagyközönségnek; az idei megmérettetésre huszonegy országból több százan jelentkeztek. A bemutatóknak a Montreux-i Petit Palais adott otthont, ahol több ezres közönség előtt versengtek a fiatal énekesek. A zsűri nyolc elődöntőt választott ki, akik koncertkörülmenyek között is felléphettek.

Szívből gratulálunk!

Step across the Border

Magyar jazzfesztivál Bécsben

Ugorjunk át a határon – ez a Porgy and Bess, a legjobb bécsi jazzklub védjegye; a sorozatban Ausztriától keletre fekvő országok jazzéletét mutatják be. Az orosz, lengyel, román, bolgár kortárs jazzélet után szeptemberben mi jövünk. Régóta ez a legkomolyabb meghívás, amely a magyar jazz címére külföldről érkezett. Egy teljes hétig, szeptember 11–17-ig tart a fesztivál. Az első nap mottója Emigráció, a Németországban élő Dudás Lajos klarinétos, majd a Párizsból érkező Szelevényi Ákos játszik. A hétfő a fiataloké: Bolla Gábor, aki már sikeresen mutatkozott be ezen a színpadon, saját kvartettjét viszi Bécsbe. Előttük Darvas József Bécsben élő nagybögös mutatja be Django nyomdokain járó zenekarát. Zoller Attila és Szabó Gábor szellemét idézi meg a kedd este, amikor Gadó Gábor trióban, Snétberger Ferenc pedig szólóban lép fel. A keményebb ritmusokat Eichinger Tibor, majd Németh Gábor és csapata mutatják be 15-én. Nagymesterek játszanak pénteken: Szabados György szólóestje után Szakcsi senior kvintettje következik. A zárónapon debütál(!) a Porgyban Bob Brookmeyer, egyik kedvenc tanítványa, a friss másoddiplomás Szabó Dániel triója kíséretében. A Porgy magyaroknak – utlevél ellenében – felárú jegyeket kínál. Részletek: www.porgy.at; www.magyarintezet.hu/becs.

A Magyar Jazz Ünnepe

MOL Jazz Fesztivál — Budapest, szeptember 14–18.

Szeptember közepén tizenöt helyszínen zajló jazzkoncert-sorozat várja a budapestieket. A Magyar Jazz Ünnepeken újdonsága ebben az évben, hogy a fesztivál tematikussá válik: 2005-ben a zongora kerül a középpontba, hiszen több mint harminc pianista lép fel az öt nap során.

A már jól ismert Közraktár Sátor, a Ráday utcai szabadtéri színpad, a Ráday utcai kávéházak és a KultiPLEX mellett idén először nagyszabású nyitó- és záróhangverseny keretezi az eseményt. A Művészetek Palotája Nemzeti Hangversenytermében, illetve a Színházteremben jazz-világsztárok lépnek fel. Ezenkívül az Ádám Jenő Zeneiskola, a Columbus Jazzklub és a Zwack Múzeum Udvar is különleges koncertekkel kapcsolódik a fesztivál programjához. Szintén új helyszínen, a Francia Intézet előtt horgonyzó hajón magyar és francia muzikusok közös koncertjeit rendezik meg.

Szakcsi Lakatos Béla

Fotó: Gramofon-archív

Világhírű külföldi vendégművészekben idén sem szűkölködik a rendezvény; például Bob Brookmeyer személyében olyan kiválóság szerepel a programban, aki korábban még nem adott koncertet Magyarországon.

A fellépő előadók, zenekarok a teljesség igénye nélkül: Szakcsi Lakatos Béla – Lukács Miklós Duó • Jason Moran Trió • Jasper van't Hof • Budapest Jazz Orchestra • Nagy János Free Style Chamber Orchestra • Tzumo Electronic Dreams • Jack DeJohnette, John Patitucci • Szakcsi Generation Project • Csík Gusztáv Trió • Kaltenecker Trió • Bob Brookmeyer – Szabó Dániel Trió • Oláh Kálmán – Bacsó Kristóf – Sebastien Boisseau – Michel Borstlap – Tony Lakatos – Balázs Elemér • Monio Mania • Szabados György • Paul Bley – Borbély Mihály Duó, valamint Vukán György • Gonda János • Binder Károly • Nigun • Tűzkő Csaba Quintet • Pop Ivan • Equinox • Massink-Bori Quartet • Földvári Gergő – David Golek Duó • Süle László – Pentti Lahti Duó • Fusio Group • Tropical Transform és mások.

A fesztivál programja, s annak helyszínenkénti részletezése a www.bmc.hu/jazzfesztival internet címen, valamint a PestiEst MOL Jazz Fesztivál Budapest különszámában olvasható. *Gramofon*

Chicago – Debrecenben

34. Debreceni Jazznapok — 2005. szeptember 8–11.

Az európai fesztiválok gyakorlatában egyedülálló kezdeményezést indított útjára 2003-ban a Debreceni Jazznapok: sorozatban mutatja be a jazz kialakulásában fontos szerepet játszó amerikai városokat. A St. Louis-ból érkezett tíz blues-muzsikussal nagyszerű fellépését követően a 2004. évi fesztivál középpontjában a jazz bölcsőhelyeként számontartott New Orleans zenéje állt, idén pedig a sorozat újabb állomásaként Chicago lesz a vendégváros.

A Chicagóból érkező művészek a nagyváros sokszínű jazzéletének lüktetését hozzák el Debrecenbe. Többségük először jár és szerepel Magyarországon. John Primer gitáros négytagú együttesével a chicagói blues-hagyományok hiteles képviselője. A városában nagy tekintélynek örvendő Erwin Helfer zongorista a boogie-woogie stílus autentikus művelője. A jazz hatvanas évekbeli megújulásában meghatározó szerepet játszó, idén negyvenéves évfordulóját

Patricia Barber

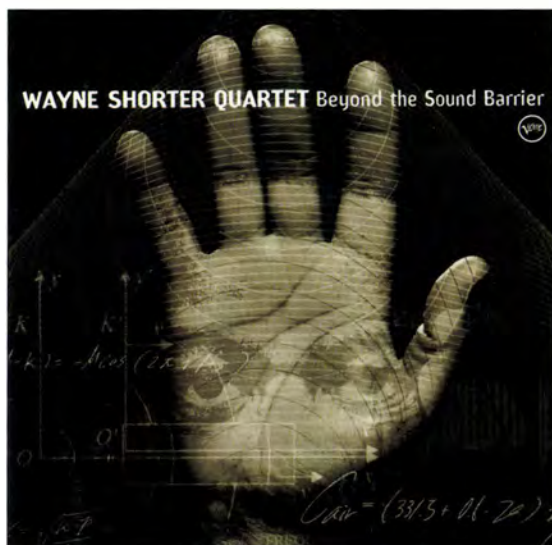
Fotó: Gramofon-archív

ünnepelő AACM (Association for the Advancement of Creative Music, azaz a Kreatív Zene Fejlődését Támogató Társaság) elnöke, Ernest Dawkins szaxofonos New Horizon Ensemble nevű együttesével mutatkozik be a fesztiválon. A jazzhagyományok korszerű értelmezésében jeleskedő Ken Vandermark szaxofonos Bridge 61 nevű kvartettjével érkezik Debrecenbe. És a jazznapokon találkozhat először a hazai közönség Patricia Barber zongorista énekessel, a modern jazz egyéni hangú csillagával.

A program egyedülálló vonása, hogy a zenén kívül az amerikai város kultúrájába is bepillantást enged fotókiállítás, filmvetítések, előadások, idegenforgalomi és gasztronómiai bemutatók révén. A fesztivál mezőnyét az Amerikából érkező vendégeken kívül a magyar jazzművészet fiatal tehetségei és neves muzikusai teszik teljessé. Debrecen városa a rendezvény történetében először önálló műkomponálására adott megbízást. Zakar Zoltán A sziget meséi című nagyzenekari szvitjét a hajdúböszörményi Jazzmelon Big Band muzikusai és budapesti szólisták szólaltatják meg.

A fesztivál helyszíne a tavalyihoz hasonlóan a debreceni Nagyerdőben található Békás tó. A szabadtéri koncertek ezúttal is ingyenesen látogathatók. *Gramofon*

**WAYNE SHORTER
QUARTET
BEYOND THE SOUND
BARRIER**

Wayne Shorter — tenor-
és szopránszaxofon
Danilo Perez — zongora
John Patitucci — nagybőgő
Brian Blade — dobok

Verve — Universal

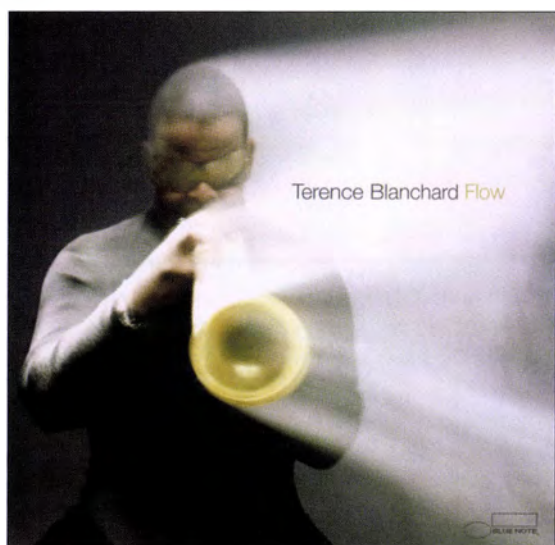

A kvartett több mint öt éve a jazzvilág figyelmének középpontjában áll. Viszont a műfaj bennfentes köreiben is megoszlanak a vélemények arról, hogy az új Shorter-produkciók felérnek-e a régiekkel – főleg a hatvanas évek második felében, a legendás Davis kvintettel készített felvételekkel. A zenekart illető, kétséget kizáró jelentőség hangsúlyai más-más

pontra fókuszálnak: vannak, akik a kvartett zenéi szabadságát emelik ki, olyanok is, akik a koncentrált összjátékot, vagyis az előbbi ellenkezőjét. Legtöbbször viszont a rendkívül tekintélyes nevektől ájulnak el, és olyanok is jócskán akadnak, akik éppen ez utóbbi okán elégedetlenek a produkció színvonalával, mert többet várnának. Mivel valamennyi véleményben van

igazság – legalábbis érthető felvetés –, a továbbiakban nem is érdemes ezekkel foglalkozni.

Sokkal fontosabb ebben, és az előző két lemezen is hallható zenében az a tény, hogy a szó legeredetibb, legnemesebb értelmében vett jazz él. A műfajnak ezt a klasszikusnak mondható formáját gyakorlatilag leirták, úgy húsz-harminc éve. A bőgő-dob-zongora-szaxofon felállásról legfeljebb valami mainstream-féle jutott eszébe az embereknek, mely csupán sztenderdezés, nosztalgia-hakni, vagy ügyes utánozás (azaz hamisítás) lehet – míg színre nem lépett a szóban forgó kvartett. A ma hetvenkét éves Shorter az ötvenes-hetvenes évek között nem azért volt reflektorfényben, géniuszok partnereként, az akkoriban legjelentősebb produkciók szölistája, mert jól bánt a hangszerével, hanem azért, mert arra a szintű muzikalitásra volt képes, illetve azt a szellemiséget képviselte, mely a művészet rangjára emelte a jazzt. Shorter sohasem brillírozott öncélúan, ahogy legújabb zenekarában sem teszi. Ellenben kivételes érzékenységgel viszonyul a kompozícióhoz; legyenek azok gondosan megválasztott szerzők és művek, vagy saját szerzemények. Ez utóbbi vonatkozásban rendkívüli jelentőségű életműről beszélhetünk,

**TERENCE BLANCHARD
FLOW**

Terence Blanchard —
trombita
Brice Winston — szaxofonok
Lionel Louke — gitár, ének
Herbie Hancock — zongora
Aaron Parks — zongora
Derrick Hodge — nagybőgő
Kendrick Scott — dobok
Howard Drossin —
programok
Gretchen Parlato — ének

Blue Note — EMI

Laboratóriumi aprólékossággal listázták Terence Blanchard új együttesének tagjai és a producer Herbie Hancock, melyek azok a modern trendek, illetve vállalható hagyományok, melyeknek hangot kell kapniuk a trombitás friss lemezén. Nincs egyetlen szereplő sem ebben a körültekintően összeválogatott csapatban, aki ne tudná bizonyosan, mitől döglök a légy.

A hallgató nem tud szabadulni a gyanútól, hogy az egész elképzelésnek igazából két szellemi atyja van, a zenekarvezető Blanchard és a szürke eminenciásként a háttérből irányító Hancock. Utóbbi már régen tudja, hogy elég egy-egy szólóra beülnie a többiek közé (Benny's Tune, The Source) ahhoz, hogy szellemiségével meghatározza az album egészét,

Blanchard pedig szintén van annyira bölcs, hogy rengeteg teret biztosítson szakmailag kifogásolhatatlan kísérőinek. Patikamérlegben van kiszámítva a szólók aránya is: Blanchard, aki technikásabb, mint valaha, épp annyit játszik, hogy ne érhesse a zene túldominálásának vádját. A kompozíciók eloszlása szintén demokratikus: mindegyik zenekartag jelen van zeneszerzőként is, sőt, a lemez első felében a benini származású gitáros, Lionel Louke számai a meghatározóak. Ő már az előző Blanchard-lemezen (Bounce) is közreműködött, de a mostani CD-n sokkal hangsúlyosabb a jelenléte, ami egyben azt is jelzi, hogy a trombitás milyen irányba szeretné továbbfejleszteni új zenéjét. Elég, ha a gitáros intróból és főrészből álló Wadagbe, vagy Benny's Tune című darabjának vokalizált gitárjátékát, a szintetizátoros hangmintákban jelentkező vokálemekemet és a basszuskitérést hallgatjuk meg figyelmesen, világossá válik, hogy itt egy újmódi fusion zene kialakítására történik kísérlet. S nem is először a történelemben. Az afrikai kompozíciók voodoo-ízestése ismerős lehet már Joe Zawinul utóbbi évek-beli lemezeiről. Blanchard és barátai persze nagyon más zenéket komponálnak, de annyiban összevethető a két törek-

mely nagyban növeli a szóbanforgó felvétel értékét is.

A lemezen hallható nyolc darabot élő közegben rögzítették 2002-ben és 2004-ben. A mostani CD összehatásában nem is nagyon különbözik a felkavaróan szép Footprints Live!-től. Shorter szaxofon-soundja ezúttal is nyers hatású, vibráló nélküli, helyenként a sokat megélt férfi bizalmasan intim hangjára emlékeztető, néha pedig egy fel-felizzó, szenvedélyes hittérítő idéz. Perez, Patitucci és Blade olyan fajsúlyú muzsikusegyéniségek, akikkel a jazztörténet jelenlegi állása szerint lehetetlen folytatni a közös zenélést. Játékuk külön figyelmet érdemel, s olyan benyomást kelt, mintha egy percig sem szeretnének kétséget hagyni afelől, hogy ki zongorázik, bőgőzik vagy dobol; mégis olyan csodaszamba menő közös pillanatok születnek az egyes darabokban, melyen ők maguk talán jobban meglepődnek, mint a hallgatóságuk.

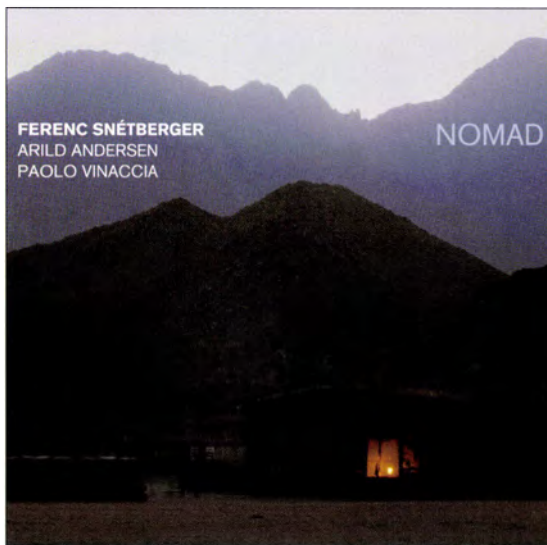
Egyszóval JAZZ. És most nem csupán egy műfajon van a hangsúly, hanem egy olyan, valaha könnyűnek számító és könnyen definiálható improvizatív zenén, melyről bebizonyosodott, hogy spirituális magaslatokra törő művészet is lehet; s talán ezúttal is hasonló történik...

Matisz László

vés, hogy mindkettő leszámol a csak-amerikai zenei klisékkel, s helyettük az egyre divatosabb világzenék sokféleségéből merít.

Forradalminak tehát semmiképp sem nevezhető Blanchard új műve. A számokban uralkodó komplex harmóniakat már mindenki ismerheti, a multikulti fűszerezéshez egy régebbi szakács, Don Cherry sokkal jobban értett, az elektronikus effektek bő és újító alkalmazására sem a Flow a legjobb példa, hiszen néhány észak-európai muzsikussal sokkal messzebb merészkedett ebben a vonatkozásban. Nem érthetek egyet a Down Beat kritikussával, aki „nem kiváló, de azért nagyon jó” minősítést adott a CD-nek, s cikke végén megjegyezte: e lemezzel tágultak a trombitás zenei horizontjai. Az esetenként valóban jól sikerült szerzemények (Kendrick Scott dobos The Source című balladája vagy Derrick Hodge bőgős himnikus magasságokba fejlődő, zenei klimaxnak tekinthető Over There-je), Blanchard emlékezetes staccatói és az akusztikus/elektromos részek precíz aránya, valamint a mesterien kevert nyitott művek és kiszámíthatóbb arrangement-ok ellenére sem válik igazán megszerethető lemezzé a Flow.

Máté J. György

SNÉTBERGER FERENC TRIO NOMAD

Snétberger Ferenc — gitár
Arild Andersen — bőgő
Paolo Vinaccia — ütő-
hangszerek

Enja — Varga

Parallel

H. Magyar Kornél

Snétberger Ferencnél a megújulás szándéka nyilvánvaló: ezért is kezdhetett néhány éve az Enja kiadó zenészeivel játszani. Ám a közös hangot, és benne Snétberger helyét egyszerűen képtelen vagyok felfedezni. Ez volt az érzésem a Joyosa című előző lemezénél is, ahol a zenészek közül egy sem akart vezetőként feltűnni. Az új CD-nek határozottan Snétberger a névadója. A trió zenéje azonban így is olyan áldozatokat követel tőle, amelyek semmiképp sem gazdagítják stílusát. A bőgős Arild Andersen az ECM kiadó azon páholyában nevelkedett, amelyben Jan Garbarek, Egberto Gismonti, Ralph Towner és még oly sokan mások. Ennek az iskolának a lenyomatát a Snétberger Trió lemezén is érzem, ám bármennyire szeretem, itt csupán manír. Snétberger hangja ma már túl autonóm ahhoz, hogy még akár ekkora hatással is jótékonyan lehessen irányítani stílusát. Viszont ahhoz talán nem elég szuggesztív egyéniség, hogy saját elképzeléseit valósítsa meg a neve alatt megjelenő zenekari lemezekben. Andersen alattomban átveszi a zenekar irányítását, ami akkor különösen dühítő, ha vérhamis bőgőszóloist hallgatom. Rideg őszinteséggel szólva egyetlen szerzeményben érzek szellemiséget — ezt az egyet, akár egy slusszpoént, nem kívánom megnevezni.

A múlton túl kell lépni, tudom, főleg a jazzben. Mégis nosztalgiával gondolok vissza a régi szép időkre, amikor Dész Lászlóval és Horváth Kornéllal együtt a Trio Stendhal óriási hatást gyakorolt a hazai akusztikus jazzre és közönségére egyaránt. Nagy kár, hogy a Trio Stendhal ma nem nyer említést Snétberger egyetlen elérhető életrajzában sem.

Friedrich Károly

Snétberger Ferenc az egyik legsikeresebb magyar jazzmuzsikus. Minden bizonnyal szerepet játszik ebben, hogy Németországban él, ahonnan könnyebb egy világkarriert menedzselni. Az egyik legjelentősebb európai jazzlemez-kiadó cég, az Enja gondozásában immár hetedik lemeze jelenik meg. Ferencet sokféle közegben hallhatjuk, szólistaként, szimfonikus zenekar kíséretével, duóban David Friedman-nel vagy Markus Stockhausennal, akivel kvartettje is van. Talán a zenei közegek sokrétűségének köszönhető, hogy inkább szólistaként, mint egy vagy több együttes meghatározó tagjaként gondolunk rá.

Legújabb együttesében a norvég Arild Andersen bőgőzik, aki Don Cherry, Bill Frisell, Jan Garbarek, Stan Getz és Pat Metheny skalpjával dicsekedhet, s ütőhangszereken az olasz származású, régóta Norvégiában élő Paolo Vinaccia játszik, aki többek között Terje Rypdal és Palle Mikkelborg partnere is volt.

A kompozíciók zömét Snétberger jegyzi, harmat Andersen, a címadó Nomad kompozíciót pedig Ferenc és Paolo közösen. A CD zenei anyaga meglehetősen egységes; talán kissé túlzottan is az. Az Outhouse című eltérő ritmikájú, dúrhangzású Andersen szerzemény kivételével, mintha ugyanazt a darabot hallanánk; tizenhatodos lüktetésű, moll hangzású, fülbemászó lá-pentatonokat, nagyon kevés hangnemi kitéréssel. Mindhárom muzsikus mesterien kezeli hangszerét és igen artisztikusan játszik, amivel valamelyest sikerül a tonalitáshoz való, kissé talán túl erős ragaszkodásukat ellensúlyozni.

Az album bizonyára nagy örömet fog szerezni a nem túlzottan experimentális hangzású ECM lemezek kedvelőinek.

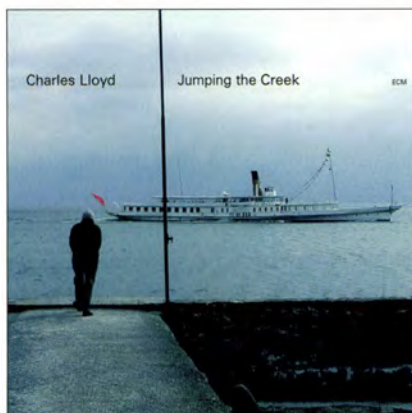

**GADÓ GÁBOR QUARTET
PSYCHÉ**
BMC Records

Gadó Gábor kultúrlény: témáit, inspirációit leginkább műveltséget igénylő forrásokból meríti. A Psyché címeinek megfajtásához görög és angol szótárra van szükség; előbbi viszonylag ritkán fordul elő a háztartásokban. Gadó zenéjéről könnyebb megmondani, mi nem, mint azt, hogy mi is valójában. De nem biztos, hogy bármit is mondani kell. Ez a zene elsődlegesen érzelmi hatásra törekszik: lassú építkezése, szabálytalan szerkezete, ereszkedő vagy emelkedő dallamfordulatai, drámai (olykor melodramatikus) fokozásai, ciklikusan következő témavariációi, hirtelen váltásai nem a jazz hagyományos ismérvei szerint szerveződnek. Témák, harmóniak, dallamok csak eszközök a mögöttes, zenén túli, egyéni fantázia – hogy ne mondjam: psyché – alapján értelmezendő tartalmak közvetítésére. A költői hangvételű, feltételezhetően a klasszikus görög kultúra és népzene által ihletett szerzemények sajátos aurát vonnak maguk köré, többnyire elkerülve az esztétizálás csapdáit. A látszólag kötött kompozíciós keretek valójában nagymértékben építenek a muzsikusok egyéni közreműködésére, s ehhez remek (kollektív) szólisztikus képességű társak – Matthieu Donarier – szaxofon, Sébastien Boisseau – bőgő, Joe Quitze – dob) állnak rendelkezésre. A megragadóan szép témák néhány számban bővített hangszerelésben (harsona, hegedű, klarinét) szólalnak meg. A gitáros csak egyszer vállalkozik kvázi szólisztikus rögtönzésre, de tremolós akkordvezetésével, lebegő effektusaival mégis alapvetően meghatározza a zene jellegét és folyamát. A Psyché elsősorban szerzői lemez, Gadó Gábor misztikus világának újabb, figyelemreméltó szelete.

Turi Gábor

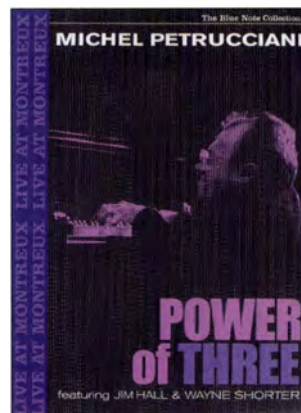

**CHARLES LLOYD
JUMPING THE CREEK**
ECM – MusicDome

A hatvanhét éves Charles Lloyd zeneileg új magaslatoakra hágott. Muzsikája egyszerű, gazdaságos, friss és teljesen kiforrott. Legújabb albuma az elmúlt öt-hat év diadalmas összefoglalóként hat. Lloyd nem hangzuhatagok, hanem olyan játék révén érvényesül, amelyben minden hang számít, mindegyik átgondolt. Emellett teljesen átérzi a közös alkotás örömét, és készségesen teremt megszólalási lehetőséget zenestársai számára is. Az így kialakuló játék az egyenrangúak párbeszéde. Ez az igénye egyáltalán nem új. Elég, ha remekbeszabott kollaborációira gondolunk Szabó Gáborral, vagy felfedezettjével, Michel Petruccianival. A maiak közül keresve sem találhatott volna jobb partnert magának, mint a nagyszerű és kreatív zongoristanót, Gerri Allent, de a finom ötletparádéból nem marad ki a dobos Eric Harland és a bőgős Robert Hurst sem. Lloyd a – jazz szempontból roppant szokatlan – Jacques Brel szonzon átdolgozásával, a Ne Me Quitte Pas-val nyit, a repetortoár egyetlen sztenderd-számba menő része Ellington megrendítő szépséggel értelmezett „Come Sunday”-ja, de a fennmaradó nyolc darab saját szerzemény. Számomra a lemez legfelemelőbb pillanatait a mindössze háromperces Angel Oak revisited nyújtotta, melyben a szaxofonos a szakrális fohásznak és a vágyakozásnak azt a szintjét jeleníti meg, amely Coltrane vagy Dresch Mihály legszebb pillanatait jellemzi – és itt nem a stílusra, hanem az érzelmi töltetre utalok. Dresch egyébként közvetlenebb formában is szerepel az anyagban, miután a keleties hangulatú, The Sufi's tears című felvételen szólószerepet kap a tárogató, amelyet pár éve ő adott Charles Lloydnak.

Pallai Péter

**MICHEL PETRUCCIANI
POWER OF THREE** (DVD)
Blue Note – EMI

Az 1986-os Montreux Jazz Fesztiválon felvett koncert első négy száma a tragikusan rövid életű, zseniális francia zongorista duettje az amerikai gitáros Jim Hall-lal. Ennél felemelőbb zenei élményben ritkán volt részem. Ez a két zenész annyira együtt volt, mintha egy négykezes zseni egymagában játszott volna két hangszereken. Jim Hall, aki egyaránt volt ideális partnere Sonny Rollinsnak, de a spektrum másik végén Jimmy Giuffre-nak is, lágy hangzása mellett, elképesztő harmóniai és ritmikai finomságokat produkál. Amit Petruccianival közösen alkottak Montreuxben, azt csak a következő képzavarral tudom kifejezni: az empatikus visszafogottság tűzijátéka. A szaxofonos Wayne Shorter az utolsó három felvételen csatlakozik hozzájuk. A szaxofon a kedvenc hangszerelem, Shorternek rajongója vagyok, és ezen a koncerten is kiválóan, izlésesen játszik. Épp ezért ne értelmezze rosszindulatúnak a kedves olvasó, ha megvallom, ezt az albumot látva/hallgatva az első gondolatom az volt, hogy két ember társaság, három már tömeg. Shorter csatlakozása, számomra, egyszerűen megtörte azt az intimítást, azt a csodálatos zeneyütt-lélegzést, amely az anyag első részének a varázsát adja. Kénytelen vagyok még egyszer hangsúlyozni, Shorter túl érzékeny, túl intelligens zenész ahhoz, hogy bármilyen szempontból kilógnon a sorból. Elképzelhető, hogy ha ezt a koncertet az elejétől a végéig trióban játszották volna, akkor osztatlan lelkesedéssel nyilatkozom róla. Sajnos minden relatív. A kritikus véleménye is. A lemezt ezzel együtt melegen ajánlom. Egyébként megfontolandó lenne fordított sorrendben hallgatni a felvételeket.

Pallai Péter

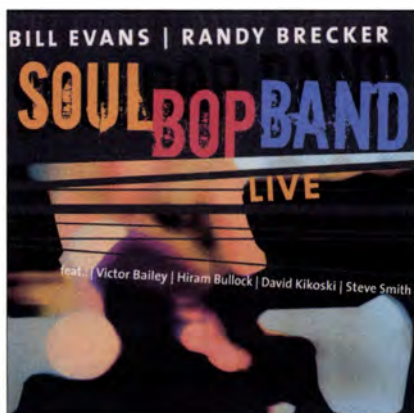

JOHN SCOFIELD
THAT'S WHAT I SAY
 Verve – Universal
 ●●●●○

„Plays the music of Ray Charles” az alcíme Scofield új korongjának. 1977 óta jelentet meg lemezeket, amelyeken a modern mainstream-től a jazz/rock-on keresztül a neo-funky-ig igen széles zenei spektrumban hallhattuk már jellegzetes ujjtörő futamait. Ez a CD azonban még azok számára is meglepő lesz, akik jól ismerik az ötvenes éveiben járó gitáros-zeneszerző munkásságát. Meglepő, mert én legalábbis Joe Henderson Porgy és Bess-én kívül nem tudok olyan albumot, ahol énekesekkel dolgozott volna, olyat pedig végképp nem, ahol az ének ennyire meghatározó lenne. Egy Ray Charles emlékének tisztelő album készítése, az általa írt vagy sikerre vitt számok feldolgozásaiból, nem kellene, hogy feltétlenül vokális zenét indukáljon. Gondoljunk csak Hancock New Standards című lemezére, ahol Prince vagy éppen Steve Wonder számai modern jazz köntösben nyernek új értelmet. Ez a lemez Rhythm&Blues még akkor is, ha felsejlenek a Quiet-et idéző fúvós felrakások, vagy ha Larry Goldings orgonajátéka felidéri bennünk a Go Go zenei világát. A lemez producere a jól ismert R&B dobos Steve Jordan, aki természetesen itt sem bízta másra a verőket, és az a Willie Weeks basszusgitározik, akit Aretha Franklin mögött, vagy az újkori Rolling Stones-ban hallhattunk. A többi zenész, mint Dr. John is, akivel Scofield már játszott együtt a 3 ways live-on, R&B közeli műfajokban jártas. Számomra a legemlékezetesebb momentum az a „Georgia on my mind”, amit Scofield, ugyanúgy, ahogy itt, szólóban már feljátszott egy oktató CD-re. Nagyszerű, hogy a nagyközönség is megismerheti erről az oldaláról. Hátha a következő huzárvágással egy szólólemezt készít ez a nagyformátumú gitáros. Én ezt mondanám...

Párniczky András

BILL EVANS – RANDY BRECKER
SOUL BOP BAND LIVE
 BHM – Varga
 ●●●●●

Egy közhellyel kell kezdenem: Aki tud, az tud! Bill Evans és Randy Brecker formációjának dupla koncertalbumát hallgatva az embernek leesik az álla! A két „főhős”, Victor Bailey, Hiram Bullock, David Kikoski és Steve Smith közreműködésével, a Brecker Brothers – nem csak zenész füllel – legirigyletőbb momentumait eleveníti fel, de még hogy! Ha azt mondom, a koncertfelvételek hibátlanok, lehet, hogy némileg alábecsültem a közreműködők közösen nyújtott teljesítményét.

A Randy Brecker által életre hívott formáció – melyben eredetileg Bob Berg játszott volna – 2004 nyarán egy tizennyolc koncertből álló turnét adott, melynek legemlékezetesebb pillanatait örökíti meg az album, olyan „slágerekkel”, mint a Abowe & Below, a Some Skunk Funk vagy a Hangin' In The City. A sextett a frissen kreált Soul Bop „műfajt” egészen fantasztikus tartalommal tölti meg. A bop általában újraértelmezett interpretálásában az alapmotívumok mellett a funk, a swing, de még a hip-hop elemei is fellelhetők. Igazi fusion zenét adnak elő. Victor Bailey és David Kikoski remek alapot hoznak, de a ritmusszekcióból feltétlenül ki kell emelni Steve Smith dobolását, amely az egész album összhatását alapjaiban határozza meg. Zseniális! A szólisták között Hiram Bullock, szerepét nem túlértékelve találja meg a helyeket szólóinak, miközben saját szerzeményei előadásában énekudását is megcsillagtatja. Evans és Brecker összjátékán nem könnyű fogást találni. Mintha már évtizedek óta léteznének együtt, holott ez az első alkalom, hogy egy zenekarban közreműködnek. Hogy lesz-e folytatás? Igen. A formáció az idén nyáron is koncertezik, és ha ezt a csodát megismételniük nem is sikerül, életben tartaniuk feltétlenül.

Dudás Viktor

JOE LOVANO
JOYOUS ENCOUNTER
 Blue Note – EMI
 ●●●●●

Lovano esetében mindig biztosra mehetünk. Konceptcionális gondolkodás, egyéni hang, kimagasló hangszerkezelés, harmonikus partnerválasztás, átlag feletti kivitelezés. A Joyous Encounter, mivel az előadók ugyanazok, annyiban tér el előző, I'm All for You című, tisztán balladákat tartalmazó albumától, hogy tempóválasztásban és hangulatban változatosabb repertoárt, benne saját szerzeményeket is kínál. Morfondírozhatunk azon, hogy e robusztus alkatú, kísérletező szellemű, stilsztikailag igen változatos utat bejárt művészt „sturm und drang”-os kísérletei után mi vezette a neoklasszicizmus vizeire, de ha visszatekintünk a XX. századi zene történetére (pl. Stravinsky pályájára), akkor láthatjuk: egy adott életkorban bekövetkezett ez másokkal is. Lovano történetében feltételezhető azonban konkrét ösztönzés is: találkozása Hank Jones zongoristával, a modern mainstream játék egyik utolsó klasszikusával. Az idős mester jelenléte a legnemesebb jazz-hagyományok etalonjává avatja a kvartettet, amely Lovano két megszokott partnere, az eszményi tónusú George Mraz bőgős és a mindig kreatív Paul Motian dobos részvételével alkot kiforrott együttest. A romantikus, elégikus megközelítés a balladákban változatlanul tettenérhető, de a dinamikus, modern hangvételű szerzemények alkalmat adnak a muzsikuskoknak, elsősorban a szaxofonosoknak arra, hogy termékeny distanciával viszonnyuljanak a hagyományokhoz. Jones kifinomult harmóniaérzéke gazdag felrakásokban mutatkozik meg, Lovano dallamvezetése, rögtönzésteknikája pedig Coltrane kiszámíthatatlan, újat kereső magatartását idézi. Lehet, hogy nincs új a nap alatt, de ami van, az közelíti a tökélyhez.

Turi Gábor

**LA CAMPAGNIE DES MUSIQUES À OUIR +
LA MANIVELLE MAGYARE**

BMC Records

Az első szám a fokozódó nemzetközi helyzet frappáns értelmezését adja. Címe: Micimackó belép Európába – Első rész. Nos, a cím ezúttal teljesen félreérthetetlen. Igen, a muzsikusok a blódlí, a dada és a kortárs zene határait kereszteznek, halált és sznobokat megvető, jazzistákhoz méltó bátorsággal. A trió a tavalyi francia-magyar fesztiválon szerepelt másodszer Budapesten, miután egy évvel korábban, szintén a Fonóban, fergeteges sikert arattak. A multi-instrumentális, két nádfúvósra és egy ütősrre alapuló formáció nem csak a színpadon, hanem a fesztivál forgatagában – a jazz gyökereire emlékeztetve, felvonulási bandaként – is kiválóan funkcionált. A Pajtában pedig taroltak, mindamelllett, hogy zenéjüköz a humorérzék mellett gyomor is kell, az ízek efféle kavalkadját nem mindenki bírja. Az ezúttal három magyar muzsikussal hadrendbe álló kompánia felvételén a hangszerezés teljesen elvetemült, a témák egyszerű torzak és nemesvonalúak. Micimackó... például rafinált harmóniakat és kicsit megcsavart melódiákat ad az induló primitív ritmusához. A szvitre emlékeztető, alaposan kigondolt szerkezet persze nem mind a nyolc percen keresztül szólal meg két negyedben, erre a virtuóz társulat fizikailag képtelen lenne. Feszült, mármár ideges zenéjük, amelynek értékstruktúrája a parafrazis, ritmusváltásokkal teletűzdelt. Az átgondoltságot a záró Micimackó... It is jól mutatja, itt is jól érvényesül Bujtor Balázs pátoszesmentes hegedűhangja. A két magyar vendég, Gádó Gábor és Szakcsi Lakatos Béla sem csak egy-egy szóló erejéig van jelen: a számok felét ők írták, eddig is csodált invencióik az új környezetben szárnyakat kaptak: a zeneélvezeti hadtársulat meg kiteljesedett.

Zipernovszky Kornél

**LEE RITENOUR
OVERTIME**

Concord – Karsay és Társa

Ki az a csodapók, aki szeret túlórázni? Hát az, akinek a munkája az élete. Lee Ritenour a húszas éveiben az egész napos stúdiózenélés után Los Angeles klubjaiban jam-melt, ahol például Patrice Rushen játszott billentyűn és Harvey Mason dobolt. Az idők folyamán („over time”) aztán megtalálta egyéni hangját, saját lemezeket készített, és a smooth avagy contemporary jazz egyik jeles alakjává vált – úgy is, mint a Fourplay zenekar alapító tagja. Dallamos, gördülékeny, gyakran akkordikus szólójátéka, melyre Wes Montgomery, a brazil zene, az R'n'B és a pop is hatással volt és van, az USA nyugati partjára jellemző életérzést hordozza már vagy harminc éve.

A CD-t (amely egy dupla DVD hanganyagából készült) stúdióban, de közönség részvételével rögzítették, így mind a hangzás, mind a hangulat elsőosztályú. A lemez összegző tematikáját viszont némi rosszindulattal értelmezhetnénk úgy, hogy Ritenourre ráköszöntött az átmeneti ihletszegénység, hisz nem tesz mást, mint régi társak (pl. Dave Grusin, Ernie Watts, Anthony Jackson, Rushen és Mason) és új kollégák (mint Kenya Hathaway, Oscar Seaton, Melvin Davis vagy Barnaby Finch) közreműködésével újraértelmezi saját klasszikusait és pár nagy előd örökzöldjeit, valamint beemel néhány friss kompozíciót; a mainstream- és smooth-darabok váltakozásától ráadásul túl kétarcú lesz az anyag. Azért a hangszerezések és az atompontos együttjáték elismerő bólintásra készítenek. A könnyed, napsugaras „west coast feeling” az egész albumra jellemző, ami természetesen önmagában egyáltalán nem negatívum, de a Papa Was a Rolling Stone vagy Davis Blue In Green-je más felfogásban már szólalt meg hitelesebben.

Bércesi Barbara

**DUSKO GOYKOVICH &
THE INTERNATIONAL JAZZ ORCHESTRA
A HANDFUL O'SOUL**

Enja – Varga

A boszniai születésű, Németországban élő trombitás Dusko Goykovich a kelet-európai jazzmuzsikusok közül az elmúlt ötven év egyik leglátványosabb nemzetközi karrierjével dicsekedhet. Már tizennyolc évesen, 1949-ben a Belgrádi Rádió big band-jének tagja volt, s az ötvenes évek közepétől Európa-szerte ismert szólista. Olyan legendás nagyságokkal játszott, mint Dizzy Gillespie, Stan Getz vagy Gerry Mulligan; néhány évvel ezelőtt Tony Lakatossal lépett fel a Zeneakadémián. Big band produkciókat is vezet, miután komoly tapasztalatokat szerzett Kurt Edelhagen, Woody Herman, Maynard Ferguson zenekaraiban.

A 2004-ben felvett A Handful O'Soul kiemelkedően jó lemez. Az International Jazz Orchestra világválogatott csapatának tagjai nemcsak kiváló szólisták, de bámulatra méltó zenekari muzsikusok is. Már a repertoárt olvasva sejthető, hogy a felcsendülő zene elsősorban a hagyományos stílusú big band jazz kedvelőit fogja szíven találni. A részben standard-ekből, részben Goykovich szerzeményeiből álló műsor nagyrészt a zenekarvezető kitűnő hangszerezésében szólal meg, aki a szakma ezen részét is felsőfokon műveli.

Az egykor oly népszerű big band-ek tündöklése Count Basie, Duke Ellington, Woody Herman és a többi mester halálával sajnos elhalványult, hozzájuk hasonlítható, rendszeresen működő nagyzenekar ma szinte nem létezik. Képzelnék el, mi lenne, ha megszűnnének a szimfonikus zenekarok, és csak kisegyüttesek adnának elő komolyzenét? Abszurd gondolat, pedig valami ilyesmi történt a jazz-ben néhány évtized leforgása alatt. Szerencse, hogy Dusko Goykovich és a hasonló felfogású muzsikusok komolyan veszik a jazz-berkekben jól ismert közhírtést: Keep swingin'! *Deseő Csaba*

PAQUITO D'RIVERA
THE JAZZ CHAMBER TRIO

Chesky — Karsay és Társa
●●●○○

A kubai születésű, klarinéton és szaxofonokon játszó Paquito D'Rivera 1979 óta szinte minden évben megjelentetett legalább egy hanghordozót. Nem egy ezen albumok közül Grammy-díjas volt latin zene kategóriában. E sorban a legutolsó a tavaly kiadott, Big Band Time című, nagyzenekari hangszereléseket tartalmazó CD volt, aminek épp az ellentéte ez a mostani kamara-felállítás. Ez az anyag abban is eltér az előzőektől, hogy nem a latin zene a fő eredője. Ami viszont közös az előző felvételekkel, az a „Night in Tunesia” című standard, amit már 1998-ban és 2001-ben rögzített lemezfelvételek. A trió másik két tagja Mark Summer eselős és az izraeli zongorista, Alon Yavnai. Summer annak a Turtle Island String Quartetnek az alapítója, akik többek között Bartók Béla műveit is repertoárjukon tartják. Játéka sokszor Glen Moore-t juttatta eszembe. A lemezen elhangzó tizenkét kompozícióból mindössze egyet-egyet jegyeznek a zenekar tagjai. Lennie Tristano hatását könnyű tetten érni a zenekar klasszicizáló, néha szentimentális játékát hallgatva. A Recorda A Papá című Mario Ruiz kompozíciót azonban leginkább egy fekete-fehér film aláfestőjeként tudnám elképzelni. Az egyébként igen ötletes hangszerelési megoldásokat hallva pedig nem is csodálkozunk, ha eszünkbe jut a Katona története, amit D'Rivera néhány éve dolgozott föl. Igor Stravinsky ebben a kis létszámú zenekarra írt művében kamatoztatta leginkább a Rimszkij-Korszakovtól tanult hangszerelési tudását. Ellenére a kiváló hangszeres és a magas szintű kamara-játéknak, a fent említett utánérzések rányomják bélyegüket az album egészére, megakadályozva azt, hogy átadjuk magunkat a zenehallgatás önfeléd örömeinek.

Párniczky András

WASILEWSKI — KURKIEWICZ — MISKIEWICZ

TRIO
ECM — MusicDome
●●●●●

Nem érzi magát elhagyatottnak Tomasz Stanko legújabb kísérő együttese, a Simple Acoustic Trio a mester nélkül sem. Sőt, a három harminc év alatti lengyel muzsikussal önálló felvételt hallgatva annyi szépséggel, minden pátosztól mentes lírizmussal, olyan magas fokú artiztikkummal találkozhatunk, hogy — bár a trombitás elkötelezett híveként nem szívesen mondanék ilyet — a Trio jobban sikerült vállalkozás Stankónak az együttessel készített két ECM-lemezénél is.

A lengyel trió, zenéjének sötét színeivel, a kiválasztott szerzemények (pl. Szymanowski, Shorter és Björk kompozíciói) introvertáltságával és a melódiák legfeljebb moderato tolmácsolásával egyrészt tökéletesen beillik az Eicher-féle eurocentrikus, hűvösen elegáns jazzlészébe, másrészt abba az amerikai spirituális trióhagyományba, mely Bill Evans legjobb lemezeitől Keith Jarretten át Brad Mehldau triófelvételeiig tart. Ami azonban igazán jelentőssé teszi ezt a keretes szerkezetű, ragyogóan strukturált albumot, az éppen az elődök és kortársak szemléletétől és stílárus jellegzetességeitől való tudatos eltérése.

Stanko távollétében Marcin Wasilewski pianista tekinthető a csapat irányítójának, a repertoár egyharmadát ő jegyzi szerzőként, de a lemez legemlékezetesebb pillanatait mégiscsak a szabadon improvizáló dekonstruktív feldolgozások jelentik. Szymanowski Roxana's Song-ja és a trombitás Green Eyes-a, vagyis a hozott lengyel anyag is megkapóan eredeti, de a Weather Report-féle Plaza Real és az extravagáns izlandi énekesnő Hyperballad című darabjának interpretációja még kihívóbban szellemes.

Máté J. György

LIZZ WRIGHT
DREAMIN WIDE AWAKE

Verve Forecast — Universal
●●●○○

Ez nem jazzlemez, ami ebben a rovatban nem mindig előny. De legyünk jóindulatúak a nagyranőtt, nagytehetségű Wright kisasszonnyal, és zárjuk rövidre a fejtegetést (ha nem jazz, akkor mi?). A művésznő debütáló lemeze, a Salt olyasféle szlogenrel jelent meg, hogy egy negyed gospel és két kanál soul. Az új lemezt neo-soulnak titulálják; ez az utóbbi években blues alapokon, de elidegenítő hang- és hangzáshatásokkal kikevert, pop-közönségnek szánt irány elnevezése. Tetten érhető például Norah Jones néhány hangszerelésében, s Cassandra Wilson is nagy hatással volt az énekesekre ezúgyben (ez az anyag az ő egyik producerével készült). Wright egy Billie Holiday-emlékkoncerten szerzett először nevet (és lukratív lemezszerződést) magának, Nina Simone a fő kedvence, most pedig feldolgozza a Diana Krall/Elvis Costello házaspár egy darabját is — tapogatózik tehát. Míg első anyagán Brian Blade az egyik meghatározó muzsikussal és producerrel, itt csak mutatónak bukkan fel Frisell gitáron; az állandó zenekar nem a jazz idiómát műveli. A váltás tudatos; Wright kisasszony egyszer egy taxiban egy soul számot hallva rájött: inkább errefelé keresi önmagát. A művészi fordulat jegyében a második lemezt a nemrég újra életrehozott Verve Forecast adja ki (nem a Verve, mint az elsőt), a producer is új, és Lizz több dal gitárkíséretét megtanulta már. Altjával nagyon jól tud bánni, változatosak a hangszínei, mély az átélése, hitelesen éneklél az álmodást; ám amint abbamarad a lemez, nem tudom, kit is hallottam igazán. S ezen — egyébként elfogadható — saját szerzeményei sem segítenek. A Salt kapcsán a Gramofon kritikustól várt sok munka, szakmai (és gondolati) elmélyülés továbbra is előtte áll. Wright még csak ígéret. Meghajlik az elvárások súlya alatt, és közben önmagát keresi.

Zipernovszky Kornél

**THE CANNONBALL ADDERLEY SEXTET
CANNONBALL IN EUROPE!**

Blue Note – EMI

Az album Comblain-la-Tour, egy kis belga városka jazz-fesztiválján készült 1962-ben, amikor még akár negyvenzer lelkes rajongó is összegyűlt egy-egy jazzkoncert kedvéért. Igaz, hogy ez alkalommal a pár év alatt a jazz legnagyobbjai közé emelkedett Cannonball Adderley lépett a „pályára”, az éppen abban az évben kibővített új együttese élén. A Charlie Parker zenei örökségét továbbvivő altszaxofonos és trombitás öccse mellett Yusef Lateef tenoros erősítette a fúvós frontot, akinek alkalmazása szerencsés választásnak bizonyult. Fuvola- és főként oboaszólió egyedülálló színnel gazdagították az együttes hangzásvilágát. (Játéka a Trouble in Mind című bluesban igazi csemege.) Az Adderley testvérek a tőlük megszokott magas színvonalon muzsikálnak, s Joe Zawinul briliáns zongorajátékkal igazolja, hogy nem véletlenül kapott helyet a világklasszisokat felvonultató zenekarban. Sam Jones bőgős és Louis Hayes dobos egészíti ki a fényes névsort. A sextett sodró lendületű, blues-zal átítatott soul jazz játéka rengeteg új hivat szerzett a műfajnak azok körében is, akikhez a jazz korábban el sem jutott. Olyan, akkor még új, később standard-dé nemesedett – a zenekari tagok, illetve kortárs jazzművészek által írt – kitűnő kompozíciók előadásával bővültek meg a közönséget, mint Nat Adderley Work Song-ja vagy Jimmy Heath Gemini-je. A nehézsúlyú jazzman ezúttal is megcsillogtatja kivételes humorát a számok felkonferálásakor. Valószínűleg éppen ez, az Adderley koncertjeit jellemző remek atmoszférára készítette a kiadókat arra, hogy számos élő koncertjét publikálják. Nos, ezek sorában végre hozzáférhetünk ehhez a ritka kincshez is, amely eddig szinte beszerezhetetlen volt.

Márton Attila

**MEL TORMÉ – GERRY MULLIGAN –
GEORGE SHEARING**

THE CLASSIC CONCERT – LIVE

Concord – Karsay és Társa

Kimeríthetetlen, örök forrást jelentenek a lemezkiadók számára az archívumok, ahol gyakran elfeledett, ám elképzelhetlenül érdekes, legendás felvételek jelennek; s a magángyűjtemények sokszor még ennél is izgalmasabb kincsekkel, nagyobb meglepetésekkel szolgálnak. A Concord hozzájutott Mel Tormé, Gerry Mulligan és George Shearing 1982-es Carnegie Hall-koncertjéhez, mely egy nagy gyűjtő birtokában lapult, aki az ötvenes évek nagyjaival készített, tavaly megjelent interjúkötetében említette a felvétel létezését. A koncert George Wein, a Newport Jazz Fesztivál alapítójának ötlete nyomán, az éppen aktuális fesztivál-program részeként jött létre. Éppen akkoriban jelent meg Tormé és Shearing első közös lemeze, Mulligan pedig – akinek Tormé nagy rajongója volt –, ismét nagy sikerrel működtette Concert Jazz Band-jét. A főszereplő Mel Tormé, aki egyúttal a koncert avatott, bennfentes ceremóniamestere. Jó tempójával, igazi jazzes frazírozásával, izgalmas scat-teléssel játszik, melyet azután feledtet a parlando részek minden jazz feelinget nélkülöző obligatoja, ami azért érzékeny, izléses, nem túlzottan szentimentális. Tormé Sinatra-hoz, Tony Bennet-hez hasonló átmeneti személyiség a szűkebb értelemben vett jazz és a Broadway musicalvilág között, de az említetteknel mindig is közelebb állt a jazzhez. Shearing, aki a hetvenes évektől visszalépett egy inkább a harmincas évekre jellemző világba, ezen a koncerten csupán az eseménynek még nagyobb rangot adó vendég, színező elem, aki akaratlanul is a show biz felé billenti a hangulatot, nem sok affinitást mutatva a jazz azon stíluskorszaka iránt, melynek pedig egykor ő is egyik megteremtője volt.

Szigeti Péter

**HERBIE HANCOCK
SPEAK LIKE A CHILD RVG EDITION**

Blue Note – EMI

Régi vita, hogy a CD vagy pedig a bakelit lemez szól-e szebben. Ennek megválaszolásába nem mennék bele, a CD megjelenésének mindenestre egy kétségtelen előnye, hogy olyan dolgok is újra kiadásra kerültek, amelyekre remény sem volt, hogy valaha is hallani fogjuk. Herbie Hancock Speak Like a Child lemeze persze nem a fenti kategória. Boldogan birtoklom LP formában, és CD-ként is találok vele már elég régen. Ezúttal a régi Blue Note lemezek újbóli újrakiadásának terméke e dolgozat témája. Rudy van Gelder készítette az ötvenes évek második felétől egy évtizeden keresztül szinte az összes fontos jazz lemezt a Blue Note, Prestige, Savoy, Impulse vagy a Verve cégek részére. E korszak jellegzetes lemezhangzása az ő nevéhez fűződik. A nyolcvanas években még aktívan dolgozott, mostanában pedig a régi mesterszalogok hangzásának feljavításával foglalkozik az 1924-ben született hangmérnök. Herbie Hancock 1968 márciusában, a felvételek készítése idején már legalább öt saját nevén jegyzett Blue Note album után van, öt éve Miles Davis zongoristája, és korának egyik legbefolyásosabb fiatal jazzmuzsikusa. Annnyira elfoglalt, hogy három éve jelent meg utolsó saját lemeze, a Maiden Voyage. Szerettük, és szeretjük Herbie minden lemezt, de az előzmények és következmények ismeretében mérlegelve azt hiszem, a Speak Like a Child volt az első, amelyen már egy minden szempontból átgondolt koncepció állt a lemezfelvétel háttérében. A kompozíciók egységesek, a hangzás sajátos, nem véletlen, hogy mire ezek a felvételek forgalomba kerültek, Hancock eljött Miles Davistól, megalakítva saját, nagyjából az e lemezen hallható elképzeléseken alapuló együttesét.

Friedrich Károly

JOE ZAWINUL & THE ZAWINUL SYNDICATE
VIENNA NIGHTS - LIVE AT JOE ZAWINUL'S BIRDLAND

BHM – Varga

Joe Zawinult nem csak zenei zsenialitásáért csodálom – természetesen –, hanem azért is, ahogy évről évre egyre elképesztőbb hangszertudású muzsikuskokat emel fel maga mellé a színpadra az ismeretlenségből. Mostani dupla koncertalbuma is remek példája ennek. A 2004 tavaszán és őszén két-két koncert alkalmával rögzített felvételeket egy turné indulásakor és lezárásakor örökítették meg. A röviden Bird Jam névre keresztelt album valóban a jam session-ök hangulatára jellemző felszabadultságot és – jó értelemben vett – szerelenséget példáz. Mind a Mester, mind tanítványai játékaiból érződik a spontán kreatívizmus, a zene nyelvén való közös megszólalás vágya. A tizenhat felvételt sajátos orientál hatás „fűszerezi”, amely remekül oldódik fel a Mester receptjei alapján készült fiatal alkotóelemek közreműködésével – maradva a konyhai hasonlatnál. Hamisítatlan Zawinul album a legjobbak közül! *DV*

DAVE WECKL BAND
MULTIPLICITY

Strech – Concord
 – Karsay és Társa

Igazából lelkesednem kellene Dave Weckl legfrissebb albumáért, de nem tudok – sajnos. Weckl zenéjében egyre inkább a kényszerűséget érzem, semmint a kifejezésvágyat. Dobolása már Masterplan albuma óta tökéletes kimunkáltságot mutat. Igaz, „soundja” finomodott az évek folyamán, de látványos fejlődést aligha találunk kompozícióiban. A szerzemények gyakorlatilag bármelyik korábbi albumáról is érkezhettek volna; csupán a közreműködők változtak, ami némileg új hangzást eredményez. Gary Meek-saxofon, Steve Weingart-billentyű, Paul Pesco-gitár, Tom Kennedy és Ric Fierabracci-basszus, valamint Richie Gajate Garcia-percussion hibátlanul közreműködnek a „közövel és vonalzóval” szerkesztett szerzeményekben, de érezhetően számukra ez csupán egy megoldandó stúdiófeladat. Ha az album tizenöt évvel ezelőtt születik, lelkesen méltatnám, de úgy vélem, 2005-ben Dave Weckltől, és pont tőle ennél előremutatóbb zenét várnánk el. *DV*

ERIK TRUFFAZ
SALOUA

Blue Note – EMI

Napjaink zenei kavalkádjában érdekes színfolt a rövid időn belül szinte kultikus figurává vált fiatal francia trombitás munkássága. Soundja a coolig vezethető vissza, de Davis későbbi hangzásvilága még inkább visszaköszön. Persze tévedés lenne Truffaz-t egyszerűen epigonnak tartani, hiszen ízig-vérig mai, groove alapú zenét csinál. Híveit megtalálhatjuk mind a jazz, mind pedig a mai party-zenék kedvelői között. Truffaz minden lemeze tartogat valami meglepetést; ezúttal a world music felé erősített, és azt a csapatot hívta a stúdióba, amellyel a Mantis című, 2001-es albumot készítette. Arab vokál és rap, up-to-date táncritmusok és jazz, légies transz-hangulat és kemény rock, meditáció és heavy metal – ezek művészetének összetevői. És ha az ortodox jazzerek szívét nem is dobogtatja meg ez a világ, tudomásul kell venni, hogy a maga nemében alighanem egyedülálló. *MA*

EDDIE PALMIERI
LISTEN HERE!

Concord
 – Karsay és Társa

Attól tartok, Eddie Palmieri itthoni ismertsége nincs azon a szinten, ami kijárna neki. A hatvan-kilenc éves, Puerto Rico-i származású, hétszeres Grammy-díjas amerikai zongorista túlzás nélkül a latin jazz pápája – mely irányzat egyébként rendkívül divatos manapság. Lehet, hogy ez a zene nem elég artistikus az ortodox jazzhívőknek, viszont túl jó a latin zenére hagyományosan bulizni szerető nagyközönségnek? Nos, a legfelsőbb szintű amerikai jazzberkekben a jelek szerint sem a sznobizmus, sem pedig a szórakozni vágyók elvtelen kiszolgálása nem jellemző. Ugyanis ebben a produkcióban tizennégy akkora világsztár zenél a korelnök-főnök oldalán, hogy abszolúte all starsról beszélhetünk. Csak néhány a „side man-ek” közül: Brian Lynch, David Sanchez, Michael Brecker, Nicholas Payton, John Scofield, Christian McBride és még sorolhatnánk. Nyilván nem véletlenül választák. Ragyogó, vitális latin jazz, mely a felsorolt nevekkel arányos minőségben tündökl. *ML*

15. születésnapunk alkalmából egész évben hihetetlen kedvezményekkel lepjük meg zenész barátainkat!

A részletekért keresse fel honlapunkat!
www.fontrademusic.com

MINDEN, AMI A FÚJÁSHOZ KELL!

Nálunk próbafülke és a világ vezető fúvós márkáinak Magyarországon egyedülálló, kipróbálható, így összehasonlítható hangszerkészlete várja!

Felpróbálja, mielőtt megveszi!

RITMUS ÉS ÜTŐHANGSZEREK

Az óvodai zeneoktatásban használatos Orff-hangszerektől a jazz- és rock szereléseken át a szimfonikus hangszerekig.

PREMIER, PAISTE, LUDWIG, HARDCASE, ADAMS, STUDIO 49 képviselő!

FÚVÓS HANGSZERÉSZMŰHELY

Javítóműhelyeinkben aranykoszorús mesterek több mint 30 éves gyakorlatával irányított munka folyik – a legmodernebb és tradicionális technikák ötvözésével.

FON TRADE MUSIC

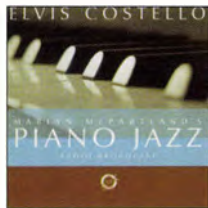
1081 Budapest,
 Kiss József utca 10-14.
 Telefon: (+36 1) 210 2790,
 Fax: (+36 1) 303 1158,
fontrade.music@chello.hu

SZAKCSI LAKATOS BÉLA – LUKÁCS MIKLÓS
CHECK IT OUT,
IGOR!
BMC Records
●●●●●

Szakcsinak igazi közege a kötetlenség. Úgy hallom, ez az anyag spontán keletkezett, kihasználva a váratlanul felszabadult stúdióidőt. A létrejött zene műfaja is meghatározhatatlan. Nem jazz, de mivel Szakcsi neve egyenlő a jazz-zel, ebbe a rovatba került. Szakcsi már a hetvenes években, Várklub-beli szólófellépéseiben megmutatta, hogy a lehető legtöbb szabadság élteti. Semmi sem volt biztos. Hogy vajon eljön-e, hogy mit fog játszani? Csapongott egyik zenei világból a másikba. S jöttek Szabados Györggyel közös koncertjei, azután különböző kortárszenei kísérletek. A lemezen hallható zene néha megszakított szabad fantáziálásnak tűnik dialógus formájában, melyben a fogódzó a közös nyelv, bartóki szellemiségű stilizált népzene, mely mindkettőjük számára nyilvánvaló motívumokat vet fel azonos dialektusban. Az eredmény a két hangszer teljes összeolvadása, mely leginkább Szabados preparált zongorajátékára emlékeztet, melyben oly sok a cimbalomhangzás. SzP

ELVIS COSTELLO
MARIAN
MCPARTLAND'S
PIANO JAZZ
The Jazz Alliance
– Karsay és Társa
●●●●○

Az eredetileg angol zongoristahölgy, Marian McPartland a hetvenes években kezdte el amerikai rádiós interjúsorozatait, Piano Jazz címmel. Vendége volt például Bill Evans, Oscar Peterson, Dave Brubeck, Chick Corea vagy Alice Coltrane zongorista, de egyéb hangszerek is. McPartland vendége ezúttal Elvis Costello, akit inkább rock-muzsikus, –énekes, –zeneszerzőként ismertünk, még ha a műfaj artiztikusabb képviselői közé tartozott is. Az interjúból kiderül, hogy Costello édesapja bebop trombitás, majd később populárisabb stílusú énekes volt, édesanyja pedig lemezzületet vezetett. Egyik meghatározó példaképe az a Georgie Fame volt, aki a hetvenes években James Brown-, John Hendricks- és egyéb, egymástól viszonylag távoli zenéket tett népszerűvé pop előadásban. A nagyon hangulatos interjúban Costello énekel is, néhányat saját darabjai közül, illetve hozzá közel álló standard-eket. McPartland pedig nagyon szép harmóniakkal, izlésesen, finoman kíséri. FK

MICHAEL GALASSO
HIGH LINES
ECM –
MusicDome
●●●○○

Sokoldalú, de az alkalmazott zene területén kísérletező amerikai művész Michael Galasso. A ma ötvenhat éves komponista-hegedűművész első-sorban film- és színházi zeneszerzőként építette fel karrierjét. Főleg az előbbi minőségében vívott ki elismerést. High Lines című produkciója is inkább egy filmhangulatra emlékeztető, kissé manipulált és kiszolgáló funkcióra korlátozó zene. Galasso szerzeményeit nem az önálló zene kompozíciós szabályai – témák, harmóniak, szerkezetek – határozzák meg, hanem egy kép, egy benyomás, egy hangulat, vagyis inkább közeget varázsol zenéjével, s nem az önálló zenemű atmoszféráját. Hegedűje sem természetes hangon szól, hanem zengetett, visszhangosított effektekkel megboldítva; viszont izlésesen, néha még szépen is (főleg üveghangokon). Galasso partnerei is a fenti koncepciót erősítik kimért bőgő ostinatókkal, torzított elektromos gitárral és néhány elektronikus-, valamint egzotikus népi hangszerral. ML

HÁRS VIKTOR – BUDAPEST JAZZ ORCHESTRA
SZÖGESDRÓT
GYERMEK
BJO Records
●●●○○

A Fekete-Kovács Kornél vezette Budapest Jazz Orchestra egyedülálló, lelkesedésben és művészi teljesítményben egyaránt. Legújabb lemezők, amelyet a kiváló nagybőgős Hárs Viktorral közösen készítették, tematikus zenei anyaggal emlékeznek meg a Holocaust, illetve a gyermekek elleni erőszak mindenkorai áldozatairól. A felvétel koncepciója azonban most több helyen is megkérdőjelezhető. A zenei közzjátékok alatt a szerző nagyanyjának, Pándi Tildának 1945-ös lágernapló-részletei hallhatók. A Hárs Adél gyermekhangján megszólaló szöveg Anna Frank naplójának hatását idézi. A CD-borító szerint azonban az író ekkor már 31 éves volt – ezt ismerve a felolvasások és művészi céljuk egyaránt hiteltelenné válnak. Ezen felül az utolsó epizód a láger utáni Budapest hangulatáról, kéretlenül és szerencsétlen módon utánozza a Sorstalanság zárójelenetét. A orosz dramaturgia a megszokottan jó zenei megoldásokkal párosul a BJO új lemezén. HMK

MIKE HOLOBER AND THE GOTHAM JAZZ ORCHESTRA
THOUGHT TRAINS
Sons Of Sound –
CD-Bár ●●●●○

A véletlen úgy hozta, hogy egyszerre két új big band CD-vel ismerkedhettem meg (a másikról szóló írásom is e lapban olvasható). Mike Holober neve ismeretlen számomra, zenekarának névsorában is mindössze egyetlen ismerőst találtam, a bőgős Ron Carter személyében. A lemez borítóján olvasható szöveg nem sok információt tartalmaz a zenekarról és vezetőjéről, annál inkább részletezi Holober személyes vonzalmát a vasúti közlekedés iránt; a produkció címe is ezzel kapcsolatos. A felhangzó zene profi muzsikusokra vall, Holober egymaga írta és hangszerelte mind a nyolc kompozíciót, továbbá zongorán is ő játszik. A big band tagjai magas színvonalon adják elő úgy a tutti részeket, mint a szólókat, valami azonban mégis hiányzik a maradéktalan örömhöz; ennek oka pedig a kissé száraz, érzelmmentes interpretáció. Mert, bár modern korunkban az érzelmet inkább titkolni szokás, mintsem hangsúlyozni, a zene érzelmei nélkül olyan, mint az étel fűszerek nélkül. DCS

THE SWINGLE SINGERS WITH THE MODERN JAZZ QUARTET
PLACE VENDÔME
Philips – Universal
●●●●●

A két együttes közös albuma óriási visszhangot váltott ki mind a jazz, mind az úgynevezett „komoly zene” híveinek körében. Nem csoda, hiszen az előadók is a paletta két végéről jöttek – a nyolc francia énekes a klasszikus zenétől jutott el a jazzig; barokk muzsikát adtak elő modern stílusban jazzbőgő és dob kísérettel, míg az MJQ a barokk zenei koncepciót használta fel a modern kompozíciók előadásakor. A koprodukcióban két Bach, két Purcell és három John Lewis mű hangzik el, a hangszereléseket az MJQ pianistája jegyzi. A jazzes hangvételű, szöveg nélküli vokálkórus időnként úgy szól, mint egy big band érc-kórusa, Christine Legrand szopránja pedig egy cool trombita szólóját idézi. Milt Jackson és John Lewis barokk díszítő technikára támaszkodó improvizációi remekül egészítik ki az énekegyüttes produkcióját, Percy Heath feszes bőgőjátéka és Connie Kaye óramű pontosságú dobkísérete a sziklaszilárd fundamentumot adja. Tizenkét művész megismételhetetlen alkotása. MA

CHIELÌ MINUCCI
GOT IT GOIN' ON!

Shanachie —
CD-Bár

Az előadó hazájában kiérdemelte az „Elsőszámú Smooth Jazz Rádió Sláger” címet. Chielì Minucci egyébként a Special EFX gitárosa, és mint olyan nem is lenne rossz, sőt egyértelműen fölényes technikai szinten lévő hangszeres. A zenéje abba a kategóriába sorolható, mely kiválóan tükrözi a gondtalan anyagi biztonságban élők életérzését. A smooth jazz-sztároktól legfeljebb csak a popvilág aprószentjei lehetnek boldogabbak — a vásárlóerő vonatkozásában. Az elképzelhetetlenül nivós bulihangulattal nincs is különösebb baj (mivel azt el sem tudjuk képzelni), de a romantikus számokhoz már gyomor kell. Viszont komolyan elgondolkodtató Chielì Minuccit hallgatva: hogyan képes egy párhangos motívumot két-három akkord felett ilyen önbizalommal (pláne ekkora sikerrel) ismételtetni egy zenész. A tanulság megfejtése azoknak a „művészeknek” ajánlott, akik soha nem hagynának ki egyetlen buli-lehetőséget, egyetlen fesztivált, egyetlen haknit sem. *ML*

DINO SALUZZI
SENDEROS

ECM —
MusicDome

Az argentin bandoneon játékos, Dino Saluzzi és a mifelénk is jólismert norvég dobos, Jon Christensen duó-produkciója hallható a lemezen. Bizarrabb párosítást nehéz lenne elképzelni; mind a hangszereket, mind a muzsikusok vérmérsékletét illetően. A javarészt Saluzzi-szerzeményekből álló CD-n nem a rögzített formák dominálnak, kis túlzással szabad improvizációknak is nevezhetnénk a tizennégy etűdöt. A hangszeres és stilisztikai megoldások is meglehetősen szokatlanok: a bandoneon rövid, kissé latinos-tangós motívumaiból, témafelvetéseiből elinduló dialógust folytat egymással a két muzsikus — vagy inkább a két hangszer. Diszkrét, visszafogott kísérleti zeneként hat a végeredmény, melyben még a szabad improvizációkból várható bátrabb, atonális megoldások sem törnek meg az intimitást. A produkció így legfeljebb azok számára lehet érdekes, akik a két hangszer valamelyikét tanulva, azok metakommunikációs lehetőségeit tanulmányozzák. *ML*

AKIRA TANA
MOON OVER THE WORLD

SSPCD — CD-Bár

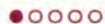

Akira Tana nagy múltú, japán származású amerikai dobos. A több mint száz lemezen hallható muzsikus a hatvanas-hetvenes években amerikai jazzsztárok egész sorával dolgozott. Klasszikus trió-lemezen a zongorista a — szintén ázsiai gyökerű — Ted Lo, a bőgős pedig Rufus Reid. Produkciójukban itt-ott felbukkanó motívumként van jelen a Távol-Kelet, de nem csupán emiatt mondható zenéjük határozottan intelligens — bár kissé konzervatív hatású — jazznek. Tana dobolása pedig — az előbbi célzás dacára is — kifejezetten modern lehetne, ha dominánsabb szerepet vállalna a produkcióban; partnerei játékához viszonyítva legalábbis Tana képviselhetné az egyénibb és korszerűbb irányt. Helyenként Paul Motian finom, de szabad stílusát idézi a zenekarvezető kísérete. Kár, hogy egy rövid szólót leszámítva megmarad ennél az alázatos, kiszolgáló funkcionál. A zongora és a bőgő kissé sematikus játéka mellett ez kicsit kevésnek tűnik. *ML*

PINO MINAFRA
TERRONIA

Enja — Varga

Mindig csodálattal tölt el, amikor egy modern kamarazenei produkciójával szembesülök. Vajon milyen lehet a látszólag összevissza, kakofón zenei produkció próbafolyamata? Tényleg hallja valaki, ha nem a partitúrában leírtakat fújja, játssza a formáció egy, vagy több tagja? Pino Minafra, aki a mai olasz zenei élet különleges alakja, nyilván rendelkezik ezzel a csodálatra méltó képességgel, különben hogyan engedhette volna meg ezen album kiadását, mely hallatán egy átlagos zenei műveltséggel rendelkezőben a ricsaj szó fogalmazódik meg legelőbb. Engem a New Orleans-i, a halottakat kísérő jazzbandák rögögös, blues- és gospell-előadásaira emlékeztetnek a hallottak. Igaz, ami ott a vérben volt, itt a kottából próbál megszólalni, és a szerző klasszikus, reneszánsz és barokk zenei gyökereiből, afro és a modern jazz iránti rajongásából táplálkozik. Az öt tételre osztott dallamgörgeteg megítélése nem könnyű, a műfaj iránti határtalan lelkesedés nélkül lehetetlen. *DV*

JAZZ ÉS VILÁGZENE

JOE ZAWINUL & THE ZAWINUL SYNDICATE
Vienna Nights | Live at Joe Zawinul's Birdland

FERENC SNÉBERGER
ARAD ANDROSY
PACO D'AMICO

NOMAD

DUSKO GOYKOVICH & THE INTERNATIONAL JAZZ ORCHESTRA

A HANDFUL O' SOUL

BORIS KOVAČ & LA CAMPANELLA
WORLD AFTER HISTORY
A PANHILAN-MEDITERRANEAN ROUND-TRIP

Magyarországon forgalmazza

Varga István

(ist.varga@axelero.hu)

„Nem tartozom semmilyen műfajhoz”

Beszélgetés Kovács Ferencsel

Kovács Ferenc a közelmúltban két igen figyelemreméltó produkcióval is felhívta magára a figyelmet: a *Magony* és a *Tranzit* (Gramofon 2005 tavaszi szám) című CD-k, illetve előadások a legigényesebb népzene-, kortárszene-, sőt jazz-híveket is meglepték. Legfeljebb azok a koncertjárók nem csodálkoztak annyira, akik számára régóta ismert Kovács Öcsi kivételes muzsikusegyénisége; például a Dresch Quartetből, Szabados György különböző formációiból, a Balogh Kálmán Gipsy Cimbalom Band-ből vagy a Djabe zenekarból. Még mielőtt leültünk volna, el is kezdődött a lelkes beszámoló a legaktuálisabb és az őt leginkább foglalkoztató tervekről; jóformán kérdezni sem volt alkalmam, Öcsi azonnal beleavágott: „Új, saját produkcióra készülök, melyben szerepelne Misi is, de a trombita is újra megszólalna. Közel tizenhárom éve játszunk együtt Dresch Misivel, de mindeddig az ő zenekarában. Évekkel ezelőtt használtam trombitát a Dresch kvartetben is, főleg akkor, amikor Misi még cimbalmozott, de azóta itt csak a hegedűre korlátozódik a szerepem...”

Gramofon: Az új produkcióról esetleg többet is tudhatnánk; azon túl, hogy trombitán is játszol majd benne?

Kovács Ferenc: A trombita elsősorban az én igényem, de már mások is jelezték, hogy szívesen hallanának ezzel a hangszerrel is –

vagy egy saját formációban. Csakhogy nem hiszem, hogy Dresch Misinél jobb partnert találnék. Tény, hogy erősebb fúvós dominanciát szeretnék a hangzásban, ugyanis a hajdani Szabados szeptett elmúlásával ennek határozottan a hiányát érzem. Annak idején Misivel együtt dolgoztunk ezekben a szeptett vagy más MAKUZ-formációkban. Persze arról a sajátos zenei világról lenne szó, mely azóta is mindegyikünkben működik. A *Tranzit* című lemez egyik szerzeménye, a *Kapu* már valamelyest előrevetíti, hogy mit is szeretnék voltaképpen; bár ebből az anyagból még hiányzik egy harsóna. Ezt a posztot Schreck Ferinek szánom az új zenekarban. Egyébként a terv nem egy „Kovács Ferenc együttese”, hanem olyan formáció, amelyben benne van Kovács Ferenc – kicsit erősebb szerepkörben, mint ahogy a Dresch Quartetben – és Dresch Mihály is, teljes terjedelmében.

G.: Kicsit bizzar, hogy egy hegedűsnek a trombita legyen a váltóhangszere, vagy fordítva. Elárulnád, hogy melyik a fő hangszered?

K.F.: Hol ez, hol az... A zongora-tanulmányok – vagyis az alapozás – után először hegedültem. (Megjegyzem: a zongora azóta is nagyon fontos; különösen a komponáláshoz, de egyéb dolgok miatt is.) A hegedülés sajnos nem teljesedett ki ifjúkoromban; pedig tizenkét évig csináltam a zeneiskolában. Ez is oka annak, hogy elég későn kezdtem trombitálni. Viszonylag gyorsan felzárkóztam a korosztályomhoz. Két hónap felkészülés után felvettek a Konzervatóriumba, és hamar – gyakorlatilag a szokásos képzési idő fele alatt – elvégeztem mindent, amit lehetett. Viszont csak a főiskola után sikerült igazán megtanulnom a trombitán muzsikálni is. A he-

gedülés pedig akkor vált igazán fontossá, amikor ezen a hangszeren is főszerep jutott; nem csak mellékszerep.

G.: Jazztanszak vagy klasszikus tanulmányok után tanultál meg – ahogy fogalmaztál – muzsikálni?

K.F.: Klasszikus. A Jazztanszakra csupán papíron léteztem fél évig; s csak azért, hogy megússzam a katonaságot. Nem is vagyok jazz-muzsikus.

G.: Akkor viszont meg kell kérdeznem: milyen muzsikos vagy? Szakmai és művészeti szempontból nem olyan fontos kérdés ez, de a nagyközönség mégiscsak valami műfaji besorolás szerint tájékozódik.

K.F.: Nem tartozom semmilyen műfajhoz; vagyis nem tudom magam semmiféle ismert kategóriához sorolni. Ismerem a műfaji követelményeket, sokan tudják is rólam, hogy milyenfajta zenekarokban játszom, ez alapján hívnak néha különböző formációk vendégeként. De ha visszaülnék egy szimfonikus zenekarba – több ilyenben is játszottam –, biztos, hogy a megszokotthoz képest sokkal jobban koncentrálnék arra, hogy megfeleljek a klasszikus előadásmód követelményeinek. Ha nagyon ragaszkodnánk valamilyen ismert kategóriához, talán azt mondhatom, a kortárs műfajok közelebb állnak hozzám; különösen a szabadabb, improvizatív irányzatok.

G.: Nem zavar, ha azt mondják a dolgaidra, hogy világzene? (Végülis ez a beszélgetés a világzene rovatban fog megjelenni.)

K.F.: Már nem... régebben még zavart volna. Jó néhány éve meg nem volt teljesen világos, hogy miért nevezik világzenének a különböző műfajok, stílusok, korok zenéjének összemosását. Azt hiszem, elsősorban a koncertszervezők igénye, hogy összehozzanak különböző irányzatokhoz tartozó muzsikusokat.

G.: Viszont úgy tudom, a *Magony* produkciónak van egy műfaji megjelölése, mely tőled, mint szerző-zenekarvezetőtől származik...

K.F.: ...igen, kortárs parasztszenének neveztem. Olyan összetevőket próbáltam ötvözni a *Magony* vonósokban, melyek külön-külön is nagyon fontosak számomra. Ezért az egyes elemek hiteles megjelenítése érdekében hiteles muzsikusokat hívtam a produkcióba. Például a népi díszítéseket olyan primás játssza, aki eredetileg is ezeknek a motívumoknak a mestere, a cigányprimás improvizációját sem játszhatja jobban más, mint egy valódi cigányprimás, a klasszikus szólamokat pedig természetesen, kiváló, klasszikus képzettségű muzsikuskok adják elő. A zenei, sőt személyes karakterek így nem csak jelzés- vagy illúzió szinten jelennek meg. Az én szerepem – mivel mindegyik összetevőből tudok valamit –, hogy kvázi összekössem ezeket az elemeket, régi és új ízeket egyaránt alkalmazva. Vagyis én tudom, hogy ebből mi fog teremni, de a zeneszerek töltik meg eredeti tartalommal.

G.: Megtudhatnánk valamit a *Magony* dramaturgiai, esetleg filozófiai háttéréről is? Ugyanis számomra – talán programzenei jellege miatt – nem csupán absztrakció sejlik.

K.F.: Jól mondtad, valóban programzenéről van szó. Ugyanis a *Magony*-produkció, azaz a Sziklarajzok Kovács Gerzson Péter tánc-dramaturgiájához íródott. A lemezt egyébként édesanyámnak ajánlottam, hetvenedik születésnapja alkalmából.

Matisz László

TOM WAITS REAL GONE

Anti – MusicDome

Az álarcos dalnok, Tom Waits következetesen hozza a régóta bevált figurát: a groteszk és zavaros, a szerelem által megnyomorított és eltemetett, az igehirdető és az exhumáló szerepet. Mint költő, szerelem-specialista, nyitott szívűtétet végez kedvenc témáin, a szerelmen és a magányosságon. A fiatal Tom Waits hamar Bob Dylan kifinomult líraiságának hatása alá került, s később maga is különös hangsúlyt fektetett arra, hogy dalszövegeit irodalmi igényességgel formálja meg. Hollywoodban 1969-től bárdalokat és tragikomikus, groteszk balladákat írt, melyekkel nagy sikert aratott. A hetvenes évek vége óta kialakított jellegzetes előadói stílusa ma már összetéveszthetetlenül teszi produkcióit. Waits különlegesen egyéni hangzó világában, hiteles interpretációja által vált saját elbeszéléseinek karakteres főhővé; még példaképénél, Dylannél is inkább. Zenéje azóta rengeteget változott; 1983-ra már jócs-

kán eltávolodott a blues-, rock- és ballada-világtól, s lassan az amerikai zenei élet kultikus hőse, sőt egyik meghatározó művésze lett.

Legújabb lemezén folk-jellegű, akusztikus környezetben élő dalokat ad elő, ziháló, szinkópás száj-effekkel és otthon eszkábált hangszerek bizarr hangjaival fűszerezve – első esetben zongora nélkül. A tizenöt dal – melyeket Waits feleségével, Kathleen Brennan-nel írt – kollázszerűen jeleníti meg a legmarkánsabb amerikai könnyűzenei stílusokat: a funk, a hip-hop, a blues, a jamaikai rock-steady, a latin és afrikai ritmusok, melódiák egyvelege szól, ironikus, sőt néha komikus formában, briliáns zenészek közreműködésével. A zsánerdarabok és a ritmusok alkotta hibrid összességében messzebbre mutat, mint ameddig Waits valaha merészkedett. Például a ponyva rímekkel operáló rhythm and blues-os Metropolitan Glide és a Top of the Hill spontán, „élő” felvételek, miközben a háttérben a lemezjátszón Waits felvett hangja szól. Tom Waits új világa olyan térben és időben lebeg, mely felfoghatatlan távolságban van a jól bevált zenei sémáktól. Szinte mindenen kívül van, amit e produkció sugall: az elveszett elme és lélek, egy magányos remete, talán a halál, vagy a megvadult vágy juthat először a hallgató eszébe; s mindez olyan kife-

jezőeszközzel, melyek velejárója, hogy az előadás bizonyos pillanataiban a muzsikusok is elveszítik önmagukat. Az eszképzismusra utaló cím dacára Waits dalszövegei vezeklő lelkek harcairól szólnak. A bágyadt Sins of My Father a szellem egyre mélyebbre gyűrűző elhanyagoltsága, melyet minden generációnak továbbadunk.

A Real Gone egy hanyatló, részeg és agresszív világba visz, mely mondható gyárnak, lakatlan szigetnek, városi dzsungelnek vagy pokolbéli menyegzőnek. Waits zsargonja egyszerre élő és archaikus; összegyűjtötte a pop-kultúra eltört darabjait és újra összerakta őket, a korunkat meghatározó főbiákat és felszínességet kigúnyolva. Minden eddigienél nyiltabban politizáló szövegeivel, mint túsokat keríti be hallgatóit – önmagával együtt. A kubai hangulatú Hoist that Rag! című kalandzenéjében is meglehetősen keserűen festi le a világot: „Fent van a Nap / A világ lapos / Fene jó lakhely ez egy patkánynak”. A Shake I-ban személyes vallomásként mondja: „Úgy érzem magam, mint egy prédikátor, aki fegyverrel hadonászik.” A Real Gone Waits sajátos szemléletmóddal megélt tapasztalatainak dokumentációja. Ha csak egy mondatot vihethénk magunkkal az ő lakatlan szigetéről, talán ez lehetne: „A szív a Mennyország / Az agy pedig a Pokol.” Andrew Hefler

HORVÁTH GYULA 2. VONÓPÁRBA I.

Fonó Budai
Zeneház

Horváth Gyula, a 2. Nemzetközi Primásverseny, a vonópárba győztese nagyfokú technikai tudásról, virtuozitásról, muzikalitásról és széleskörű stílusismeretről tesz tanúbizonyságot lemezén. Megvan benne a roma muzsikusokra jellemző érzékenység, dallamosság, de a tűzesség sem hiányzik. Noha a cigányzene egyre kevésbé tartozik a népszerű műfajok közé, ez a lemez áthidalja az űrt, még a tipikus magyar nótákat is a mai kor tartózkodóbb ízlésének megfelelően játssza, így könnyebben elfogadhatóvá, korszerűbbé teszi a stílust anélkül, hogy felrúgná a hagyományokat. Így mutat új utat a jövő roma muzsikusgenerációinak.

Mindazonáltal a lemez meglehetősen eklektikus, a sanzonoktól kezdve a csárdásokon, a nótákon át egészen a nagy klasszikus művekig minden műfaj képviselteti magát, akárcsak a hagyományos cigányzenész repertoárjában. Zavaró vagy nem zavaró ez a sokszínűség, ki-kí döntse el. Az azonban bizonyos: Horváth Gyula mindegyikben otthonosan mozog. PE

TÉCSŐI BANDA VERTEK ENGEM, VERTEK...

Etnofon Records

A Técsői Banda egyre ismertebb hazánkban, lassan elmaradhatatlan vendége a nagyobb nemzetközi folkfesztiváloknak, pedig csak néhány éve jelent meg a köztudatban. Már az első albumuk is nagy siker volt a népzenerajongók körében. Vertek engem, vertek... címmel ezúttal olyan dallamokat válogattak lemezükre, amelyek a régi, manapság már nem játszott repertoárba tartoznak, így igazi csemegék a ruszin zene kedvelői számára. A korongon egyébként nemcsak ruszin táncdallamokat és énekeket találunk, a környéken élő románok és ukránok muzsikája is megszólal. A Técsői Banda a tőle már megszokott hangulatot, élő és spontán előadásával, lendülettel, virtuóz játékával tűnik ki a lemezen. A kiadvány egyetlen hiányossága tulajdonképpen erényéből fakad: a sokszínűség miatt nincsenek igazi táncfolyamatok, huszonöt rövid, egy-két perces dallamot hallunk, és mindössze egy valamivel hosszabb román lakodalmi összeállítást. PE

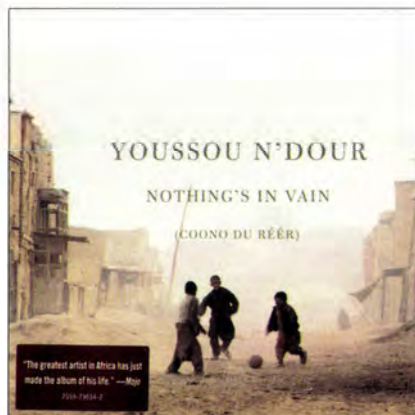
CIGÁNYOK A KÁRPÁT- MEDENCÉBEN

Etnofon Records

Széleskörű összefoglaló, tulajdonképpen hangzó példatár a Cigányok a Kárpát-medencében című korong, amely az erdélyi hangszeres tánczenétől kezdve az alföldi vokális anyagokon át egészen a mai populáris zene hatására kialakult stílusokig igyekszik pontos képet formálni a roma zenei hagyományról. Rengeteg gyűjtést felhasználva szerkesztette Kiss Ferenc, aki jó ízléssel, átgondoltan válogatta össze a felvételeket. A lemez kísérfüzete is tanulságos, rövid összefoglalóban ismerteti a cigányság Kárpát-medencei történetét és folklórájának alakulását. A hazai, szlovákiai, ukrán, erdélyi cigányság sokszínű kultúráját szemlélve ne felejtjük azonban, egykor a Kárpát-medence teljes egészében Magyarországhoz tartozott, ezért a lemezen megszólalók számos szállal kapcsolódnak egymáshoz. Ezt is hangsúlyozza a kiadvány, ugyanakkor megjelennek az egyes régiók eltérő sajátosságai. Ha valakit a cigányfolklór érdekel, kihagyhatatlan antológia ez a korong. PE

YOUSOU N' DOUR
NOTHING'S IN VAIN
Nonesuch – Warner
●●●●○

Bár a lapunkban egy éve szemléztett Egypt című – azóta Grammy-díjas – lemez a legfrissebb N' Dour-produkció, feltehetően nem veszik rossz néven a szenegáli szupersztár hívei, ha most az előző, Nothing's in Vain-ről is ejtünk néhány szót. Az idén a Sziget Fesztiválon is óriási tömegeket vonzó énekes „szakmai” megítélése majdhogynem érdektelen; tudniillik kivételes stílus- és arányérzékkel létrehozott produkciói (s most

elsősorban hangfelvételeire gondolok), azt a nehezen megragadható egyensúlyi pontot célozzák és érik el – az átlag zenehallgatóban is –, ami a világ bármely táján örömmel vegyített érzelmi reakciót válthat ki. Majdnem mindegy, hogy az elemző milyen arányban gondolja populárisnak vagy tradicionálisnak Youssou N' Dour dalait, mert azonnal felismerhető egyénisége, előadásainak egyszerű lélekkel is felfogható érzelmi töltése rendre célba talál – vagyis a közönségnek szól. A szóban forgó CD sem individualista művészkedés; inkább nyílt szívű megnyilvánulás a szabadságról, a békéről, s persze a fekete kontinens iránti szeretetről. Egyébként Youssou N' Dour által Afrika a legvágyottabb helyek egyike lehet sokak számára – s persze ez nem baj. Ahogy e szuggesztíven megszólaló muzsikustól az sem zavaró, hogy többnyire egyetlen harmóniára írt dalai, a nyugati világ izléséhez igazított kompozíciói, levegős, kiismerhető struktúrákba rendezett zenéje már-már több mint egyszerű. Ugyanis mindezeket túl a jó értelemben vett professzionális előadásmód dominál: a dalok árnyalatgazdag éneklése, a tiszta hangszeres háttér, mely izléses elegye a modern és tradicionális instrumentumoknak, és nem utolsósorban az afro-zenében elengedhetetlen árnyalt dinamika és pontosság.

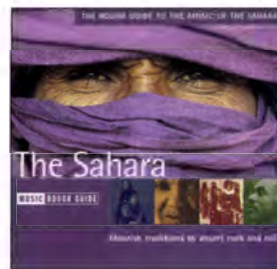
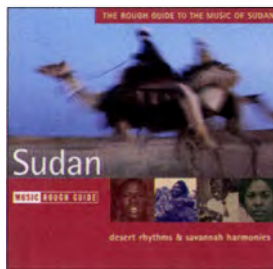
Matisz László

NORTH AFRICAN GROOVE
Putumayo – Indigo
●●●○○

Nem szeretném, ha lapunkban végérvényesen pejorativ színezetet kapna a „populáris” jelző. Végülis könnyűzenéről van szó, mely csupán abban különbözik a nemesebb műfajoktól, hogy egyszerűbb, könnyebben megjegyezhető dallamot ismételtetnek benne, egy-két harmóniára, feszes, jól lemozogható ritmuskisérlettel. Ettől még lehet akár nagyon jó is az a zene. Viszont ha a fenti egyszerű struktúra csupa bevált, régóta használt ritmus-, motívum- és hangzásbéli részletmegoldásokkal van kitöltve, menthetetlenül kommerszbe süllyed a dolog. Vagyis olyan, figyelmet sem érdemlő háttérzenévé degradálódik, mely csupán a léha, bulizós időtöltések ötödrangú kellekéként használható. Ez utóbbi tömeg-kulturális jelenség áldozata lehet azon gazdaságilag szegény, de kulturálisan gazdag országok, népek zenéje, akik ráéreznek a lélektelen nyugati típusú show-business kínálta lehetőségekre. Ráadásul ezek a trendre mozduló zenekarok ma még a „world music” enyhítő körülménynek tűnő ürügyén próbálkozhatnak a siker reményében. Így lesznek például a North African Groove CD-re válogatott algériai, marokkói, egyiptomi, tunéziai és líbiai formációk zeneszámai szinte azonosak. A dalok elején felcsendülő arabos dallamok néhány percig érdekesek, a valaha nagyon izgalmas ritmusok egybeolvadnak a boltban kapható számítógépes groove-programok négynegyedes sémáival; vagyis tucatszennékké válnak. Külön sajnálatos, hogy az eredeti arab dal és az utánzat között is eltűnik a különbség ebben a formában. Az ilyen próbálkozások egyetlen erénye, hogy mégsem kizárólag angolszász popzenére buliznak a fiatalok – talán egyszer egy igazi arab dalt is felfedeznek, mintha már hallották volna valahol...

Matisz László

THE ROUGH GUIDE TO THE MUSIC OF... SUDAN – THE SAHARA

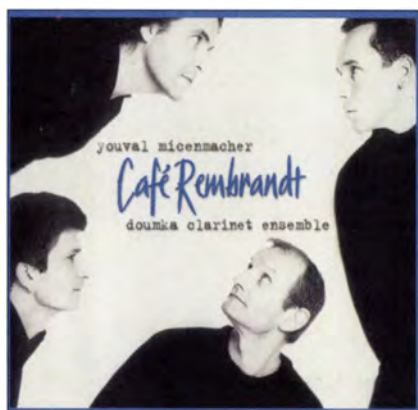
World Music Network – Indigo
●●●●○

Kicsit előjött belőlem a cinikus, amikor azt olvastam a szudáni gyűjtés borítójában, hogy az ország zenéjét egyetlen CD-n bemutatni egyszerűen lehetetlen. Ezután kezembe vettem ugyanennek a sorozatnak a másik darabját, amelyik a Szahara zenéjét szeretné bemutatni... Azért még keresem az üzleti haszon forrását, hiszen mi másért is vállalkoznának erre a „lehetetlen” feladatra a kiadók? Azért nem lehet könnyű dolguk, hiszen az eredeti gyűjtéslemezek egy újabb hulláma ismét nagyon széles választékot kínál azok számára, akik távoli tájak eredeti zenéit kutatják. A Rough Guide...-sorozat erényei közül kiemelkedik időszerűsége: a kiadványok írott történeti összefoglalói és hangfelvételei egyaránt nagyon frissek, és követik az országok történelmi eseményeit egészen a legutóbbi évekig. A Szudánban működő iszlám diktatúra az

afganisztáni tálibokhoz hasonlóan kívánta gyomlálni a hagyományos kultúra szinte minden szegmensét, ide értve a zenét, táncot, színházat, mozit, irodalmat. Szomorú ezt tapasztalni olyan országokban, amelyeknek alapvető identitását az iszlám hagyományosan toleráns kulturális szemlélete és hagyatéka határozza meg. A lemezek bemutatják a tág értelemben vett szaharai régió zenéjét Algériától a Mali köztársaságig, illetve azt a folyamatot, ahogy a modern városi és technikai hatások, az elektronika, az utcai szubkultúra beáramlik a régió népi és vallási ihletésű zenéibe a XXI. század elején. Nagyon izgalmas például, ahogy elektromos torzított gitáron az arab-perzsa oud vagy a nyugat-afrikai kora-hárfa hagyományos technikájával játszik az előadó. Kutatók, világzenészek számára értékes forrásanyag.

H. Magyar Kornél

**YOUVAL MICHENMACHER
CAFÉ REMBRANDT**

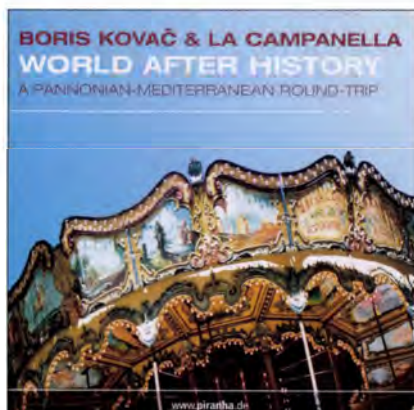
Enja — Varga

●●●●○

A Café Rembrandt az 1930-as években Bécs zsidóságának egyik népszerű találkozóhelye volt. Nem meglepő címválasztás ez egy olyan lemezhez, amelynek gerincét zsidó és balkáni népzene ihlette kompozíciók adják. Ezek mellett két népdal, a román Pandelasul és a makedón Torivaki is helyet kapott az albumon. Az ütős Youval Michenmacher társai a Lyoni illetőségű Doumka Clarinet Ensemble tagjai, akik pikolótól a basszusig a klarinét minden fajtáját igen magas szinten szólaltatják meg. Hervé Bouchard, Franck René és Alexis Ciesla a klasszikus játékmód mellett jól ismerik azokat a hajlításokat is, amikről egy pillanat alatt beazonosítható egy klezmer zenekar. Youval Michenmacher az énekes Ora Sittner partnereként már játszott izraeli népdalokat. Jól tettenérhető ilyen irányú vonzódása, bár emellett a török és afro-kubai elemek is szervesen beépültek játékába. Minden adott lenne tehát egy erős album születéséhez, de a katarzis, nekem legalábbis, ezúttal elmaradt. Ez nem népzene, aminek, ha jól játsszák, sajátja a tűz, ezért hiányzik legalább egy olyan kiemelkedő szólista, akinek karizmatikus egyénisége élettel töltené meg a lemezen hallható, többnyire melankolikus, közép- vagy lassú tempójú darabokat. Szintén a nagyívű improvizációk hiányának tudom be, hogy a jó hangszerezések ellenére mindvégig kíváncsokra a fúvósok mellé egy akkord-hangszer is. Ezt a hiányérzetet még az sem tudja feledtetni, hogy ritmikailag rendkívül színesek a darabok, több páratlan metrumú is található köztük.

Olyan ez a CD, mint a bécsi kávé — nekem picit túl hosszú, de nem elég erős —, tudom azonban, hogy sokan mégse cserélnék föl egy igazi olasz eszpresszóra.

Párniczky András

**BORIS KOVAČ & LA CAMPANELLA
WORLD AFTER HISTORY**

Piranha — Varga

●●●●○

Jó pár évvel a balkáni háborúk után újra meg kell találnia önmagát egy olyan zenekarnak, amelyik az öldökléssel szembeni művészi ellenállás zálogával alakult. A Vajdaságban létrehívott La Danza Apocalyptica Balcanica (LaDaABA) a koszovói NATO bombázások közben azt a nemes célt tűzte ki, hogy mulattatja kicsit a népet a világvége előtt. Józsolgálati vendéglátósok a süllyedő hajón. A háború véget ért, s Kovač zenéje is új alapokat kívánt. A kilencvenes években a szaxofonos-klarinetos zeneszerző önkéntes száműzetésben, Ausztriában és Olaszországban, többnyire színházi zenével foglalkozott. Tapasztalatai új távlatokat nyitottak, s hazatérve újjászervezte zenekarárt. A La Campanella a LaDaABA-tagok közül négyet tartott meg (Goran Penić-akkordion; Vukašin Mišković-klasszikus gitár; Miloš Matić-bőgő; Csik István-dobok). Zenéjük a szó XXI. századi értelmében jazz; vagyis olyan zene, amely rugalmasan kezeli az önmaga által kijelölt kereteket. Ezek a legkülönbözőbb zenei ötletekből, inspirációs forrásokból felépülhetnek. Így feltűnnek itáliai, spanyol és francia zenei elemek, a szving mellett esztrád, tangó, tarantella... Ám az alaphangulat, a szövegek és az előadásmód nekünk is jellegzetesen ismerős: vigadva busongó, amint a zenekarvezető Füles méléző kontrabassz beszédhangján skandálja, hogy szeretnénk szórakoztatni, nevetetni és boldoggá tenni. A La Campanella akusztikus zenéje rettentően szarkasztikus, de nem humoros, stílusművész, de nem olyan fokon virtuóz, ahogy a balkáni zenészekről megszokhattuk. Keserű a hab zenéjük tortáján, amely inkább szól a nyugat-európai közönségnek, mint a magyarnak; hiszen nekünk megvannak a helyi érdekű, és legalább ilyen kvalitású művészeink.

H. Magyar Kornél

**RY COODER
CHÁVEZ RAVINE**

Nonesuch / Perro Verde — Warner

●●○○○

Ry Cooder, az ötvennyolc éves Los Angeles-i születésű gitáros olyan all-round zenész, akit nehéz egy bizonyos stílusba sorolni. Az 1987-es Get Rhythm óta ez az első szólóalbuma — merőben más, de nagyon személyes, célirányos. Bár a meghökkenítő borítóról (csontváz, bulldózer, ufó) Tankcsapda vagy Iron Maiden-féle zenére asszociálhatnánk, a kísérőfüzetből és a dalszövegekből kiderül, hogy szürrealista álomba avat be a szerző! Egy világháború előtti helyszín elevenedik meg: a Chávez Ravine, azaz Chávez-völgy, Los Angeles rossz hírű, misztikus külső része, ahol mexikói-amerikai szegények éltek (itt jön be a világzene), falusias környezetben, birkalegeltetésből. Az ötvenes években a kápszi és korrupt városi vezetők, egy gigantomán „városrendezés” jegyében, ledézertoltatták a házakat. Coodert közvetlenül Don Normark fekete-fehér fotókkal illusztrált könyve ihlette meg (mely felidézte a gyermekkorában hallott szóbeszéd felkavaró hatását). Dalai a múltidézés, a szellemidézés jegyében fogantak. Teljesen különböző stílusú számokat hallhatunk spanyolul és angolul, rock and roll, country, blues, afro-cuban, Puerto Ricó-i népdal, kuplé stb. Mintha az elűzöttek — nem az amerikai álomért, hanem a pusztá létért vívott — tragikomikus küzdelmének lenyomatai volnának. Az idén elhunyt Lalo Guerrero és más mexikói előadók is énekelnek. Cooder minduntalan olyan hajdani rock and roll előadók bőrébe bújik, akire talán már Amerikában sem emlékszik senki, s attól tartok, nekünk, magyaroknak végképp nem mond semmit ez a poros panoptikum. Viszont kitűnik Cooder filmzeneiről tehetősége. Mivel maga a téma is nagyon vizuális, úgy vélem, ezek a számok jobban hatnának egy valódi film kísérőzenéjeként.

Pödör Bálint

TOM BENNECKE
DUB GUERRILLA
 Enja – Varga
 ●●●○○

Az albumot jegyző Tom Bennecke német dobos, gitáros, basszusgitáros, továbbá ő készítette jelen produkció hangprogramjait is. Ezeket leszámítva szerényen meghúzódik a háttérben, teret adva így a három szólólistának: Nils Wogram, Dr. Ring Ding és Uwe Granitza harmonásoknak. A leader nevéhez fűződő alapok, mint az a lemez címéből következik, dub, illetve reggae és – az alkotók szándéka szerint – jazz is. (Ez utóbbi műfaji besorolással azért én óvatosabb lennék.) Nos, nálunk a reggae olyan irányzat, melynek manapság vagy fanatikus elkötelezettjei vannak, vagy tökéletesen közömbösek iránta. Közbülső viszonyulás nem jellemző. Ha Németországban is hasonló a műfaj respektje, logikus, hogy alkotóik az előbbi célcsoportnak szánták a Dub Guerillát. Félő azonban, hogy ez a zene a reggae-örültek számára nem elég ütős; ugyanis akik annyira lelkesednek ezért a kimért és monoton jamaicai lüktetésért, erőteljesebb, kissé mámorosabb alapokhoz, és rendszerint egy énekes egyéniséghez is ragaszkodnak. Itt viszont az egyenletes monotóniát legfeljebb egy-egy – úgynevezett – space-effekt úszkáló hangszíne próbálja elvarázsolgatni, az éneklés pedig, főleg az átütő, nem jellemző. Sokkal inkább a pozanok dominanciája. Szólóban vagy meg-hangszerelt szólólamokban, dallamosan vagy picit szabadabban, melankolikusán vagy egy kicsit játékosan, de szinte csak ezek a hangszer-ek szólnak a drum & bass alapok felett. A három harmonásról nem gondolnánk, hogy közép-szerű rögtönzők lennének, ha nem csupán két-három harmóniából álló keret korlátozná játékukat. De sajnos csupán ennyi; ahogy már meg is szokhattuk ezt, amikor európai muzsikusok valami tengerentúlit akarnak játszani mindenáron.

Matisz László

SIERRA MAESTRA
SON: SOUL OF A NATION
 World Music Network – Indiego
 ●●●●●

Nyugodtan mondhatjuk, hogy a közönség hazánkban ismeri, szereti a latin-amerikai zenét, ezen belül a kubai sont. Azok a rajongói például, akik nyár közepén ellátogattak a Budai Parkszinpadra, egy nagyszerű, hamisítatlan son zenekart, a Sonora Universal-t és a visszatérő, mostanában a salsa felé tendáló Havana Son Club-ot hallhatták. A son stílus története az 1920-as évektől napjainkig ível. Nyugodt, szolid, vidékies, alapvetően vokális jellege miatt hazájában már egyre kevésbé divatos, az amerikanizáló fiatalok az elektronikus zene felé fordulnak. A Buena Vista jelenség a kilencvenes években azonban megmutatta, mennyire kapós ez a zene a nyugati országokban. Az Orquesta Aragón, a Septeto Matamoros, a Septeto Habanero zenekarokhoz hasonlóan a Sierra Maestra is hű folytatója a hagyománynak. A kilenctagú formáció (conjunto) célja, hogy a hagyományos son és az ezzel rokon charanga repertoárt az eredeti felállásban, de modern értelmezésben és egyéni hangzásban adja elő. Eddigi tíz lemezükön olyan nagyságok is szerepeltek, mint Ibrahim Ferrer, Omara Portuondo, a gitáros Marc Ribot. Ez a válogatásuk átfogó képet ad a son történetéről, fejlődéséről. A műfaj legjobb örökzöldjeit dolgozták fel, tisztelegve a nagy szerzők, híres előadók emléke előtt. A tizennégy szám közül háromban most Arsenio Rodríguez énekel. A füzetben gondosan megjelölték a sonok, guarachák, rumbák, bolerók forrását és magyarázatokat is fűztek hozzájuk. A hangszerelések a gitáros, bőgős Eduardo Himely munkáját dicsérik. A dalok felépítése egyszerű, mindig a felhívás-válasz formát követik. Ám az egyszerűség magas művészi igénytel párosul: zenéjük a nagyra becsült elődök tetszését is elnyerné.

Pödör Bálint

BAJOFONDO TANGOCLUB
SUPERVIELLE
 Surco Records – Universal
 ●●●○○

Ezúttal előre jelzem: a borítófotó alatt látható értékelés teljesen szubjektív. Ugyanis megértem azt az álláspontot is, hogy jelen produkció a jövő, az előremutató perspektíva a világzene lehetséges irányait illetően. S talán még inkább megérteném azt a felfogást, mely szerint: íme, az elrettentő példa. Mert tény: az argentin és uruguay-i muzsikusokból álló formáció első CD-je az idén a BBC-Radio 3 zenei szerkesztőinek szavazatai alapján „Az Év World Music Albuma” volt, melynek okán nem dughatjuk homokba a fejünket (még ha szívesebben tenénk is), és szólnunk kell a máris napvilágot látott második lemezről, a Supervielle-ről. „Tangoclubról” lévén szó, a műfajt illető izgalommal nézünk a produkció élébe; a latin-amerikai muzsikusokhoz pedig joggal fűzzük az autentikus megszólalás reményét. Ám itt egész más történik, mint amit naivan várnánk – szó sincs a titkon remélt Piazzolla-világról. Van viszont high-tec; elsősorban erőteljes, (ne szépsítsük!) agresszív groove-programok, sampler-dömping, dance beat, space-effekt és még ki tudja hányféle elektronikus-szintetikus hangmanipulátor, miáltal a korszerűséghez – ergo jövőhöz – kétség sem fér. A helyenként kifejezetten party-zenére emlékeztető produkcióba időnként beúszik egy-egy tangó motívum hegedű vagy harmonika hangon, de nem esküdnék rá, hogy valóban az említett hangszer-eket használják. Olykor halványan a tangóra emlékeztető énekfoszlány is eszünkbe juttatja, hogy egy tangóklub zenél, de az első tíz perc után ennek már igazán nincs jelentősége. Ha úgy fogjuk fel, hogy itt aztán nem nyavalyog-nak valamilyen egzotikus nyelven, nem létező népi hangszeres kíséretében, jobb, ha megad-juk magunkat: ez a világzene.

Matisz László

Száznyolcvan éve született Johann Strauss

Valcereivel egy egész földrészt tart jó százötven éve boldog szerelmi körforgásban, s mostanában új rajongótáborra van Japánban és Kínában. Denevér című daljátékával köszöntik az újévet minden valamirevaló európai zenés színházban. Polkáival sokezer hegedűt játszottak rojtosra.

Ifjabb Johann Strauss 1825. október 25-én született egy öreg bécsi polgárházban, amely ma is megtalálható a Lerchenfelderstrasse 15. szám alatt. Születésénél is fontosabb tény az emberiség kultúrája számára, hogy tánczeneszerző és báli karmester édesapja, az első Keringőkirály, hiába próbálta távortartani a zenétől. Ifjabb Johann már hatévesen megírta első keringőjét, amely édesanyját, Anna Strausst arra indította, hogy erejéhez mérten támogassa fia zenei tanulmányait.

Életében is kijutott ugyan az ünneplésből, mert zenéje már a korabeli lelkek húrjain is megszólalt. Ellentétben Johannes Brahmszal és más nehézsúlyú kortársakkal, ez a zenésember úgy váltotta meg a világot, hogy sohasem akarta görcsösen a megváltást. Tizenkilenc éves volt, amikor 1844 októberében a bécsi Der Wanderer a következőket írta róla: „Ifjabb Strauss, úgy tűnik, olyan mint egy zabolázhatatlan arab telivér csikó, amikor vidáman megrázza sörényét, minden egyes ere életerőtől duzzad, minden égtáj felé kirúg, és mégis barátságos képet nyújt”.

Az emberi sors pedig az európai forradalmak friss előszelével áthatott biedermeier korban bonyolódik négy feleség (közülük Lily 25 évvel, Adèle 31 évvel fiatalabb a mesternél), fejedelmi ünneplések, és véget nem érő botrányok közepette. Nem ez a legérdekesebb benne, hanem az, ami az életműben is: nincs benne semmi heroikus, de nincs benne semmi hamis. Életrajzírói sem tudnak ennél sokkal többet mondani magánéletéről, mert ifjabb Johann Strausst magánzemélyként is csak két minőségében ismerték: olyan emberként, aki zenét ír, illetve olyan emberként, aki tarokkot játszik. Szüntelenül komponált. Nappal, éjjel, ébren és álomban, fiákkeren és billiárdozás közben. És néha tarokkot játszott. Azt el tudta viselni, hogy egynémi keringőjét vagy operettjét a sajtó vagy barátai leszólják.

Tarokkjátékos tehetségét soha senki nem merte kétségbe vonni. Előfordult, hogy a tarokk-asztaltól is felugrott és berohant a dolgozószobájába leírni néhány hangjegyet...

Sikerének titkát még évszázadokon át próbálják majd megfejteni. Az biztos, hogy muzsikájának hatása talán nem is annyira zenei, mint pszichológiai: emeli a lelket. Ez lehet az oka, hogy Bécs egyik legnevezetesebb zenészotthona a wieden palota, ahol 1899-ben ifjabb Johann elhunyt. A világhódító Nagy Strauss nem birodalmakat, csak tiszta álmokat és felhőtlen derűt hagyott maga után.

Császárkeringő

A linzi Johann Strauss Ensemble újévi koncertje

Zenekarvezető:

Russell McGregor

**Művészetek Palotája
Nemzeti Hangversenyterem
2006. Január 1. 20.00**

Jegyek az ismert jegyirodákban, a 06-30-30-30-999-es telefonon és a Művészetek Palotájában

A **naim** már Magyarországon is.

Egy NAIM rendszer tulajdonosának nincs más dolga mint „hallgatni”.
Bevezető kedvezmények!

1. rendszer:

NAIT 5i Four input remote control amplifier

CD5i CD player

n-SAT Two-way passive standmount loudspeaker (std finishes)

n-STANDS Stands for n-SATs

A rendszer megvásárlása esetén ingyen SNAIC DIN összekötő kábel a CD és erősítő közé, valamint ingyen 3.5 m hosszú sztereó NAIM NAC A5 hangfalkábel!
Eredeti NAIM hálózati kábelek.

Kedvezményes bruttó vételár: **940 000 Ft** helyett **698.000 Ft**

2. rendszer, álló hangfallal:

NAIT 5i Four input remote control amplifier

CD5i CD player

ARIVA Three-way passive loudspeaker (std finishes)

A rendszer megvásárlása esetén ingyen SNAIC DIN összekötő kábel a CD és erősítő közé, valamint ingyen 3.5 m hosszú sztereó NAIM NAC A5 hangfalkábel!
Eredeti NAIM hálózati kábelek.

Kedvezményes bruttó vételár: **1 070 000 Ft** helyett **748.000 Ft**

naim AUDIOFIL LP és CD

LP: 6 200 FT ■ CD: 4 800 FT

Áruvásárlási hitel

Értékhatár: 20 000 Ft-tól 2 000 000 Ft-ig.

Önrész: 20% - tól.

Futamidő: 12 - 24 hónap.

Hitelbírálat: 1 órán belül.

Hitelfedezet biztosítás.

"Minden hang ima, minden formater"

ACCUPHASE

AUDIENCE

AUDIO RESEARCH

AUDIO REFINEMENT

CASTLE

CRYSTAL CLOUD

dCS

E.A.R. YOSHINO

FUKOTOMI

KIMBER KABLE

MANA ACOUSTICS

MICHELL

MILLER & KREISEL

NAIM

NEC

NIRVANA

NOTTINGHAM

PARASOUND

PROAC

SHAKTI

THETA DIGITAL

TRANSFIGURATION

A normál lemeztől a digitális technikáig

Csintalan László a Hungarotonnál eltöltött évtizedeiről és legkedvesebb munkáiról

Mi a közös a következő felvételekben: Magyar népmesék Arany László gyűjtésében; a Sebő Együttes 1975-ös lemeze; Liszt: Koronázási mise; Louis Spohr hegedűduói Csaba Péter és Szabadi Vilmos előadásában; Alexander Agricola művei az A:N:S kórus tolmácsolásában; Kertész Lajos Bartók-, illetve Liszt-műveket zongorázik? Mindegyiket Csintalan László készítette, aki 1957 ősze óta a Hungaroton hangmérnöke – s bár többféle beosztásban, köztük stúdióvezetőként is dolgozott a Rottenbiller utcában, mindig a felvételkészítés vonzotta a legjobban. Pályája kezdetén a céget még Magyar Hanglemezyártó Vállalatnak hívták, de a kiemelkedő művészi és technikai színvonal már akkor is jellemző volt kiadványaikra.

Gramofon: Min dolgozik jelenleg?

Csintalan László: Most készült el a stúdiómban egy szovjet-orosz zeneszerző, Gliere vonósnyegeseinek a felvétele – az utómunkák folynak. A rögzítés során keletkezett apróbb zajokat szűröm ki.

G.: Mi volt a legszebb, legizgalmasabb mozzanat az Ön számára ennél a felvételnél?

Cs. L.: A munka kezdete. Ugyanis a kisebb kamarazenei felvételeknél a mikrofonok beállításánál dől el, milyen lesz a hangzás. Az ilyen daraboknál nincs változás az együttes felállításában, ezért nem kell menet közben változtatni a beállításokon – nem úgy, mint például egy opera felvételénél. Igyekszem minél kevesebb mikrofont használni – ez esetben kettőt –, amelyeknek viszont az optimális helyzetét kell megtalálni. Ez a legnehezebb és egyben a legérdekesebb része az ilyen munkának.

G.: Ön tehát a kevesebb mikrofon használatának a híve...

Cs. L.: Egy felvétel hangminősége alapvetően attól függ, hogy a mű milyen térben hangzik el, és milyenek az előadók. Ha optimális feltételek adódnak, akkor kevesebb mikrofon is elegendő, de ha az akusztikai tér nem ideális, vagy egy kevésbé szerencsés hangszerezés következtében egy-egy belső szólam nem érvényesül eléggé az adott műben, akkor több kiegészítő mikrofont kell alkalmazni, majd azoknak a hangját óvatosan bekeverni. Köztudott tény a szakmában, hogy minél több mikrofonnal dolgozunk, annál jobban romolhat a hangzás. (Mindez persze a komolyzenére igaz.)

G.: Egy lemezen hallható hangzásképek ugyan sok általános kívánalomnak kell megfelelnie, de nem kis részben szubjektív

irányelvek alakítják. Vannak olyan jellemzői a felvételeinek, amelyekről fel lehet ismerni, hogy azokat Csintalan László készítette?

Cs. L.: Voltak, akik azt mondták, megismerik a munkáimat a hangzásuk alapján, de azt nem beszéltük meg, hogy pontosan mire gondoltak.

G.: Azt olvastam, gyermekkorában zongoratanulmányokat is folytatott Sztraky Tibornál. Az is a tervei közt szerepelt anno, hogy zenész lesz?

Cs. L.: Nem. Volt önkritikám... De nem is volt módom annyit gyakorolni és az aktív zenéléssel foglalkozni, hogy a középiskola után zenei pályára mehettem volna. Sok pályatársamhoz hasonlóan vonzott a rádióamatörködés, és amúgy is realisabb választásnak tűnt számomra, hogy a műszaki ismeretekben mélyüljek el. Amikor elkezdtem a Műegyetemre járni, még nem tudtam, melyik szakiránynál kötök ki. Aztán az utolsó év előtt egy barátom tanácsára, aki tudta, hogy korábban kacérokodtam a zenéléssel, a Magyar Hanglemezyártó Vállalathoz mentem műszaki gyakorlatra. Nagyon tetszett, és végül az egyetem befejezése után itt helyezkedtem el.

G.: 1957-től máig sok technikai változás érintette a Hanglemezyártó Vállalatot majd a Hungarotont. Melyek voltak a legfontosabbak?

Cs. L.: Sok lényeges változás történt a működésem alatt. Amikor a céghez kerültem, még normál lemezeket gyártottunk még jó ideig, pedig a nyugati vállalatok már áttértek a mikrobarázdás lemezek gyártására. A hazai felvevőpiac ugyanis nem állt még készen ennek a technológiai újdonságnak a befogadására. Még a hatvanas évek elején is forgalomban voltak 78-as fordulatszámú lemezek. Persze az ötvenes évek végétől már mikrobarázdás lemezeket is gyártottunk elsősorban külföldi terjesztésre. Közben elkezdődtek a sztereó felvételekkel kapcsolatos próbálkozások is.

1962-ben jelent meg az első sztereó felvétel, magam 1960-ban rögzítettem Erkel Hunyadi Lászlóját. A mono-sztereó viszony esetében hasonló volt a helyzet, mint később az analóg-digitális technikánál: mi már korábban elkezdtünk sztereó felvételeket készíteni, de mivel a zenehallgató közönségnek még nem volt megfelelő lejátszó-, illetve lehallgató berendezése, egy ideig még mono lemezeket is gyártottunk. El kellett telnie pár évnek, míg a belföldi piac felkészült a váltásra.

A következő mérföldkőként a soksávú technika bevezetését kell megemlítenem. Lehetőségek újabb tárháza nyílt meg előttünk,

Benkő Sándor, Csintalan László, Antal Dóra (egy Telefunken-asztal előtt)

Vámos László, Beck László, Csintalan László

amikor megjelentek a vállalatnál a Telefunken négy sávos magnetofonjai. Eleinte négy volt a „sok”... Azután a 16, majd a 16+24 következett. A fejlődés következő állomása a Dolby zajcsökkentő rendszerek alkalmazása volt a hetvenes évek közepén. Itt ismét jelentős minőségi változásnak lehettünk tanúi.

Mindezek egyúttal kényszerű lépések is voltak. Az itthoni felvevőpiac nem volt elég nagy, hogy a cég profitot tudjon termelni, ezért meg kellett céloznunk a külföldi, elsősorban a nyugati piacot. Mivel külföldön nem lehetett akármilyen minőségű termékekkel megjelenni, ez mindig arra kényszerített minket, hogy lépést tartsunk a fejlődéssel. A magyar előadók által képviselt művészi színvonal pedig igen magas volt, és a magyar szerzők művei iránt is jelentős volt a kereslet, ezért jól fogytak a kiadványaink a határainkon kívül. Így tudtunk nemcsak profitot termelni, de némi valutához is hozzájutni, amelyet újabb beruházásokra fordítottunk.

Végül a nyolcvanas évek elején beköszöntött a digitális technika korszaka. Eleinte mi is nagy U-matic magnókon dolgoztunk – a Sony cég erre a videomagnóra fejlesztette ki az első digitális hangrögzítő berendezését, mert a videotechnikában volt szükség olyan információsűrűség rögzítésére, amelyet a digitális hangtechnika megkövetel –, s ezeket később felváltották a DAT-magnók. A keverőpultjaink még analógok. Összesen 16 csatorna áll rendelkezésünkre, ami a komolyzenei felvételekhez általában elegendő a Rottenbiller utcai stúdióban. Digitális és soksávos technika igénye esetén kölcsönberendezésekkel dolgozunk.

A legnagyobb újdonság pedig a számítógépes háttérű digitális rendszerek és a nagy felbontású szisztemák megjelenése volt.

G.: Hogyan volt módja tapasztalatokat szerezni arról, hogy hol tart a technikai fejlődés nyugaton? Volt lehetősége eleget utazni?

Cs. L.: Az Audio Engineering Society (AES) – az a nemzetközi szervezet, amely a hangmérnököket, tervezőmérnököket, hangtechnikai berendezések gyártóit és forgalmazóit stb. tömöríti – minden évben egyszer Amerikában, egyszer pedig Európában tart egy-egy szakmai konferenciát, amellyel egy időben szakkiállítást is rendeznek. Ha nem is mindegyiken, de elég sok ilyen találkozón részt vettem, és nagyon sok tapasztalatot szerezhettem rajtuk. Persze rendelkezésünkre álltak a külföldi szakfolyóiratok is.

G.: Ön különböző műfajú klasszikus zenei műveket, kortárs alkotásokat, népzenei és prózai felvételeket is készített. Nem ritka az, hogy egy hangmérnök szinte mindegyik hangzó műfajban tevékenykedik?

Cs. L.: Azt leginkább a felvételi technológia határolja be, hogy ki mivel foglalkozik elsődlegesen. Amikor még fiatalabb voltam – a technológia egyszerűbb lévén –, szinte mindenki „mindenevő” volt, nem volt még szükség a szakosodásra, mindenki egyaránt foglalkozott komoly- és könnyűzenével, prózával. A vízvonal az a soksávos, 16–24 sávos technika és az ezzel párhuzamosan elterjedő különféle effektberendezések megjelenése volt, amelyeknek a kezelése komoly felkészültséget és nagy gyakorlatot igényelt. Ekkortól vált jellemzővé, hogy csak könnyűzenével, illetve komolyzenével kezdtek foglalkozni a hangmérnökök; persze volt átfedés. Én zenei előéletem folytán a komolyzenei irányt választottam.

G.: Meg tudja becsülni, összesen hány lemez felvétele fűződik a nevéhez?

Az AES magyar szekciója megalakításának előkészítése a kilencvenes évek elején. Ül: G. Steinke, Kishonti István, Dr. Heckenast Gábor, Tim Shelton. Áll: Vámosi András, Herman Wilms, Csintalan László

Cs. L.: Még nem próbálkoztam vele. Talán az archívum segítségét kellene kérnem ebben. Meg sem tudom saccolni.

G.: Van kedvenc saját lemeze?

Cs. L.: Inkább kedvesek vannak. Említhetném azokat, amelyek díjat hoztak a cégnek, és nekem is erkölcsi dicsőséget jelentenek. Azok voltak a legkedvesebb – nem is lemezeim, hanem – felvételeim, amelyek vidéken készültek. Ezek különösen élménydúsak voltak, mert amíg itt a stúdióban egyik előadói gárda váltja a másikat, felvesznek négyórányi anyagot, majd elviharzanak, addig a vidéki munkák alkalmával a zenészek is és a stáb is kvázi „leköltözik”. Ott mindenki meg volt fosztva attól a lehetőségtől, hogy a főállásukba vagy egyéb „haknik” után rohanjon, ezért sokkal intenzívebben, mégis felszabadult lélekkel tudott dolgozni akár tíz órát is egy nap. Egész más volt a hangulata ezeknek a felvételeknek, ráadásul nagyon szép anyagokat rögzítettünk. Fertődön Haydn-operákat, Pannonhalmán a Boldogasszony-templomban – ahol eredeti barokk-orgona van – pedig orgonaversenyeket és a János-passiót vettük fel. Ezek szép emlékek voltak.

G.: Igen sok lemeze nyert külföldi nagydíjat.

Cs. L.: Így van, de ezek a díjak a teljes közreműködői gárda munkáját dicsérik. Az első, ha jól emlékszem, egy magyar zenetörténeti kiadvány, Musica Hungarica volt, amely nyilván magáért a témáért kapott díjat. Azután Haydn Erdődy-kvartettjeinek többlemezes felvétele következett, majd ezeket követte még további kb. 20 lemeznyi műsor, amelyeknek a hangmérnöke voltam. (1967 óta a Hungarotonnak 70–75 albuma nyert díjat.) Tudja, ilyenkor alapvetően a művet és az előadókat értékelik, de persze akármilyen technikai színvonal mellett nem lehetne benevezni egy kiadványt a nemzetközi versenyekre. Szerencsésnek mondhatom magam, hogy több Hungaroton-felvétel nemzetközi sikeréhez hozzájárulhattam.

Bércesi Barbara

A zenefelvételek dinamikája

Meddig mehet el a zenei rendező?

Sorozatunk előző részében a hangfelvételek hangzás-egyensúlyát – azaz belső dinamikai viszonyait – elemeztük, néhány példát is megemlítve arra, hogy a felvétel készítői milyen célkitűzéssel, milyen lehetőségek birtokában állít-hatják be az egyes szölamok egymás közötti hangzásarányát. Az alábbiakban azt vizsgáljuk meg, hogy a felvételek „külső” dinamikája – azaz a leghalkabb és legerőteljesebb részek közötti hangosság-különbség – hogyan alakult a hangfelvétel egyes korszakaiban. Cikkünk második részében a digitális technikai dinamikáról és az otthoni zenehallgatás kihívásairól esik szó.

A hangfelvétel felfedezését követő csaknem fél évszázad jellemzője, hogy a stúdiókban a mikrofon- és az elektromos erősítés még ismeretlen volt, s hiányzott a keverőasztal és a mai értelemben vett hangmérnök, aki esetleg illetéktelen módon avatkozott volna be a felvétel dinamikájába. Ez az idillikus világ mégsem volt felhőtlen: a tisztán mechanikai alapon működő hangfelvevő rendszer csak az erőteljesebb, vagy a felvevő tölcser közvetlen közelében elhelyezett hangforrásokat rögzíthette. A korabeli állapotokra jellemző az 1888-ból származó karikatúra, amelyen a „robosztus basszista” minden erejét latba veti annak érdekében, hogy művészetét az utókor számára megörökítse. A „hőskorszakhoz” méltó sportos testtartás, a szigorú tekintet, s ahogyan a fonográf tölcserét nyakon ragadja, mind-mind a decibelekért való küzdelmét szimbolizálja.

THE REAL MUSIC OF THE FUTURE.

Vonósok kontra fúvósok

Az énekesek és fúvószenekarok nagy korszaka volt ez, hiszen az énekesek közvetlenül a tölcser nyílásába énekelhettek, a fúvósoknak pedig elegendő hangerejük volt a lemezbarázdák deformálásához. A századfordulót követően, amikor már egyre nagyobb igény mutatkozott a szimfonikus művek felvételei iránt, ezeket csökkentett vonós-létszámmal, erősen emelkedő elhelyezéssel készítették, s szinte általános volt a mély vonósok fúvósokkal való megerősítése. (A csökkentett vonóslétszám abból a megfontolásból eredt, hogy a tölcseről távolabbi vonósok már úgy sem hallatszottak volna a felvételen.) Ebben a korban a pianissimók és pianók megjelenítése nem igen jöhetett szóba, mert a mostoha technikai körülmények az előadók részére csak egy meglehetősen behatárolt dinamikát

engedtek meg. A stúdió-rutin (vagy helyesebben „tölcser-rutin”) révén a művészek mindezt megoldották, – meg kellett oldaniuk –, hiszen a dinamika minősége kizárólag az ő kezükben volt.

Az 1920-as évek közepén megjelenő elektromos hangfelvétel – amely már a mai értelemben vett mikrofonokat, erősítőket alkalmazta –, az előadó szempontjából megteremtette ugyan a nagyobb dinamika lehetőségét – hiszen a halkabb hangok rögzítésének sem volt többé akadálya –, ám ez mégsem jelentette a dinamika-határok lerombolását. Az 1930-as évek végén megjelent Rádióesztétika című kiadványban azt írják: „...a muzsikusi leheletnyi pianissimóit a műszaki embernek fel kell erősítenie, hogy a vevőkészületről élvezni lehessen, viszont a fortissimókat lehalkítja, különben a hangszóró hangja kínzóvá válik. Ez csak a két véglet, köztük a hangerő számtalan árnyalata mind műszaki közbeavatkozást kíván.”

A harmincas és negyvenes évek hangtechnikai körülményeit és rádióvevő-készülékeit ismerve, a fortéknál a hangszórók valóban hamar betorzultak, így az idézett „kínzó hang” könnyen létrejött, s ugyanez mondható el a hanglemezek hallgatására, hiszen akkor – elektromos lejátszás esetén – még azokat is a rádiókészülékekkel hallgatták. De a két zenehallgatási lehetőség: a rádió és a hanglemez dinamikáját „alulról” is behatárolta a korban általánosnak tekinthető középhullámú rádióvétel sustorgása és a tűzőrej. Az idézetben említett „közbeavatkozásra” tehát valóban szükség volt, amit kezdetben az erre szakosodott műszaki ember végzett, általában nem túl nagy zenei érzéssel megáldva. A szakképzett hangmérnök és zenei rendező megjelenésével azonban a korábbi, tisztán műszaki szempontú „közbeavatkozást” egyre inkább felválthatta a művészi szempontok alapján történő dinamika szabályzás – természetesen a mindenkor fennálló technikai korlátok figyelembe vételével.

Menjen tönkre a készülék?

A karmesterek részben üdvözölték, részben elítélték a külső dinamikai beavatkozást. Stokowski például 1943-ban leírta, hogy Muszorgszkij Kopár hegyének végén a hangmérnökkel hogyan

Stokowski módszeresen kereste az ideális hangzásarányát. Fotó: Gramofon-archív

DIVA UTOPIA BERYLLIUM

BERYLLIUM
TWEETER

POWER
FLOWER

17" W" MULTI-
LAYER CONE

Új DÍVA a SZÍNEEN!

főLÉnyes technikÁja csak eszköz
a zenei tartalom és az érzelmek
kifejezéséhez

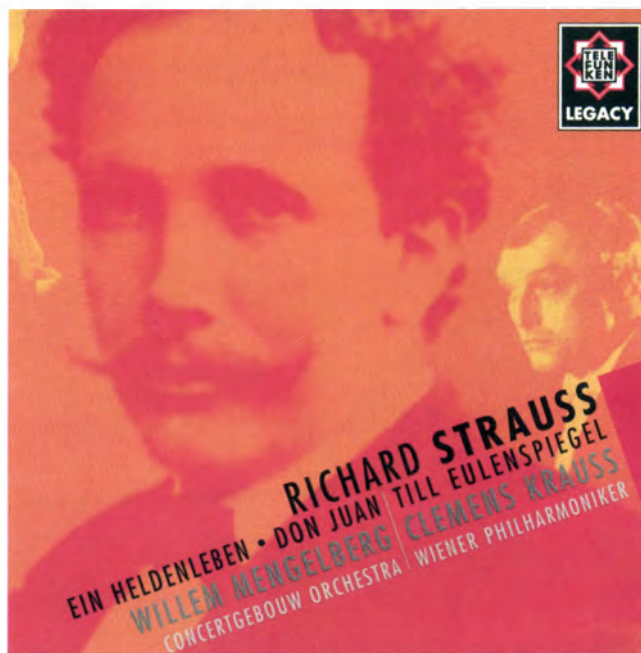
repertoárja évszázadokon ível át,
alBINONITól frank zappáig

a DÍVA zártkörű előadásokat tart
– előzetes bejelentkezés után –
a trombitás utcai auditoriumban

emelték meg a lavinaszerűen lefelé rohanó hangok dinamikaszintjét, hogy a szerző által előírt crescendo az egyre mélyebb hangok ellenére valóban létre jöjjön. Stokowski tehát lelkesedéssel fogadta a dinamika mesterséges beállíthatóságát. Másik oldalról viszont emlékeztet, ahogyan Toscanini perlekedett hangmérnökével, aki a készülékek védelmére hivatkozva halkította le a hangosabb részeket. „Akkor inkább menjen tönkre a készülék” – mondta a maestro, s minden felvétel végén megfogadta, hogy soha többé nem teszi be a lábát a stúdióba. A két kiragadott példa természetesen nem általánosítható, ám mégis nagyon jellemző.

Eközben a dinamikaszabályzás a hangfelvétel-készítés egyik központi kérdésévé lépett elő, nem csupán a műszaki, hanem a művészi szempontokat is mindinkább szem előtt tartva. Az 1940-es évek talán legátfogóbb hangtechnikai szakkönyve – amelynek előszavát Honegger írta. – e kérdést alaposan körbe járva mutatja be a nagyzenekar eredeti dinamikáját, összehasonlítva ennek az akkori középhullámú rádióadások és normál lemezek technikai korlátjait szem előtt tartó, a hangmérnök által szűkített változatával. Az általános módszer szerint a stúdióban elhangzó fortissimót erősen, a fortét már kisebb mértékben kellett halkítani, a csaknem változatlan *mezzoforte* mellett a *p* és *pp* részeket viszont egyre jobban erősítették.

A szélsőségesen erőteljes és halk részek eredeti átvitelére vagy rögzítésére tehát nem volt lehetőség. A könyv külön oldalakon elemzi, hogy Ravel Bolerójának kezdeti kisdobütéseit mennyire kell magasabb hangerőszintre állítani a felvételen annak érdekében, hogy a hallgató jól hallhassa azokat, majd az egyes „stációkban” hogyan kell a dinamikaszintet észrevétlenül visszavenni, hogy a mű végső kiteljesedése ne a lemezbarázda átszakadását, vagy az adóállomás leégését jelentse, miközben a mű egyre duzzadó jellege se sérüljön. Egy másik példaként Beethoven VII. szimfóniájának Presto tételén mutatja be, hogy a stúdióban elhangzó eredeti dinamikát hogyan lehetséges a szintváltások megfelelő előkészítésével az előírt határok között tartani.

Az előkészítés lényegében azt jelenti, hogy egy hangos rész „kivédését” nem akkor kell végrehajtani, amikor az már elemi erővel kitört, hanem azt megelőzően csökkentendő a dinamikaszint olyan mértékben, hogy a forte fortissimo (ff) – a szakzargont alkalmazva – „ne verje be a fejét”.

Mindez nem azt jelenti, hogy az előadók nem segítették a hangmérnököt, mert – különösen a stúdiókban gyakran szereplő művészek – idővel jól megtanulták, hogy „mit bír el a technika”, ám az előre gondosan megtervezett dinamikaszabályzás ekkor már szorosan hozzá tartozott a hangfelvétel művészetéhez.

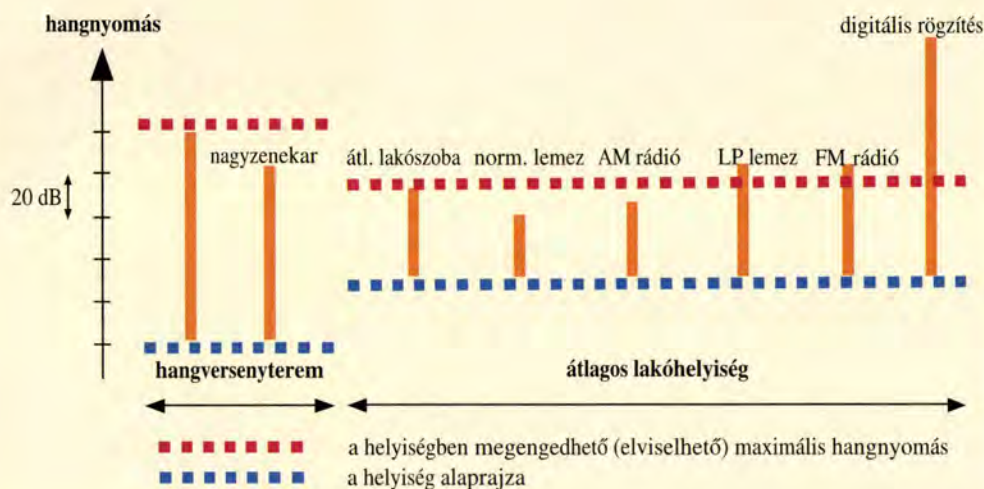

A hi-fi korszak nyitánya

Az 1940-es évek végén a Goldmark Péter és munkatársai által kidolgozott mikrobarázdas (LP) hanglemez dinamikája – a lemez finomabb struktúrájának köszönhetően – jelentősen kibővítette a korábbi lehetőségeket. Valójában ezzel jött létre az első olyan hangtechnikai eszköz, amely már az igényesebb otthoni zenehallgatás ügyét is szolgálhatta. A korszak másik hangtechnikai újdonsága: az ultrarövid hullámon sugárzott frekvencia-modulált (URH-FM) műsorszórás – mintegy az új hanghordozóra adott válaszként – dinamikai szempontból ugyancsak nagy előrelépést jelentett, hiszen a rádió és a hanglemez ekkor még vetélytársaként szolgálták a hallgatókat.

A stúdiókban általánossá vált a magnetofonok alkalmazása, terjedt a hi-fi, a természetű hangzás filozófiája, s mind a szakma, mind a hallgatók egy jelentős rétege fedezte fel a hangfelvétel-művészet szépségeit. A megszülető alap gondolat a művészi újjáteremtés volt, amely a gépi hangátviteltől az egyébként is teljesíthetetlen koncert élmény helyett magára az élményre helyezte a hangsúlyt. Ez a felfogás a dinamikáról vallott nézeteket sem hagyta érintetlenül, s mind bátrabban hangzott el, hogy a felvételek dinamikája mindenkor az átlag-hallgató igényei, hallgatási körülményei alapján állítandó be.

A természetes dinamika és a különböző hangátviteli rendszerek dinamikája a helyiség alapzajára vonatkoztatva

Miért más a hallgató igénye otthon, mint a hangversenyteremben? Mellékelt ábránk a zenei dinamika hangversenytermi és lakószobai lehetőségeit mutatja be egy sematikus, de az összehasonlításra alkalmas diagramon. (Az egyes függőleges szakaszok hossza a dinamikai lehetőségekkel arányos, az emberi érzékelésnek legmegfelelőbb logaritmikus léptékben.)

Balról haladva az első két függőleges az „élő” hallgatásra vonatkozik. Láthatjuk, hogy a korszerű, akusztikai szempontból minden tekintetben gondosan megtervezett hangversenyterem dinamikai lehetőségei igen nagyok, hiszen a nagyzenekar legmagasabb dinamikus szintjét is befogadják anélkül, hogy az a hallgatóság vagy az előadók számára elviselhetetlenül hangos lenne, míg hanggátolásuk révén a halk részeket sem zavarják az esetleges külső eredetű zajok. (Hangsúlyozandó, hogy itt a körülbelül 16 ezer léghöbméternél nagyobb termekről van szó. Még az olyan látszólag nagy termekben is, mint a Zeneakadémia nagyterme, Mahler vagy Csajkovszkij zenekara igen nagy hangnyomást hoz létre, vagyis a felső dinamikatartományra vonatkozó megállapítás indokolt.) Ez a dinamika nagyobb, mint amit az átlagos nagyzenekar (balról a második függőleges) igényel, így az előadók bizonyos mértékig szabadon választhatnak, élnek-e a lehetőségekkel.

A hang is legyen elviselhető

Jobbra haladva a következő függőleges szakaszok már az otthoni, gépi hallgatásra vonatkoznak. Az átlagos lakóhelyiségek dinamikai lehetőségei lényegesen korlátozottabbak, hiszen a kis légtér, a többnyire akusztikailag csillapítatlan falak révén hamarabb „telitődik” hangenergiával, míg az általában eléggé magas alapzaj elfedő hatása az alsó dinamikus szinteken jelent korlátot. Az úgynevezett normál hanglemezek mechanikai okokból azonban még ezt a dinamikát sem használták ki, s azt a hagyományos amplitúdómodulált (AM) – középhullámon sugárzott – rádióadások sem lépik túl. Ugyanakkor az LP hanglemez és az URH-FM műsorszórás már kis mértékben meghaladja az átlagos lehetőségeket, tehát az igényesebb hallgatási körülményekhez is jól illeszkedik. A mértéktartóan és izléssel csökkentett dinamika segíti a hallgatót, hogy

a hangversenytermekhez és stúdiókhoz viszonyítva lényegesen szolidabb, a dinamika szempontjából felül és alul erőteljesebben behatárolt otthoni akusztikai körülmények között is élvezhesse a zenét: a hangos ne legyen elviselhetetlen, a halk ne legyen a zajtól élvezhetetlen. Így az LP – URH-FM korszakban tisztán elektroakusztikai okokból csökkentett dinamika egyben a zavartalan otthoni zenehallgatásnak is feltétele volt.

A negyvenes és ötvenes évek közötti nagy változást jól szemlélteti az a két lemez, amelyen többek között Richard Strauss Till Eulenspiegelje hallható. (A közelmúltban mindkettő megjelent CD-n, s hozzá kell tennünk, hogy rendkívül igényes, a múlt hangtechnikai értékeit tiszteletben tartó másolatokban.) A korábbi mono felvétel 1941-ben készült a Bécsi Filharmonikusokkal, Clemens Krauss vezényletével. Ezen a tűzőrej – bármilyen diszkrét is – elkerülhetetlenül befolyásolja dinamikai érzetünket, miközben megtapasztalhatjuk, hogy a hangmérnök milyen tudatosan veszi figyelembe a normál lemez szűkebb lehetőségeit. A későbbi, 1956-ban eredetileg már magnetofonra rögzített felvétel – amelyen a Bécsi Filharmonikusokat Reiner Frigyes vezényli – dinamikáját tekintve sokkal nyitottabb, bátrabb LP hangzást képvisel. E felvételek meghallgatásakor a mono-sztereó váltás dinamikára gyakorolt hatását is megfigyelhetjük, hiszen a sztereó felvétel *ff* részei lényegesen tömörebbek, átütőbbek. Ugyanakkor a valószínűleg csupán 1–2 mikrofonnal készített korábbi mono hangkép távoli hangsíkjai sejtelmesen finomak.

S most ismét a korábbi diagramra tekintve, láthatjuk a nyolcvanas években bekövetkezett óriási változást: a digitális technika – kis alapzajának köszönhetően – minden eddiginél jobban kitágította a dinamikai lehetőségeket. Ennek hatásáról, valamint arról, hogy valójában nem sérül-e a zene a dinamikus szinteket érintő mesterséges beavatkozások nyomán, a következő számunkban olvashatnak.

Ujházy László

Az idézett források:

Roland Gelatt: The Fabulous Phonograph. Cassell & Company, 1956. London.
Kilián Zoltán: Rádióesztétika, Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1939.
Stokowski: A zene és a film. Film+zene = filmzene? Zeneműkiadó, Bp. 1978.

A GRAMOFON TERJESZTÉSI PONTJAI

Az 1996-ban alapított Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat nemcsak a szakmát, a magyar zenei élet szereplőit, illetve hűséges előfizetőit szeretné megszólítani, hanem a zenekedvelők, a klasszikus zene és a jazz iránt érdeklődők lehető legszélesebb táborát. Szándékunk szerint folyamatosan bővítjük a Gramofon terjesztőinek körét, s ennek érdekében az elmúlt időszakban jó néhány új megállapodást kötöttünk. Az alábbiakban felsoroljuk azokat a helyeket, ahol a Gramofon már jelenleg is biztosan megvásárolható.

BUDAPEST

Akadémia Zeneműbolt – Bp. VI., Király utca 28. Telefon: (06-1) 351-1942
 Budapest Music Center – Bp. IX., Lónyay utca 41. Telefon: (06-1) 216-7894
 CD Bár – Bp. VIII., Krúdy Gyula utca 6. Telefon: (06-1) 486-0572
 CD Bár Buda – Bp. XII., Kékgolyó utca 28. Telefon: (06-1) 202-2371
 CD Centrum – Bp. XII., Magyar jakobinusok tere 4. Telefon: (06-1) 355-3808
 Concerto Hanglemezbolt – Bp. VII., Dob utca 33. Telefon: (06-1) 268-9631
 Fonó Budai Zeneház – Bp. XI., Sztregova utca 3. Telefon: (06-1) 203-1751
 Írók Boltja – Bp. VI., Andrásy út 45. Telefon: (06-1) 322-1645
 Kodály Zoltán Zeneműbolt – Bp. V., Múzeum krt. 21. Telefon: (06-1) 317-3347
 Magyar Telekom Szimf. Zenekar Jegyiroda – Bp. VI., Nagymező utca 19. Telefon: (06-1) 302-3841
 MCD Könyv- és Zeneáruház – Bp. V., Deák Ferenc utca 19. Telefon: (06-1) 318-6691
 Művészetek Palotája hanglemezbolt – Bp. IX., Komor Marcell utca 1. Telefon: (06-1) 555-3000
 Óbudai Társaskör – Bp. III., Kiskorona utca 7. Telefon: (06-1) 250-0288
 Rózsavölgyi Zeneműbolt – Bp. V., Szervita tér 5. Telefon: (06-1) 318-3312
 Zeneakadémia aula (koncertek napján) – Bp. VI., Liszt Ferenc tér 8. Telefon: (06-1) 342-0179

VIDÉK

CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5. Telefon: 26/303-468
 Corvina Kiadó Könyv- és Zenebolt – 7621 Pécs, Széchenyi tér 8. Telefon: 72/310-427
 Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2. Telefon: 93/311-143
 Gramofon Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Ősz u. Telefon: 22/314-444
 Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 2.
 Könyvpavilon – 7100 Szekszárd, Szent István tér 1–3. Telefon: 74/413-860
 ko Könyv – Zene – Film Áruház – 9700 Szombathely, Kossuth L. u. 8/3. Telefon: 94/505-855
 Könyvjelző Kkt. Babó Könyvesbolt – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8. Telefon: 42/313-302
 Petőfi Sándor Könyv- és Zeneműbolt – 9022 Győr, Árpád u. 44. Telefon: 96/327-466
 Record Zenebolt – 3100 Eger, Dózsa György tér 2. Telefon: 36/517-756
 Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6. Telefon: 96/322-687
 Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22. Telefon: 52/454-768
 Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14. Telefon: 99/340-134
 VICTOR AUDIÓ Hanglemez és CD szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6. Telefon: 76/417-672
 Vörös Cédrus – 9400 Sopron, Mátyás király u. 34/f Telefon: 99/506-115

A Gramofon megvásárolható továbbá a RELAY és a CITYPRESS hálózat kijelölt hírlapüzleteiben, az alábbi városokban: Ajka, Budapest, Debrecen, Dombóvár, Dunakeszi, Eger, Kaposvár, Miskolc, Nagykanizsa, Nyíregyháza, Szeged, Székesfehérvár, Szolnok, Törökbálint, Veszprém, Zalaegerszeg

A Gramofon kiemelt támogatói

Klasszikus és Jazz

GRAMOFON

1996-ban alapította:

Iványi Margó

Bősze Ádám, Retkes Attila
és Zipernovszky Kornél

Igazgató–főszerkesztő:
Retkes Attila

Főszerkesztő–helyettes:
Albert Mária

Rovatszerkesztők:
Albert Mária (zenés színház)
Matisz László (jazz, world music)
Retkes Attila (klasszikus)
Ujházy László (Gramofon–Hang)

Címlapfotó:
Budapesti Fesztiválzenekar

A szerkesztőség címe:
H-1037 Budapest,
Szépvölgyi út 99.
Telefon: (06-1) 430-2870
Fax: (06-1) 436-0101
E-mail: info@gramofon.hu

Kiadja a Klasszikus és Jazz Lap-,
Könyv- és Hanglemezkiadó Kft.
H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Nyomdai kivitelezés:
Publicitas Art-Media Kft.
H-1021 Budapest, Tárogató út 26.
Honlap: www.publicitas.hu

Megjelenik évszakonként.
Előfizethető a kiadó
címén, telefonon, faxon, e-mailben.
Az éves előfizetés ára
3000 forint

www.gramofon.hu
Klasszikus és Jazz
az interneten
Hírek, interjúk,
archívum